C 2-6

ANDHRA - -

NAMA - -

SANGRAHAMU. -

ANDHRA - -

NAMA - -

SESHAMU &

SAMBHA - -

NIGHANTUVU -

శ్రీరస్తు.

ఆంధ్రనిఘంటుత్రయము.

సటీకము.

అకారాద్యాదిశబ్దానుక్రమణికా సహితము.

ఆంధ్రనామసంగ్రహము, ఆంధ్రనామశేషము,

సాంబనిఘంటువు.

బ్రహ్మశ్రీ,

పండిత పురాణం - సూర్యనారాయణతీర్థులవారిచే

పరిష్కృతము.

మద్రాస్.

ఆనంద ముద్రణాలయముద్రితము

ఆర్. వెంకటేశ్వర్ అండ్ కో వారిచే

ప్రకటితము,

1921.

ప్రస్తావన.

భాషావ్యుత్పత్తికి మిక్కిలి యావశ్యకము లగునిఘంటువులు తెనుఁగునకుఁ బెక్కులు గానంబడుచున్నవి. అందుఁగొన్ని యకారాదిక్రమమునను దక్కినవి వర్గాదిరూపమునను విరచింపఁబడియున్నవి. మొదటివానియందుఁ దలఁచినశబ్దమును దోడనే చూచుకొనునట్టియానుకూల్యముచాలఁ గలదు గాని రెండవవానియందు నొక్కొక్కవిషయముతోడ దానిని సంబంధించినవి యెల్లను నొక్కటిగా వర్గరూపమునఁ గూర్పఁబడి యుండుటయేకాక ప్రతిశబ్దము నించుమించుగాఁ బర్యాయములతో నెల్లఁ గూడియుండుటయుఁ గలదు గాన నిట్టివాని వలన భాషాపరిజ్ఞానము మిక్కిలి సులభముగాను బూర్ణముగాను మఱింతత్వరితముగాను సమకూఱుచున్నది. ఇంతే కాక యిట్టి నిఘంటువులెల్ల బహుతరముగాఁ బరిమితములును బద్యాత్మకంబులునై, ధారణకు మిక్కిలి యనుకూలంబులుగా నుండుటవలనఁ గంఠపాఠముగా వల్లింపఁబడునవై, యట్లు వల్లించువారికిఁ గోరినపుడెల్లఁ బుస్తకసాహాయ్య మక్కఱలేక కొంగుముడివలె నుపయోగించుచుండును. ఇందుఁగల యాంధ్రనామసంగ్రహము, ఆంధ్రనామశేషము, సాంబనిఘంటువు ననెడి యీమూఁడునిఘంటువులు నిట్టివే. ఇదియ వీనిని సటీకముగా ముద్రించుటకు ముఖ్యకారణము.

ఆంధ్రనామసంగ్రహము రచించినకవి పైఁడిపాటిలక్ష్మణకవి. ఇతఁ డేకామ్రమంత్రి పుత్రుండు. కౌండిన్యగోత్రుఁడు.

ఈ గ్రంథమును గాశీవిశ్వనాథునికంకితముచేయుటం బట్టి శైవుఁడని తెలియుచున్నది. ఇతఁ డేకాలమువాఁడో సూటిగాఁ జెప్పుటకాధారము లేదు. ఆంధ్రనామ శేషమును రచించిన అడిదము సూరకవి యితనిని పేరుకొనియున్నాఁడు. అతఁడు క్రీ, వె. 1750 సం-1780, లలో నుండినట్లు కవిచరిత్రలవలనఁ దెలియుటంబట్టి లక్ష్మణకవి యంతకుఁ, బూర్వమం దుండినవాఁడని యేర్పడుచున్నది. ఇది దేవవర్గు, మానవవర్గు, స్థావరవర్గు, తిర్యగ్వర్గు, నానార్థవర్గు అని యైదుభాగములుగా విభక్తము. ఇందుఁ గొన్ని యప్రామాణికములగు 'శబ్దరూపాదు లందందుఁ గలవు. ఇందు దేవవర్గున నింద్రపరమగు 'చట్టుపల్ దెగ గట్టఁ గొట్టెడు జెట్టి' యనుపద్యమునందు 'దుగబొట్లపిఱుదయైదుకనుంగవలవేల్పు' అనుసమాసములో 'పిరుద' యనుశబ్ద మొకటికనుపట్టుచున్నది. ఇది పిఱుఁదుశబ్దము సప్తమ్యేకవచన మైనచో నప్పుడు వ్యస్తపద మగును గాఁబట్టి యాసమాసము నడుమ నుండఁదగదు. కావున నిది పిఱిఁది యని యుండవలయును. అయినను పెక్కు ప్రతులందు 'పిరుద' యనియే రూపము గనఁబడుచున్నది. ఈ రూపమున కుపబలముగా నాంధ్రనామ శేషమున 'తొడరుం బశ్చాద్భాగము; వెడ యనఁగా వెనుకయనఁగఁ బిరుద యనంగన్ "అని దానిప్రతులు పెక్కింటఁ జూపట్టుచున్నది. నిఘంటుకారులు తొలుత దీని నెట్లు వ్రాసియుండిరో తెలియదు గాని యీరెండు నిఘంటువులయందును నించుమించుగా వాని ప్రతు లన్నింటను పిరుద యనియే రూపము కానఁబడుటచే నట్టియకారాంతశబ్దము వేఱొకటికలదేమో యనిసందియము కలుగుచున్నది కాని ప్రయోగములందది చాలమృగ్యమగుటచే సమంజస మనుటకు సాహసము పుట్టకున్నది. కావున దానిని

పిఱిఁది యనియే దిద్దియున్నాఁడను. బూరుగుశబ్దము బూరగొమ్మునకును బూరుగుచెట్టునకును బేరుగాఁ జెప్పఁబడియున్నది కాని మొదటియర్థము 'బూరగ' యనుశబ్దమునకే కాని 'బూరుగు'నకుఁ గానిపింపదు. తాళవృక్షవాచక మగు తాడు శబ్దమునకు రజ్జు వనియు నర్థాంతరము చెప్పఁబడియున్నది. త్రాడుశబ్దమునకే యాయర్థము చూపట్టుచున్నది కాని 'తాడు' నకుఁ గాదు. కైదువు, నెమిలి, జమిలి అనునీమూఁడుశబ్దములును వరుసగా కైదువ, నెమలి, జమిలి యనిప్రతులయందెల్లఁ గానిపించుచున్నవి.

ఆంధ్రనామశేషము.

దీనిని రచించినకవి అడిదము సూరన; బాలభాస్కరుని పుత్రుఁడు. ఇతఁడు నియోగి; మఱి కవిజనరంజనము, కవిసంశయ విచ్ఛేదము, ఆంధ్రచంద్రాలోకము, రామలింగేశ్వర శతక మని నాలుగు గ్రంథములనుగూడ రచించెను. ఇతఁడు పదునెనిమిదవ శతాబ్దమునం దున్నట్లు చెప్పఁబడినది. ఈ ఆంధ్రనామశేషము చాలనిర్దుష్టముగా నున్నది. ఆంధ్రనామ సంగ్రహమున లేని శబ్దములను నిది తెలుపుచున్నది. ఇది వర్గులుగా విభక్తము కాదు.

సాంబనిఘంటువు.

ఇది కస్తురిరంగకవిచే రచింపఁబడినది. ఇతఁడు వేంకటేశ్వరాంధ్రమును జూచియే దీనిని రచించెనని చెప్పవచ్చును. ఆయాపదముల కా నిఘంటువునఁ గల పర్యాయముల నట్లె దీనియందుఁ బెక్కుచోట్ల నుంచియుండుటఁ జూడవచ్చును. వేయేల! దానినిగొనియే రంగకవి దీనిని రచింపఁజాలినాఁడనుట సాహసముకాదు. అయిన నది దీనికంటెఁ గొంతవిపులము

గాను మఱింత ప్రౌఢముగాను మిగుల సలక్షణముగాను జూప ట్టుచున్నది. ఇందుఁ బ్రయోగసిద్ధములుగాక వ్యవహారైకశర ణంబులగు శబ్దంబులును, వ్యాకరణదుష్టంబులగు శబ్దరూపంబు లును బెక్కులు గానంబడుచున్నవి. ముఖ్యములైనవాని నెత్తి వ్రాసెద. నేఁడుశబ్దము అక్కినేఁడు మొదలగు తెనుఁగుదేశపుఁ బురుషనామములందు రాజు అనునర్థము కలదై కానిపించు చున్నదికాని ప్రయోగదృశ్యము కాదు. కార్బారి యని పెక్కు ప్రతులందుఁ జూపట్టుటచేతను వ్యవహారమాత్రదృశ్యంబులగు నిట్టిశబ్దంబు లిం దనేక ముండుటచేతను దీని నట్లే యునిచినాఁ డను. ఇటీవల ముద్రితములైన ప్రతులలో నిది నేర్పరి యని దిద్దఁబడియున్నది కాని యాదిద్దుపా టెంతవఱకు యుక్తమో తెలియరాదు. అట్టు శబ్దమునకుఁ బర్యాయముగా అఱుత శబ్దము చెప్పఁబడియున్నది. ఈశబ్దమును 'అట్టు' శబ్దమునకంటె వేఱైన దానినిగా గ్రహించినట్లు తోఁచుచున్నది. పారితోషికవా చకమగు 'పసదనము'నకు అన్నమనెడి యర్థము విచారణీయము. జాగిలి యను శబ్దము దండపర్యాయ మగువిశేష్యముగా నెచ టను గానము. దీనికి మూల మగువేంకటేశ్వరాంధ్రమునఁగల 'జాగిలుట' అనుక్రియనుండి జాగిలియను విశేష్యమును దీసి నట్లున్నది, 'చాగిలు' అనుక్రియయే యిట్లు తప్పుగా గ్రహింపఁ బడియుండునని తోఁచెడిని. బటువి, మద్దత్తు, పరాలు ననెడి యీమూఁడుశబ్దములు వ్యవహారమాత్రసిద్ధంబులుగాని ప్రయో గములందు మృగ్యములు గాకున్నవి. గొనయమే మౌర్వీవాచ కముకాని గొనముకాదు. వేంకటేశ్వరాంధ్రమునఁ గల వెక్కి రింతమెకము, గుర్గురించుమెకము, చప్పరించుమెకము, ప్రమాని పోటుపులుఁగు, అనువానిలోని యుత్తరపదములను విడిచి

శ్రీ ర స్తు.

సటీకాంధ్రనామసంగ్రహము.

దేవవర్గు.

అవతారిక.

పైడిపాటిలక్ష్మణమంత్రియాంధ్రనామసంగ్రహమనెడి యీ నిఘంటువును రచియింపఁ బూని యిది నిర్విఘ్నముగా పరిసమాప్తి నొందుటకొఱకు నాదియందు నిష్టదేవతా నమస్కారరూపమంగళము నాచరించువాఁడై యిట్లాచరించుట శిష్టాచారమని శిష్యజనులకుఁ దెలియుట కొఱకు నా మంగళమును గ్రంథరూపముగా 'శ్రీపతివంద్యు' నను తొలు పద్యమున నిబంధించుచున్నాఁడు. పిదప రెండుపద్యములందును దనయిష్టదైవ మగు విశ్వనాథునికి స్తుతిపూర్వకముగా నీగ్రంథము నంకితము సేయుటయు, గ్రంథనామము స్వనామము మున్నగునవియుఁ దెలుపుచున్నాఁడు. మొదటి*మూఁడు పద్యములు నేకాన్వయము గలవి యని యెఱుంగునది.

క. శ్రీపతివంద్యు/ విశాలా
శ్రీపతిని/ భజించి/ యిష్ట/సిద్ధుల/ వరుసం/
బ్రాపింపఁగ/ గణనాథుని/
శ్రీపాదంబులకు నెఱఁగి / చెందినవేడ్కన్. 1

---

* ఇట్లు ఏకాన్వయముగల పద్యములకు కుళక మనఁబడును. కావ్యాదులందుఁ గుళకముఁ జెప్పువాడుక తఱచుగాఁ గానంబడుచున్నది.

క. నతభక్తలోకరక్షా
రతికిం జంచత్కృపాతరంగితమతికిన్
శతమఖముఖసురనుతిసం
గతికిన్ మహిమోన్నతికిని గౌరీపతికిన్. 2

తే. అంకిత మొనర్తుఁ దెనుఁగుపేళ్ల రసి కూర్చి
గరిమతో నాంధ్రనామసంగ్రహ మనంగ
నమరుకృతిఁ బైఁడిపాటి యేకామ్రమంత్రి
సుతుఁడఁ గవిలక్ష్మణాఖ్యుఁడ సుజనహితుఁడ.

టీ. ఇష్టసిద్ధులన్ - ఇష్ట=కోరఁబడిన, సిద్ధులన్=పనులు చక్కఁబడుటలను, వరుసన్ = క్రమముగా, ప్రాపింపఁగన్ = పొందుటకు, శ్రీపతివంద్యున్-శ్రీ=సంపదధిష్ఠాన దేవత యగులక్ష్మీదేవికి, పతి = నాయకుఁడ శ్రీమన్నారాయణునికి, వంద్యున్ = ఆరాధింపఁదగ్గవాఁడైన, విశాలాక్షీపతిని=విశాలాక్షియనెడు పేరిటఁ బ్రసిద్ధిఁ బొంది యుండుపార్వతీదేవికి పెనిమిటియగు విశ్వేశ్వరుని, భజించి=సేవించి, గణనాథుని శ్రీపాదంబులకున్-గణ=ప్రమథాదిగణములకు, నాథుని=ప్రభువగు విఘ్నేశ్వరునియొక్క శ్రీపాదంబులకున్ = శుభకరము లగువడుగులకు, ఎఱఁగి = వందనము సేసి, చెందిన=పొందిన, వేడ్కన్ = ఆనందముతో, పైఁడిపాటి యేకామ్రమంత్రిసుతుఁడను = పైఁడిపాటి యనుగృహనామము గల యేకామ్రమంత్రికిఁ బుత్త్రుఁడును, సుజనహితుఁడన్-సుజన=సత్పురుషులకు, హితుఁడన్ =యిష్టుఁడైనవాఁడును, కవిలక్ష్మణాఖ్యుఁడన్-కవిలక్ష్మణ=కవిలక్ష్మణుఁడనెడి, ఆఖ్యుఁడన్ = నామముగలవాఁడు నగు నేను, తెనుఁగుపేళ్లు=ఆంధ్రభాషాశబ్దములను, అరసి=నిఖిలాంధ్రగ్రంథములయందు విమర్శించి, కూర్చి = ఆయాపర్యాయములతోఁ జేర్చి, ఆంధ్రనామసంగ్రహము-ఆంధ్రనామ = తెనుఁగుమాటలయొక్క, సంగ్రహము = సంక్షేపించి చెప్పుట, అనంగన్ = అని వ్యవహరించుటచేత, గరిమతోన్ = గౌరవముతో, అమరు=తగియుండెడి, కృతిన్=గ్రంథమును, నతభక్తలోకరక్షారతికిన్ - నత = నమస్కరించు

వారును, భక్త = భక్తులును అగు, లోక=జనులయొక్క, రక్షా=కాపాడుట యందు, రతికిన్=ఆసక్తిగలవాఁడును, చంచత్కృపాతరంగితమతికిన్ - చంచత్=కదలుచునుండెడు, కృపాతరంగిత=దయారసతరంగములతోఁగూడిన, మతికిన్=మానసంబుగలవాఁడును, శతమఖముఖసురనుతిసంగతికిన్ - శతమఖముఖ = దేవేంద్రుఁడు మొదలైన, సుర = దేవతలయొక్క, నుతి = స్తోత్రములయొక్క, సంగతికిన్=సంపర్కము కలవాఁడును, మహిమోన్నతికిని=ప్రభావాధిక్యముగల వాఁడునై యున్నట్టి, కాశీపతికిన్ - కాశీ=వారణాసీపురికి, పతికిన్=ప్రభువగు విశ్వేశ్వరునికి, అంకితము =ఆవిశ్వేశ్వరుని పేరఁ గృతినిచ్చుటను, ఒనర్తున్=చేయుదును.

అవతారిక. ఇపుడు గ్రంథకర్త తానుజేయంబూనిన గ్రంథమునందు సంకేతంబును దెలియఁ జేయుచున్నాఁడు.

తే. దేవ మానవ స్థావరతిర్యగాఖ్య
వర్గు లొనరింతు, నానార్థవర్గుఁ గూడ
వర్గములు గాఁగఁ గూర్తు నాహ్వానములందు
నిడుదు వివరించునెడల సంస్కృతపదంబు. 4

టీ. దేవమానవస్థావరతిర్యగాఖ్యవర్గులు=దేవవర్గు, మానవవర్గు, స్థావరవర్గు, తిర్యగ్వర్గు అను పేళ్లుగల నాలుగువర్గులను - నానార్థవర్గుగూడన్ = నానార్థవర్గు వనుఐదవవర్గుసైతము, ఒనరింతున్ = చేసెదను. అందును = ఆవర్గులయందును, ఆహ్వాయములు = పేళ్లను, వర్గములుగాఁగఁ గూర్తున్ = ఒకటికి నొకటికి సంబంధము గల వానినిగాఁ జేర్తును. వివరించునెడలన్ = అర్థమును దెలియఁబలుకునెడల, సంస్కృతపదంబున్ = సంస్కృతపదమును, ఇడుదున్ = ఉంతును.

అవతారిక. ఇపుడు గ్రంథకర్త కృతిపతియగు విశ్వేశ్వరుని సంబోధనచేసి యెచ్చరికను జెప్పుచున్నాఁడు.

క. శ్రీలలనాధిపవంద్య వి
శాలాక్షీప్రాణనాథ శతమఖముఖది

క్పాలాభీష్టద, సమధిక
శీలా, కాశీనివేశ శ్రీవిశ్వేశా. 5

టీ. శ్రీలలనాధిప = లక్ష్మీకాంతుని అధిపతియుయిన. శ్రీవిష్ణువునకు, వంద్య = పూజ్యుఁడవును, విశాలాక్షీప్రాణనాథ=విశాలాక్షీదేవికిఁ పెనిమిటియును, శతమఖముఖ దిక్పాలాభీష్టద=దేవేంద్రుఁడు మొదలగుదిక్పాలుర కభీష్టములనిచ్చువాఁడవును, సమధిక శీలా=ఎక్కువశీలముగలవాఁడవును, కాశీనివేశ=కాశీపట్టణముస్థానముగాఁగలవాఁడవునైన- శ్రీవిశ్వేశా=శ్రీమంతుఁడనగు విశ్వేశ్వరస్వామీ! అనధరింపుము.

దేవవర్గు.

సీ. ముక్కంటి, యరపదిమోముల వేలుపు,
మినుసిగదయ్యంబు, మిత్తిగొంగ,
గట్టువిల్తుఁడు, కఱకంఠుఁడు, మిక్కిలి
కంటిదేవర, బేసికంటివేల్పు,
వలిమలల్లుఁడు, మిన్నువాఁక తాలుపు, కొండ
వీటిజంగము, గుజ్జువేల్పుతండ్రి,
వలరాజుసూడు, జక్కులఱేని చెలికాఁడు,
బూచులయెకిమీఁడు, పునుకతాల్పు,
తే. విసపుమేఁతరి, జన్నంపువేఁటకాఁడు,
బుడుత నెలతాల్పు, వెలియాలపోతురౌతు
తోలుదాలుపు, మమ్మొనవాలుదాల్పు,
నాఁగ, భవదాఖ్య లొప్పు, నంధకవిపక్ష. 6

టీ. ముక్కంటి=మూఁడుకన్నులుగలవాఁడు, అరపదిమోములవేలుపు= అయిదుముఖములుగలదేవుఁడు, మినుసిగదయ్యంబు=ఆకాశము శిఖగాఁగల దేవుఁడు, మిత్తిగొంగ=మృత్యువును సంహరించినవాఁడు, గట్టువిల్తుఁడు= మేరుపర్వతము విల్లుగాఁగలవాఁడు, కఱకంఠుఁడు=నల్లనికంఠముగలవాఁడు,

మిక్కిలి కంటిదేవర=ఎక్కువ కన్నులుగల దేవుఁడు, బేసికంటివేల్పు=బేసి సంఖ్యయైనమూఁడు కన్నులుగల దేవుఁడు, వలిమలల్లుఁడు=హిమవంతునకు అల్లుఁడు, మిన్నువాఁకతాలుపు=ఆకాశపునదిని (గంగను) ధరించినవాఁడు, కొండవీటిజంగము=కైలాసపర్వతము పట్టణముగాఁగలిగిన భిక్షుకస్వరూపధారి, గుజ్జువేల్పుతండ్రి=విఘ్నేశ్వరునకుఁదండ్రి, వలరాజుసూడు=మన్మథునకుఁబగవాఁడు, జక్కులఱేనిచెలికాఁడు=యక్షరాజగు కుబేరునకు స్నేహితుఁడు, బూచులయెకిమీఁడు=పిశాచములకురాజు, పుఱ్ఱెతాల్పు = బ్రహ్మకపాలమును ధరించినవాఁడు, విసపుమేఁతరి = విషమును భక్షించినవాఁడు, జన్నంపువేఁటకాఁడు=దక్షయజ్ఞధ్వంసకుఁడు, బుడుతనెలతాల్పు = బాలచంద్రుని ధరించినవాఁడు, వెలియాలపోతురౌతు = ధవళవృషభ మెక్కువాఁడు, తోలుదాలుపు = చర్మమునుధరించినవాఁడు, మూఁడుమొనవాలుదాల్పు=మూఁడు మొనలుగల ఆయుధమును-అనఁగా త్రిశూలమును, ధరించినవాఁడు, నాఁగన్=అనఁగా, ఈ [illegible]ను, అంధకవిపక్ష = అంధకాసురునకు శత్రువైన ఓశివా, భవదాఖ్యలౌప్వన్=నీపేళ్లు తగును.

* ప్రకృతివికృతులు—శిఖ=సిగ, మృత్యువు=మిత్తి, యక్షులు=జక్కులు, విషము=విసము, యజ్ఞము=జన్నము.

సీ. సోఁకుమూఁకలగొంగ, చుట్టుఁగైదువ[illegible],
పచ్చవిల్తునితండ్రి, లచ్చిమగఁడు,
పులుఁగుతత్తడిరౌతు, వలమురితాలుపు,
వెన్నుఁడు, కఱివేల్పు, వెన్నదొంగ,
నునుగాడ్పుదిండిపాన్పునఁ బండువాఁడు,
బమ్మదేవరతండ్రి, తమ్మికంటి,

---

* సంస్కృత శబ్దములనుండి తెనుఁగు శబ్దములు పుట్టుటగలదు. అట్లు పుట్టుటకు మూలమైన సంస్కృత శబ్దమునకు 'ప్రకృతి' అనియు దానినుండి పుట్టిన తెనుఁగు శబ్దమునకు 'వికృతి' అనియును పేరు గ్రహింపవలయును.

పదివేసములసామి, పసిఁడిపుట్టముదాల్పు,
కట్టినెచ్చెలి, తరిగట్టుదారి,
తే. ఆలకాపరి, వ్రేఁతలమేలువాఁడు,
పాలకడలల్లుఁడును, బక్కిడాలుఱేఁడు,
రేయుఁబవలును జేయుకన్దోయివాఁడు,
మామమామ మనోహరి, యొప్పు శ్రీమహేశ. 7

టీ. సోఁకుమూఁకలగొంగ = రాక్షససమూహములను గొట్టువాఁడు, చుట్టుఁగైదువుజోదు=గుండ్రనిఆయుధమును (అనఁగా సుదర్శనచక్రమును) ధరించినయోధుఁడు, పచ్చవిల్తునితండ్రి = పచ్చనివిల్లుగలవానికి (మన్మథునకు) తండ్రి, లచ్చిమగఁడు=లక్ష్మీదేవికిఁ బెనిమిటి, పులుఁగుతత్తడికాఁడు = గరుడవాహనము నెక్కువాఁడు, వలమురితాలుపు=దక్షిణావర్తమగు పాంచజన్యశంఖమును ధరించినవాఁడు, వెన్నుఁడు=విష్ణుఁడు-సర్వప్రపంచమందు వ్యాపించియున్నవాఁడు, కఱివేల్పు = నల్లనిదేవుఁడు, వెన్నదొంగ = వెన్న దొంగిలించినవాఁడు, నునుగాడ్పు దిండి పానుపునఁ బండెడిమేటి-పాతాంతరము॥నునుగాలి మేఁతపానుపునఁ బండెడిదొర=మృదువాయువును భక్షించు శేషుఁడను పానుపునందు శయనించుదిట్ట, బమ్మదేవరతండ్రి=బ్రహ్మదేవునకుఁ దండ్రి, తమ్మికంటి = పద్మములవంటి నేత్రములుగలవాఁడు, పదివేసముల సామి = దశావతారస్వరూపములను ధరించిన దేవుఁడు, పసిఁడిపుట్టము తాల్పు=కనకాంబరధారి, కట్టినెచ్చెలి=అర్జునునకు స్నేహితుఁడు, తరిగట్టు దారి=కవ్వపుఁగొండను(మందరపర్వతమును) ధరించినవాఁడు, ఆలకాపరి= గోవులను గాచినవాఁడు - వ్రేఁతలమేలువాఁడు = గోపస్త్రీలకు ఇష్టుఁడు, పాలకడలల్లుఁడు = క్షీరసముద్రునకు అల్లుఁడు, పక్కిడాలుఱేఁడు=గరుడధ్వజముగలరాజు, రేయుఁబవలును జేయుకన్దోయివాఁడు = రాత్రింబగటిని జేయునట్టి చంద్రసూర్యులు నేత్రద్వయముగాఁ గలవాఁడు, *మామమామ=

* మామమామ యెట్లనఁగా- సముద్రుఁడు జనకుఁడైన లక్ష్మీదేవిని

మామ యగుసముద్రమునకుమామ, అనని ౨౨ పేళ్ల చేతను,హారియొప్పున్ = విష్ణు వొప్పును. ప్ర. వి.- లక్ష్మి=లచ్చి, రాహుత్త=రౌతు, విష్ణుఁడు = వెన్నుఁడు, బ్రహ్మ=బమ్మ, వేషము=వేసము.

సీ. పక్కిడాల్వేలుపు కొక్కిలిపసిబిడ్డఁ
డంచతేజీ నెక్కి యోదురౌతు
మనెదుప్రొద్దుల నొసళ్లను వ్రాయుదేవర
చదువులవేలుపు జన్నిగట్టు
తెలిదమ్మిగద్దియఁ గొలువుండురాయఁడు
నిక్కపుజగ మేలునేర్పుకాఁడు
కడుపు బంగారుబొక్కసముఁ జేసినమేటి
పోరోగిరము తిండిపోతుతండ్రి

ఆ. నలువ తమ్మిచూలి నలు మొగంబులవేల్పు
వేల్పుపెద్ద పలుకువెలఁదిమగఁడు
తాత బమ్మ యన విధాతనామము లొప్పు
నఘువినాశ యీశ యభ్రకేశ. 8

టీ. పక్కిడాల్వేలుపు పొక్కిలి పసిబిడ్డఁడు = విష్ణువుయొక్క నాభివలననుండి పుట్టిన పసిబాలుఁడు, అంచతేజీనెక్కియోదురౌతు = హంసవాహనము నెక్కితిరిగెడుయోధుఁడు, మనెదుప్రొద్దులనొసళ్లను వ్రాయుదేవర= జీవించెడికాలములను నొసళ్లయందు వ్రాయుఁవట్టిదేవుఁడు, చదువులవేలుపు= విద్యలకుదేవుఁడు, జన్నిగట్టు=యజ్ఞోపవీతమును ధరించినవాఁడు, తెలిదమ్మిగద్దియఁగొలువుండురాయఁడు= శ్వేతపద్మమనెడి సింహాసనమందుఁగూర్చుండి

విష్ణువునకు భార్యగా నిచ్చెను గాన విష్ణువునకు మామ యయ్యెను. విష్ణువునకూఁతురైన గంగను సముద్రునకు భార్యగా నిచ్చెను గాన సముద్రునకు విష్ణువు మామ యయ్యెను.

యేలురాజు, నిక్కపుజగమేలు నేర్పుకాఁడు=సత్యలోకము నేలునట్టి నేర్పు గలవాఁడు, కడుపు బంగారు బొక్కసముఁ జేసిన మేటి=గర్భమును బంగారపు గొట్టుగాఁ జేసికొన్నదిట్ట, పోరు ఓగిరము తిండిపోతుతండ్రి = కలహమే యన్నముగాఁగల నారదునకుఁ దండ్రి, నలుగ=నాలుగు నోళ్లు గలవాఁడు, తమ్మిచూలి=పద్మమందుఁ బుట్టినవాఁడు, నలుమొగంబుల వేల్పు=నాలుగు ముఖములుగల దేవుఁడు, వేల్పు పెద్ద=దేవతలలో పెద్ద, పలుకువెలఁదిమగఁడు= సరస్వతికిఁ బెనిమిటి, తాత, బమ్మ-ఈ ౧౬ను బ్రహ్మ పేళ్లు.

తే. గట్లరాయనిపట్టి ముక్కంటివెలఁది
యేనుఁగులగొంగతత్తడి నెక్కుదంట
సామిసామేనిఁ జేకొన్నచాన జగము
తల్లి యన గౌరిపేళ్లొప్పు ధర నుమేశ. 9

టీ. గట్లరాయనిపట్టి = పర్వతరాజగు హిమవంతునకుఁ గూఁతురు, ముక్కంటివెలఁది = మూఁడుకన్నులుగల ఈశ్వరునికిభార్య, ఏనుఁగులగొంగతత్తడి నెక్కుదంట=ఏనుఁగులకు శత్రువైన సింహవాహనము నధిష్ఠించు దిట్టరి, సామిసామేనిఁ జేకొన్నచాన = పెనిమిటియొక్క అర్ధాంగము నంగీకరించిన చిన్నది, జగముతల్లి=లోకమాత-ఈ ౫ పార్వతి పేళ్లు.

తే. లచ్చి కలుములజవరాలు పచ్చవిల్తు
తల్లి కఱివేల్పునిల్లాలు తల్లితల్లి
కడలికూఁతురు సిరి లిబ్బిపడఁతి తమ్మి
యింటిగరిత తన శ్రీ యొప్పు మృగధరాంక. 10

టీ. లచ్చి=లక్ష్మి, కలుములజవరాలు=భాగ్యప్రదయైన దేవత, పచ్చవిల్తునితల్లి = మన్మథునితల్లి, కఱివేల్పునిల్లాలు = విష్ణువునకుభార్య, * తల్లి

---

* తల్లితల్లి యనఁగా విష్ణువుకూఁతురైన గంగ సముద్రునకు భార్యయైనందున లక్ష్మీదేవికిఁ దల్లియాయెను. సముద్రునికూఁతురైన లక్ష్మి విష్ణువునకు భార్యయైనందున గంగకుఁ దల్లియాయెను.

తల్లి=తల్లియైనగంగకుఁదల్లి॥పా॥తాతతల్లి=బ్రహ్మకుఁదల్లి, కడలికూఁతురు=సముద్రునికూఁతురు, సిరి, లిబ్బిపడఁతి=ధననిక్షేపములయందుండు దేవత, తమ్మియింటిగరిత=పద్మాలయమునందుండు స్త్రీ)-ఈ ౯ లక్ష్మీదేవి పేళ్లు.

క. తలవాకిటను మెలంగెడు
  పొలఁతుక పలుకులవెలంది । పొత్తముముత్తో
  నలువపడఁతి కలుములపై
  దలికోడ లనంగఁ బరఁగు । ధర వాణి శివా. 11

టీ. తలవాకిటను మెలంగెడుపొలఁతుక=తలకు వాకిలియైన నోటిలో సంచరించుచిన్నది, పలుకులవెలంది=విద్యలుగలచిన్నది, పొత్తముముత్తో=పుస్తకమందుండెడిముత్తయిదువ, నలువపడఁతి=బ్రహ్మకుభార్య, కలుములపైదలికోడలు=లక్ష్మికిఁ గోడలు-ఈ ౫ సరస్వతికిఁ బేళ్లు.

సీ. ఇద్దఱుతల్లుల । ముద్దుబిడ్డఁడు పని
    చెఱుపులదొర చేట । చెవులవేల్పు
  వంకరతొండంబు । వాఁడేనుఁగుమొగంబు
    దేవర పాపజం । దెములమేటి
  మొక్కువారలపనుల్ । చక్కఁజేసెడుసామి
    గఱికపూజలమెచ్చు । గబ్బివేల్పు
  ముక్కంటిపండుల । మెక్కెడితిండీఁడు
    ముక్కంటిగారాబు । ముద్దుపట్టి
ఆ. పెద్దకడుపువేల్పు । పిళ్లారి కుడుముల
  తిండికాఁడు కొక్కు । తేజిరౌతు
  గుజ్జువేలు పొంటి । కొమ్ముదేవర వెన
  కయ్య యన వినాయ । కాఖ్య లీశ. 12

టీ. ఇద్దఱుతల్లులముద్దుబిడ్డఁడు=గంగాపార్వతులకుఁ బ్రియసుతుఁడు, పనిచెఱుపులదొర=విఘ్నములకు నాయకుఁడు, చేటచెవులవేల్పు=చేటలవంటిచెవులుగలదేవుఁడు, వంకరతొండంబువాఁడు = వంకరతొండముకలవాఁడు, ఏనుఁగుమొగంబుదేవర=ఏనుఁగుముఖముగలదేవుఁడు, పాపజందెములమేటి=సర్పములను యజ్ఞోపవీతములనుగా ధరించినదిట్టరి, మ్రొక్కువారలపనుల్ చక్కఁజేసెడుసామి = మ్రొక్కునట్టివారిపనులుబాగుగాఁజేయు దేవుఁడు, గఱికపూజలమెచ్చుగబ్బివేల్పు = గఱికపూజలనుమెచ్చునట్టి గొప్ప దేవుఁడు, ముక్కంటిపండులమెక్కెడితిండీఁడు=టెంకాయలను దినుబలవంతుఁడు, ముక్కంటిగారాబుముద్దుపట్టి=ఈశ్వరున కత్యంతప్రియకుమారుఁడు, పెద్దకడుపువేల్పు=గొప్పబొజ్జగలదేవుఁడు, పిళ్ళారి, కుడుములతిండికాఁడు=కుడుములనుభక్షించువాఁడు, కొక్కుతేజిరౌతు - మూషకవాహనము నెక్కువాఁడు, గుజ్జువేలుపు = పొట్టి దేవుఁడు, ఒంటికొమ్ముదేవర = ఒంటిదంతముగలదేవుఁడు-ఈ ౧౨ వినాయకుని పేళ్లు.

ప్ర. వి. తుండము=తొండము, వినాయకుఁడు = వెనకయ్య.

సీ. పెనుఁబాఁపకవణంబుఁ - దినువాహనము రౌతు
గట్టులయెకిమీని - పట్టిపట్టి
ౘల్లుచూలార్గురు - తల్లులకొమరుసాను
గాడుపుసంగడి - కానికొడుకు
పుంజుదాలుపు వేలు - పులజోనిదళవాయి
జంటముపొన్నముల - దంటవేల్పు
కొంచగుబ్బలిప్రక్క - లించినబలువిట్టు
రెండాఱుచేతుల - దండిమగఁడు

తే. వేలుపులమూఁక పేరిటి - వెలఁదిమగఁడు
వేల్పుగమికాఁడు వెనకయ్య - వెనుకవాఁడు

కొమరుసా మన సేనానికొమరు మిగులు
విగతభవపాశ కాశీనివేశ యీశ. 13

టీ. పెనుఁబాఁపకఱఁబుఁదినువారువమురౌతు = పెద్దపామునుముద్దగా భక్షించు నెమలి నెక్కువాఁడు, గట్టులయెకిమీనిపట్టిపట్టి=హిమవంతుని పుత్రియగుపార్వతికి కొమారుఁడు, తెల్లచూలు= తెల్లునందుఁబుట్టినవాఁడు, ఆర్గురుతల్లులకొమరుండు=షట్కృత్తికల కొమారుఁడు, గాడుపుసంగడికాని కొడుకు=వాయుసఖుఁడగు అగ్నికొమారుఁడు, పుంజుడాలుపు=కుక్కుటమును ధ్వజమందుధరించినవాఁడు, వేలుపులతెవిధళవాయి = ఇంద్రునియొక్క సేనానాయకుఁడు, జంటముమ్మోములదంటవేల్పు=ఆఱుముఖములుగల దిట్టయైన దేవుఁడు, కొంచగుబ్బలిద్రక్కలించినజలుదిట్ట=క్రౌంచాద్రిని భేదించిన యధికబలశాలి, రెండాఱు చేతులదండిమగఁడు=పండ్రెండు చేతులుగల దిట్టయైన పురుషుఁడు, వేలుపులమూఁకపేరిటి వెలఁదిమగఁడు=దేవసేనయను పేరుగలచిన్నదానిపెనిమిటి, వేల్పుగమికాఁడు=దేవతలకు మొనగాఁడు, వెకయ్యవెనుకవాఁడు=విఘ్నేశ్వరునకు వెనుకఁ బుట్టినవాఁడు, కొమరుసామి-ఈ ౧౪ కుమారస్వామిపేళ్లు.

ప్ర. వి. క్రౌంచము = కొంచ, కుమారస్వామి = కొమరుసామి.

సీ. అలరువిల్తుండు కన్నులవిల్తుఁడును గమ్మ
విలుకాఁడు చక్కెరవింటివాఁడు
చెఱకువిల్కాఁడు కెంజిగురులవిల్తుఁడు
వెడవిల్తుఁడును బచ్చవిల్తుఁ డించు
విల్లుడాలుపు తుంటవిలుకాఁడు తియ్యవి
ల్కాఁడును జమిలిముక్కాలినారి
విలుకాఁడు చౌవంచముులుకులుగలదంట
రాచిల్కనెక్కెడుకరాయ రౌతు

తే. మీను మొసలిసిడంబుల మేటి చంద
మామయల్లుఁడు వలరాజు మరుఁడు లచ్చి
కొమరుఁ డను పేళ్ల నొప్పును గుసుమధన్వ
విగతభవపాశ కాశీనివేశ యీశ. 14

టీ. అలరువిల్తుండు = పుష్పధనుస్సుగలవాఁడు, కన్నులవిల్తుఁడు= పర్వములు గలధనుస్సుగలవాఁడు, కమ్మవిలుకాఁడు=మధురమైన ధనువుగల వాఁడు, చక్కెరవింటివాఁడు=శర్కరధనుస్సుగలవాఁడు, చెఱకువిల్కాఁడు=ఇక్షువు ధనువుగాఁగలవాఁడు, కెంజిగురులవిల్తుఁడు = ఎఱ్ఱనిచిగుళ్లు ధనుస్సుగాఁగలవాఁడు. వెడవిల్తుఁడు=చులుకనివిల్లుగలవాఁడు, పచ్చవిల్తుఁడు=పచ్చనివిల్లుగలవాఁడు, ఇంచువిల్లుదాలుపు=ఇక్షుధనుస్సును ధరించిన వాఁడు,తుంటవిలుకాఁడు=చెఱకుతుంటవిల్లుగాఁగలవాఁడు, తియ్యవిల్కాఁడు=తియ్యని విల్లుగలవాఁడు, జమిలిముక్కాలినారివిలుకాఁడు = (జమిలి, ముక్కాళ్లు=రెండు మూళ్లు అనఁగా ఆఱుకాళ్లుగల),తుమ్మెదలె నారిగాఁగల ధనువుగలవాఁడు, చౌవంచములుకులుగలదంట=(చౌ-వంచ=౪+౧) పంచ బాణములుగల దిట్టరి, రాచిల్కనెక్కెడు రాయరౌతు=రాచిలుకనెక్కెడు రాజైనరౌతు, మీనుమొసలిసిడంబులమేటి=మత్స్యమును మకరమునుధ్వజ ముగాఁగల దిట్టరి, చందమామయల్లుఁడు=చంద్రునకల్లుఁడు, వలరాజు=కామములకురాజు, మరుఁడు, లచ్చికొమరుఁడు=లక్ష్మికిఁ గొమారుఁడు-ఈ ౧౪ మన్మథుని పేళ్లు.

సీ. చలువలఱేఁడు వెన్నెలఱేఁడు రేఱేఁడు
జాబిల్లి రేవెల్గు చందమామ
తమ్ములపగవాఁడు కమ్మవిల్తునిమామ
కలువలఱేఁడు పాల్కడలిపట్టి
జక్కవకవవిప్పు ముక్కంటితలపువ్వు
చుక్కలదొర ప్రొద్దుజోడుకోడె

తపసికన్పాప ♦ బిత్తరిజింకతాలుపు
కఱివేల్పుడాకన్ను ♦ కడలివెన్న
తే. పంటపయిరులయెకిమీఁడు ♦ జంటదంట
చౌకములపాల్లతెలిముద్ద ♦ చలివెలుఁగు
వేలుపులబువ్వ చీఁకటి♦వేరువిత్తు
నెల యనఁగఁ జంద్రుపేళ్లొప్పు ♦ నీలకంఠ. 15

టీ. చలువలఱేఁడు = శీతలములకురాజు, వెన్నెలఱేఁడు = వెన్నెలకురాజు, రేఱేఁడు = రాత్రికధిపతి, జాబిల్లి = (జానుబిల్ల) ఒప్పుచున్న బింబముగలవాఁడు, రెవెల్గు = రాత్రియందు ప్రకాశించువాఁడు, చందమామ, (చంద్రమశ్శబ్దమునకు వికృతి) తమ్ములపగవాఁడు = పద్మములకు విరోధి, కమ్మవిల్తునిమామ = మన్మథునకు మామ, కలువలఱేఁడు = కలువలకురాజు, పాల్కడలిపట్టి = క్షీరసముద్రునికొమారుఁడు, జక్కవకవవిప్పు = చక్రవాకపక్షులయొక్క జతనువిప్పువాఁడు, ముక్కంటితలపువ్వు = ఈశ్వరుని శిరమునందుండెడుపుష్పము, చుక్కలదొర = నక్షత్రములకురాజు, ప్రొద్దుజోడుకోడె = సూర్యునకు సమానుఁడయినవాఁడు, తపసికన్పాప = అత్రిమునినేత్రమునందుఁ బుట్టినచిన్నవాఁడు, బిత్తరిజింకతాలుపు = సొగసైనలేడిని ధరించినవాఁడు, కఱివేల్పుడాకన్ను = విష్ణువునకు వామనేత్రము, కడలివెన్న = సముద్రమందుఁ బుట్టినవెన్న (సముద్రమును చిలికినపుడు చంద్రుఁడందుఁబుట్టెను), పంటపయిరులయెకిమీఁడు = ఫలపాకాంతమైన సస్యములకు రాజు, జంటదంటచౌకములపాల్లతెలిముద్ద = (జంట = ౨, దంట = ౨, చౌకము = ౪, ౨×౨×౪=౧౬) పదియాఱుకళలుగల తెల్లనిబింబము, చలివెలుఁగు = చల్లని ప్రకాశముగలవాఁడు, వేలుపులబువ్వ = దేవతల కన్నము, చీఁకటివేరువిత్తు = చీఁకటిని హరించువాఁడు, నెల - ఈ ౨౮ చంద్రుని పేళ్లు.

సీ. వెన్నునివలకన్ను ♦ వేఁడివేలుపు ప్రొద్దు
తొవలరాయిడికాఁడు ♦ పవలుసేయు

వేలుపు, పచ్చగుఱ్ఱాలవజీరుండు
వేఁడివెలుంగు రేవెల్గుజోడు
జంటాఱుమేనులసామి చీఁకటిగొంగ
యెఱ్ఱనివేలుపు నివముసూడు
చదలుమానికము ప్రాఁజదువులపెట్టియ
యేడుగుఱ్ఱముల తేరెక్కుజోదు
ముప్వేలుపులయిక్క మ్రొక్కులదేవర
గాములఱేఁడు జక్కవలఱేఁడు
వేయిచేతులఱేఁడు వెలుఁగులయెకిమీఁడు
చెయువులసాకిరి చాయమగఁడు

తే. మింటితెరువరి తమ్మివాల్గంటిమగఁడు
పోరనీల్గెడు మొనగాండ్రుపోవుదారి
జగముచుట్టంబు జమునయ్య జగముకన్ను
నాఁగ సూర్యునిపేళ్లొప్పు నాగభూప. 16

టీ. వెన్నునివలకన్ను = విష్ణువునకుదక్షిణనేత్రము, వేఁడివేలుపు = వెచ్చనిదేవుఁడు, ప్రొద్దు = (ప్ర)బ్రధ్న, తొవలరాయిడికాఁడు = కలువలకువిరోధి, పవలుసేయువేలుపు = దినమును జేయు దేవుఁడు, పచ్చగుఱ్ఱాలవజీరుండు = పచ్చనిగుఱ్ఱముల నెక్కెడువాఁడు, వేఁడివెలుంగు = వెచ్చనివెలుఁగుగలవాఁడు, రేవెల్గుజోదు = చంద్రునికి జత, జంటాఱుమేనులసామి = పండ్రెండుశరీరములుగలదేవుఁడు, చీఁకటిగొంగ = తమస్సునుహరించువాఁడు, ఎఱ్ఱనివేలుపు = రక్తవర్ణముగలదేవుఁడు, ఇవముసూడు = హిమమునుహరించువాఁడు, చదలుమానికము = ఆకాశమునకు రత్నము, ప్రాఁజదువులపెట్టియ = వేదములకుఁ బెట్టె, ఏడుగుఱ్ఱముల తేరెక్కుజోదు = ఏడుగుఱ్ఱములుగట్టిన రథమునెక్కెడు యోధుఁడు, ముప్వేలుపులయిక్క = త్రిమూర్తులకు స్థానము, మ్రొక్కుల

దేవర=నమస్కారములకుఁ బ్రియుఁడైనదేవుఁడు, గాముల ఱేఁడు = గ్రహములకురాజు, జక్కవల ఱేఁడు = చక్రవాకపక్షులకు రాజు, వేయి చేతుల ఱేఁడు=సహస్రకరములుగలరాజు, వెలుఁగులయొకిమీఁడు = తేజస్సులకధిపతి, చెయువులసాకిరి=కర్మములకుసాక్షి, ఛాయమగఁడు = ఛాయాదేవికి మగఁడు, మింటితెరువరి=నభోమార్గముగలవాఁడు, తమ్మివాల్గంటిమగఁడు=పద్మినియనెడు చిన్నదానికిఁ బెనిమిటి, పోరనీల్గెడుమొనగాండ్రుపోవుదారి=యుద్ధమందుఁజచ్చువీరులుపోయెడిమార్గము (అట్టివీరులు సూర్యమండలమును భేదించుకొనిపోవుదురు), జగముచుట్టంబు=లోకబాంధవుఁడు, జమునయ్య=యమునకుఁ దండ్రి, జగముకన్ను=జగత్తునకు నేత్రము-ఈ ౨౯ సూర్యుని పేళ్లు. [ప్ర-వి. యముఁడు=జముఁడు].

సీ. చట్టుపల్ దెగగట్లఁ గొట్టెడు జెట్టి నూ
  టంచులవాలు చేమించుజోదు
దుగబోట్ల పిఱిఁది వైదుకనుంగవలవేల్పు
  పాఱుతపసియింటిపంచకోడి
యొడలిచూపొడయఁ డేకుక్కుడుమొగుల్ గలప్రోడ
  నిక్కువీనులజక్కి నెక్కురౌతు
తెల్లయేనుఁగునెక్కి తిరిగెడుదొర తూర్పు
  మాగానియేలెడుమనియకాఁడు
తే. జమిలిచావంచపదులుజన్నములుసేసి
నట్టివేలుపు సోమాసి పెట్టుఁజెట్టు
పొట్టితమ్ముఁడు గల్గినయట్టివేల్పు
నాఁగ నింద్రునిపేళ్లొప్పు నాగభూష. 17

టీ. చట్టుపల్ దెగ గట్లఁగొట్టెడుజెట్టి=పర్వతములయొక్క ఱెక్కలనుదెగఁగొట్టినదిట్ట, నూటంచులవాలు చేమించుజోదు = నూఱు మొనలు

వజ్రాయుధముచేత మించినయోధుఁడు, దుగబొట్లపిటిఁదిసైదుకనుంగవల వేల్పు=(రెండుసున్నలువెనుకఁగలఐదు-అనఁగా ౫౦౦, దానికవ౫౦౦+౨= ౧౦౦౦) వేయినేత్రములు గలదేవుఁడు, పాలుతెపపెయింటి పంచకోడి = బ్రహ్మర్షియైనగౌతమునియింటిపంచ నున్నకోడి, ఒడలిచూపాడయఁడు= శరీరముచేతఁజూచెడిరాజు, ఎక్కుడుమొగుల్గల ప్రోడ=మేఘములను వాహనములనఁగా నెక్కుదిట్ట, నిక్కువీనులజక్కి నెక్కుగాతు=నిక్కుచెవుల వాహనము (ఉచ్చైశ్శ్రవమనుగుఱ్ఱము) నెక్కెడిరాజు, తెల్లయేనుఁగునెక్కి తిరిగెడిదొర=ఐరావత మను తెల్లయేనుఁగు నెక్కితిరుగునట్టిరాజు,తూర్పుమాగానియేలెడుమనియకాఁడు = తూర్పురాజ్యము నేలెడియుద్యోగముగలవాఁడు, జమిలిచౌపంచపదులు జన్నములుచేసినట్టివేలుపు-జమిలి=౨, చౌపంచ=౪+౧=౫-౨+౫+౧౦=౧౦౦) నూఱుయజ్ఞములు చేసినదేవుఁడు, సోమాసిపెట్టుఁజెట్టు=సోమయాజికిఁగల్పవృక్షమువంటివాఁడు,[సోమయాజి (వి) సోమాసి] పొట్టితమ్ముఁడు గల్గినయట్టివేల్పు=వామనుఁడు తమ్ముఁడుగాఁ గలదేవుఁడు-ఈ౧౨ దేవేంద్రుని పేళ్లు.

ఆ. నీరుపాప గాలి నెచ్చెలి యన్నింటి
 తిండికాఁడు కప్పఁ దెరువుజాడ
 యంటరానివేల్పు జంటమోములసామి
 యగ్గి యనఁగ నొప్పు ననలుఁ డీశ. 18

టీ. నీరుపాప=ఉదకమునందుఁ బుట్టినవాఁడు, గాలినెచ్చెలి=వాయువునకు మిత్రుఁడు, అన్నింటితిండికాఁడు=సర్వమును భక్షించువాఁడు, కప్పఁదెరువుజాడ = నల్లనిమార్గముగలవాఁడు-కృష్ణవర్త్మ, అంటరానివేల్పు = ముట్టశక్యముగానిదేవుఁడు, జంటమోములసామి=రెండుముఖములు గలదేవుఁడు, అగ్గి- ఈ ౭ అగ్ని పేళ్లు.

తే. జమునసైదోడు పెతరులసామి జముఁడు
 ప్రొద్దుకొమరుఁడు గుదెతాల్పు పోతుజక్కి

నెక్కి యాడెదుబలురౌతు | దక్కినంపు
సామి యన నంతకుం డొప్పు | శ్రీమహేశ. 19

టీ. జమునసైదోడు=యమునానదీ సహోదరుఁడు, పెతరులసామి= పితృదేవతలకు రాజు, ప్రొద్దుకొమరుఁడు=సూర్యునికుమారుఁడు,గుదెతాల్పు= గదను ధరించినవాఁడు, పోతుజక్కినెక్కి ఆడెదుబలురౌతు=మహిషవాహనము నెక్కి సంచరించు బలముగలరౌతు, దక్కినంపుసామి=దక్షిణపు దిక్కునకు రాజు - ఈ ౭ యముని పేళ్లు.

ప్ర. వి. గద=గుదె-గుదియ, పితృ=పెతరులు, యమున = జమున, స్వామి = సామి, కుమారుఁడు=కొమరుఁడు, దక్షిణము=దక్కినము.

ఆ. మూలఱేఁడు సోఁకు|మూఁకలఱేఁడు రే
దిమ్మరీఁడు పొలసు|దిండిపోతు
రక్కసుండు నల్ల|ద్రావువాఁ డనఁగను
నిరృతిపేళ్లు సెల్లు | నీలకంఠ. 20

టీ. మూలఱేఁడు=కోణమందుండెడురాజు,సోఁకుమూఁకలఱేఁడు= రాక్షసులకధిపతి, రేద్రిమ్మరీఁడు=రాత్రియందు సంచరించువాఁడు, పొలసు తిండిపోతు=మాంసముభక్షించువాఁడు-పలాశి, రక్కసుఁడు (ప్ర.రాక్షసుఁడు), నల్లద్రావువాఁడు=రక్తమును పానముసేయువాఁడు- ఈ౬నిరృతిపేళ్లు.

ఆ. మేటినీరుచూలి|మెయితాలుపులసామి
వల్లెత్రాడుదాల్పు | నీళ్లరాయఁ
డేటిబోటిమగల|యెకిమీఁడు పడమటి
దొర యనంగ నొప్పు | వరుణుఁ డీశ. 21

టీ. మేటినీరు చూలి మెయి తాలుపులసామి = మిక్కిలి బలముగల సముద్రమునందు పుట్టిన దేహములు ధరించినవానికి (జలజంతువులకు) రాజు

పల్లెత్రాడుదాల్పు=పాశమును ధరించినవాఁడు, నీళ్లరాయఁడు=ఉదకములకధిపతి, ఏటి బోటి మగల ఎకిమీఁడు=నదీ కాంతలకు భర్తలయిన సముద్రములసరాజు, పడమటిదొర=పశ్చిమదిక్కునకు రాజు-ఈ ౫ వరుణుని పేళ్లు.

సీ. వడి గలజింకతత్తడి నెక్కునెఱరౌతు
మేటిపాముల మేఁత ♦ నీటితాత
యొడలితాల్పులపిండు ♦ కుసు అగుబలియుండు
సోఁకుదయ్యము మింటిచూలి గాలి
కరువలి తెమ్మెర ♦ గాడ్పు పయ్యర యొంటి
మాఁకుల పెనుముప్పు ♦ మబ్బువిప్పు
నురఁటిపీపులఁబుట్టు ♦ నుడిగొట్టు చలినట్టు
బక్కవారల పెను ♦ బాద యీఁద
తే. యబ్బురపుఁదియ్యవిలుకాని ♦ నిబ్బరంపు
దెబ్బపోరులనలయిక ♦ ప్రబ్బుబోట్ల
గబ్బి గుబ్బలచెమటల ♦ యుబ్బడంచు
గబ్బి నాఁ జను మారుతాఖ్యలు వృషాంక. 22
క. మరుదాఖ్య లొప్పుచుండును.
ధర వినుచూలి యన సోఁకుదయ్య మనం బ
య్యర యన గొట్టన నీఁ దనఁ
గరువలి యనఁ దెమ్మె రనఁగ ♦ గాలి యనంగన్. 23

టీ. వడిగలజింకతత్తడ నెక్కునెఱరౌతు=వేగముగల లేడిని వాహనముగా నెక్కు అధికుఁడయినరౌతు, మేటిపాములమేఁత = గొప్పసర్పముల కాహారము, నీటితాత=ఉదకములకు పితామహుఁడు,ఒడలి తాల్పులపిండుకు ఉసుఱు అగుబలియుండు = దేహధారుల సమూహమునకుఁ ప్రాణమైన బలవంతుఁడు, సోఁకుదయ్యము=కనఁబడక స్పృశించునట్టి (లేక, స్పర్శ

గుణముగల) దైవము, మింటిచూలి=ఆకాశమందుఁ బుట్టువాఁడు, గాలి, కరువలి, తెమ్మెర, గాడ్పు, పయ్యెర, ఒంటిమ్రాఁకుల పెనుముప్పు = ఒంటిగానున్న వృక్షములకు మిక్కిలిహానిచేయువాఁడు,మబ్బువిప్పు=మేఘములను చెల్లాచెదరుచేయువాఁడు, సురఁటివీవులఁబుట్టు=చామరములు వీచుటవలనఁ బుట్టువాఁడు, సుడిగొట్టు=సుడిసి (గుండ్రముగా) కొట్టువాఁడు, చలినట్టు=చలికి స్థానమైనవాఁడు,బక్కవారలపెనుబాద=చిక్కినవారిని మిక్కిలిబాధ సేయువాఁడు, ఈఁద, అబ్బురపు...గబ్బ=అబ్బురపు=ఆశ్చర్యకరమైన, తియ్యవిలుకాని=మన్మథునియొక్క, నిబ్బరంపుదెబ్బపోరుల=మిక్కుటమైన దెబ్బలుగల యుద్ధములయందు (అనఁగా రతిక్రీడలందు),అలయికప్రబ్బ= మిక్కిలి యలసటఁజెందునట్టి, బోట్ల=స్త్రీలయొక్క, గబ్బి=గొప్పలైన, గుబ్బల=స్తనములయందలి, చెమటల=చెమటలయొక్క, ఉబ్బ=అతిశయమును, అడంచు=అడఁచునట్టి, గబ్బి=గొప్పవాఁడు, వినుచూలి=ఆకాశమునందుఁ బుట్టినవాఁడు,(*సోఁకుడయ్యము, పయ్యెర, గొట్టు,ఈఁద, కరువలి, తెమ్మెర, గాలి) - ఈ ౨౨ వాయువుపేళ్లు.

క. ముక్కంటియనుఁగుఁజెలి వడ
చక్కేలిక చాగకాఁడు జక్కులదొర బల్
రొక్కమెకిమీఁడు తత్తడి
నెక్కెడువాఁ డనఁగఁ జను ధనేశుం డభవా. 24

టీ. ముక్కంటి అనుఁగు చెలి=ఈశ్వరునకు అత్యంత స్నేహితుఁడు, వడ చక్కి ఏలిక=ఉత్తరపుదిక్కును ఏలెడివాఁడు, చాగకాఁడు॥ పా॥ తేగకాఁడు=త్యాగముగలవాఁడు, జక్కులదొర=యక్షులకు రాజు, బల్ రొక్కముఎకిమీఁడు=అధిక ధనమునకు అధిపతి,తత్తడిని ఎక్కెడువాఁడు=అశ్వము

---

* వాయువునకు కందపద్యమందలి నామములు 'గొట్టు' అనునది తప్ప తక్కినవెల్ల సీసపద్యమందలివే కాన వీనిని మొత్తమునఁ గూర్చుకొనలేదని తెలియునది.

ఎక్కనట్టివాఁడు (॥పా॥ మానిసిసెక్కెడువాఁడు = మనుష్యునెక్కనట్టివాఁడు - నరవాహనుఁడు) - ఈ ౭ కుబేరుని పేళ్లు.

క. విడిముడిగలవేలుపుచెలి
జడముడిజంగంబు గడదెసం గాపరి యా
యొడయండు పాఁపతొడవుల
నిడియెడివే ల్పనఁగ నొప్పు నీశానుఁ డిలన్. 25

టీ. విడిముడిగల వేలుపు చెలి = ధనముగల దేవతకు (కుబేరునకు) స్నేహితుఁడు, జడముడిజంగంబు=జడముళ్లుగల జంగము,కడదెసక్ కాపరి ఔఒడయండు=కడపటిదిక్కునకు పాలకుఁడు అగు రాజు, పాఁపతొడవులఁ ఇడియెడివేల్పు=పాములను భూషణములనుగా ధరించినదేవుఁడు - సర్పభూషణుఁడు - ఈ ౮ ఈశానుని పేళ్లు.

క. దేవాలయాహ్వయంబులు
కోవెల యన దేవళంబు గుడి నా వెలయున్ ;
దేవళ్లన జేజే లనఁ
గా వేలుపు లనఁగ వెలయుఁ గ్రతుభుగభిఖ్యల్. 26

టీ. కోవెల, దేవళంబు, (ప్ర. దేవాలయము), గుడి-ఈ3 దేవాలయము పేళ్లు. దేవళ్లు (ఏకవచనము-దేవర), జేజేలు, వేలుపులు- ఈ3 దేవతల పేళ్లు.

ఆ. క్షితిని బేళ్లు దనరు సీద్రంపుఁబెద్ద బల్
పాఁపఱేఁడు వెన్నుపాను పనఁగఁ
బుడమితాలు పనఁగఁ దడవులనిడుపఁడు
చిలువఱేఁ డనంగ శేషునకును. 27

టీ. సీద్రంపుపెద్ద=కుబుసముగల పెద్ద,బల్పాఁపఱేఁడు=గొప్పసర్పరాజు, వెన్నుపానుపు=విష్ణువునకు పఱుపు, పుడమితాలుపు=భూమిని ధరిం

చినవాఁడు, తడవులనిడుపఁడు=చిరకాల ముండువాఁడు, చిలువలఱేఁడు = పాములకురాజు - ఈ ౬ శేషునిపేళ్లు.

క. మరునయ్యతేజి పులుఁగుల
దొర పాములవేఁటకాఁడు తూరుపునాఁడేల్
దొరబువ్వఁ గొన్నలావరి
గరుటామంతుఁ డన నొప్పు గరుడుం డభవా. 28

టీ. మరునయ్యతేజి=మన్మథుని తండ్రియగు విష్ణువునకు వాహనము, పులుఁగులదొర=పక్షులకురాజు, పాములవేఁటకాఁడు=సర్పములనుసంహరించువాఁడు, తూరుపునాడు ఏలు దొర బువ్వఁ గొన్న లావరి=పూర్వదిక్కును పాలించు అధిపతి యగు ఇంద్రునకు అన్నమైన అమృతమును పుచ్చుకొన్న బలవంతుఁడు, గరుటామంతుఁడు (ప్ర. గరుత్మంతుఁడు)=అధికబలముగల ఱెక్కలు గలవాఁడు - ఈ ౫ గరుత్మంతునిపేళ్లు.

ఆ. నల్లవలువతాల్పు తెల్లనిమైదంట
వెన్నదొంగయన్న వెఱ్ఱినీళ్ల
మేలువాఁడు దుక్కివాలుదాలుపు తాటి
పడగవాఁ డనంగ బలుఁడు రుద్ర. 29

టీ. నల్లవలువదాల్పు=నల్లనివస్త్రమును ధరించినవాఁడు, తెల్లనిమైదంట=తెల్లనిశరీరముగలదిట్ట, వెన్నదొంగయన్న=కృష్ణునకు అన్న, వెఱ్ఱినీళ్ల మేలువాఁడు=సురకుఁబ్రియుఁడైనవాఁడు దుక్కివాలుదాలుపు = నాఁగేలు ఆయుధముగా ధరించినవాఁడు, తాటిపడగవాఁడు = తాళధ్వజముగల వాఁడు ఈ ౬ బలరామునిపేళ్లు.

క. వడముడి యనఁగా గాడ్పు
కొడుకన నివి రెండుఁ బేళ్లగుఁ భీమునకుం;
బుడమింగత్తి యనంగ

వ్వడి యన విష్వచ్ఛుఁ డనఁగ వాసవి యాఖ్య. 30

టీ. వడముడి, గాడుపుకొడుకు=వాయుపుకుమారుఁడు-ఈ 2 భీమునకుఁ బేళ్లు. కత్తి, కవ్వడి (కవవడి=రెండుచేతుల చేతను బాణప్రయోగము చేయువాఁడు) విష్వచ్ఛుఁడు (బీభత్సశబ్దవికృతి) - ఈ 3 అర్జునుని పేళ్లు.

తే. వేలుపులత్రోవ యుప్పరవీది యాక
సంబు విను విన్ను మిను మిన్ను చదలు నింగి
దివి మొయిలుదారి చుక్కలతెరువు బయలు
గాడ్పుతంౘడన నభ మొప్పు గరళకంఠ. 31

టీ. వేలుపులత్రోవ=దేవతలకుమార్గము, ఉప్పరవీది=పైనుండెడివీథి, ఆకసంబు (ప్ర. ఆకాశము) విను, విన్ను, మిను, మిన్ను, చదలు, నింగి దివి (ద్యుశబ్దవికృతి. ఇది తత్సమమని బాలవ్యాకరణము) మొయిలుదారి=మేఘములకుమార్గము, చుక్కలతెరువు = నక్షత్రములకు మార్గము, బయలు, గాడ్పుతంౘడి=వాయువునకుఁ దంౘడి-ఈ 15 ఆకాశమునకుఁ బేళ్లు.

తే. వెలయు ధరణిఁ జతుర్దిశల్ నలుగడ లన
నలరు దచ్చికడ లన దిశాష్టకంబు
దనరు నీరైదుకడలు నా దశదిశలును
మౌళిధృతగంగ యంగజమదవిభంగ. 32

టీ. నలుగడలు=నాలుగుదిక్కులు, దచ్చికడలు=ఎనిమిది దిక్కులు, ఈరు ఐదు (రెండుఐదుల) కడలు=పది దిక్కులు.

ఆ. తాటిసిడమువానితల్లి కూఁతురిబిడ్డ
వెన్నునడుగుపాప మిన్నువాఁక
వేల్పుటేఱు కడలివెలఁదుక ముత్త్రోవ
ద్రిమ్మ రనఁగ నొప్పు దివిజగంగ. 33

టీ. తాటిసిడముపానితల్లి=తాలధ్వజుఁడగుభీష్మునకుఁదల్లి, కూఁతురి
బిడ్డ=తనకూఁతురైన లక్ష్మికిఁ గూఁతురు, వెన్నునడుగుపాప = విష్ణుపాదము
నందుఁబుట్టినచిన్నది, మిన్నువాఁక=ఆకాశమందుండునది, వేల్పుటేఱు=దేవ
తలయొక్క నది, కడలివెలఁదుక=సముద్రమునకుభార్య, ముత్త్రోవద్రిమ్మరి=
మూఁడుమార్గములఁ దిరుగునది-త్రిపథగ ఈ 8 ఆకాశగంగకుఁ పేళ్లు.

తే. వేలుపులగారు చాదంతి ❀ వెల్లయేనుఁ
గనఁగ నైరావతంబున ❀ కాఖ్య లమరు;
వేల్పుదొరతేజి యనఁగను ❀ వెల్లగుఱ్ఱ
మనఁగ నుచ్చైశ్శ్రవం బొప్పు ❀ నంబికేశ. 34

టీ. వేలుపులగారు=దేవతలయొక్కగజము, చాదంతి=నాలుగుదంత
ములుగలది, వెల్లయేనుఁగు=తెల్లయేనుఁగు, ఈ 3ను దేవేంద్రునియేనుఁగగు
ఐరావతమునకు పేళ్లు. వేల్పుదొరతేజి = ఇంద్రునియొక్కగుఱ్ఱము, వెల్లగుఱ్ఱ
ము= తెల్లగుఱ్ఱము- ఈ 2 దేవేంద్రుని గుఱ్ఱమగు ఉచ్చైశ్శ్రవము పేళ్లు.

ఆ. పుడుకుఁదొడుకు వేలు❀పులగిడ్డి వెలిమొద
వనఁగఁ గామధేను ❀ వలరు చుండుఁ;
గల్పకంబు దనరు ❀ వేల్పుఁ జెట్టీవుల
మ్రాను వెల్లమ్రాను ❀ నానుమేశ. 53

టీ. తొడుకు=అభీష్టములనిచ్చెడి యావు, వేలుపులగిడ్డి=దేవ
... తెల్లనియావు- ఈ 2 ... ము ధేనువు పేళ్లు.

బటువుఁగైదు వనఁగఁ ॥ బరఁగు సుదర్శన
చక్రమునకుఁ బేళ్లు ॥ చంద్రమౌళి. 36

టీ. గుదుసుకైదువు=గుండ్రని ఆయుధము, వేయంచులకైదువు=వేయిమొనలుగల ఆయుధము, చుట్టుకైదువు=వలయాకృతిగల ఆయుధము, బటువుకైదువు=గుండ్రని ఆయుధము. ఈ 4 విష్ణుచక్రమునకుఁ బేళ్లు.

ఆ. వలమురి యనఁ జుట్టు॥వాలుజోడనఁ గల్మి
కొమ్మమగనిబూర॥గొమ్మనంగ
దనరుఁ బాంచజన్య॥మునకు నభిఖ్యలు
ధృతకురంగ ధవళ॥వృషతురంగ. 37

టీ. వలమురి=దక్షిణముగాఁదిరిగినది, చుట్టువాలుజోడు=సుదర్శనచక్రమునకు జత, కల్మికొమ్మ మగని బూరగొమ్ము=లక్ష్మీకాంత భర్తయగు విష్ణుని పూరించు వాద్యవిశేషము, ఈ 3 విష్ణుశంఖమునకుఁ బేళ్లు.

తే. రిక్కలనఁ జుక్కలనఁగను ॥ ఋక్షములకు
నాఖ్యలై యొప్పుఁ దెఱగంటి॥యన్నులనఁగ
నచ్చరలనంగ వేలుపు॥మచ్చెకంటు
లనఁగ సురకాంతలకు నాఖ్య ॥ లగు గిరీశ. 38

టీ. రిక్కలు (ఋక్షశబ్దమునకు వికృతి), చుక్కలు ఈ 2 నక్షత్రములకుఁ బేళ్లు. తెఱగంటియన్నులు=ఱెప్పపాట్లు లేని(అనిమిష) స్త్రీలు, అచ్చరలు (ప్ర. అప్సరసలు), వేలుపు మచ్చెకంటులు-ఈ 3 దేవకాం...

తే. పవలు పగలనఁ బేళ్లొప్పు ॥ దివ...

క. మించు లన మెఱుపు లనఁగను
జంచలలకుఁ బేళ్లు దనరు *జన మాంభోభృ
త్సంచయములఁ బలుకు మొయి
ళ్లంచు మొగుళ్లంచు మబ్బు లంచుఁ భర్గా. 40

టీ. మించులు, మెఱుపులు - ఈ ౨ మెఱుపులకుఁ బేళ్లు. మొయిళ్లు, మొగుళ్లు, మబ్బులు - ఈ ౩ మేఘములకుఁ బేళ్లు.

క. తొలుచదువులు ప్రాఁజదువులు
తొలుమినుకులు ప్రామినుకులు తొలుపలుకులు ప్రాఁ
బలుకులు పెనుమినుకులు నా
వెలయుఁ శ్రుతులకును బేళ్లు విశ్వాధిపతీ. 41

టీ. తొలుచదువులు, ప్రాఁజదువులు, తొలుమినుకులు, ప్రామినుకులు, తొలుపలుకులు, ప్రాఁబలుకులు (ఈ ౬ పదములకును మొదటివిద్యలని యర్థము), పెనుమినుకులు, ॥పా॥ పెనుఁబలుకులు = విస్తారమైన వాక్యములు - ఈ ౭ వేదముల పేళ్లు.

క. ఇది దేవవర్గు దీనిం
జదివిన వ్రాసినను వినిన జనులకు నిత్యా
భ్యుదయంబు లొసఁగు చుండును
శ్రీనివాసకవానుఁడు పేర్మిన్. 42

...ు సమాప్తము.

నొడయఁ డేలిక యెకిమీఁడు పుడమిఱేఁడు
ఱేఁడు దొర సామి యన నొప్పు నృపతి పేళ్లు. 1

టీ. పాఱుఁడు, పుడమివేల్పు = భూదేవుఁడు, బాఁపఁడు, జన్నిగట్టు=యజ్ఞోపవీతమును ధరించినవాఁడు - ఈ ౪ బ్రాహ్మణుని పేళ్లు. ఒడయఁడు. ఏలిక, ఎకిమీఁడు, పుడమి ఱేఁడు=భూమి కధిపతి, ఱేఁడు-దొర, సామి (ప్ర-స్వామి), ఈ ౭ రాజు పేళ్లు.

సీ. కోమట్లు మూఁడవ కౌలమువాండ్రన బేరు
లన వైశ్యనామముల్ దనరుఁ గాఁపు
వాండు నా నాలవవాండ్రు నా బలిజెవాం
డ్రనఁ జను శూద్రసమాహ్వయములు
వడుగు నా గోఁచిబాఁపఁడు నాఁగ బ్రహ్మచా
రికిఁ బేళ్లు వడచు ధరిత్రియందు
నాలుబిడ్డలు గలయతఁ డిలుఱేఁడు గే
స్తన నొప్పుఁ బేళ్లు గృహాధిపతికి

ఆ. నడవిమనికిపట్టు జడదారి యన వన
వాసి యొప్పు నిల్లువాసి తిరుగు
బోఁడ తపసి కావిపట్టుగోఁచులసామి
యన యతీంద్రుఁ డలరు నలికనేత్ర.

టీ. కోమట్లు, మూఁడవకౌలమువాం...

నాల్...

దారి = జడలను ధరించినవాఁడు - ఈ ౨ వానప్రస్థునిపేళ్లు. ఇల్లు!వాసి తిరుగు=ఇల్లువిడిచి తిరుగువాఁడు, బోడ, తపసి, కావిపుట్టగోఁచులసామి= కాషాయకౌపీనములు గలవాఁడు - ఈ ౪ సన్న్యాసిపేళ్లు.

సీ. అమ్మ నాఁ దల్లి నా నవ్వ నాఁ గన్నది
 యన మాత కాఖ్య లౌ నభ్రకేశ
యబ్బ నాయన యయ్య యనఁ దండ్రి యన నప్ప
 యన జనకాఖ్యలౌ నగనివేశ
తోడఁబుట్టనఁగ సైదోడు తోఁబుట్టన
 సోదరాహ్వయము లౌ నాదిదేవ
భర్తృసహోదరు భార్యకుఁ దోడికో
 డలన నేరా లన నలరు నభవ
తే. చెలియ లనఁ జెల్లె లనఁగను వెలయు చుండు
నాహ్వయములు కనిష్ఠకన్యకు గిరీశ
జ్యేష్ఠకన్యకు నాఖ్యలై క్షితిని వెలయు
నప్ప యన నక్క యనఁగఁ జంద్రార్ధమకుట. 3

టీ. అమ్మ (ప్ర. అంబ). తల్లి,అవ్వ, కన్నది - ఈ ౪ మాతృనామములు. అబ్బ, నాయన, అయ్య (ప్ర. ఆర్య), తండ్రి, అప్ప - ఈ ౫ పితృనామములు. తోడఁబుట్టు, ॥పా॥ తోడఁబుట్టుగు - తోడఁబుట్టువు, సైదోడు, తోఁబుట్టు ॥పా॥ తోఁబుట్టువు - ఈ 3 సోదరునామంబులు. తోడికోడలు=తనతో సమానురాలైనకోడలు, ఏరాలు - ఈ ౨ పెనిమిటితోఁబుట్టినవాని భార్యకుఁ బేళ్లు. చెలియలు, చెల్లెలు - ఈ ౨ కనిష్ఠకన్యకుఁ బేళ్లు. అప్ప, అక్క - ఈ ౨ జ్యేష్ఠకన్యకుఁ బేళ్లు.

సీ. ముగ్ధకుఁ బేళ్లగు ముగుద యనఁగ ముద్ద
 రాలు నా గోల నా బేల యనఁగ
గట్టివాయి యనంగ గయ్యాళి యన త్రాఁగ

యన ధూర్తసతికి నా*హ్వాయము లమరు
నైదువ నాఁగ ముత్తైదువ నా నయి
దువరాలు నాఁ బుణ్య*యువతి వెలయు
మృతచిరంటికి నాఖ్య * లెసఁగుఁ బేరంటాలు
నాఁగను జక్కని * నా ధరిత్రి

తే. గేస్తురా లనునాఖ్యచే * గృహిణి వెలయు
నాలు పెండ్లాము రాణి యి*ల్లా లనంగ
భార్య దనరును దొత్తన * బానిసె యన
పరవు డన దాసి కాఖ్యలౌ * గరళకంఠ. 4

టీ. ముగుద (ప్ర. ముగ్ధ), ముద్దరాలు, గోల, బేల - ఈ ౪ ముగ్ధ స్త్రీకిఁ బేళ్లు. గట్టివాయి=గట్టినోరుగలది, గయ్యాళి, జాఁగ - ఈ 3 ధూర్త స్త్రీపేళ్లు. ఐదువ, ముత్తైదువ, అయిదువరాలు - ఈ 3 పుణ్యస్త్రీకిఁ బేళ్లు. పేరంటాలు, జక్కని - ఈ ౨ గతించిన ముత్తైదువపేళ్లు. గేస్తురాలు (ప్ర. గృహస్థురాలు), ఆలు, పెండ్లాము, రాణి, ఇల్లాలు - ఈ ౫ భార్యకుఁ బేళ్లు. తొత్తు, బానిసె, పరవుడు - ఈ 3 దాసికిఁ బేళ్లు.

సీ. కన్నియ కన్నె నాఁ * గన్యకుఁ బేళ్లొప్పు
జవరాలు కొమరాలు * జవ్వని యనఁ
దనరు యువతి ప్రోఢ * యన గట్టివయసుది
యనఁ బ్రౌఢ దాల్చు నీ*యాహ్వయములు
ముసలి ముండలకోర * ముప్పదియాతేండ్లు
చనినది యనుపేళ్ల * నెనయు లోల
ముసలిది ముదుసలి * ముదియ పెద్దన నివి
యాఖ్యలై తనరు వృ*ద్ధాంగనకును

ఆ. చెడిప అంకులాఁడి ~ చెడ్డతొయ్యలి వెలి
చవులు గనిన దనఁగ ~ జార దనరు
నిలను విటులదూత ~ యెడకాఁడు కుంటెన
కాఁ డనంగఁ దనరు ~ గరళకంఠ.

టీ. కన్నియ, కన్నె - ఈ ౨ పెండ్లికానిపడుచు పేళ్లు. జవరాలు, కొమరాలు, జవ్వని ॥ ఈ 3 యౌవనముగల స్త్రీ పేళ్లు. ప్రోడ (ప్ర. ప్రౌఢ) గట్టివయసుది = దృఢమైనవయస్సుగలది - ఈ ౨ ప్రౌఢ స్త్రీ పేళ్లు. ముసలి, మిండలకోర, ॥పా॥ మిండలకోరి, ముప్పదియేండ్లు చనినది = ముప్పదియేండ్లు సంవత్సరముల వయస్సు చెల్లినది - ఈ ౩ లోల స్త్రీ పేళ్లు. ముసలిది, ముదుసలి, ముదియ, పెద్ద - ఈ ౪ వృద్ధ స్త్రీ పేళ్లు, చెడిప = చెడినది, అంకులాఁడి = వ్యభిచరించినది, చెడ్డతొయ్యలి = చెడిపోయిన స్త్రీ, వెలిచవులు గనినది = పరపురుషులతోడి పొందుకాంచినది - ఈ ౪ జార స్త్రీ పేళ్లు. ఎడకాఁడు, కుంటెనకాఁడు = విటీవిటులను సమకూర్చువాఁడు - ఈ ౨ విటులదూత పేళ్లు.

తే. వేల్పుబానిసె వెలయాలు ~ వేడ్కకత్తె
లంజె భోగముచాన వెల్లాటకత్తె
పడుపుఁజెలి యాటచేడియ ~ గడనకత్తె
యనఁగ నివి వేశ్య కాఖ్యలౌ ~ నగనివేశ. 6

టీ. వేల్పుబానిసె = దేవతలకు బానిసె, వెలయాలు = వెలకు వచ్చునట్టి స్త్రీ, వేడ్కకత్తె = వేడుకగలది, లంజె, భోగముచాన = భోగార్థమైన స్త్రీ, వెల్లాటకత్తె ॥పా॥ పెల్లాటకత్తె = మిక్కిలి నాట్యమును జేయునది, పడుపుఁజెలి = ధనము గడనసేయు స్త్రీ, ఆటచేడియ = నాట్యము చేసెడు స్త్రీ, గడనకత్తె = ధనమును గడించునది - ఈ ౯ వేశ్యకుఁ బేళ్లు.

ఆ. వెచ్చకాఁడు బొజుఁగు ~ వేడుకకాఁడు మిం
డండు ననుపుకాఁడు ~ మిండగీఁడు
లంజెకాఁడు నాథకరం జనుఁ బల్లవ

నామధేయములు పినాకహస్త. 7

టీ. వెచ్చకాఁడు=ధనవ్యయము చేయువాఁడు,బోఁగఁడు (ప్ర.భుజంగుఁడు), వేడుకకాఁడు = విలాసముగలవాఁడు, మిండఁడు, నవుపుకాఁడు= మృదువైనవాఁడు, మిండగీఁడు. లంజెకాఁడు = లంజెగలవాఁడు - ఈ ౬ విటునిపేళ్లు.

ఆ. కోడెకాఁ డనంగ గోవాళ్లు నాఁగను
యువజనాఖ్య లొప్పుచుండు రెండు
నాగవాస మనఁగ నామ మౌ వేశ్యాజ
నంబు మేళమునకు నంబికేశ. 8

టీ. కోడెకాఁడు=యౌవనముగలవాఁడు, గోవాళ్లు (గోవ+వారలు-ఇదినిత్యబహువచనాంతము.)-ఈ ౨ యౌవనవంతుని పేళ్లు. నాగవాసము = వేశ్యాజనముల మేళము.

సీ. నెలఁతుక క్రాల్గంటి పొలఁతుక ముద్దియ
వాలుఁగంటి మగువ పడఁతి మడఁతి
చెలి మచ్చెకంటి యుగ్మలి యింతి తొయ్యలి
నవలా కలువకంటి నాతి గోతి
పూఁబోఁడి చిగురాకుఁబోఁడి పైదలి మించుఁ
బోఁడి ముద్దులగుమ్మ పొలఁతి కొమ్మ
ప్రోయా లువిద తీఁగెఁబోఁడి చేడియ యించుఁ
బోఁడి యన్ను వెలంది కోటి జోటి
తే. చాన తెఱువ వెలందుక చామ లేమ
చెలువ యెలనాఁగ చిలుకలకొలికి కలికి
తలిరుఁబోఁడి యలరుఁబోఁడి నెలఁత పొల్తి
గరిత యతివ నా స్త్రీసమాఖ్యలు మహేశ. 9

టీ. నెలఁతుక, క్రాల్గంటి=చంచలములగు నేత్రములుగలది, పొలఁతుక, ముద్దియ, వాలుఁగంటి=విశాల నేత్రములుగలది, మగువ, పడఁతి, ॥పా॥ పణఁతి, మడఁతి, చెలి, మచ్చెకంటి=మత్స్యములవంటి నేత్రములుగలది, ఉగ్మలి, ఇంతి, నవలా, కలువకంటి = కలువలవంటి నేత్రములుగలది, నాతి, గోతి, పూఁబోఁడి=పుష్పమువలె మృదువైనశరీరము గలది, చిగురాకుఁబోఁడి=చిగురుటాకువలె మృదువైనదేహముగలది. పైదలి, మించుఁబోఁడి=మెఱుపువలెఁ బ్రకాశించు దేహముగలది, ముద్దులగుమ్మ = మురిపెములనిచ్చునది, పొలఁతి, కొమ్మ, ప్రోయాలు, ఉవిద, తీఁగెఁబోఁడి=తీవవలె మనోజ్ఞమైన మేనుగలది, చేడియ, ఇంచుఁబోఁడి=చెఱకువలె ప్రియమైన మేనుగలది, అన్న, వెలఁది, బోటి, జోటి, చాన, తెఱవ, వెలఁదుక, చామ, లేమ, చెలువ, ఎలనాఁగ, చిలుకలకొలికి=చిలుకముక్కువంటి కన్నులకొలుకులు గలది, కలికి, తలిరుఁబోఁడి = చిగురువలె మృదువైనమేనుగలది, అలరుఁబోఁడి = పుష్పమువలె మృదువైనమేనుగలది, నెలఁత, పొల్తి, గరిత, అతివ-ఈ ౪౮ స్త్రీకిఁ బేళ్లు.

తే. చెలిమి నేస్తంబు పొందు నా స్నేహ మలరు
నెచ్చెలి యనుంగు సంగాతి నేస్తకాఁడు
సంగడీఁ డనఁ జెలికాఁ డనంగఁ దనరు
స్నేహితునకు సమాఖ్యలు శ్రీమహేశ.

టీ. చెలిమి, నేస్తంబు, పొందు-ఈ ౩ స్నేహమునకుఁ బేళ్లు. నెచ్చెలి అనుంగు, సంగాతి, నేస్తకాఁడు, సంగడీఁడు, చెలికాఁడు=ఈ ౬ స్నేహితునకుఁ బేళ్లు.

సీ. దొంగ తెక్కలికాఁడు దొరకొలుసన్నాసి
ముచ్చెత్తుబరికాఁడు ముడియవిడుపు
తెరువాటుకాఁడు కత్తెరదొంగ చేవాఁడి
కాఁడు వల్లడికాఁడు కన్నగాఁడు
మునిముచ్చు గడిదొంగ యనఁ దస్కరాఖ్య లౌఁ

చెండిపోతు గరాసు మొండికట్టె
టకటొంకు టాటోటు టక్కులాఁడు పిసాళి
టక్కరి ముడికాఁడు తవళికాఁడు
తే. కల్లరియు గొంటు కైలాటకాఁడు చెడుగు
చేరజము కుచ్ఛితుఁడు దోసకారి చెనఁటి
పాలసుఁడు నాలిబూతంబు పలువ తులువ
కూళ గడుసన వర్తిల్లుఁ గుజనుపేళ్లు. 11

టీ. దొంగ, తెక్కలికాఁడు=బందిపోటు వేయువాఁడు, దొరకోలు సన్న్యాసి = వేషమువేసి నమ్మించి వెనుక సొమ్ము నెత్తుకొని పోవువాఁడు, ముచ్చు, ఎత్తుబరికాఁడు, ముడియవిడుపు = సొమ్ముముడివిప్పువాఁడు, తెరువాటుకాఁడు=దారి కట్టి కొట్టి దోఁచుకొనువాఁడు, కత్తెరదొంగ=నగలు కత్తిరించుకొనువాఁడు, చేవాఁడికాఁడు = చేతిబలముగలవాఁడు, వల్లడికాఁడు=కొల్లపెట్టువాఁడు. కన్నగాఁడు=కన్నము వేయువాఁడు, మునిముచ్చు= మునివలెఁగపటవేషము వేసి యేమఱించువాఁడు, గడిదొంగ = ఒళవెట్టఁగిన దొంగ - ఈ ౧౩ దొంగకుఁ బేళ్లు. చెండిపోతు = మందబుద్ధిగలవాఁడు, గరాసు, మొండికట్టె=మొండితనముఁ జేయువాఁడు, టకటొంకు, టాటోటు, టక్కులాఁడు=అబద్ధములాడువాఁడు, పిసాళి, టక్కరి, ముడికాఁడు, తవళికాఁడు=కపటముగలవాఁడు, కల్లరి=అబద్ధము లాడువాఁడు, గొంటు, కైలాటకాఁడు = మాయోపాయము గలవాఁడు. చెడుగు, చేరజము, కుచ్ఛితుఁడు (ప్ర. కుత్సితుఁడు,) దోసకారి, చెనఁటి, పాలసుఁడు, నాలిబూతము, పలువ, తులువ, కూళ, గడుసు - ఈ ౨౪ కుత్సితుని పేళ్లు.

ఆ. పాప బుడుత చిఱుత పట్టి సిసువు కందు
కూన నిసువు బిడ్డ కుఱ్ఱ బొట్టె
యనఁగ శిశుసమాఖ్య లగుఁ గొమరుండు నాఁ
గొడుకు నాఁ గుమారకుండు వెలయు. 12

టీ. పాప, బుడుత, చిఱుత, పట్టి, సిసువు, (ప్ర. శిశువు), కందు, కూన, సిసువు, బిడ్డ, కట్టు, బొట్టె - ఈ ౧౧ శిశువుపేళ్లు, కొమరుడు, (ప్ర. కుమారుడు), కొడుకు - ఈ ౨ కుమారునిపేళ్లు.

ఆ. వటుసమాఖ్య లగును ✠ వసుధలోఁ గొండిక
వాఁ డనంగఁ బడుచు✠వాఁ డనంగఁ
బిన్నవాఁ డనంగఁ ✠ జిన్నవాఁ డనఁగను
వినుతగుణసనాథ ✠ విశ్వనాథ. 13

టీ. కొఁడికవాఁడు.॥రూ॥కొండొకవాఁడు, పడుచువాఁడు, పిన్న వాఁడు, చిన్నవాఁడు - ఈ ౪ బాలునకుఁ బేళ్లు.

సీ. గిటక పొట్టి కుఱుచ ✠ గిట్ట గు జ్జనఁగ వా
మనుఁ డొప్పుఁ జను నప✠స్మారిపేళ్లు
వెడఁగు వేఁదుఱు వెఱ్ఱి ✠ వీఱిఁడి వేఱిఁడి
వెంగలి వెంబర✠వి త్తనంగఁ
జతురునకును బేళ్లు ✠ జాణ దంట వలంతి
వెరవరి ప్రోడ నే✠ర్పరి యనంగఁ
బ్రన్ననివాఁడు రూ✠పరి చూడఁగలవాఁడు
చక్కనివాఁడు నా ✠ జగతిఁ బరఁగు
తే. సుందరాకారవంతుఁడు ✠ సొగసుకాఁడు
వన్నెకాఁ డన శృంగారి ✠ వసుధ వెలయు
నందకునిపేళ్లు చీకు గ్రు ✠ డ్డనఁగ మూఁగ
మూవ యన మూకనామముల్ ✠ దేవదేవ. 14

టీ. గిటక, పొట్టి, కుఱుచ, గిట్ట, గుజ్జు - ఈ ౫ వామనుని పేళ్లు. వెడఁగు, వేఁదుఱు, వెఱ్ఱి, వేఱిఁడి, వీఱిఁడి, వెంగలి, వెంబరవిత్తు - ఈ ౭ అపస్మారిపేళ్లు. జాణ, దంట, వలంతి, వెరవరి, ప్రోడ, నేర్పరి - ఈ ౬

చతురునకుఁ బేళ్లు. ప్రసన్ననివాఁడు=సుందరుఁడు, రూపరి=రూపవంతుఁడు, చూడఁగలవాఁడు, చక్కనివాఁడు=చక్కనైనవాఁడు- ఈ 4 సౌందర్యము గలవానిపేళ్లు. సొగసుకాఁడు = సొగసైనవాఁడు, వన్నెకాఁడు=కాంతిగల వాఁడు - ఈ 2 శృంగారవంతుని పేళ్లు. చీకు, గ్రుడ్డి - ఈ 2 అంధకుని పేళ్లు: మూఁగ, మూప - ఈ 2 మూక నామములు.

క. కాయముపేళ్లయి వెలయును
మే యన నొడ లనఁగ మేను మెయి యన భోగ్య
ప్రాయముపేళ్లగుఁ బరువము
పాయము జవ్వన మనంగ భావజదమనా. 15

టీ. మే, ఒడలు, మేను, మెయి - ఈ 4 శరీరము పేళ్లు. పరువము, పాయము, జవ్వనము (ప్ర. యౌవనము) - ఈ 3 యౌవనము పేళ్లు.

తే. నెఱులు కురులు వెండ్రుకలు నా నెఱిక లనఁగఁ
గొప్పు తుఱుము మన వేనలి క్రొవ్వెద యనఁ
గేశధమ్మిల్లములు మించుఁ గీలుగంటు
క్రొమ్ముడి యనంగఁ గేశబంధమ్ము భవ. 16

టీ. నెఱులు, కురులు, వెండ్రుకలు, నెఱికలు. ఈ 4 కేశములకు పేళ్లు. కొప్పు, తుఱుము, వేనలి, క్రొవ్వెద (క్రొత్త + వెద) - ఈ 4 ధమ్మిల్లమునకు పేళ్లు. కీలుగంటు, క్రొమ్ముడి (క్రొత్త + ముడి) - ఈ 2 కేశబంధము (అనఁగా వెండ్రుకలముడి) పేళ్లు.

తే. నొసలు నెన్నొసల్ నుదురు నెన్నుదు రనంగఁ
దనరు ఫాలంబు చూడ్కి చూపన నొప్పు
నాహ్వయము లీక్షణమునకు నక్షి కాఖ్య
లలరుఁ గణ్ గను కన్ను నా నభ్రకేశ. 17

టీ. నొసలు, నెన్నొసలు (నెఱి + నొసలు), నుదురు, నెన్నుదురు

(నెజి - నుదురు) - ఈ 2 ఫాలము పేళ్లు. చూడ్కి, చూపు - ఈ 2 ఈక్షణమునకుఁ బేళ్లు. కను, కను, కన్ను - ఈ 3 నేత్రమునకుఁబేళ్లు.

క. వీను లనఁ జెవు లనంగా
జానుగు లన నాహ్వయములు శ్రవణంబులకుం
గౌ నన నడు మనఁగా నభి
ధానము లగు మధ్యమునకుఁ దరుణేందుధరా. 18

టీ. వీనులు, చెవులు, జానుగులు - ఈ 3 శ్రవణముల పేళ్లు. కౌను, నడుము - ఈ 2 మధ్యమునకుఁ బేళ్లు.

తే. అక్కు ఱొమ్మెద బోర నా నలరు వక్ష
మాస్యమున కొప్పుచుండు నాఖ్యలు మొగంబు
మోర మోమనఁ బేళ్లొప్పు నూరువునకుఁ
బెందొడ యనంగఁ గుఱువు నా నందివాహ. 19

టీ. అక్కు, ఱొమ్ము, ఎద (ప్ర. హృదయము.) బోర - ఈ 4 వక్షస్థలమునకుఁబేళ్లు. మొగంబు (ప్ర. ముఖము,) మోర, మోము - ఈ 3 ముఖము పేళ్లు. పెందొడ, కుఱువు - ఈ 2 ఊరువునకుఁ బేళ్లు.

తే. వదనగుహ యొప్పు నోరు నా వాయి యనఁగఁ
బల్లు పలు నాఁగ దంతంబుపేళ్లు వెలయుఁ
బెదవి వాతెఱ మోవి యన్పేళ్లఁ దనరు
చుండు నోష్ఠంబు శీతాంశుఖండమౌళి. 20

టీ. నోరు, వాయి - ఈ 2 వదనగుహకుఁ బేళ్లు. పల్లు, పలు - ఈ 2 దంతమునకుఁ బేళ్లు. పెదవి, వాతెఱ, మోవి - ఈ 3 ఓష్ఠమునకుఁ బేళ్లు.

క. కయి యనఁ గై నాఁ గే లనఁ
జెయి యనఁ జై నాఁగఁ జెయ్యి చే నా హస్తా
హ్వాయము లగు నన్నపూర్ణా

ప్రియవల్లభ కాశికాపురీవరనిలయా. 21

టీ. కయి, కై, కేలు, (నిత్యైకవచనాంతము,) చెయి, చై, చెయ్యి, చే-ఈ 8 హస్తమునకుఁ బేళ్లు.

క. ఎద యన డెందం బనఁగా
మది యనఁగా నెడఁ దనంగ మఱి యుల్లము నా
హృదయమునకు నివి యెసఁగును
విదితంబుగ నాహ్వయములు విశ్వాధిపతీ. 22

టీ. ఎద, డెందము, మది (ప్ర. మతి,) ఎడఁద, ॥పా॥ (ప్ర. హృదయము,) ఉల్లము-ఈ ౫ హృదయము (మనస్సు) నకుఁ బేళ్లు.

క. లోఁజెయ్యన నఱచెయ్యనఁ
గాఁ జెల్లుం బేళ్లు రెండు కరతలమునకుఁ
మీఁజెయ్యనఁ బెడచెయ్యను
నాఁ జనుఁ గరచరమభాగ నామములు శివా. 23

టీ. లోఁజెయ్యి (లోను+చెయ్యి) = లోపలగా నుండెడు చెయ్యి. అఱచెయ్యి = లోపలి చెయ్యి, ఈ ౨ కరతలమునకుఁ బేళ్లు. మీఁజెయ్యి మీఁదు × చెయ్యి)=మీఁదుగానుండెడు చెయ్యి. పెడచెయ్యి= పెడగా నుండెడు చెయ్యి - ఈ ౨ కరచరమభాగము పేళ్లు.

ఆ. పొట్ట డొక్క కడుపు బొజ్జ బొఱ్ఱ యనంగ
నొప్పు చుండు నాఖ్య లుదరమునకు
నాభిబిలమునకును నామధేయము లగు
బొడ్డు నాఁగ మఱియుఁ బొక్కి లనఁగ. 24

టీ. పొట్ట, డొక్క, కడుపు, బొజ్జ, బొఱ్ఱ-ఈ ౫ ఉదరము పేళ్లు. బొడ్డు, పొక్కిలి-ఈ ౨ నాభిబిలమునకుఁ బేళ్లు.

తే. వెన్ననంగను వీఁపు నా వెనుకమేను

నాఁగఁ జరమాంగమున కొప్పు నామములుగఁ
బుఱ్ఱ తలపాల నాఁ బున్క పుఱియ నాఁగ
ఫాలమున కాఖ్యలై యొప్పు ఫాలనేత్ర. 25

టీ. వెన్ను, వీఁపు, వెనుకమేను-ఈ 3 పృష్ఠభాగము పేళ్లు. పుఱ్ఱ, తలపాల, పున్క ॥రూ॥ పునుక, పుఱియ - ఈ ౪ కపాలమునకుఁ బేళ్లు.

క. అడు గంజ హజ్జ యనఁగాఁ
బుడమిఁ బదంబునకు నామములు విలసిల్లున్
మెడ కుత్తు కట్టు గొంతన
నడరు గళంబునకుఁ బేళ్లనంగధ్వంసీ. 26

టీ. అడుగు, అంజ, హజ్జ - ఈ 3 పాదమునకుఁ బేళ్లు. మెడ, కత్తుక, అట్టు, గొంతు - ఈ ౪ గళమునకుఁ బేళ్లు.

ఆ. బువ్వ వంటకంబు బోనంబు మెతుకు కూ
డోగిరము పసాద మోరె మనఁగ
నన్న మొప్పుఁ జేల మలరుఁ బుట్టంబు దు
వ్వలువ చీర కోక వలువ యనఁగ. 27

టీ. బువ్వ, వంటకము, బోనము, మెతుకు, కూడు, ఓగిరము, పసాదము (ప్ర. ప్రసాదము), ఓరెము-ఈ ౮ అన్నమునకుఁ బేళ్లు. పుట్టము, దువ్వలువ, చీర, ॥పా॥ చీరె, కోక, వలువ - ఈ ౬ వస్త్రమునకుఁ బేళ్లు.

తే. మెసవె నారోగిణ మెనర్చె మెక్కెఁ దినియెఁ
గుడిచె నారగించెను బసాపడియె నమలె
సాపడె ననంగ నొప్పు భోజనము సేసె
ననుట కివి యాఖ్యలై యాళ యభ్రకేశ. 28

టీ. మెసవెను, ॥పా॥ మెసఁగెను, ఆరోగిణ మొనర్చెను ॥పా॥ ఆరోగణ మొనర్చెను, మెక్కెను, తినియెను, కుడిచెను, అరగించెను, పసాపడియెను,

నమలెను, పాపడెను - ఈ ౧౧ భోజనము చేసె ననుటకుఁ బేళ్లు.

క. నాన యన సిగ్గు సిబ్బితి
నా నివి వ్రీడాపదంబు నామంబు లగుం
బానము సేయుట పేళ్లగు
నానుట త్రావు టనఁ ద్రాగు టనఁ గ్రోలు టనన్. 29

టీ. నాన, సిగ్గు, సిబ్బితి - ఈ 3 లజ్జకుఁ బేళ్లు. ఆనుట, త్రావుట, త్రాగుట, క్రోలుట - ఈ ౪ పానము సేయుటకుఁ బేళ్లు.

ఆ. తళియ పళ్లెరంబు తెలె హరివాణంబు
తట్టి కంచ మనఁగఁ దనరుఁ బాత్ర
చెల్లు. జమకమునకుఁ బేళ్లు డబ్బుర కోర
గిన్నె యనఁగ రజతగిరినివాస, 30

టీ. తళియ, పళ్లెరము, తెలె, హరివాణము, తట్టె, కంచము-ఈ ౬ భోజనపాత్ర పేళ్లు. డబ్బుర॥పా॥ డబుర, కోర, గిన్నె - ఈ 3 పానపాత్ర.

తే. నతికిఁ బేళ్లొప్పు జోత దండము జోహారు
మ్రొక్కు జేజే యనంగఁ గేల్మొగిచెఁ గొలిచె
నెఱఁగెఁ జేమోడ్చె నన నమస్కృతి యొనర్చె
ననుట కివి యాఖ్య లగు నీశ యభ్రకేశ. 31

టీ. జోత, దండము, జోహారు, మ్రొక్కు, జేజే-ఈ ౫ నమస్కారము పేళ్లు. కేల్మొగిచెను=చేతులు జోడించెను, కొలిచెను, ఎఱఁగెను. ॥రూ॥ ఎరఁగెను. చేమోడ్చెను = చేతులు ముకుళించెను - ఈ ౪ నమస్కారము చేసె ననుటకుఁ బేళ్లు.

తే. ఒప్పు శయనించుటకును బన్నుండెఁ బండెఁ
బవ్వడించెఁ బరుండెను బవ్వళించె
నత్తమిల్లె ననఁ మఱి మెత్త సెజ్జ

పఱపు పాన్పనఁ దగు శయ్య § ఫాలనేత్ర. 32

టీ. పన్నుండెను, ॥పా॥ పండుండెను, పండెను, పవ్వడించెదు, పరుండెను, పవ్వళించెను, అత్తమిల్లెను-ఈ ౭ శయనించె ననుటకుఁ బేళ్లు. మెత్త సెజ్జ (ప్ర. శయ్య), పఱపు, పాన్పు - ఈ ౪ శయ్య పేళ్లు.

తే. ఒప్పు ధ్వనిపేళ్లు రొద యన § నులివు నాఁగ
సద్దనంగను గూఁత నాఁ § జప్పు డనఁగ
నలుకు డన రోదనము సేసె § ననుట కాఖ్య
లెసఁగు నఱచెను వాపోయె § నేడ్చె ననఁగ. 33

టీ. రొద, ఉలివు, సద్దు, కూఁత, చప్పుడు, అలుకుడు-ఈ ౬ ధ్వని పేళ్లు. అఱచెను, వాపోయెను, ఏడ్చెను-ఈ ౩ రోదనము చేసెననుటకుఁ బేళ్లు.

క. అగుఁ బేళ్లు నీరువట్టన
దగ దప్పియు దూప యనఁగ § దాహంబునకుఁ
నగవు నగు నవ్వు నవు నా
నగు నాఖ్యలు హాసమునకు § నగజాధీశా. 34

టీ. నీరువట్టు, దగ, దప్పి, దూప - ఈ ౪ దాహమునకుఁ బేళ్లు. నగవు, నగు, నవ్వు, నవు - ఈ ౪ హాసము పేళ్లు.

క. చాగము నాఁ బుడు కనఁగా
నీగి యనఁగ నిడుట యనఁగ § నీవి యనంగాఁ
దేగము నాఁ బెట్టుడు నాఁ
ద్యాగమునకు నాఖ్య లగుచు § ధరఁ బరఁగు శివా. 35

టీ. చాగము, పుడుకు, ఈగి, ఇడుట, ఈవి, తేగము, పెట్టుడు-ఈ ౬ త్యాగము పేళ్లు.

ఆ. ఎలసె బెరసె హత్తెఁ § గలసె నదికెఁ జెందెఁ
బొందె దొరసెఁ గూడెఁ § నొందె నెనసె

నన(గ సక్తమయ్యె । ననుటకు నివి యాఖ్య
లగు గిరీశ యీశ । యభ్రకేశ. 36

టీ. ఎలసెను, బెరసెను, హత్తెను, కలసెను, అదికెను, చెందెను, పొందెను, దొరసెను, కూడెను, ఒందెను. ఎనసెను, ఈ ౧౧ సక్తమయ్యెననుటకుఁ బేళ్లు.

ఆ. ఎడసెఁ బాసె వేఱు । పడెఁ బురివిచ్చె నా
నలరు భేదమయ్యె । ననుట పేళ్లు
స్వవశమయ్యె ననుట । కవుఁ బేళ్లు లోనయ్యె
నగ్గమయ్యె ననఁగ । ననమనేత్ర. 37

టీ. ఎడసెను, పాసెను, వేఱుపడెను, పురివిచ్చెను-ఈ ౪ భేదమయ్యె ననుటకుఁ బేళ్లు. లోనయ్యెను, అగ్గమయ్యెను-ఈ ౨ స్వాధీనమయ్యె ననుటకుఁ బేళ్లు.

ఆ. అగు గృహీతమయ్యె । ననుటకుఁ బేళ్లగ
పడియెఁ జేపడియెను । బట్టువడియెఁ
జిక్కువడియెఁ దగిలెఁ । జిక్కెఁ దగుల్పడె
ననఁగ నగనివేశ । యభ్రకేశ. 38

టీ. అగపడియెను, (అగ్గముపడియెను) అధీనమయ్యెను, చేపడియెను, పట్టువడియెను, చిక్కువడియెను, తగిలెను, ॥పా॥ తవిలెను, చిక్కెను, తగుల్పడెను - ఈ ౮ గృహీతమయ్యెననుటకుఁ బేళ్లు.

తే. అనియె నొడివె వక్కాణించె । నాడెఁ జెప్పె
వినిచె వాక్రుచ్చెఁ బలికె నాఁ । జను వచించె
ననుట కాలించె నాలకిం । చెను వినె నన
నలరు నవధరించె నటంట । కాఖ్య లీశ. 39

టీ. అనియెను, నొడివెను, వక్కాణించెను, ఆడెను, చెప్పెను, వినిచెను, వాక్రుచ్చెను, పలికెను - ఈ ౮ వచించె ననుటకుఁ బేళ్లు. ఆలించెను, ఆలకించెను, వినెను - ఈ ౩ అవధరించె ననుటకుఁ బేళ్లు.

క. కనియెం జూచెను గాంచెను
గనుఁగొనెఁ గన్గొనె ననంగఁ । గలయవి పేర్లై
చను వీక్షించె నటంటకు
ఘనతరగోరాజగమన । కాయజదమనా. 40

టీ. కనియెను, చూచెను, కాంచెను, కనుఁగొనెను, కన్గొనెను - ఈ ౫ ను వీక్షించె ననుటకుఁ బేర్లు.

క. చనుఁ గృతగమనుఁడ నయ్యెద
ననుటకు నామంబు లగుచు । నవని నరిగెదం
జనియెదఁ బోయెద నేఁగెదఁ
బనివినియెద ననెడునట్టి । పలుకులు రుద్రా. 41

టీ. అరిగెదను, చనియెదను, పోయెదను, ఏఁగెదను, పనివినియెదను- ఈ ౫ కృతగమనుఁడ నయ్యెద ననుటకు పేర్లు.

ఆ. ద్విగుణమున కభిఖ్య । లగు నిబ్బడిమ్మడి
జంట దంట దుగయు । జమిలి రెట్టి
యినుమడి యన మిథున । మున కాఖ్య లగు జోడు
దోయి కవ యనంగ । ధూతకలుష. 42

టీ. ఇబ్బడి, ఇమ్మడి, జంట, దంట, దుగ, జమిలి, రెట్టి, ॥పా॥ రెంట, ఇనుమడి-ఈ ౯ ద్విగుణమునకుఁ బేర్లు. జోడు, దోయి, కవ-ఈ 3 ను మిథునమునకుఁ బేర్లు.

సీ. ఒం డొక్కఁ డొకటి యొ । క్కరుం డన నగు నేక
మీరు రెం డిరు నాఁగ । నెసఁగు ద్వయము
తిగ మూఁడు మూ ర్నాఁగఁ । దగుఁ ద్రయి తీపంచ
నలు నాల్గు చౌ యన । నగుఁ జతుష్క

మెసఁగుఁ జౌపంచ యైదే ననఁ బంచకం
బా ఆఱుమూఁడిత్తి గనఁగ నొప్పు
షట్కంబు ఋషిసంఖ్య సత చక్కపగడ యే
డన నొప్పు నష్టసంఖ్యను బేళ్లు
తే. దనరు నిరునాలు నెనిమిది దచ్చి యనఁగఁ
బరఁగు నీరాఱు పండ్రెండు బార యనఁగ
ద్వాదశమునకు నాఖ్యలు ధరణియందు
శైలజానాథ ప్రమథసంచయసనాథ. 43

టీ. ఒండు, ఒక్కఁడు, ఒకటి, ఒక్కొండు-ఈ ర ఏకము పేళ్లు. ఈరు, రెండు, ఇరు-ఈ 3 ద్వయము పేళ్లు. తిగ, మూఁడు, మూరు-ఈ 3 త్రియము పేళ్లు. తీవంచ=మూఁడునొకటియును, నలు, నాల్గు, చౌ-ఈ రచతుష్కము పేళ్లు. చౌపంచ=నాల్గునొకటియును, ఐదు, ఏను-ఈ 3 పంచకము పేళ్లు. ఆఱు, ఇరుమూఁడు=రెండుమూళ్లు, ఇత్తిగ (ఇరు+తిగ) = రెండుమూళ్లు-ఈ 3 షట్కముపేళ్లు. సత (ప్ర. సప్త), చక్కపగడ=ఆఱునొకటియును, ఏడు. - ఈ 3 సప్తసంఖ్యపేళ్లు. ఇరునాలుగు=రెండునాల్గులు, ఎనిమిది, దచ్చి-ఈ 3 అష్టసంఖ్యపేళ్లు. ఈరాఱు=రెండాఱులు, పండ్రెండు, బార - ఈ 3 ద్వాదశసంఖ్య పేళ్లు.

తే. జరిగె నూడెను జాఱెను నుఱికె వెళ్లెఁ
బాఱెఁ బఱచెను దొలఁగె నర్వలుకు లెల్ల
నవనిలోనఁ బలాయితుండయ్యె ననుట
కాఖ్యలై యొప్పుఁ జంద్రరేఖావతంస. 44

టీ. జరిగెను, ఊడెను, జాఱెను, ఉఱికెను, వెళ్లెను, పాఱెను, పఱచెను, తొలఁగెను - ఈ ౮ పలాయితుఁడయ్యె ననుటకుఁ బేళ్లు.
క. వేంచేసెను వచ్చెం జను

దెంచెను విచ్చేసె నరుగుదెంచె ననఁగ నే
తెంచె నన నయ్యె నాగతుఁ
డంచుం బలుకుటకు నాఖ్య లంబరకేశా. 45

టీ. వేంచేసెను, వచ్చెను, చనుదెంచెను, విచ్చేసెను, అరుగుదెంచెను (రూ. అరుదెంచెను), ఏతెంచెను (రూ. ఏఁగుదెంచెను)- ఈ ౬ ఆగతుండయ్యె ననుటకుఁ బేళ్లు.

తే. నాఁటిసుత నాఁటనుండియు నాఁటఁగోలె
నాఁటఁబట్టి నాఁడుమొదలు నాఁగ నాహ్వ
యమ్ము లయ్యెఁ దదారభ్య యనుట కవని
వినుతకరుణాసనాథ శ్రీవిశ్వనాథ. 46

టీ. నాఁటిసుత, నాఁటనుండి, నాఁటఁగోలె, నాఁటఁబట్టి, నాఁడు మొదలు - ఈ ౫ తదారభ్య యనుటకుఁ బేళ్లు.

తే. వైరమునకును ధర సమాహ్వయము లమరుఁ
గంటు పగ మచ్చరంబు సూ డొంటమి యన
వలపు కూరిమి మేలు నా నలరుఁ బేళ్లు
మోహమునకును శారదాంబుదనిభాంగ. 47

టీ. కంటు, పగ, మచ్చరము(ప్ర. మత్సరము), సూడు, ఒంటమి-ఈ ౫ వైరముపేళ్లు. వలపు, కూరిమి, మేలు - ఈ ౩ మోహముపేళ్లు.

క. పెనఁకువ జగడము కయ్యం
బని బవరము కలను చివ్వ యాలము పోట్లా
టన దురము పోరు నాఁగాఁ
జను యుద్ధంబునకుఁ బేళ్లు చంద్రార్ధధరా. 48

టీ. పెనఁకువ, జగడము, కయ్యము (ప్ర. కలహము), అని, బవరము, కలను, చివ్వ, ఆలము, పోట్లాట, దురము, పోరు. ఈ ౧౧ యుద్ధమునకుఁ బేళ్లు.

ఆ. సదమదంబుసేసెఁ జక్కాడె నుగ్గాడెఁ
జదిపెఁ బీఁచమడఁచెఁ జంపెఁ గెడపె
నుఱుముచేసెఁ ద్రుంచెఁ బరిమార్చెఁ దెగటార్చె
మన్నిగొనియెఁ దునిమె మడిపె ననఁగ. 49

తే. హతము గావించె ననుటకు నాఖ్య లయ్యె
మనిపె నేలెను బ్రతికించె మంచెఁ బ్రోచె
సాఁకె నన నొప్పు నాఖ్యలు సరవితోడ
నరయఁ బోషించె ననుటకు నంబికేశ. 50

టీ. సదమదంబుసేసెను, చక్కాడెను, నుగ్గాడెను, చదిపెను, పీఁచమడఁచెను, చంపెను, కెడపెను, నుఱుముచేసెను, త్రుంచెను, పరిమార్చెను, తెగటార్చెను, మన్నిగొనియెను, తునిమెను, మడిపెను-ఈ ౧౪ వధియించె ననుటకుఁ బేళ్లు. మనిపెను, ఏలెను, బ్రతికించెను, మంచెను, ప్రోచెను, సాఁకెను - ఈ ౬ పోషించె ననుటకుఁ బేళ్లు.

క. ధరలో శూరాహ్వయములు
పరఁగున్ మొనకాఁ డనంగ బంటనఁగాఁ బో
టరి యన వడిగలవాఁ డన
బిరు దన వాఁడిమగఁ డనఁగ భీమకపర్ది. 51

టీ. మొనకాఁడు, బంటు (ప్ర. భటుఁడు), పోటరి, వడిగలవాఁడు, బిరుదు, వాఁడిమగఁడు - ౬ శూరుని పేళ్లు.

తే. బాసట యనంగఁ దోడ్పాటు నా సమాహ్వ
యంబు లగుచుండు రెండు సాహాయ్యమునకు
నాఖ్యలు శుభంబునకును లగ్గనఁగ బాగ
నంగ మే లన లెస్స యనంగ నీశ. 52

టీ. బాసట, తోడ్పాటు - ఈ ౨ సాహాయ్యము పేళ్లు. లగ్గు, మేలు, లెస్స - ఈ ౪ శుభమునకుఁ బేళ్లు.

ఆ. కూలె నీల్గెఁ జచ్చెఁ § గాలంబుసేసెను
గెడసె సమసె నాఱె § మడిసెఁ జెల్లెఁ
బెద్దనిదురవోయె § బిద్దె దీరెను గంతు
గొనియె ననుట పేళ్ల§గును మృతునకు. 53

టీ. కూలెను, నీల్గెను, చచ్చెను, కాలంబుసేసెను, కెడసెను, సమసెను, ఆఱెను, మడిసెను, చెల్లెను, పెద్దనిదురవోయెను, బిద్దెను, దీరెను, గంతుగొనియెను-ఈ ౧౩ మృతుఁడయ్యె ననుటకుఁ బేళ్లు.

సీ. తిమ్మనైనది యనఁ § దిన్ననైనది యన
జానైన దనఁగ భా§గైన దనఁగ
నాణెమైన దన వి§న్నాణమైనది యన
మానైన దనఁగ లె§స్సైన దనఁగఁ
బిన్ననైనది యనఁ § జెన్నైన దన నలు
వైనది యనఁగఁ జె§లువైన దనఁగఁ
బొనరినయది యన § నొనరిన దనఁగఁ జొ
క్కటమైన దనఁగఁ జ§క్కని దనంగ
సొబగైన దనఁగను § సొంపైన దనఁ గోమ
రైనది యన గొన§బైన దనఁగఁ
దోరమైన దన సిం§గారమైనది యన
మేలైన దనఁగ మె§చ్చైన దనఁగ
తే. మురువుగలయది యొప్పైన § దొఱపుగలది
యందమైనది తనరిన § దలరినట్టి
దనఁగఁ బరఁగిన దనఁ బేళ్లు § దనరుచుండు
మంజులంబైన దనుటకు § మదనదమన. 54

టీ. తిమ్మనైనది, తిన్ననైనది, జానైనది, బాగైనది, నాణెమైనది, విన్నాణమైనది, మానైనది, లెస్సైనది, పిన్ననైనని, చెన్నైనది, నలువైనది, చెలువైనది, పొనరినయది, ఒనరినది, చొక్కటమైనది, చక్కనిది, సొబగైనది, సొంపయినది, కొమరైనది, నొనజైనది, తోరమైనది, సింగారమైనది, మేలైనది, మెచ్చైనది, ఘురువుగలయది, ఒప్పైనది, ఒఱపుగలది, అందమైనది, తనరినది, అలరినట్టిది, పరఁగినది-ఈ ౩౧ మనోజ్ఞమైనది యనుటకు పేళ్లు.

తే. కపుర మనఁ గప్పురం బనఁ గ్రప మనఁగఁ
బుడమిఁ గర్పూర మొప్పుఁ దాంబూల మొప్పు
వీడియము వక్కలాకులు విడెము తమ్మ
లంబు వీడెంబు వీడ్య మనం బురారి. 55

టీ. కపురము, కప్పురము, క్రపము, ఈ 3 కర్పూరము పేళ్లు. వీడియము, ॥రూ॥ విడియము, వక్కలాకులు, విడెము, తమ్మలము, వీడెము, వీడ్యము-ఈ ౭ తాంబూలమునకుఁ బేళ్లు.

తే. వెలయుచుండును సిరి లచ్చి కలిమి యనెడు
పేళ్ల సంపద యెద్దడి పేదఱికము
లేమి నిప్పచ్చరము నెవ్వ లేమి డనఁగ
నలరు దారిద్ర్యమునకు నాఖ్యలు గిరీశ. 56

టీ. సిరి (ప్ర. శ్రీ.), లచ్చి, కలిమి-ఈ 3 సంపదకు పేళ్లు. ఎద్దడి, పేదఱికము, లేమి, నిప్పచ్చరము, నెవ్వ, లేమిడి-ఈ ౬ దారిద్ర్యము పేళ్లు.

తే. మగతనం బన గం డన మగఁటిమి యనఁ
బౌరుషంబున కాఖ్యలై పరఁగుచుండు
నుక్కు చేగ దిటము చేవ యుదుటు గట్టి
దిట్ట ముఱిది బిగువు నాఁగ ధృతికిఁ బేళ్లు. 57

టీ. మగతనంబు, గండు, మగఁటిమి-ఈ 3 పౌరుషము. ఉక్కు, చేగ, దిటము, చేవ, ఉదుటు, గట్టి, దిట్టము, ఉఱిది, బిగువు-ఈ ౯ దృఢము.

తే. బద్దు నా బొంకు నాఁగ దబ్బఱ యనంగఁ
కల్ల నాఁగ హుళిక్కి నాఁ గ జెల్లుఁ బేళ్లు
ధర నసత్యమునకును సత్యంబు పరఁగు
నిజ మనఁగ నిక్కువం బన నిక్క మనఁగ. 58

టీ. బద్దు, బొంకు, దబ్బఱ, కల్ల, హుళిక్కి, ॥పా॥ హుళక్కి - ౫ అసత్యము. నిజము, నిక్కువము - ఈ 3 సత్యము.

క. బెడఁద దెస చేటు చేడ్పా
ట్గొడ వాత్రం బంగలార్పు గోరంబు దొసం
గిడుమ వెత కస్తి యంగద
కడగం డ్లనఁ జను విపత్తు గౌరీరమణా. 59

టీ. బెడఁద, దెస, చేటు, చేడ్పాటు, గొడవ, ఆత్రము, అంగలార్పు, గోరము, (ప్ర. ఘోరము,) దొసఁగు, ఇడుమ, వెత, కస్తి, అంగద, కడగండ్లు (నిత్య బహువచనాంతము) - ౧౫=విపత్తు.

క. వెల జట్టి విలువ రో యనఁ
గల నుడువులు దనరు చుండుఁ గ్రయనామము లై
వెలయంగ వంగసము నాఁ
గొల మన వంగడము నాఁగఁ గులమొప్పు శివా. 60

టీ. వెల, జట్టి, విలువ, రో (ప్ర. రై) - ౫=క్రయము. వంగసము (ప్ర. వంశము), కొలము (ప్ర. కులము), వంగడము - 3=కులము.

క. క్రమ్మఱ నెప్పటి వెండియుఁ
గ్రమ్మఱి తిరుగఁ మఱిఁ మఱలు మగుడను నా
నిమ్ముహిఁ బునఃపదంబున
కిమ్ములు నివి యాఖ్య లగు మహీధరచాపా. 61

టీ. క్రమ్మఱన్, నెప్పటి, వెండియున్, క్రమ్మఱి, తిరుగన్, మఱి, మఱలన్, మగుడన్ - ఈ ౮ పునః అను నర్థముగలవి.

క. ఒకమరి యొకపరి యొకమా
టొకసా రొక తేప యనఁగ § నొకపా రనఁగా
నొకవిడుత యొక్కతూ కన
నొకతడవ యనంగ మఱియు § నొకతూరి యనన్. 62

తే. ఏకవారం బనుట కొప్పు § నిన్ని పేళ్లు
జగతిఁ బల్మాఱు వేమాఱు § సారెఁ బెక్కు
మాఱు లెన్నేనిమా ర్లనఁ § బరఁగు నాఖ్య
లగుచు నివి బహువారంబు § లనుట కీశ. 63

టీ. ఒకమరి, ఒకపరి, ఒకమాటు, ఒకసారి, ఒకతేప, ఒకపారి, ఒకవిడుత, ఒక్కతూకు, ఒకతడవ, ఒకతూరి ॥పా॥ ఒకమాఱు - ౧౦=ఏకవారము. పల్మాఱు, వేమాఱు, సారె, పెక్కుమాఱులు, ఎన్నేనిమార్లు- ౫=బహువారములు (మాటిమాటికి).

తే. త్వరితమున కొప్పుఁ జెళ్లు చెచ్చెరను సరగ
వేగిరము వేగ వేళము § వెసను వడిగ
గ్రక్కునను గ్రద్దన ననంగఁ § గ్రన్న ననఁగ
గొబ్బునను దిగ్గున ననంగఁ § గుధ్రచాప. 64

టీ. చెచ్చెరను, సరగన్, వేగిరము, వేగ, వేళము ॥పా॥ వైళము, వెసను, వడిగను, గ్రక్కునను, గ్రద్దనను, క్రన్నను, గొబ్బునను, దిగ్గనను - ౧౨=త్వరితము.

క. కలవు వివరింపఁగా నా
ఖ్యలు వరుసన్ నిర్గమించె § ననుటకు ధరలో
వెలువడియె వెళ్లె వెడలెను

వెలలే ననం జితప్రకాశ ¦ విశ్వాధిపతీ. 65

టీ. వెలువడియెను, వెళ్లెను, వెడలెను, వెలలెను - ౪=నిర్గమించెను.

క. వినుతి యొనరించె ననుటకుఁ
దనరుఁ నామంబు లగుచు ¦ ధరపై నగ్గిం
చెను కైవారము సేసెం
గొనియాడెను బొగడె ననఁగఁ ¦ గొండాడె ననన్. 66

టీ. అగ్గించెను, కైవారముసేసెను, కొనియాడెను, పొగడెను, కొండాడెను-౫ = స్తుతించెను.

సీ. చుట్టలు విందులు ¦ చుట్టాలు బందుగు
లనఁ జను బంధుసమాహ్వయములు
పఱలు నన్యుఁడు లాఁతి ¦ వాఁడనఁగా వింత
వాఁడనఁగాఁ బెఱ ¦ వాఁడనంగ
వ్యాజంబునకు నామ ¦ మౌ నెపం బనఁగ న
న్వేషించె ననుట కౌ ¦ వెదకె నెమకె
నరసె రోసె ననంగ ¦ నారసెఁ దడవె నాఁ
గాంక్షకుఁ బేరు లౌఁ ¦ గ్రమముతోడఁ
తే. గ్రచ్చు కోరిక తమి కోర్కి ¦ యిచ్చ యనఁగ
నెపుడు నెడపక యుడుగక ¦ యెల్లపు డన
నిచ్చ యనయంబు నాఁగను ¦ నిచ్చ లనఁగఁ
దనరు నాఖ్యలు సంతతం ¦ బనుట కభవ. 67

టీ. చుట్టలు (రూ. చుట్టములు), విందులు, చుట్టాలు, బందుగులు (ప్ర. బంధువులు)- ౪ = బంధువులు. లాఁతివాఁడు, వింతవాఁడు, పెఱవాఁడు(ప్ర. పరుఁడు) -౩= అన్యుఁడు. నెపము(ప్ర. నిభము)-౧=వ్యాజము.

వెదకెను, నెమకెను, అరసెను, రోసెను, ఆరసెను, తడవెను - ౬=అన్వేషించెను. క్రచ్చు, కోరిక, తమి, కోర్కి, ఇచ్చ (ప్ర. ఇచ్ఛ) - ౫=ఇచ్ఛ. ఎప్పుడును, ఎడపక, ఉడుగక, ఎల్లప్పుడు, నిచ్చ, అనయమును, నిచ్చలు- ౭=సతతము.

సీ. తనరుఁ బ్రవేశించె ననుటకు నాఖ్యలు
తూఁకొనెఁ జొచ్చెను దూఱె ననఁగ
నంఘ్రితాడితుఁ జేసె ననుటకుఁ బేళ్లగుఁ
దాఁచెఁ గాళ్లం గ్రుమ్మెఁ దన్నె ననఁగ
నాలస్య మొనరించె ననుటకుఁ జెల్లు నా
మమ్ములు తడసెను మసలె ననఁగఁ
ద్యక్తంబు గావించె ననుటకు నాఖ్య లౌ
వీడెను వదలెను విడిచెఁ ననఁగఁ
తే. దాఱుమాఱయ్యె వీడ్వడెఁ దడఁబడె నన
నాఖ్య లొప్పు విపర్యస్త మయ్యె ననుట
కలరుఁ బ్రహరించె ననుట కాహ్వాయము లడిచెఁ
గొట్టె మొత్తెను మోఁదె నాఁ గుధరనిలయ. 68

టీ. తూఁకొనెను, చొచ్చెను, తూఱెను - ౩=ప్రవేశించెను. తాఁచెను, కాళ్లంగ్రుమ్మెను, తన్నెను- ౩= కాలితోఁ దన్నెను. తడసెను, మసలెను- ౨ ఆలస్యము చేసెను. వీడెను, వదలెను,విడిచెను- ౩= త్యజించెను. తాఱుమాఱయ్యెను, వీడ్వడెను, తడఁబడెను- ౩= విపర్యస్తమయ్యెను. అడిచెను, కొట్టెను, మొత్తెను, మోఁదెను - ౪ = ప్రహరించెను.

సీ. ముందట నెదుటను బ్రోల ముంగల నాఁగ
నాఖ్య లౌ సమ్ముఖ మనుట కభవ
యలయిక బడలిక యలపు సేద యనంగ
శ్రమమున కాఖ్య లౌ శమనదమన

తాలిమి యోరుపు § తాళిక నాఁగను
  క్షమకు నాహ్వయము లౌఁ § జర్మవసన
రవళి బవంతంబు § టక్కు దుత్తూరంబు
  వెడ్డు నా ఛద్మ మౌ § విషమనేత్ర
తే. వెఱ పనఁగ నెద యనఁగను § వెఱ యనంగ
నళుకనఁగ భీతి కాఖ్యలౌ § నసితకంఠ
నిమ్మళం బన నెమ్మి నా § నెమ్మది యనఁ
దనరుఁ బేళ్లు నిరాతంక§మునకు నీశ. 69

టీ. ముందటను, ఎదుటను, మొ్రలను, ముంగలను - ౪ = సమ్ముఖమందు. అలయిక, బడలిక, అలపు, సేద-౪=శ్రమము. తాలిమి, ఓరుపు, తాళిక-3=క్షమ. రవళి, బవంతము, టక్కు, దుత్తూరము, వెడ్డు-౫ కపటము. వెఱపు, ఎద, వెఱ, అళుకు- ౪=భయము. నిమ్మళము, నెమ్మి, నెమ్మది- 3= నిరాతంకము.

సీ. అసదు కొంచెము సైకె § మలఁతి యన్నువ చిన్న
  నలికంబు సన్నంబు § నాఁ దనర్చు
స్వల్ప మెక్కుడు నాఁగఁ § జాల నెంతేనియు
  మిగులఁ దద్దయుఁ దడ్డ § మిక్కిలి యనఁ
బెద్దయు ననునివి § పేళ్లగు భృశముగా
  ననుటకు నుత్కట § మయ్యె ననుట
కగుఁ బేళ్లు వెగ్గలం § బయ్యెఁ గ్రిక్కిఱిసె వె
  క్కసమయ్యె ననునివి § క్రమముతోడ
ఆ. సగ్గఁ గుందె డొంకెఁ § దగ్గను సడలెను
గ్రుంగె నుబ్బణంగె § గ్రుక్కెననఁగఁ

దనరుఁ బేళ్లు క్షీణదశ నొందె ననుటకు
నీశ్వరీసనాథ విశ్వనాథ. 70

టీ. అసదు, కొంచెము, పైకము, అలఁతి, అన్నువ, చిన్న, నలికము, సన్నము-౮=స్వల్పము. ఎక్కుడు, చాలఁ, ఎంతేనియును, మిగులను, తద్దయును, తద్ద, మిక్కిలి, పెద్దయును- ౮=అధికముగా. వెగ్గలంబయ్యెను, క్రిక్కిఱిసెను, వెక్కసమయ్యెను- ౩=ఉత్కటమయ్యెను. సగ్గెను, కుందెను, డొంకెను, తగ్గెను, సడలెను, క్రుంగెను, ఉబ్బణంగెను, క్రుక్కెను-౮=క్షీణదశఁ బొందెను.

ఆ. మించు వాసి మేలు మేటి పెచ్చె చ్చన
నధికమునకు నాఖ్య లగుచు వెలయుఁ
బనులు నాఁగఁ జెయువు లనఁ జేఁత లన నొప్పుఁ
గర్మమునకుఁ బేళ్లు చర్మవసన. 71

టీ. మించు, వాసి, మేలు, మేటి, పెచ్చు, ఎచ్చు-౬=అధికము. పనులు, చెయువులు, చేఁతలు-౩=కర్మము.

ఆ. అనిపె ననిచెఁ బనిపెఁ బనిచె నంపెను బంపెఁ
బుచ్చె గెలువు మనియెఁ బొమ్మటనియె
ననఁగ నివి సమాఖ్య లగును బ్రస్థాపించె
ననెడుక్రియకు నీశ యభ్రకేశ. 72

టీ. అనిపెను, అనిచెను, పనిపెను, పనిచెను, అంపెను, పంపెను, పుచ్చెను, గెలువుమనియెను, పొమ్మటనియెను-౯=పయనము చేయించెను.

తే. కొదవ కొద కుందు తగ్గు తక్కువ కొఱంత
వెలితి కొఱ లొచ్చు కడమ నాఁగ వెలయు న్న్యూన
సమభిధానము లర సాము సగము సవము
నాఁగ నర్ధాహ్వయంబు లౌ నాగభూష. 73

టీ. కొదవ, కొఱ, కుంచు, తగ్గు, తక్కువ, కొఱంత, వెలితి, కొఱ, లొచ్చు, కడమ-౧౦=న్యూనము. అర, సాము, సగము, సవము-౪=అర్ధము.

తే. పేళ్లు పశ్చాత్తనుటకును జెల్లు వెనుకఁ
బిదపఁ దర్వాతఁ బదపడి పిమ్మట నన
మునుపు మును మున్ను తొలి తొల్లి ముందు తొలుత
ననఁగఁ బూర్వపదార్థాఖ్య లౌ గిరీశ. 74

టీ. వెనుకను, పిదపను, తర్వాతను, పదపడి, పిమ్మటను - ౫ =అనంతరము. మునుపు, మును, మున్ను, తొలి, తొల్లి, ముందు, తొలుతను - ౭ = పూర్వము.

ఆ. పాఱుఁబోతు పిఱికి పంద కోఁచ యనంగఁ
బేళ్లు దనరు సమరభీరువునకు
దిట్ట యుక్కుతునియ గట్టిడెందంబువాఁ
డనఁగ ధైర్యవంతుఁ డలరు నీశ. 75

టీ. పాఱుఁబోతు, పిఱికి, పంద, కోఁచ - ౪ యుద్ధమున వెఱచెడి వాఁడు. దిట్ట, ఉక్కుతునియ, గట్టిడెందమువాఁడు-౩=ధైర్యవంతుఁడు.

తే. పౌఁజు చేరువ మొత్తంబు బారు తుటుము
దండు పరిగమి కూటువ పిండు దాఁటు
మూఁక దళమును పేళ్లు సమూహమునకు
భుజగవరహార యవిముక్తపురవిహార. 76

టీ. పౌఁజు, చేరువ, మొత్తంబు, బారు, తుటుము, దండు, పరిగమి, కూటువ, పిండు, దాఁటు, మూఁక, దళము-౧౩=సమూహము.

సీ. పూనె నూనెను దాల్చె నానెను మోచె నా
వహియించె ననుట లౌ నహివిభూష
నామము లుచ్చాటనము చేసె ననుటకు

వరుసతోఁ దఱిమెను బఱపె వెలిచెఁ
దోలెను ఒప్పె నా ద్రుహిణాదిసురనుత
త్రిప్పెను నాఁ గ్రమ్మఱించె ననఁగ
మగిడించె ననఁగను మరలించె నన సమా
హ్వయము లై పరఁగు నివర్తితంబు
తే. చేసె ననుటకు సురమునిసిద్ధసేవ్య
యడ్డగించెను నా నిల్పె ననఁగ నాఁగె
నన నివారించె ననుటకు నాఖ్య లమరు
నగసుతానాథ గుహగజాననసనాథ. 77

టీ. పూనెను, ఊనెను, తాల్చెను, ఆనెను, మోచెను-౫=వహించెను. తఱిమెను, పఱపెను, వెలిచెను, తోలెను, ఒప్పెను - ౫ = ఉచ్చాటనము చేసెను. త్రిప్పెను, క్రమ్మఱించెను, మగిడించెను, మరలించెను-౪ = నివర్తితంబుచేసెను. అడ్డగించెను, నిల్పెను, ఆఁగెను-౩=నివారించెను.

తే. దండ చేరువ సంగడి దాపు చెంత
సరస చెంగట యొద్ద దగ్గఱ కుఱంగ
టండ పజ్జయు నా సమీపాఖ్య లమరు
రమ్యధవళాంగ కలశనీరధినిషంగ. 78

టీ. దండ, చేరువ, సంగడి, దాపు, చెంత, సరస, చెంగట, ఒద్ద, దగ్గఱ, కుఱంగటి, అండ, పజ్జ (ప్ర. పశ్చాత్)-౧౨=సమీపము.

తే. అచట నచ్చట నచ్చోట నందు నాడ
నచోట నచ్చోట నక్కడ నయ్యెడ నట
ననఁగఁ దత్ప్రదేశంబునం దనుట కాఖ్య
లయ్యె భక్తవిధేయ యార్యాసహాయ. 79

టీ. అచట, అచ్చట, అచ్చోట, అందు, ఆడ, అచోట, అచ్చోట, అక్కడ, అయ్యెడ, అట-౧౦=ఆప్రదేశంబునందు.

క. ఇరుగెలఁకుల నిరువంకల
నిరుదెస నిరుచక్కియందు నిరుపక్కియలం
దిరుగ్రేవల నిరుగడ ననఁ
బొరిఁ బేళ్లగు నుభయపార్శ్వములఁ ననుట కజా. 80

టీ. ఇరుగెలఁకులన్, ఇరువంకలన్, ఇరుదెసన్, ఇరుచక్కియందు, ఇరుపక్కియందు, ఇరుగ్రేవలన్, ఇరుగడన్-౭=ఉభయ పార్శ్వములందు.

క. నవముగ ధరలో నీమా
నవవర్గను వేడ్కఁ జదివినను వ్రాసిన మా
నవులకు ననవరతంబును
శివుఁ డవిముక్తేశ్వరుండు చెలువం బొసఁగున్. 81

స్థావరవర్గు.

సీ. వలిదిప్ప వడఁకుగుబ్బలి చలిమిరిమల
గట్టులఱేఁడు ముక్కంటిమామ
మంచుకొం డన హిమత్తుహినధరాఖ్యలు చను
వేలుపుఁగొండ జేజేలగట్టు
పుత్తడిగుబ్బలి పునుకకంచమువాని
విల్లు నా మేరువుపేళ్లు వెలయు
వెలిదిప్ప ముక్కంటిమల వెండికొండ నాఁ
గైలాసపర్వతాఖ్యలు సెలంగు

తే. వెలయుఁ దరికొండ కవ్వంపుమల యనంగ
మందరాఖ్యలు కడపటిమలయనంగఁ

జుట్టుఁగొండ ననఁ దనరు నీక్షోణియందుఁ
జక్రవాళాద్రి వృషవాహ ! శైలగేహ. 1

టీ. వలిదిప్ప=చల్లఁదనముగలకొండ, పడఁకుగుబ్బలి॥పా॥వణఁకుగుబ్బలి=చలిచే వడఁకున ట్లు చేయుకొండ, చలిమిరిమల, గట్టులఱేఁడు=పర్వతములకురాజు, ముక్కంటిమామ=శివునకుమామ, మంచుకొండ=హిమము గల పర్వతము-2=హిమవత్పర్వతము. వేలుపుఁగొండ, జేజేలగట్టు(ఈ రెండుశబ్దములకును దేవతలపర్వత మని యర్థము), పుత్తడిగుబ్బలి=సువర్ణపర్వతము, పునుకకంచమువానివిల్లు=ఈశ్వరునిధనుస్సు-ఈ8 మేరుపర్వతముపేళ్లు. వెలిదిప్ప=తెల్లనిపర్వతము, ముక్కంటిమల = శివునిపర్వతము, వెండికొండ = రజతపర్వతము-3=కైలాసపర్వతము. తరిగొండ, కవ్వంపుమల, (ఈ రెండుశబ్దములకుఁ గవ్వమైనపర్వతమని యర్థము)-2=మందరపర్వతము. కడపటిమల = కడగానుండెడుపర్వతము, చుట్టుఁగొండ = భూమిచుట్టునుండెడు పర్వతము-2=చక్రవాళపర్వతము.

ఆ. తూర్పుఁగొండ నాఁగఁ ! దొలుగట్టు నాఁగను
బొడుపుగుబ్బ లనఁగఁ ! బూర్వశిఖరి
పరఁగుఁ గ్రుంకుమెట్టు ! పడమటికొండ నా
వెలయు నస్తశిఖరి ! విశ్వనాథ. 2

టీ. తూర్పుఁగొండ, తొలుగట్టు=పూర్వదిక్కునందుండెడుపర్వతము. పొడుపుగుబ్బలి=సూర్యుఁ డుదయించెడు పర్వతము- 3=ఉదయపర్వతము, గ్రుంకుమెట్టు=సూర్యుఁ డస్తమించుపర్వతము, పడమటికొండ-2=అస్తగిరి.

తే. ఒప్పు గిరిపేళ్లు మల గట్టు ! తిప్ప మెట్టు
కొండ గుబ్బలి నా మేరు!కుధరచాప
తాయి నాఁగ ల్లనంగను ! తా యనంగ
శిల కభిఖ్యలు దగు నిల ! శేషభూష. 3

టీ. మల, గట్టు, తిప్ప, మెట్టు, కొండ, గుబ్బలి - ౬ = పర్వతము. తాయి ॥రూ॥ రాయి, కల్లు, తా - 3 = శిల.

తే. పల్లె కొట్టిక కొటిక కుప్పమ్ము నాఁగ
నూరనఁగ గ్రామనామంబు లొప్పుచుండుఁ
బట్టణంబున కాఖ్యలు పరఁగుచుండుఁ
బ్రోలనఁగ వీడనంగను శూలపాణి. 4

టీ. పల్లె ॥పా॥ పల్లియ, కొట్టిక, కొటిక, కుప్పము, ఊరు - ౫ = గ్రామము. ప్రోలు, వీడు - ౨ = పట్టణము.

తే. ఉనికిపట్టు తావు మనికిప ట్టిర విల్లు
తెంకి యిక్క నట్టు టెంకి యిమ్ము
నెలవు గీము నాఁగ నలరు నివాసదే
శంబునకును బేళ్లు చంద్రమౌళి. 5

టీ. ఉనికిపట్టు, తావు, మనికిపట్టు, ఇరవు, ఇల్లు, తెంకి, ఇక్క, నట్టు, టెంకి, ఇమ్ము, నెలవు, గీము - ౧౨ = నివాసస్థానము.

సీ. తెంకాయచెట్టన టెంకాయమ్రానన
నారికేళం బొప్పు నగనివేశ
మావిమ్రాననఁగను మామిడిచెట్టన
నామ్రభూజం బొప్పు నభ్రకేశ
యత్తిమ్రానన మేడి యనఁగ నౌదుంబర
ధారుణీజం బొప్పు మేరుచాప
యరఁటి యనంటి నా నంశుమత్ఫలధారు
ణీరుహం బగు ధరణీశతాంగ
తే. యలరుఁ దుంబీశలాటుసమాఖ్య లాను
గంబు సొఱకాయ యదరు నా గరళకంఠ

తా డనంగను దాడి నాఁ ౕ దాళభూరు
హంబునకు నాఖ్యలై యొప్పు ౕ నంబికేశ. 6

టీ. తెంకాయచెట్టు, టెంకాయమ్రాను - ౨ = నారికేళవృక్షము. మావిమ్రాను, మామిడిచెట్టు - ౨ = ఆమ్రవృక్షము. అత్తిమ్రాను, మేడి, ౨=ఉదుంబరవృక్షము. అరఁటి, అనఁటి - ౨=కదళీవృక్షము. అనుఁగము-సొంటకాయ, వదరు - 3 = సొంటచెట్టు. తాడు, తాడి-౨=తాళవృక్షము.

సీ. మొక్క మోక నిసువు ౕ మొలక మోసనఁగ నం
కురమునకును బేళ్లు ౕ కుధరచాప
యిగు రనఁ దలిరు నాఁ ౕ జిగురు నాఁ జివు రనఁ
బల్లవనామముల్ ౕ పరఁగు నీశ
మ్రా ననఁ జెట్టన ౕ మ్రాఁకన భూరుహ
నామధేయము లగు ౕ వామదేవ
పువు పువ్వు పూ నాఁగఁ ౕ బుష్పము విరి యల
రనఁ గుసుమాఖ్యలై ౕ యలరు నీశ
తే. గుబురు దట్టంబు జొంపంబు ౕ గుంపు తఱుచు
నాఁగ నిబిడంబుపే ళ్లొప్పు ౕ నందివాహ
వల్లరిసమాఖ్య లగుచు వర్తిల్లుఁ దీఁగ
తీవ తీవియ తీవె నాఁ ౕ ద్రిపురవైరి. 7

టీ. మొక్క, మోక, నిసువు, మొలక, మోసు - ౫ = అంకురము. ఇగురు, తలిరు, చిగురు, చివురు - ౪ = పల్లవము. మ్రాను ॥పా॥ మాను, చెట్టు, మ్రాఁకు - ౪=వృక్షము. పువు,పువ్వు,పూ, పుష్పము (ప్ర.పుష్పము), విరి, అలరు - ౬ = కుసుమము. గుబురు, దట్టము, జొంపము, గుంపు, తఱుచు - ౫ = నిబిడము. తీఁగ, తీవ, తీవియ, తీవె ॥రూ॥ తీఁగె - ౫ = లత.

ఆ. అగ్రమున కభిఖ్య లగుచుండుఁ దుద సుద
కొన యనంగ వృక్షకోటరమున
కలరుఁ బేళ్లు తొఱట తొలి తొఱ్ఱి తొఱ నాఁగ
నాగహార రజతనగవిహార. 8

టీ. తుద, సుద, కొన - ౩ = అగ్రము. తొఱట, తొలి, తొఱ్ఱి, తొఱ - ౪ = వృక్షకోటరము.

ఆ. ఇక్షువునకభిఖ్య లీక్షింతిఁ గన్నుల
ప్రాను చెఱకు తియ్యప్రాను ననఁగఁ
దనరు దవ యనంగఁ దలవాడె నాఁగఁ ద
దగ్రమున కభిఖ్య లగు గిరీశ.

టీ. కన్నులప్రాను = పర్వములుగలశాఖ, చెఱకు, తియ్యప్రాను = మధురమైన వృక్షము - ౩ = ఇక్షువు. దవ, తలవాడె - ౨ = చెఱకుకొన.

క. అగుఁ బేళ్లుత్పలమునకుం
దొగ తొవ కల్వ కలు వనఁగఁ దోయజ మొప్పం
దగఁ దమ్మి తామ రనఁగా
మొగడన మొగ్గ యనఁ దనరు ముకుళంబు శివా. 10

టీ. తొగ, తొవ, కల్వ, కలువ-౪ = ఉత్పలము. తమ్మి, తామర - ౨ = కమలము. మొగడ, మొగ్గ - ౨ = ముకుళము.

తే. ఎసఁగుఁ జెందొవ చెందొగ యెఱ్ఱగలువ
యనఁగ రక్తోత్పలంబు రక్తాబ్జ మొప్పు
నిలను గెందమ్మి కెందామ యెఱ్ఱదామ
రనఁగఁ జెందమ్మి చెందామ రన మహేశ. 11

టీ. చెందొవ, చెందొగ, ఎఱ్ఱగలువ - ౩ = రక్తోత్పలము. కెందమ్మి

(కెంపు+తమ్మి), కెందామర (కెంపు+తామర), ఎఱ్ఱదామర, చెందమ్మి, చెందామర - ౫ = రక్తాబ్జము.

క. గొడుగు గొడు గెల్లి యనం జె
న్నడరును ఛత్రంబు కేతనాహ్వాయము లగుఁ
సిడె మనంగఁ డెక్కె మనంగాఁ
బడగ యనన్ డా లనంగఁ బర్వతధన్వా. 12

టీ. గొడువు, గొడుగు, ఎల్లి - ౩ = ఛత్రము. సిడెము, టెక్కెము, పడగ (ప్ర. పతాక), డాలు - ౪ = కేతనము.

క. మఱుఁ గనఁగ నోల మనఁగా
మఱు వనఁగాఁ జా టనంగ మా టన వరుసం
బరఁగు ని వెల్ల నగోచర
ధరణీనామంబు లగుచు దర్పకదమనా. 13

టీ. మఱుఁగు, ఓలము, మఱువు, చాటు, మాటు - ౫ = కన్నులకగపడనిప్రదేశము.

క. పొసఁగుఁ దృణాఖ్యలు పులు నాఁ
గస వనఁగాఁ బూరి యనఁగ గడ్డి యనంగా
వసుమతిలో నెన్నంబడు
ససి సస్సెము పై రనంగ సస్యం బభవా. 14

టీ. పులు, కసవు (ఘాసము), పూరి, గడ్డి - ౪ = తృణము. ససి, సస్సెము (ప్ర. సస్యము), పైరు - ౩ = సస్యము.

ఆ. తెలుపు తెల్ల వెల్ల తెలి వెలి నాఁగ నా
హ్వాయము లమరు ధవళవర్ణమునకుఁ
గప్పు నలుపు నల్ల కఱ యన నాఖ్య లౌ
నీలవర్ణమునకు నీలకంఠ. 15

టీ. తెలుపు, తెల్ల, వెల్ల, తెలి, వెలి - ౫ = ధవళవర్ణము. కప్పు, నలుపు, నల్ల, కఱ ॥పా॥ కఱి - ౪ = నీలవర్ణము.

ఆ. కెంపు తొగరు తొవరు కెంజాయ యెఱుపు వెఱ్ఱి
యనఁగ నరుణకాంతి కాఖ్య లయ్యె
నళది పసుపుచాయ యనఁగ హారిద్రవ
ర్ణమున కాఖ్య లగుఁ బినాకహస్త. 16

టీ. కెంపు, తొగరు, తొవరు, కెంజాయ, (కెంపు+చాయ), ఎఱుపు, ఎఱ్ఱి - ౬ = అరుణకాంతి. అళది (రూ. హళిది), పసుపుచాయ - ౨ = హారిద్రవర్ణము.

ఆ. శ్యామవర్ణమునకు నామంబు లగు చుండుఁ
బసరుచాయ యనఁగఁ బచ్చ యనఁగ
వన్నె డాలు రంగు వన్నియ జిగి జోతి
చాయ యనఁగఁ బరఁగు జగతిఁ గాంతి. 17

టీ. పసరుచాయ, పచ్చ - ౨ = శ్యామవర్ణము. వన్నె, డాలు, రంగు, వన్నియ (ప్ర. వర్ణము), జిగి, జోతి (జ్యోతిస్సు), చాయ (ప్ర. ఛాయ)-౭=కాంతి.

తే. మానికము లన రతనముల్ నా నెసంగు
నవని మాణిక్యములకు సమాహ్వయములు
మెఱుఁగ నంగను నిగ్గు నా మెఱయుచుండు
నాఖ్య లుత్కృష్టకాంతికి నభ్రకేశ. 18

టీ. మానికములు. (ప్ర. మాణిక్యములు), రతనములు(ప్ర.రత్నములు) ౨ = మాణిక్యములు. మెఱుఁగు, నిగ్గు-౨=ఎక్కువైనకాంతి.

తే. జలధిపే ళ్లగు మున్నీరు కడలి సంద్ర
మనఁగ నుదుఁ గన మడువు నా హ్రాదము దనరుఁ

బరఁగు నాఱవసంద్రంబు శ్రీ పాలవెల్లి
జిడ్డుకడలి పాల్కడలి నా శ్రీ క్షీరజలధి. 19

టీ. మున్నీరు, కడలి, సంద్రము (ప్ర.సముద్రము)-3 = సముద్రము. మడుఁగు, మడువు - 2 = హ్రదము. ఆఱవసంద్రము, పాలవెల్లి, జిడ్డుకడలి, పాల్కడలి - 4 క్షీరసముద్రము.

క. నంజె యన మడి యనంగను
మంజులకేదారభూసమాఖ్యలు వెలయుం
బుంజె యనఁ జేను పొల మనఁ
గం జను మరుభూమిపేళ్లు శ్రీ కాయజదమనా. 20

టీ. నంజె, మడి-2=కేదారభూమి. పుంజె, చేను, పొలము - 3 = మెట్టభూమి.

క. ధరణీశ వివరాఖ్య లగుఁ
బొటియ కలుఁగు లాఁగ బొక్క శ్రీ బొంద యనంగా
దరి యొడ్డు గట్టనంగాఁ
బఱగుం దీరంబుపేళ్లు శ్రీ ప్రమథగణేశా. 21

టీ. బొటియ, కలుఁగు, లాఁగ, బొక్క, బొంద-5=బొంద. దరి, ఒడ్డు, గట్టు-3=తీరము.

తే. అస లనంగను ఓంపి నా శ్రీ నడు సనంగ
బురద నా నొప్పుఁ గర్దమంబునకుఁ బేళ్లు
భూమికి సమాఖ్య లగు బువి శ్రీ పుడమి నేల
మన్ను పంటవలంతి నా శ్రీ మదనదమన. 22

టీ. అసలు, ఓంపి, అడుసు, బురద-4=అడుసు. బువి (ప్ర. భువి), పుడమి, నేల, మన్ను, పంటవలంతి=పంటలకు, స్థానము-5=భూమి.

తే. జగిలె యనఁగ నరుఁగు నాఁగ జగతి నాఁగఁ
దిన్నె యన వేదికాఖ్య లై యెన్నఁ దనరు
మిఱ్ఱనంగను మెఱక నా మిట్ట యనఁగ
నున్నతక్షితి కాఖ్యలై యొప్పు నభవ. 23

టీ. జగిలె॥ పా॥ జగ్గిలె, అరుఁగు, జగతి, తిన్నె-౪=వేదిక. మిఱ్ఱు, మెరక, మిట్ట-౩=ఉన్నతప్రదేశము.

తే. తనరు నిశ్రేణి తాప నిచ్చెన యనంగఁ
దెప్ప తేప యనునాఖ్యల నొప్పుఁ బ్లవము
పరఁగు నోడ నఁ గల మనఁ దరణి ధరణిఁ
దరణిశీతాంశుశిఖినేత్ర ధవళగాత్ర. 24

టీ. తాప, నిచ్చెన-౨=నిశ్రేణి. తెప్ప, తేప-౨=ప్లవము. ఓడ, కలము-౨=తరణి, అనఁగా నావ.

తే. కార్ముకం బొప్పు విల్లు సింగాణి యనఁగఁ
దూణ మొప్పు బత్తళిక నా దొన యనంగఁ
దరకసం బనఁ బొది యనఁ దనరు శరము
కోల ములి కమ్ము తూపు నా శూలపాణి. 25

టీ. విల్లు, సింగాణి-౨=ధనుస్సు. బత్తళిక, దొన, తరకసము, పొది-౪=అమ్ములపొది. కోల, ములికి, అమ్ము, తూపు-౪=శరము.

తే. తనరుఁ బేర్లు తనుత్రాణమునకుఁ గత్త
ళంబు జోడు జిరా దుప్పటంబు బొంద
ళం బనఁగ నాఖ్యలగు శతాంగంబునకును
దేరు నా నరదము నాఁగ మేరుచాప. 26

టీ. కత్తళము, జోడు, జిరా, దుప్పటము, బొందళము-౫=కవచము. తేరు, అరదము (ప్ర. రథము)-౨=రథము.

క. కన్నా కన్నను దలక
ట్టన్నను మఱి మేలుబంతి యన్నను ధరలో
నిన్నియు శ్రేష్ఠము పేళ్లై
యెన్నంబడు రాజసభల నిభదైత్యహరా. 27

టీ. కన్నాకు, తలకట్టు, మేలుబంతి-౩=శ్రేష్ఠము.

క. సొమ్మనఁ దొడవనఁగా రవ
ణ మ్మన నగుఁ బేళ్లు భూషణమ్ములకును హా
రమ్ములకును నగు నభిధా
నమ్ములు పేరు లన సరులు నా శితికంఠా. 28

టీ. సొమ్ము, తొడవు, రవణము-౩=భూషణములు. పేరులు, సరులు-౨=హారములు.

తే. సరము లెత్తులు దండలు సరు లనంగ
నామధేయంబు లగుఁ బుష్పదామములకు
వాసనకు నాఖ్యలై యొప్పు వలపు కంపు
తావి కమ్మన యనఁగఁ గాత్యాయనీశ. 29

టీ. సరములు, ఎత్తులు, దండలు, సరులు-౪=పుష్పదామములు-వలపు, కంపు, తావి, కమ్మన-౪=వాసన.

క. ఒడమె యన సొమ్మనంగా
విడిముడి యన రొక్క మనఁగ విత్తంబునకుం
బుడమిని నామము లగు నివి
యుడురాజకళావతంస యురగాభరణా. 30

టీ. ఒడమె, సొమ్ము, విడిముడి, రొక్కము (ప్ర. రుక్మము)-౪ = విత్తము-అనఁగా ధనము.

తే. మచ్చు లన మిద్దె లనఁగను । మాడుగు లన
దారునిర్మితగేహముల్ । దనరు చుండుఁ
బరఁగు సౌధంబు మేడ యు।ప్పరిగ యనఁగ
నాగకేయూర మానిమా।నసవిహార. 31

టీ. మచ్చులు, మిద్దెలు, మాడుగులు ॥పా॥ మాడువులు-౩= దారునిర్మితగృహములు. ఉప్పరిగ (ప్ర. ఉపకారిక), మేడ-౨=సౌధము.

తే. పెట్టె యన మందసం బనఁ । బెట్టె యనఁగఁ
బెట్టియ యనంగఁ బేటికా।భిఖ్య లమరు
మోఁ్రి డనంగను మోటు నా । మొద్దనంగ
వెలయు స్థాణుసమాఖ్యలు । విశ్వనాథ. 32

టీ. పెట్టె (ప్ర. పేటి), మందసము (ప్ర. మంజూషు), పెట్టె- పెట్టియ - ౪ = పేటిక. మోఁ్రిడు, మోటు, మొద్దు-౩=స్థాణువు.

ఆ. విస్తృతాఖ్య లొప్పు । విప్పు తనర్పు నా
వెడఁద విరివి పఱపు । వెడలు పనఁగ
దీర్ఘమునకు నామ।ధేయంబు లై యొప్పు
నిడుద చాఁపు నిడివి । నిడు పనంగ. 33

టీ. విప్పు, తనర్పు, వెడఁద, విరివి, పఱపు, వెడలుపు-౬ = విస్తృతము. నిడుద, చాఁపు, నిడివి, నిడుపు-౪=దీర్ఘము.

ఆ. ఈడు దినుసు సాటి । యెన దొర సరి జోడు
సవతు మాఁద్రి యుద్ది । జత తరంబు
పురుడు నాఁగ సదృశ।మున కివి యాఖ్యలౌ
వివిధగుణసనాథ । విశ్వనాథ. 34

టీ. ఈడు, దినుసు, సాటి, ఎన, దొర, సరి, జోడు, సవతు, మాఁద్రి, ఉద్ది, జత, తరము, పురుడు-౧౩=సమానము.

తే. పసిఁడి బంగరు బంగారు ♦ పైఁడి పొన్ను
జాళువా పుత్తడి యనంగ ♦ స్వర్ణ మమరుఁ
దప్తకాంచన మమరుఁ గుందన మనం గ
డాని యపరంజి నా గజదానవారి. 35

టీ. పసిఁడి, బంగరు, బంగారు, పైఁడి, పొన్ను ॥రూ॥ హొన్ను, జాళువా, పుత్తడి-౭=స్వర్ణము. కుందనము, కడాని, అపరంజి-3 =పుటము దీరిన బంగారము.

ఆ. చిదుర తునుక తునియ ♦ చిదురుప వ్రక్క పా
లనఁగ ఖండమునకు ♦ నాఖ్య లమరుఁ
బోగు కుప్ప వామి ♦ ప్రోవు తిట్ట యనంగ
రాశి కాఖ్య లగు ధరారాశతాంగ. 36

టీ. చిదుర, తునుక, తునియ, చిదురుప, వ్రక్క, పాలు-౬ = ఖండము. పోగు, కుప్ప, వామి, ప్రోవు, తిట్ట-౫=రాశి.

క. ఈస్థావర వర్గం గడు
నాస్థ వినఁ జదువ వ్రాయ ♦ నవనీస్థలిలో
నాస్థానునికృప నఖిలశు
భస్థితులును జనుల కొదవు ♦ భాసురలీలన్. 37

తిర్యగ్వర్గు.

సీ. వెడఁదపోముమెకంబు ♦ జడలమెకం బేనుఁ
గులగొంగ మెకములకొలముసామి
తెల్లడాలుమెకంబు ♦ తెఅనోటిమెకము సిం
గంబు నా బొబ్బమెకం బనంగఁ

బరఁగును మృగరాజు ♦ పసిదిండి పులి మెకం
బులతిండిపోతు చాఱలమెకంబు
మువ్వన్నె మెక మన ♦ నివ్వసుంధరయందు
వ్యాఘ్రమంబునకు సమాఖ్యలు చెలంగుఁ
ఆ. బుట్టకూడుదిండిపో తన వెనుకచూ
పులమెకంబు నాఁగ ♦ నెలు వనంగ
నెలుఁగు నాఁగ మోరతెలుపుమెకంబు నా
భల్లుకంబు దనరు ♦ ఫాలనేత్ర. 1

టీ. వెడఁదమోముమెకము = విశాలముఖముగల మృగము, జడల మెకము=జడలు గలమృగము, ఏనుఁగులగొంగ=గజములకు శత్రువు, మెక ములకొలముసామి=మృగకులాధిపతి, తెల్లడాలు మెకము=ధవళకాంతిగలది, తెఱనోటి మెకము = తెఱచియుండెడు నోరుకలది, సింగము, (ప్ర - సింహము), బొబ్బమెకము=బొబ్బలువేసెడు మృగము - ౦ = సింహము. పసి దిండి=పశువులను భక్షించునది, పులి, మెకంబులతిండిపోతు = మృగములను భక్షించునది, చాఱలమెకము = చాఱలుగలమృగము, మువ్వన్నె మెకము= మూఁడువన్నెలుగల మృగము-౫=వ్యాఘ్రము. పుట్టకూడుదిండిపోతు=పుట్ట కూడుతినునది, వెనుకచూపులమెకము=పశ్చాద్దృష్టిగలది, ఎలువు, ఎలుఁగు, మోరతెలుపుమెకము=ముఖమందు తెలుపుగలమృగము - ౫=భల్లుకము.

క. పలుగొమ్ములమెకి మనఁగా
నిల నెక్కుడుమెక మనంగ ♦ నేనుఁ గనంగా
బలువంజమెకము నాఁ జే
గల మెక మన గొ రనంగఁ ♦ గరి యొప్పు శివా. 2

టీ. పలుగొమ్ములమెకము = దంతములే కొమ్ములుగాఁగలమృగము, ఎ క్కుడుమెకము=అధిష్ఠింప యోగ్యమైనమృగము, ఏనుఁగు, బలువంజమెకము,

(బలువు+అంజ+మెకము) ॥పా॥ బలుపాజ్జమెకము=బలువైనపాదములుగల మృగము, చేగలమెకము =హస్తము (అనఁగా తొండము) గల మృగము-కరి, గారు-౬=గజము.

తే. వాజికి సమాఖ్య లగుఁ దేజి ♦ వారువంబు
మావు గుఱ్ఱంబు తట్టువ ♦ వావురంబు
కత్తలాని బాబా జక్కి ♦ తత్తడి యన
విగతభవపాశ కాశీనివేశ యీశ. 3

టీ. తేజి, వారువము, మావు, గుఱ్ఱము, తట్టువ, వావురము, కత్తలాని, బాబా, జక్కి, తత్తడి-౧౦=అశ్వము.

క. తగ రేడిక పొట్టే లన
నగు మేషసమాఖ్య లెనిమిదడుగులమెక మే
నుఁగుఁగొంగసూ డనంగా
జగతిన్ శరభాఖ్య లొప్పుఁ ♦ జంద్రార్ధధరా.

టీ.తగరు, ఏడిక, పొట్టేలు,-3=మేషము. ఎనిమిదడుగుల మెకము=అష్టపాదములుగల మృగము, ఏనుఁగుగొంగసూడు= సింహమునకు విరోధి-౨=శరభమృగము.

క. సంగతి నుష్ట్రాఖ్యలు నొ
వ్వెం గదు నొంటె లన లొట్టిపిట్ట లనన్ సా
రంగాఖ్య లలరు నిఱ్ఱు ల
నంగా జింక లన లేళ్లు ♦ నా సర్వజ్ఞా. 5

టీ. ఒంటెలు, లొట్టిపిట్టలు-౨=ఉష్ట్రము. ఇఱ్ఱులు, జింకలు, లేళ్లు-3=సారంగములు.

క. నులిగొమ్ములమెక మిఱ్ఱన
నిల మృగమున కొప్పుఁ జేళ్లు ♦ మృగి లేడి యనన్

వెలయును రెంటికిఁ దగు నా
ఖ్యలు జింక యనంగ నీశ ॥ యంబరకేశా. 6

టీ. నులిగొమ్ములమెకము=మెలిగా నుండెడుకొమ్ములు గలమృగము, ఇట్టి - ౨=మగజింక. లేడి=ఆఁడుజింక. జింక - అనునది యీరెంటికిని పేరు.

తే. పసులు తొడుకులు పసరముల్ ॥ పసి యనంగఁ
బశువులకును సమాఖ్యలై ॥ పరఁగు నాల
పోతు బసవఁడు గిబ్బ యాఁబోతనంగ
వృషభమున కాఖ్య లై యొప్పు ॥ వృషభవాహ. 7

టీ. పసులు, తొడుకులు, పసరములు ॥పా॥ పసలములు, పసి- ౪= పశువులు. ఆలపోతు = పశువులకుఁ బతి, బసవఁడు, గిబ్బ, ఆఁబోతు-౪= వృషభము.

సీ. తొట్టిపట్టు లనంగ ॥ దొడ్లనఁగా నివి
గోష్ఠదేశమునకుఁ ॥ గొటిలు నీశ
కదుపులు మొదవులు ॥ పదువులు మందలు
నా ధేనుగణ మొప్పు ॥ నగనివేశ
యలరు నాఖ్యలు లేఁగ ॥ లన దూడ లనఁ గ్రేపు
లన వత్సములకును ॥ ధనదమిత్ర
యా వనఁగా గిడ్డి ॥ యనఁ దొడు కన మొద
వన ధేనునామముల్ ॥ దనరు నభవ

తే. యుతమునకు సమాఖ్య లై ॥ యొప్పుచుండు
గిత్త పెద్దనఁ గోడె నాఁ ॥ గృత్తివాస
యాలనఁగ ధేనువుల కాఖ్య ॥ యలరుచుండు
శైలజానాథ ప్రమథసం ॥ చయసనాథ. 8

టీ. తొట్టిపట్టులు, చొప్పు - ౨ = గోవులుండెడు స్థానము. కదుపులు, మొదవులు, పదువులు, మందలు-౪ = ధేనుసమూహము. లేఁగలు, దూడలు, క్రేపులు - 3=వత్సరములు. ఆవు, గిడ్డి, తొడుకు, మొదవు - ౪=గోవు. గిత్త, యెద్దు, కోడె - 3= ఉక్షము. ఆలు= ధేనువులు.

తే. అలరుఁ గుందేలు చెవులపో తనఁగ శశక
మొప్పఁ బొడలమెకంబు నా దుప్పి యనఁగఁ
గాఱుకొమ్ములమెక మనంగను ధరిత్రి
రామనామమృగంబు ధరాశతాంగ. 9

టీ. కుందేలు, చెవులపోతు - ౨=శశము. పొడలమెకము=మచ్చలుగలది, దుప్పి, కాఱుకొమ్ములమెకము=సాంద్రశృంగములు గలమృగము-3=రామనామమృగము.

తే. దుంత యెనుపోతు జమునెక్కిరింత దున్న
యనఁగ మహిషంబునకు సమాహ్వయము లమరుఁ
బరఁగు నెనుపెంట్లు గేదెలు బఱ్ఱె లెనుము
లనఁగ మహిషీసమాఖ్యలు ధనదమిత్ర. 10

టీ. దుంత, ఎనుపోతు, జమునెక్కిరింత=యమునివాహనము, దున్న ౪= మహిషము. ఎనుపెంట్లు, (ఎనుము+పెంట్లు), గేదెలు, బఱ్ఱెలు- ఎనుములు-౪= మహిషి.

తే. పక్కి పులుఁగు పిట్ట యనంగఁ బక్షి యొప్పు
గఱులు ఱెక్కలు చట్టుప లెఱక లనఁగఁ
బక్షముల కివి పేళ్లగుఁ బర్ణములకు
నాఖ్య లగు లావు లన నీఁక లనఁగ నీశ. 11

టీ. పక్కి (ప్ర. పక్షి), పులుఁగు, పిట్ట.3= పక్షి. గఱులు, ఱెక్కలు, చట్టుపలు, ఎఱకలు-౪=పక్షములు. లావులు, ఈఁకలు-౨=పర్ణములు.

సీ. తొలకరి కలుగుపుల్గులు నల్వతేజీలు
పాలు నీరును నేరుపఱుచుపులుఁగు
లంచలు తెలిపిట్ట లన నొప్పు హంసలు
క్రౌంచముల్ దనరారుఁ గొంచ లనఁగఁ
గొక్కెరా లనఁగను గొక్కు లనంగను
గొక్కెర లనఁగను గొంగ లనఁగఁ
బరఁగు నభిఖ్యలు బకవిహంగములకు
నట్టువపులుఁగు నాఁ జుట్టుపులుఁగు
తే. నాఁగ నెమ్మన నెమిలి నా నమ్మి యనఁగఁ
గేకికి సమాఖ్య లగుఁ జంచరీకములకు
నాఖ్యలు జమిలిముక్కాలి యనఁగఁ దేఁటి
యనఁగఁ దుమ్మెద నా నీశ యభ్రకేశ. 12

టీ. తొలకరికలుగుపుల్గులు = వర్షాకాలమునఁ బరాఙ్ముఖములయ్యెడుపక్షులు, నల్వతేజీలు=బ్రహ్మకు వాహనములు, పాలునీరును నేరుపఱుచుపులుఁగులు=క్షీరోదకములను వేఱుపఱుచునట్టిపక్షులు, అంచలు (ప్ర. హంసలు), తెలిపిట్టలు=తెల్లనిపక్షులు- ౫ = హంసలు. క్రౌంచలు (ప- క్రౌంచములు)-౧=క్రౌంచపక్షులు. కొక్కెరాలు, కొక్కులు, కొక్కెరలు, కొంగలు-౪=బకములు. నట్టువపులుఁగు=నాట్యమును జేయుపక్షి, జుట్టుపులుఁగు=సిగగలపక్షి, నెమ్మి, నెమిలి, నమ్మి - ౫=కేకి. జమిలిముక్కాలి=ఆఱుపాదములు గలది (=షట్పదము), తేఁటి, తుమ్మెద - ౩=భ్రమరము.

తే. పరఁగు నొడ్డీలు కూకీలు పల్లటీలు
పావురాలును బకదార్లు పావురములు
నాఁగఁ గలరవపక్షిబృందముల పేళ్లు
పంకజాతాక్షసన్మిత్ర ఫాలనేత్ర. 13

టీ. ఒడ్డీలు, కూకీలు, పల్లటీలు, పావురాలు, [ప్ర. పారావతములు] బకదార్లు, పావురములు-౯=కలరవపక్షులు.

తే. పుడమిలోపలఁ జదువులపులుఁ గనంగఁ
జిగురువిలుకాని తేజి ¦ నాఁ దొగరుముక్కు
పులుఁ గనఁగఁ బచ్చఱెక్కలపులుఁ గనంగఁ
జిలుక యన నొప్పుఁ గీరంబు ¦ శ్రీమహేశ. 14

టీ. చదువులపులుఁగు=చదువులు గలపక్షి, చిగురువిలుకాని తేజి=మన్మథునివాహనము, తొగరుముక్కుపులుఁగు=ఎఱ్ఱని ముక్కుగలపక్షి, పచ్చఱెక్కలపులుఁగు=పచ్చని ఱెక్కలుగలపక్షి, చిలుక-౫=కీరము.

తే. బట్టికాఁ డన గోరవంక ¦ పిట్ట యనఁగఁ
బరఁగు శారిక యేట్రింత ¦ పసులపోలి
గాఁడు కూఁకటిమూఁగ నాఁ ¦ గను జెలంగు
నిల భరద్వాజవిహంగంబు ¦ నీలకంఠ. 15

టీ. బట్టికాఁడు ॥పా॥ బట్టుకాఁడు, గోరవంకపిట్ట - ౨=శారిక. ఏట్రింత, పసులపోలిగాఁడు, కూఁకటిమూఁగ-౩=భరద్వాజపక్షి.

తే. జాలె డేగ నఁ గురుజు నా ¦ సాళ్వ మనఁగఁ
గణుజు నాఁగను జలకట్టె ¦ యనఁగ వేస
డం బనఁగ గిద్దు నా నోర ¦ ణం బనంగ
శ్యేనభేదంబు లగు మహా ¦ సేనజనక. 16

టీ. జాలె, డేగ, కురుజు, సాళ్వము, కణుజు, జలకట్టె, వేసడము, గిద్దు, ఓరణము-౯=శ్యేనవిశేషములు.

తే. కోటఁ డనఁగను గూబ నా ¦ ఘూక మమరు
జిలుతగూబ యనంగఁ బ ¦ కసిండికంటె
యనఁగ సకినాలపులుఁ ¦ గన నలరు చుండుఁ

బృథివిఁ గనకాక్షి యనుపక్షి • శ్రీమహేశ. 17

టీ. కోటఁడు, గూబ-౨=ఘూకము. చిఱుతగూబ = చిన్నగూబ, పసిఁడికంటి = బంగారమువంటి నేత్రము లుగలది, సకినాలపులుఁగు= శకున ములపక్షి-3 కనకాక్షి యనుపక్షి.

తే. పాము సప్పంబు నిడుపఁడు • పడగదారి
గాలిమేఁతరి విసదారి • కానరాని
కాళ్లయది చిల్వ వీనుల•కంటి పుట్ట
పెట్టెప ట్టనఁ జను నహి•పేళ్లు భర్గ. 18

టీ. పాము,సప్పంబు (ప్ర. సర్పము),నిడుపఁడు=చిరకాలముగానుం డునది,పడగదారి=పడగనుధరించినది,గాలిమేఁతరి=వాయుభక్షణము సేయు నది,విసదారి=విషమునుధరించినది, కానరానికాళ్లయది=అదృశ్యపాదములు గలది, చిల్వ, వీనులకంటి=చెవులే కన్నులుగాఁగలది, పుట్టపెట్టెపట్టు = వ ల్మీకమును బెట్టెయును నివాసముగాఁ గలది-౧౦=సర్పము.

క. ఇల నెంచ రుధిరమున కా
ఖ్యలు నల్ల యనంగ నెత్తు • రనఁగ ధరిత్రిం
బొల యీరు వెఱచి నంజుడు
పొల సన నివి పరఁగు మాంస•మునకు మహేశా. 19

టీ. నల్ల, నెత్తురు-౨=రక్తము. పొల, ఈరువు, ఎఱచి, నంజుడు, పొలసు-౫ =మాంసము.

క. భర్గుఁడు కాశీనిలయుఁడు
దుర్గాపతి యొసఁగు ముదము•తో నీతిర్య
గ్వర్గ లిఖించినఁ జదివిన
దౌర్గత్యము లణఁచి సంప•దలు నిత్యంబున్. 20

———

* నానార్థవర్గు.

క. కలు పనఁ బేరగు దధికిం
గలు పన సస్యంబులోని కగాదము పేరా
వెలు గంద్రు కంపకోటను
వెలుఁ గందురు ప్రభను జనులు విశ్వాధిపతీ. 1

టీ. కలుపు = దధి, పైరులోనికసవు. వెలుఁగు = కాంతి, వెలుగు = కంపకోట.

క. మావు లనం దగు హయములు
మావు లనం బరఁగు నామ్రమహీజంబు లిలం
దావు లనఁ స్థల మొప్పును
దావు లనఁ వాసనలకుఁ దగుఁ బేరు శివా. 2

టీ. మావులు = (మావు + లు) గుఱ్ఱములు, (మావి×లు) మామిడిచెట్లు. తావులు= (తావు + లు) స్థలములు, (తావి + లు) వాసనలు.

క. ఇమ్మహిలోపలఁ బేరగుఁ
గొమ్మ యనఁ వృక్షశాఖకును భామినికిం
దమ్ము లనం బేరగుఁ బ
ద్మములకనుజన్ములకును దరుణేందుధరా. 3

టీ. కొమ్మ=వృక్షశాఖ, స్త్రీ. తమ్ములు = (తమ్మి + లు) పద్మములు, (తమ్ము+లు) అనుజులు.

క. ఇమ్ములఁ బేరగుఁ దాటం

---

* ఇందు వెలుగు మొదలగు కొన్నిపదములకు అరసున్నయుండఁగా ఒక యర్థమును, లేనపుడు మఱియొక యర్థమును, తావులు మొదలగువానికి ఏకవచనమున రూపభేదమున్నను బహువచనమున రూపసామ్యమునుబట్టి నానార్థములును కనఁబడుచున్నవి.

కమ్ములకును లేఖలకును గమ్ము లనగ నా
మమ్ము దగుం గంఠాభర
ణమ్మునకును లతకుఁ దీఁగె నా గౌరీశా. 4

టీ కమ్ములు=తాటంకములు, జాబులు. తీఁగె=కంఠాభరణము (మెడనూలు.), లత.

క. చెల్లును బే ళ్లై ధరలోఁ
దా ళ్లన సూత్రంబులకును దాళంబులకుం
గో ళ్లనఁ గుక్కుటములకును
బే ళ్లగు ఖట్వాంగములకుఁ బే ళ్లగు నభ నా. 5

టీ తాళ్లు=(తాడు + లు) సూత్రములు, (తాడి + లు) తాళవృక్షములు. కోళ్లు=(కోడి + లు) కుక్కుటములు, (కోడు+లు)=మంచముకోళ్లు.

క. చామ యన సస్యమునకును
భామినికిని నాఖ్య యగుచుఁ బరఁగు ధరిత్రిన్
నామము లగుచును వెలయును
బాములు లనగ జన్మములకు భంగమ్ములకున్. 6

టీ. చామ=సస్యవిశేషము, స్త్రీ). బాములు = జన్మములు, భంగపెట్టుటలు.

తే. దంట యనఁగ నభిఖ్య యై తనరు చూడు
జగతిలోపలఁ బ్రౌఢకు యుగళమునకుఁ
బఱ పనంగ నభిఖ్య యాఁ బానుపునకు
వి స్తృతమునకు శైలనికేతేశ యీశ. 7

టీ. దంట=ప్రౌఢ స్త్రీ), జంట. పఱపు=పానుపు, విస్తృతము.

క. తొలి యనఁగా నగు నామం
బులు పూర్వంబునకు నుషిరకమునకును ధరలో

వెలి యనఁగ బహిర్ధవళం
బులకును నామంబు శేషభుజగవిభూషా. 8

టీ. తొలి=పూర్వము, రంధ్రము. వెలి=బయలు, ధవళవర్ణము.

క. నెమ్మి యనఁగ వంజులవృ
క్షమ్మునకుఁ బర్హికిని సుఖస్థితికిని నా
మమ్ముగఁ దగు నతిధీర య
హమ్మతిజనదూర పన్నగాధిపహారా. 9

టీ. నెమ్మి=వంజులవృక్షము, నెమిలి, సుఖముగా నుండుట.

క. పాలం బేరగు చుంగును
బా లనఁగా క్షీరమునకు భాగంబునకుం
గా లనఁ బేరగు నాలవ
పాలికిఁ బాదంబునకును బాలేందుధరా. 10

టీ. పాలు = క్షీరము, భాగము. కాలు=నాలవపాలు, పాదము.

క. మే లన శుభంబు పేరగు
మే లన నుపరికిని గూరిమికినిం బేరా
మే లన మెచ్చునఁ బల్కిన
యాలాపంబునకు నాఖ్య యగు జగదీశా. 11

టీ- మేలు=శుభము, మీఁదు, కూరిమి, మెప్పుచేతఁ బలికిన మాట.

క. ధారుణిఁ బేరు వహించును
బూరుగు నా నూఁదువాద్యమును శాల్మలియుం
బే రన నభిధానం బగు
హారమునకు నామమునకు నంబరకేశా. 12

టీ. బూరుగు=ఊఁదునట్టి వాద్యము, శాల్మలీవృక్షము. పేరు=హారము, నామధేయము.

క. కప్పన నీలిమపేరగుఁ
గప్పనఁగా నింటిమీఁదికసవుకుఁ బేరౌఁ
గొప్పనఁ దగుఁ జూపాగ్రము
నొప్పగు ధమ్మిల్లమును గృహపాళియు శివా. 13

టీ. కప్పు=నలుపువర్ణము, ఇంటిమీఁదవేయుపూరికసవు. కొప్పు=నింటి కొన, స్త్రీలకొప్పు, ఇంటినడికొప్పు.

క. ఒకభూరుహమునకును ధమ
నికిఁ బేరగుఁ గ్రోవి యనఁగ నెఱి నట్టుల వే
ఱొకభూజమునకు నధరము
నకుఁ బేరగుఁ మోవి యనిన నగరాట్చాపా. 14

టీ. క్రోవి=కురవకవృక్షము, గొట్టము. మోవి=ఒకవృక్షవిశేషము, అధరము.

క. చవు లనఁగా నభిధానము
లవు షడ్రుచులకును ముత్తియపుటెత్తులకున్
భువిలోపల నామము లగు
గవు లన గుహలకును బూతిగంధంబునకున్. 15

టీ. చవులు=షడ్రుచులు, ముత్యములయెత్తులు. గవులు = (గవి+లు, పర్వతగుహలు, దుర్గంధము (ఈయర్థమునం దిది ఏకవచనము).

తే. ఆఖ్య యై యొప్పు ధరణిలో నపరదివస
మునకు ఛత్రంబునకు నెల్లి యనెడునుడువు
జక్కి యనుపేరు పరఁగును సైంధవంబు
నకు ఘరట్టంబునకును గంధర్పదమన. 1

టీ. ఎల్లి=అపరదివసము, ఛత్రము. జక్కి=గుఱ్ఱము, తిరుగలి.

తే. ఆడ నను మాట నటియించె ననుటకును వ

చించె ననుటకు మఱియు నిం౯దించె ననుట
కాఖ్య లగుచును శోభిల్లు ౯ నాలు నాఁగ
గోవులకు భార్యకును బే ర౯గుఁ మహేశ. 17

టీ. ఆడెను=నటియించెను, వచించెను, నిందించెను. ఆలు=(ఆవు+లు-బహువచనము) గోవులు, భార్య (ఏకవచనము).

సీ. రజతపునఃపదా౯ర్థములకు నభిధాన
మగు వెండి యన బంతి ౯ యనఁగఁ గందు
కమునకు శ్రేణికి ౯ నమరు నాహ్వాయముగా
దండ యనం బుష్ప౯దామమునకు
నంతికంబునకుఁ బే ౯ రగు దొర యన నాఖ్య
యగు సదృశమునకు ౯ నవనిపతికి
నస్త్రసంఖ్యకు నహ ౯ మ్మనుటకు నాహ్వాయం
బగు నే ననఁగ సరి ౯ యనఁగ సదృశ

తే. మునకు సమసంఖ్యకును నామ౯ముగ నెసంగు
గొం తనఁగ నాహ్వాయం బగుఁ ౯ గుక్కుటాస
నంబునకుఁ గంఠమునకును ౯ నల్ల యనిన
రక్తనీలాఖ్య లై యొప్పు ౯ రాజమకుట. 18

టీ. వెండి=రజతము, పునఃపదార్థము. బంతి=కందుకము, శ్రేణి. దండ=పుష్పమాల, సమీపము. దొర=సమానము, రాజు. ఏను=పంచసంఖ్య, నేను. సరి=సమానము, సమసంఖ్య. గొంతు = కుక్కుటాసనము, కంఠము. నల్ల = నెత్తురు, నీలవర్ణము.

సీ. తీరంబునకు ధరి౯త్రీధరంబునకు స
మాఖ్య లై యొప్పుఁ గ౯ట్టనఁగ నీశ
కేతువునకుఁ గాంతి౯కిని సమాహ్వాయ మగు

డా లనంగిను మేరుశైలచాప
శౌర్యధుర్యునకు లాంఛనమునకును నామ
మగు బిరు దనఁగఁ బన్నగవిభూష
గూబ నా నాఖ్య యా ఘూకంబునకుఁ గర్ణ
మూలంబునకు నవిముక్తనిలయ
తే. యంతికంబునకును సమూహంబునకును
నామ మై యొప్పుఁ జేరువ నాఁగ నభవ
సమభిధాన మై యొప్పుఁ బిశాచమునకుఁ
బవనమునకును గాలి యన్పలుకు రుద్ర. 19

టీ. గట్టు = నద్యాదితీరము, పర్వతము. డాలు=ధ్వజము, కాంతి. బిరుదు=శూరుఁడు, లాంఛనము. గూబ=ఘూకము, కర్ణమూలము. చేరువ= సమీపము, సమూహము. గాలి=పిశాచము, వాయువు.

క. ఇలలోపల నామం బగుఁ
బలుకులు నా శకలములకు భాషణములకుఁ
నెల యన నభిధానం బగు
జలజారికి మాసమునకు శైలనిశాంతా. 20

టీ. పలుకులు=తునియలు, వచనములు. నెల = చంద్రుఁడు, మాసము.

సీ. అంతర్హితుం డయ్యె ననుటకు నాగతుం
డయ్యె ననుటకు సమాఖ్య యగుచు
నలరును విచ్చేసె ననుట యంబరకేశ
నెఱి సమాహ్వాయ మగుఁ గఱచె ననఁగ
నభ్యాస మొనరించె ననుటకు దంతపీ
డ యొనర్చె ననుటకు నయుగ్మనయన
వెలయుఁ దత్తక్షరమునకు నభిజ్ఞకు

నాఖ్యమై యానవాలనుట యాళ
తే. పఱచె ననఁగ సమాఖ్య యా బాధచేసెఁ
బ్రచలితుం డయ్యె ననుటకు బాండురాంగ
పరఁగ మోహించె ననుటకుఁ బరిమళించె
ననుట కొప్పును వలచె నా నళికనేత్ర. 21

టీ. విచ్చేసెను॥పా॥ వేంచేసెను=పోయెను,వచ్చెను. కఱచెను=అభ్య
సించెను, కొఱికెను. ఆనవాలు=కాఁగినపాలు, చిహ్నము. పఱచెను=భంగ
పఱిచెను, పలాయితుండయ్యెను. వలచెను=మోహించెను, పరిమళించెను.

సీ. ఆనె నంట సమాఖ్య యాను వహించెఁ బా
నము చేసె ననుటకు నగనివేశ
చషకంబునకును దంష్ట్రకు నాఖ్య యగాఁ గోర
యనఁగ శశాంకకళావతంస
మొక్కలీఁ డనఁగఁ గొమ్ములు లేనికరికి ము
ష్కరునకుఁ బేరగు గరళకంఠ
మరకతచ్ఛవికి నంబరమున కగుఁ బేరు
పచ్చడం బనిన నంబాకళత్ర
తే. క్షితిని దురగీపతికి వృత్తశిలకు నామ
ధేయమై యొప్పు గుండు నాఁ ద్రిపురహరణ
నామ మానొక్క సస్యంబునకును లోప
మునకుఁ గొఱ్ఱ యనంగ నంబుదనిభాంగ. 22

టీ. ఆనెను=భరించెను, పానముచేసెను. కోర=గిన్నె,కోఱ=కోఱ
పల్లు. మొక్కలీఁడు=కొమ్ములు లేనియేనుఁగు, ముష్కరుఁడు. పచ్చడంబు=
మరకతకాంతి, అంగవస్త్రము. గుండు = మగగుఱ్ఱము, గుండుకాయి.
కొఱ్ఱ=ఒకదినుసు ధాన్యము, తక్కువ.

సీ. తాల్చు నాఖ్యను వధూధమ్మిల్లభారంబుఁ
గోణంబు మూల నాఁ గుధరచాప
కొఱ యనునాఖ్యచేఁ గొఱలు లోపంబు మ
నోజ్ఞవస్తువు దక్షయజ్ఞమథన
నెఱి హేయపడియె నన్వేషించె ననురెంటి
కాఖ్య యా రోసె నా నసితకంఠ
నరసె నాఁ బేరగు నార్తి వారించె వి
మర్శించె ననుటకు మదనదమన
తే. చరణమునకు నధఃప్రదేశంబునకు స
మాఖ్య యై యొప్పు నడుగు నా నలికనేత్ర
మహిని బేరగు చుండుఁ బ్రమాణికంబు
నకును భాషకు బాస నా నగనివేశ. 23

టీ. మూల=స్త్రీలకొప్పు, దిక్కు. కొఱ=తక్కువ, మనోజ్ఞవస్తువు. రోసెను=అసహ్యించుకొనెను, వెదకెను. అరసెను=బాధను బోఁగొట్టెను, విచారించెను. అడుగు=పాదము, క్రిందప్రదేశము. బాస=ఒట్టు, భాష.

సీ. నాగవాస మన ఘంటాప్రతీకమునకు
వేశ్యల కగుఁ బేరు విశ్వనాథ
నామ మా నందంబునకు నంధకునకును
గ్రుడ్డనంగను రౌప్యకుధరనిలయ
చర్మవాద్యమున కుష్ణమునకుఁ బేరగు
నుడు కనియెడు నాఖ్య యుడుపమకుట
యభిధాన మగు మేడి యన హలాంగమున కు
దుంబరమునకును ధూతకలుష

తే. కల్లనఁగ శిల సురయు నౌ • గరళకంఠ
పరఁగు నాఖ్యయు లాంగలపద్ధతికిని
శ్రేణికిని జా లనంగ భసితసితాంగ
వారిధినిషంగ కాశీనివాసలింగ. 24

టి. నాగవాసము=ఘంటావయవము, వేశ్యాసమూహము. గుడ్డు=అండము, అంధకుఁడు. ఉడుకు=చర్మవాద్యము, ఉష్ణము. మేఁడి=నాఁగేటియవయవము, (మేడి)=అత్తిచెట్టు. కల్లు=తాయి, సుర. చాలు=నాఁగేటిచాలు, బంతి.

తే. జననికిని మాతృజననికి • జనకజనని
కాఖ్య యగు నవ్వ యనఁగ నాచార్యసహాయ
భగినికిని జనకునకు నాహ్వాయము దనరు
నప్ప యనఁగను జంద్రరేఖావతంస. 25

టీ. అవ్వ=తల్లి, తల్లితల్లి, తండ్రితల్లి, అప్ప=అక్క, తండ్రి.

క. పో తనఁగఁ బరఁగు మహిమము
భూతలమునఁ బురుషమృగముఁ • బురుషఖగంబుం
దా తన ధాతృపితామహ
మాతామహులకును నగు సమాఖ్య మహేశా. 26

టీ. పోతు=మహిమము, పురుషమృగము,పురుషపక్షి. తాత=బ్రహ్మ, తండ్రితండ్రి, తల్లితండ్రి.

క. పుడమిని బేరు వహించును
వడి గలవాఁ డనఁగ శౌర్యవంతుఁడు జవియుక్తా
నడు మన నవలగ్నముఁ జె
న్నడరఁగ మధ్యస్థలంబు • నగు నగధన్వా. 27

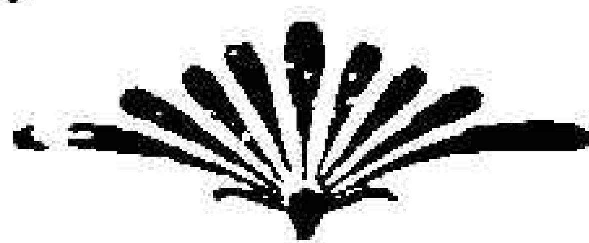
టీ. వడిగలవాఁడు = శౌర్యముగలవాఁడు, వేగముగలవాఁడు. నడుము=కౌను, మధ్యప్రదేశము.

క. ఎద యనఁగఁ బరఁగు భీతికి
హృదయమునకు వృషమునకు నిల జోడనఁగా
నది దనరు నామ మగుచును
సదృశమునకు వర్మమునకుఁ జంద్రార్ధధరా. 28

టీ. ఎద=భయము, మనస్సు, ఆఁబోతు. జోడు=సమానము, కవచము.

క. నానార్థవర్గ మిది స
న్మానముతో దీనిఁ జదివినను వ్రాసిన నా
మానవుల కబ్బు నెప్పుడు
నానార్థంబులును విశ్వనాథునికరుణన్. 29

గద్య. ఇది శ్రీమదేకామ్రమంత్రిపుత్త్ర కౌండిన్యగోత్రపవిత్ర
సదారాధితమహేశ్వర పైఁడిపాటి లక్ష్మణకవిప్రణీతం బైన
యాంధ్రనామసంగ్రహం బనునిఘంటువునందు
సర్వంబు నేకాశ్వాసము సంపూర్ణము.

శ్రీ ర స్తు.

సటీకాంధ్ర నామశేషము.

అవతారిక.

అడిదము-సూరయ్య యనుకవి యాంధ్రనామ శేష మను నిఘంటువును రచింపఁబూని యిది నిర్విఘ్నముగా సమాప్తి నొందుటకుఁగాను గ్రంథనాయకుఁ డగునీశ్వరునిసంబోధనరూపముగాఁ బ్రార్థించి తదంకితముగా గ్రంథనామపూర్వక ప్రతిజ్ఞను రెండుపద్యములచేతఁ జేయుచున్నాఁడు:—

క. శ్రీగౌరీప్రియవల్లభ
రాగద్వేషాదిరహిత రమ్యచరిత్రా
యోగిధ్యేయపదాంబుజ
భోగివలయ రామచంద్రపురవరనిలయా.

టీ. శ్రీగౌరీప్రియవల్లభ=శోభాయుక్తురాలయినపార్వతీదేవికిప్రియభర్తయును, రాగద్వేషాదిరహిత = రాగద్వేషాదిదోషములు లేనివాఁడును, రమ్యచరిత్రా = మనోహరమైన చరిత్రములు గలవాఁడును, యోగిధ్యేయపదాంబుజ=యోగీశ్వరులచేతధ్యానము సేయఁదగినపాదారవిందములుగలవాఁడును, భోగివలయ=సర్పములు హస్తకంకణములుగాఁ గలవాఁడును, రామచంద్రపురవరనిలయా=శ్రేష్ఠమైన రామచంద్రపురము నివాసముగాఁగల వాఁడును అగు ఓయీశ్వరా.

వ. అవధరింపుము.

ఆ. ఆంధ్రనామసంగ్రహమునందుఁ జెప్పని
కొన్ని తెనుఁగుమఱుఁగు లన్ని కూర్చి
యాంధ్రనామశేష మను పేరఁ జెప్పెద
దీనిఁ జిత్తగింపు దేవదేవ.

టీ. అవధరింపుము=సావధానచిత్తుఁడవై యాలకింపుము. ఆంధ్రనామసంగ్రహమునందుఁ=లక్ష్మణవికృత మగు నాంధ్రనిఘంటువునందు, చెప్పని=తెలియఁజేయనటువంటి, కొన్ని తెనుఁగు మఱుఁగులు=సర్వసాధారణముగాఁ దెలియశక్యముగానికొన్ని యాంధ్రశబ్దములను, అన్ని=అన్నిటిని, కూర్చి=పర్యాయపదములతో సమర్చి, ఆంధ్రనామశేషము=ఆంధ్రనామసంగ్రహమునందుఁ జెప్పఁగా మిగిలినవానిని జెప్పెడిగ్రంథము, అను=అనెడి, పేరఁ=పేరితో, చెప్పెదఁ=ఇఁకమీఁదఁ జెప్పుచున్నాను. చిత్తగింపు=మనఃపూర్వకముగా నంగీకరింపుమా.

క. తటి యజ్జ దనన సమయం
బుఱుఁ డనఁగను సరకుసేయకుండె ననఁగఁ బే
ల్లొఱ పగు గణింపఁ డనుటకుఁ
గరిచర్మాంబర త్రినేత్ర గౌరీమిత్రా. 1

టీ. తటి, అజ్జ, అదను-౩=సమయము. ఉఱుఁడు, సరకుసేయకుండెను. ల్లొఱ=గణింపఁడు.

తే. పెంపు సెందెను దామరతంప రయ్యెఁ
బ్రబలె నెగడెను గొనసాగె బలిసె పెరిఁగె
ననఁగ రేకెత్తె ననఁగఁ జేళ్లయ్యె వృద్ధిఁ
బొందె ననుటకు శేషాహిభూషితాంగ. 2

టీ. పెంపుసెందెను, తామరతంపరయ్యెను, ప్రబలెను, నెగడెను, కొనసాగెను, బలిసెను, పెరిఁగెను, రేకెత్తెను-౮=వృద్ధిఁబొందెను.

తే. పేర్మి యర్మిలి మక్కువ కూర్మి నెమ్మి
నెనరు గాదిలి గారాము నెయ్య మింపు
ప్రేముడి యనుంగు ముద్దనఁ బ్రియమునకును
నామధేయంబు లయ్యెఁ బినాకపాణి. 3

టీ. పేర్మి, అర్మిలి, మక్కువ, కూర్మి, నెమ్మి, నెనరు, గాదిలి, గారాము ॥రూ॥ గారము, నెయ్యము, ఇంపు, ప్రేముడి, అనుఁగు, ముద్దు-౧౪=ప్రియము.

క. ఒనగూర్చె ననఁగ సమకూ
ర్చె ననఁ బిల్పతిచె ననఁగఁ జేకూర్చెను నా
ననుకూలపఱిచె ననుటకుఁ
దనరును నామంబులై సుధాకరమకుటా. 4

టీ. ఒనగూర్చెను, సమకూర్చెను, పిల్పతిచెను (పిలుపతిచెను), చేకూర్చెను-౪=అనుకూలపఱిచెను.

క. చరియించె ననుట కాఖ్యలు
తిరిగెను జెరలాడె ననఁగఁ ద్రిమ్మరె ననఁ గ్రు
మ్మరె ననఁగ మసలె ననఁగాఁ
బురదానవహరణ శేషభుజగాభరణా. 5

టీ. తిరిగెను, చెరలాడెను, త్రిమ్మరెను, క్రుమ్మరెను, మసలెను-౫=చరియించెను.

తే. ఆటుమూఁడయ్యెఁ గచ్చువిచ్చయ్యె ననఁగ
జెడిసె బుసిపోయె ననఁగను జెడియె ననఁగ
నాఖ్య లగుఁ గార్యవైకల్య మయ్యె ననుట
కంధకాసురహరణ రాజాద్రిశరణ. 6

టీ. ఆఱుమాఁడయ్యెను, గచ్చువిచ్చయ్యెను, బెడిసెను, బుసిపోయెను, చెడియెను-౫=కార్యముచెడెను.

క. అలజడి నెంజలి పిమ్మట
సిలు గుత్తలపాటు వంత సేగి నెగుల్ గొం
దల మలమ టడరు గోడు
మ్మలిక వనట కుందు నా సమరు దుఃఖాఖ్యల్. 7

టీ. అలజడి, నెంజలి, పిమ్మట, సిలుగు, ఉత్తలపాటు, వంత, సేగి, నెగులు, కొందలము, అలమట, అడరు, గోడు, ఉమ్మలిక॥రూ॥ఉమ్మలికము, వనట, కుందు-౧౫=దుఃఖము.

క. అరిది వెఱఁ గచ్చెరు వ
బ్బుర మబ్రం బనఁగఁ జిత్రమునకుం బేళ్లౌ
సరణికిఁ బేళ్లగుఁ ద్రోవనఁ
దెరు వన దారి యన బాట తెన్నన నభవా. 8

టీ. అరిది, వెఱఁగు, అచ్చెరువు, అబ్బురము, అబ్రము-౫=చిత్రము. త్రోవ, తెరువు, దారి, బాట, తెన్ను-౫=మార్గము.

తే. ఐదుపదిచేసె వెనుకముందయ్యె జుణిఁగె
వీఁగె వెన్నిచ్చె వెనుకంజవేసె ననఁగ
నోహటించె ననంగఁ బేళ్లొప్పు చుండు
నాహవపరాఙ్ముఖుం డయ్యె ననుట కభవ. 9

టీ. అయిదుపదిచేసెను (ముందు పెట్టినకాలిని మరలవెనుక కాలితోఁజేర్చుట), వెనుకముందయ్యెను. జుణిఁగెను, వెన్నిచ్చెను, వెనుకంజవేసెను, ఓహటించెను-౭=యుద్ధమందు పరాఙ్ముఖుఁడయ్యెను.

తే. మోహరించెను దండెత్తె మొనసె దాడి
చేసెఁ బోటాగ్గెఁ గోత్తలచేసె మాఱు

కొనియె దళమెత్తె ననఁగఁ బేళ్లొనరుచుండు
నాహవోద్యోగ మొనరించె ననుటకభవ. 10

టీ. మోహరించెను, దండెత్తెను, మొనసెను, దాడిచేసెను, పోటాగ్గను, కోల్తలచేసెను, మాఱుకొనియెను, దళమెత్తెను-౮=యుద్ధప్రయత్నము చేసెను.

తే. ఆహవోన్ముఖతకు నోలమాసగొనక
పిఱుతివియ కీడఁబోకనఁ బెల్లు దనరు
నబ్బస మొనర్చెఁ గఱచె నాసభ్యసించె
ననుట కభిధానములు చంద్రమోవతంస. 11

టీ. ఓలమాసగొనక, పిఱుతివియక, ఈడఁబోక-౩=వెనుదీయక. అబ్బస మొనర్చెను, కఱచెను-౨= అభ్యసించెను.

క. వేఱొకటనఁ బైపెచ్చన
మాఱట యిమ్మడి యనఁగ సమాహ్వయములు వెం
పారును వస్త్వంతరమున
కారగ కేయూరసహిత హతమారజితా. 12

టీ. వేఱొకటి, పైపెచ్చు, మాఱట, ఇమ్మడి-౪=వస్త్వంతరము.

సీ. ఆఱడిఁబోయెను బీఱువోయెను రిత్త
వోయెను పీసరవోయె ననఁగ
నుడివోయెఁ బొలివోయె సుడివోయె ననఁగను
వ్యర్థమయ్యె నటంచు నాఖ్యలయ్యెఁ
గడిమి బిరంబు మగంటిమి గండన
విక్రమాహ్వయము లై వెలయుచుండు
నాస్ఫాలన మొనర్చె ననుటకుఁ జఱచె నా
నప్పళించె ననంగ నాఖ్యలయ్యెఁ

గీ. నొగి వరుస యోలి సొరిది నా నోజ నాఁగఁ
క్రమమునకు నాఖ్య లయ్యెను గాలకంఠ
కొఱ కొఱఁత తక్కువ వెలితి కొదవ కడమ
యనఁగ నూనంబునకు నాఖ్య లై తనర్చు. 13

టీ. ఆఱడిఁబోయెను, బీఱువోయెను, రిత్తవోయెను, వీసరవోయెను, ఉడివోయెను, పొలివోయెను, సుడివోయెను - ౭=వ్యర్థమయ్యెను. కఱుమి, బీరము, మగఁటిమి, గండు-౪=విక్రమము. చఱచెను, అప్పళించెను-౨=ఆస్ఫాలన మొనర్చెను. ఒగి, వరుస, ఓలి (ప్ర. ఆలి), సొరిది, ఓజ-౫=క్రమము. కొఱ, కొఱఁత, తక్కువ, వెలితి, కొదవ, కడమ-౬=ఊనము.

తే. నెట్టుకొనెఁ బొలుపడె నొడిగట్టె ననఁగఁ
గడఁగెఁ దొడఁగెను జెలరేఁగెఁ గాలుద్రొక్కెఁ
గవిసెఁ గదిసె ననఁగ నాఖ్య లయి యొప్పు
నభిముఖుం డయ్యె ననుటకు నగనివేశ. 14

టీ. నెట్టుకొనెను, పొలుపడెను, ఒడిగట్టెను, కడఁగెను, తొడఁగెను, చెలరేఁగెను, కాలుద్రొక్కెను, కవిసెను, కదిసెను-౯=అభిముఖుఁడయ్యెను.

తే. అగపడకపోయె విచ్చుమొగ్గయ్యె ననఁగఁ
గంటఁ బడదయ్యెఁ బంచబంగాళ మయ్యె
ననఁగ దృగగోచరం బయ్యె ననుట పేళ్లు
శయఘటితశూల వైయాఘ్రచర్మచేల. 15

టీ. అగపడకపోయెను, విచ్చుమొగ్గయ్యెను, కంటఁబడదయ్యెను, పంచబంగాళమయ్యెను-౪=దృగగోచరంబయ్యెను.

క. వెలిచవి చీఁకటితప్పనఁ
బొలుపారఁగ జారభావమునకుం బేళ్లౌఁ
బులుకసటు చిలుమనంగను

మలిన మనుట కాఖ్య లయ్యె మనసిజదమనా. 16

టీ. వెలిచవి, చీఁకటితప్పు-2=జారభావము. పులు, కసటు, చిలుము-3=మలినము.

ఆ. వింగడం బనంగ విపరీత మగు నుక్కి-
వం బనఁగను గుత్సితంబు పరఁగు
నాఖ్య యగుచుఁ దనరు నా మని యనఁగను
మదమునకును జంద్రమఃకలాప. 17

టీ. వింగడము=విపరీతము. ఉక్కివము=కుత్సితము- ఆము=మదము.

క. ఎల యండ్రు తరుణ మనుటకుఁ
గొల యన దురితంబుపేరు కుడియెడమ లనన్
వలపల దాపల లనఁగను
బొలుపుగ నపసవ్యసవ్యములకుం బేళ్లౌ. 18

టీ. ఎల=తరుణము. కొల=దురితము. కుడియెడమలు, వలపలదాపలలు-2=అపసవ్య సవ్యములు-అనఁగా దక్షిణవామభాగములు.

క. తగు నౌద్ధత్యముపే ళ్లై
పొగ రన నా మనఁగఁ దుళ్లు పోతర మనఁగా
నెగడును భయంబుపే ళ్లై
బెగడు దిగులు వెఱపు జంకు బీ తళు కనఁగన్. 19

టీ. పొగరు, ఆము, త్రుళ్లు, పోతరము-4=ఔద్ధత్యము.(గర్వము) బెగడు, దిగులు, వెఱపు, జంకు, బీకు, అళుకు-6=భయము.

క. అరి యనఁ గప్పం బనఁగాఁ
గరమునకుం బేళ్లు కాఁగు కడవ పనఁటి నాఁ
బరఁగు ఘటాఖ్యలు నమితా
మరమానినికాయ భూతిమండితకాయా. 20

టీ. అరి, కప్పము-౨=పన్ను. కాఁగు, కడవ, పనఁటి॥రూ॥పంటి-౪=ఘటము.

తే. అలరుచుండును గొండ్లి రంతు తనఁగఁ గేళి
హాని కాఖ్యలు చేటు కీడలు యనంగ
హెచ్చరిక హాళి సంతసం బెలమి వేడ్క-
యనఁగ నానందమున కాఖ్య లై తనర్చు. 21

టీ. గొండ్లి, రంతు-౨=కేళి. చేటు,కీడు, అలు-3=హాని. హెచ్చరిక, హాళి, సంతసము.(ప్ర. సంతోషము), ఎలమి, వేడ్క-(వేడుక)-౫ఆనందము.

క. సాహిణ మనఁ బాగా యన
వాహాగారంబునకును బవ్ర్తిలుఁ బే ళ్లై
వ్యూహమున కాఖ్య లయ్యెను
మోహర మన నొడ్డనంగ బొగ్గర మనఁగన్. 22

టీ. సాహిణము, పాగా - ౨ = అశ్వశాల. మోహరము, ఒడ్డు, మొగ్గరము-3=వ్యూహము.

క. ఒనరించె ననఁగఁ గావిం
చె ననంగను జలిపె ననఁగఁ జేసె ననంగాఁ
జను నాచరించె ననుటకుఁ
గనకాచలచాప చంద్రఖండకలాపా. 23

టీ. ఒనరించెను, కావించెను, చలిపెను- చేసెను-౪=ఆచరించెను.

తే. చీకువా లిరు లనఁగను జీఁకటి యనఁ
దిమిరమునకు నభిఖ్య లై తేజరిల్లు
నాఖ్య లై తనరారు నుపాయమునకు
సుళు వనఁగ వెర వనఁగను సూటి యనఁగ. 24

టీ. చీకువాలు, ఇరులు, చీఁకటి - 3=తిమిరము (అనఁగా అంధకారము). సుళువు, వెరవు, సూటి-=ఉపాయము.

తే. చేరువయ్యెను డాసెను దారసిల్లె
ననఁగ సన్నిహితం బౌట కాఖ్య లయ్యె
స్థూల మనుటకుఁ బేళ్లగుఁ దోర మనఁగఁ
గడిఁది వలుఁద యనంగను గాలకంఠ. 25

టీ. చేరువయ్యెను, డాసెను॥పా॥దాసెను, తారసిల్లెను-౪=సన్నిహితమవుట(అనఁగాసమీపించెననుట). తోరము,కడిఁది, వలుఁద-౩=స్థూలము.

తే. వాడెఁ గనుగందె ననఁ బుయిలోడె ననఁగ
విన్నవోయె ననంగను జిన్నఁబోయె
ననఁగఁ బేళ్లగు నివి ఖిన్నుఁ డయ్యె ననుట
కంధకాసురహరణ రౌప్యాద్రిశరణ. 26

టీ. వాడెను, కసుగందెను, పుయిలోడెను, విన్నవోయెను, చిన్నఁబోయెను-౫=ఖిన్నుఁడయ్యెను.

క. గరువము మురిపం బనఁగను
బరఁగుఁ గర్వంబు పేళ్లు భటనామము లొం
టరి లెంక బం టనంగను
బురదానవహరణ శేషభుజగాభరణా. 27

టీ. గరువము, మురిపము-౨=గర్వము. ఒంటరి, లెంక, బంటు,(ప్రభటుఁడు)-౪=భటుఁడు.

క. అరదంబు తే రనంగను
బరఁగు రథంబునకుఁ బేళ్లు పరి యన్నను గా
లరు లనఁ బదాతిసంహతి
పురదానవహరణ శేషభుజగాభరణా. 28

టీ. అరదము, (ప్ర. రథము) తేరు-౨=రథము. పరి, కాలరులు-౨=కాల్బలము.

క. సందియ మన ననుమాన ము
నం దనరును సంశయంబునకుఁ బేళ్లిగో
బృందాహ్వయంబు లలరును
మం దనఁ గోన యనఁ జంద్రమఃఖండధరా. 29

టీ. సందియము (ప్ర. సందేహము), అనుమానము-౨=సంశయము. మంద, కోన-౨=గోసమూహము.

క. మొన వాఁగు దండు దళ మనఁ
దనరున్ సైన్యంబుపేళ్లు దళవాయి యనన్
మొనకాఁ డనంగఁ బడవా
లనఁగన్ సేనాధిపతికి నాఖ్యలు పొలుచున్. 30

టీ. మొన, వాఁగు, దండు, దళము-౪=సైన్యము. దళవాయి, మొనకాఁడు, పడవాలు-౩=సేనాధిపతి.

తే. మైకొనియె నియ్యకొనె నొడంబడియె నొప్పె
ననఁగ నంగీకరించుట కాఖ్య లయ్యె
సంఘటించుట కాఖ్య లై జానుమీఱుఁ
జెరివెఁ దుఱిమెను గీల్కొల్పెఁ జెక్కె ననఁగ. 31

టీ. మైకొనియెను, ఇయ్యకొనెను, ఒడంబడెను, ఒప్పెను-౪=అంగీకరించెను. చెరివెను, తుఱిమెను, కీల్కొల్పెను, చెక్కెను-౪=సంఘటించెను.

తే. దిట్టపడియె ముక్కాఁకలుదీఱె ననఁగ
నాఱితేఱె ననం గడిదేఱె ననఁగఁ
గసిమసంగె ననంగ నాఖ్యలు దనర్చు
నిపుణుఁ డయ్యె నటంటకుఁ ద్రిపురవైరి. 32

టీ. దిట్టపడియెను, ముక్కాఁకలుదీఱెను, ఆఱితేఱెను, గడితేఱెను, కసిమసంగెను-౫=నిపుణుఁడయ్యెను.

క. తడవు వడి కా రనంగా
నడరుం గాలంబు శిథిల మయ్యె ననుట యూ
విడె వీడె నూడె విచ్చెను
సడలె నురిలె వదలెఁ బ్రిదిలె జాఱె ననంగన్. 33

టీ. తడవు, వడి, కారు-౩=కాలము. విడెను, వీడెను, ఊడెను, విచ్చెను, సడలెను, ఉరిలెను, వదలెను, ప్రిదిలెను, జాఱెను-౯=శిథిలమయ్యెను.

క. మది డెంద ముల్ల మెద యన
హృదయంబున కాఖ్య లయ్యె నీరం బనఁగాఁ
బొదరి ల్లనఁగ నికుంజము
సదయాంతఃకరణ తరుణచంద్రాభరణా. 34

టీ. మది, డెందము, ఉల్లము, ఎద-౪=హృదయము. ఈరము, పొదరిల్లు-౨=నికుంజము.

తెగ దినుసు తోయ మనఁగను
నెగడుఁ బ్రకారంబునకును నెఱి నామము లై
మొగ మనఁగ మెక మనంగను
మృగమునకు నభిఖ్య లయ్యె మేరుశరాసా. 35

టీ. తెగ, దినుసు, తోయము-౩=ప్రకారము. మొగము, మెకము (ఈరెంటికి ప్ర. మృగము)-౨=మృగము.

క. ఎడ దవ్వు కెళ వనంగా
నడరుఁ దూరంబునకు సమాఖ్యలు నలి నాఁ
బొడి నుగ్గు తుమురు నుఱు మన
నెడఁగడరుం జూర్ణమునకుఁ బేళ్లై శర్వా. 36

టీ. ఎడ, దవ్వు, కెళవు-౩=దూరము. నలి, పొడి, నుగ్గు, తుమురు, నుఱుము-౫=చూర్ణము.

క. ప్రేరేచెను బురికొలిపెను
దాటిచె ననఁ జోదనకును దగు నాఖ్యలు పెం
పారును జంబూద్వీపము
నేరెడుదీవి తొలుదీవనెడునామములన్. 37

టీ. ప్రేరేచెను, పురికొలిపెను, తాటిచెను-3=ప్రేరణచేసెను. నేరెడుదీవి, తొలుదీవి-2=జంబూద్వీపము.

క. తొలఁగెం బాసె ననంగా
నలరుఁ విముఖతకుఁ బ్రాప్తమయ్యె ననుటపే
ళ్లలమె నొదవె దక్కొనియెను
నెలకొనియెం జెందె ననఁగ నెక్కొనియె ననన్. 38

టీ. తొలఁగెను, పాసెను-2 విముఖమయ్యెను. అలమెను, ఒదవెను, దక్కొనియెను, నెలకొనియెను, చెందెను, నెక్కొనియెను-6 ప్రాప్తమయ్యెను.

క. వెనుకఁ దరువాతఁ బిమ్మట
ననఁగా నంతట ననంగ నంత ననంగాఁ
దనరుం బశ్చాదర్థము
కనకాచలచాప చంద్రఖండకలాపా. 39

టీ. వెనుకన్, తరువాతన్, పిమ్మటన్, అంతటన్, అంతన్-5=పశ్చాదర్థము-అనఁగా అనంతరము.

క. పల్లఅవులు రజ్జు లనం
బ్రల్లదము లనంగ వ్యర్థభాషణములకుం
బేళ్లై వర్తిలు నోలిగ
నుల్లోకజయాభిసరణ యురగాభరణా. 40

టీ. పల్లఅవులు, రజ్జులు, ప్రల్లదములు-3 వ్యర్థభాషణములు.

క. కైసేఁ తలంకరించుట

బేసి యనఁగ విషమమునకుఁ ♦ గైసేఁత వెలయఁగ
సేసలు దీవనఁబ్రాలన
భాసిలు మంత్రాక్షతలకుఁ ♦ బర్యాయములై. 41

టీ. కైసేఁత=అలంకరించుట, బేసి=విషమము-అనఁగా సరిగాని సంఖ్య. సేసలు, దీవనఁబ్రాలు-౨=మంత్రాక్షతలు.

క. కోరనఁ బాలన నంశం
బేఱన వాఁక యన నదికి ♦ నెసఁగును బేళ్లై
నీరాజనంబుపేళ్లగు
నారతి నివ్వాళి యనఁగ ♦ నంగజదమనా. 42

టీ. కోరు, పాలు-౨=అంశము. ఏఱు, వాఁక-౨=నది. ఆరతి, నివ్వాళి-౨=నీరాజనము.

ఆ. మొఱవవ్రోయె ననఁగ ♦ మొద్దువ్రోయె ననంగఁ
గుంఠ మయ్యె ననుటకుం దనర్చు
శాతమునకు నాఖ్య ♦ లై తనరారును
జుఱుకు వాఁడి తెగువ ♦ కఱు కనంగ. 43

టీ. మొఱవవోయెను, మొద్దువోయెను, ౧=కుంఠమయ్యెను, చుఱుకు, వాఁడి, తెగువ, కఱుకు-౪=తీక్ష్ణము.

సీ. యామికులకు నాఖ్య ♦ లై ప్రవర్తిలు చుండు
నారెకు లనఁగఁ దళారు లనఁగఁ
గళెంబు వాగె నాఁకగను ఖలీనంబుపే
ళ్లలరు దంతంబుపే ♦ రౌ డనంగఁ
దఱపి నా ముదురు నాఁ ♦ దరుణేతరం బంట
యుం చనఁ జెఱకన ♦ నిక్షు వలరు
నష్టం బొనర్చె నంకటకు నావ్యాయము లయ్యెఁ

బోకార్చె ననఁగఁ గోల్పుచ్చె ననఁగఁ
తే. గుదె యనఁగ దు డ్డనఁగను ♦ గదకుఁ బేళ్లు
యివ మనఁగ మం చనంగను ♦ హిమముపేళ్లు
కాన యన నడవి యనంగఁ ♦ గాననంబు
షడ్గుఁడు తోడియల్లుఁడు ♦ జగలెఁ డనఁగ. 44

టీ. ఆరెకులు, తలారులు-౨=తలవర్లు. కళ్లెము. వాగె - ౨=ఖలీనము. ఔడు=దంతము.తఱపి,ముదురు.-౨-లేఁతకానిది. ఇంచు,(ప్ర. ఇక్షువు), చెఱకు-౨=ఇక్షువు. బోకార్చెను, కోల్పుచ్చెను- ౨=నష్టముచేసెను. గుదె, దుడ్డు-౨=గద. ఇవము, మంచు ౨=హిమము. కాన=(ప్ర. కాననము) అడవి-౨=అరణ్యము. తోడియల్లుఁడు, జగిలెఁడు-౨=షడ్గుఁడు.

క. తేనియ యన జున్నన నభి
ధానంబులు మధువునకును ♦ దనరుం బేళ్లై
పానకము చెఱకుపా లనఁ
గా నిక్షురసంబునకును ♦ గంతేకాలా. 45

టీ. తేనియ, జున్ను-౨=మధువు. పానకము, చెఱకుపాలు-౨-ఇక్షురసము.

క. ఉడిగెను జాలించెను నా
నడరు విరామం బొనర్చె ♦ ననుటకుఁ బేళ్లై
తొడరుం బశ్చాద్భాగము
పెడ యనఁగా వెనుక యనఁగఁ ♦ బిఱుఁదు ననంగన్. 46

టీ. ఉడిగెను, చాలించెను-౨=విరమించెను. పెడ, వెనుక,పిఱుఁదు-౩=పశ్చాద్భాగము.

క. విడుమర యన విడుదల యనఁ
గడముట్టుట యనఁగ శాంతిగనుటకుఁ బేళ్లౌ

నెడ వంక చక్కి చోటన
నడరు స్థలంబునకు నాఖ్యలై శితికంఠా. 47

టీ. విడుమర, విడుదల, కడముట్టుట-3=శాంతిగనుట. ఎడ, వంక, చక్కి, చోటు-ర=స్థలము.

క. చనుఁ గ్రుద్ధుఁ డయ్యె ననుటకుఁ
గినిసెఁ గనలె నలిగెఁ గోపగించె ననంగాఁ
దనరుఁ మర్మములకుఁ బే
ళ్లనువు లనఁగ నెఱకు లనఁగ నాయము లనఁగన్. 48

టీ. కినిసెను, కనలెను, అలిగెను, కోపగించెను-ర=క్రుద్ధుఁడయ్యెను. అనువులు, నెఱకులు, ఆయములు-3=మర్మములు.

ఆ. పరఁగుఁ బేళ్లు కార్యకరునకుఁ బార్పత్తె
కాఁ డనంగ మనియకాఁ డనంగఁ
దేజరిల్లుచుండు దేవేరి దొరసాని
రాణి యనెడుపేళ్లు రాజపత్ని. 49

టీ. పార్పత్తెకాఁడు, మనియకాఁడు-౨=కార్యకరుఁడు. దేవేరి, దొరసాని, రాణి-3=రాజపత్ని.

క. మ్రింగె నన గ్రుక్కగొనియె న
నంగం దగుఁ గబళనం బొనర్చె ననుటకున్
మ్రుంగె మునింగె ననంగ న
నంగహరా మగ్నమయ్యె ననుటకుఁ బేళ్లౌ. 50

టీ. మ్రింగెను, గ్రుక్కగొనియెను-౨=కబళనముచేసెను. మ్రుంగెను, మునింగెను-౨=మగ్నమయ్యెను.

సీ. ఆఖ్యలై తనరు ధనాగారమునకు ను
గ్రాణం బనంగ బొక్కస మనంగ

నాస్థానమంటపాహ్వాయము లై తనరు హ
జారం బనంగ మోసల యనంగ
దయకు నీరెం డభిధానంబు లయ్యెను
గనికర మనఁగ నక్కటిక మనఁగ
బాల్యస్థునకుఁ బేళ్లు పరిఢవిల్లును బిన్న
వాఁ డనఁ గొండుకవాఁ డనంగ
తే. సంధ్య కాఖ్యలు మునిమాపు సంజ యనఁగ
జూద మన నెత్త మనఁగ దురోదరంబు
జడి యనఁగ వాన యనఁగ వర్షంబు పేళ్లు
నోలి యుంకువ యన శుల్క మొప్పు నభవ. 51

టీ. ఉగ్రాణము, బొక్కసము- ౨=ధనముండెడిగృహము. హజారము, ॥పా॥ హాజారము, మోసల-౩=ఆస్థానమంటపము. కనికరము, అక్కటికము ౨=దయ. పిన్నవాఁడు, కొండుకవాఁడు-౨=బాల్యస్థుఁడు. మునిమాపు,సంజ-౨=సంధ్యాకాలము. జూదము, నెత్తము-౨=ద్యూతము. జడి, వాన-౨=వర్షము. ఓలి, ఉంకువ-౨=శుల్కము.

సీ. పయ్యెద యనఁగను బైఁట యనంగ సం
వ్యానంబునకు నాఖ్య లై తనర్చు
నొక్కపెట్ట ననంగ నువ్వెత్తుగ ననంగ
యుగపత్పదంబున కొప్పుఁ బేళ్లు
కవఱ లనం బాచిక లనంగ నక్షముల్
బన్న మొచ్చె మనంగఁ బరిభవంబు
వ్యాపార మగుఁ జెయ్ద మనఁ జెయ్దు యనఁగను
గన్నఁ గీ లనఁ గపటచేష్ట
తే. కందుకము బంతి చెం డనఁగను దనర్చు

నఱవఱలు చిద్రుప లన ఖంఽడాహ్వయములు
కాఁచువడియంబు లనఁగను ఽ కైరవళ్ల
నంగ ఖాదిరఘుటిక లఽనంగదమన. 52

టీ. పయ్యెద, పైఁట-ఇ=ఉత్తరీయము. ఒకపెట్ట, ఉవ్వెత్తుగ-ఇ=ఒకసారిగ. కవఱలు, పాచికలు-ఇ-అక్షములు. బన్నము (ప్ర. భంగము)-ఒచ్చెము-ఇ=తిరస్కారము. చెయ్దము, చెయ్ది-ఇ=వ్యాపారము. కన్ను, కీలు-ఇకపటచేష్ట. బంతి, చెండు-ఇ=కందుకము. అఱవఱలు, చిద్రుపలు, ఇ-ఖండములు(తునుకలు). కాఁచువడియములు, కైరవళ్లు-ఇ=ఖాదిరఘుటికలు

సీ. మాగాని రాజ్యంబు ఽ మణియ ముద్యోగంబు
చిట్టలు చిత్రముల్ ఽ చిలుకు శరము
ఎత్తికోలు ప్రయత్న ఽ మీలువు మానంబు
బారి యనంగ నుఽపద్రవంబు
విన్నను వనఁగఁ బ్రాఽవీణ్యం బెలర్చును
దార్కాణ మనఁగ నిఽదర్శనంబు
నిట్టపంట యనంగ ఽ నిష్కారణం బంట
బానసం బనఁగ మఽహానసంబు
తే. నామ మేకాంతమునకు మంఽతన మనంగ
నంతిపుర మన శుద్ధాంత ఽ. మలరుచుండు
నుదిరి యనఁ దప్తకాంచన ఽ మొప్పుచుండుఁ
దివురుట యభిలషించుట ఽ దేవదేవ. 53

టీ. మాగాని=దేశము. మణియము=ఉద్యోగము, చిట్ట=ఆశ్చర్యము. చిలుకు=బాణము. ఎత్తికోలు=ప్రయత్నము. ఈలువు = పాతివ్రత్యము. బారి=ఉపద్రవము. విన్ననువు=ప్రావీణ్యము-నేర్పు. దార్కాణము=నిదర్శనము. నిట్టపంట=నిష్కారణము. బానసము=వంటయిల్లు. మంతనము=ఏకాం

తము. అంతిపురము=అంతఃపురము. ఉదిరి=అపరంజి. తివురుట=కోరుట.

సీ. బిట్టు గ ట్టనఁ బెల్లు పెద్దయుఁ దద్దయు
నురవడి పరువడి యుద్దవిడియుఁ
బనివడి పదపడి బలువిడి తలకొని
నెట్టన యెంతేని నెఱి కరంబు
లలి వార కేడ్తెఱ పెలుచ వావిరి యన
నఱిముఱి యనఁ బోరిఁబోరి యనంగఁ
గడుఁ జాల మిగులంగ గాటంబ నంగ న
త్యంతముగ ననుట కాఖ్య లయ్యె
తే. నుడుకు సెక వెట్ట వేఁడిమి యుబ్బ యావి
యుక్క యన నొప్పు నామంబు లుష్ణమునకుఁ
దాల్మి యోరిమి సైరణ తాళుకొంట
సైఁచు టోర్చుట యనఁగను క్షాంతిపేళ్లు. 54

టీ. బిట్టు, గట్టి, పెల్లు, పెద్దయున్, తద్దయున్, ఉరవడి, పరువడి, ఉద్దవిడి, ॥పా॥ ఉద్దవడి, పనివడి, పదపడి, బలువిడి, తలకొని, నెట్టన, ఎంతేని, నెఱి, కరము, లలి, వారక, ఏడ్తెఱ, పెలుచ, వావిరి, అఱిముఱి, పోరిఁబోరి, కడున్, చాలన్, మిగులన్, గాటము-౨౭=అత్యంతము. ఉడుకు, సెక, వెట్ట, వేఁడిమి, ఉబ్బ, ఆవి, ఉక్క-౭=ఉష్ణము. తాల్మి, ఓరిమి, సైరణ, తాళుకొంట, సైఁచుట, ఓర్చుట-౬=క్షాంతి.

తే. పెద్దనిద్దురఁ జెందించెఁ బిలుకుమార్చె
గీటణంచెను గుదెతాల్పువీటి కనిచెఁ
గూలిచెను రూపుమాపెను నేలఁ గలిపె
ననఁగ హతిచేసె ననుట కాఖ్యలు దనర్చు. 55

టీ. పెద్దనిద్దురఁజెందించెను, పిలుకుమార్చెను, గీటణంచెను, గుదెతాల్పు, వీటికనిచెను=యమపురికిపంపెను, కూలిచెను, రూపుమాపెను, నేలఁగలిపెను

౩=హతిచేసెను-అనఁగా చంపెను.

క. పరిచూర్ణ మయ్యె ననుటకు
వరుసన్ నామంబు లగుచు ♦ వర్తిలుచుండున్
దుఱు మయ్యెం బరు మయ్యెన్
నుఱు మయ్యెన్ బిండి యయ్యె ♦ నుగ్గయ్యె ననన్. 56

టీ. తుఱుమయ్యెను, పరుమయ్యెను, నుఱుమయ్యెను, పిండియయ్యెను, నుగ్గయ్యెను-౫=చూర్ణమయ్యెను.

క. కునికె నిదురించెఁ గూర్కెను
గనుమోడ్చె ననంగ నిద్రగనుటకుఁ బేళ్లౌఁ
గనువిచ్చె ననఁగ మేల్కనె
ననఁగఁ బ్రబోధంబు నొందె ♦ ననుటకుఁ బేళ్లౌ. 57

టీ. కునికెను, నిదురించెను, కూర్కెను, కనుమోడ్చెను - ౪=నిద్రగనెను. కనువిచ్చెను, మేల్కనెను - ౨=ప్రబోధమునొందెను.

క. డులిచె వదలించె నూడ్చెను
దొలఁగించెను బాపె ననఁగఁ ♦ ద్రోచె ననంగా
వెలికొత్తె ననఁగఁ బేళ్లై
యలరున్ విఘటన మొనర్చె ♦ ననుటకు శర్వా. 58

టీ. డులిచెను, వదలించెను, ఊడ్చెను, తొలఁగించెను, పాపెను, త్రోచెను, వెలికొత్తెను - ౭=విఘటన మొనర్చెను.

క. పొలయలుక యనఁగ నెయ్యపు
టలుక యనం బ్రణయకలహ ♦ మలరారుఁ గుచం
బుల కొప్పు నామములు గు
బ్బ లనంగాఁ జన్ను లనఁగఁ ♦ బాలిండ్లనఁగన్. 59

టీ. పొలయలుక, నెయ్యపుటలుక-౨=ప్రణయకలహము. గుబ్బలు,

చన్నులు, పాలిండ్లు=(పాలు+ఇండ్లు)-3=కుచములు.

తే. చాటిమున్నీ రనఁగ నుప్పుసంద్ర మనఁగ
రాజిలుచు నుండు లవణవారాశి పేళ్లు
కాలు వన బట్టె యనఁగను జా లనంగఁ
గుల్య కభిధాన మై పొల్చుఁ గుధరనిలయ. 60

టీ. చాటిమున్నీరు, ఉప్పుసంద్రము-౨=లవణసముద్రము. కాలువ, బట్టె, జాలు-3=కుల్య.

తే. పెల్లగించెను పెకలించెఁ బెఱికె ననఁగ
నాఖ్య లుత్పాటన మొనర్చె ననుట కలరు
నాహ్వయంబులు ఛేదించె ననుట కయ్యెఁ
జించె నన వ్రచ్చె నన వ్రక్కలించె ననఁగ. 61

టీ. పెల్లగించెను, పెకలించెను, పెఱికెను-3=ఉత్పాటన మొనర్చెను. చించెను, వ్రచ్చెను, వ్రక్కలించెను-3=ఛేదించెను.

తే. కనుమొఱఁగె నేమఱించె నాఁగను నిగూఢ
వర్తన మొనర్చె ననుట కాహ్వయము లమరు
మొయి లన మొగు ళ్లనంగను మొనయు మబ్బు
లన ఘనంబుల కాఖ్య లై యభ్రకేశ. 62

టీ. కనుమొఱఁగెను, ఏమఱించెను-౨=నిగూఢవర్తనము చేసెను. మొయిలు, మొగుళ్లు, మబ్బులు-3=మేఘములు.

క. పగ ఱనఁగ మార్తు రనఁగను
బగవాండ్రనఁ బగతు రనఁగఁ బరిపంథికిఁ బే
ళ్లగు మెగ మనంగ మెక మన
మృగమునకు నభిఖ్య లయ్యె మేరుశరాసా. 63

టీ. పగఱు, మార్తురు, పగవాండ్రు, పగతురు-౪=విరోధి. మెగము, మెకము-౨=మృగము.

తే. ఇంకె నడుగంటె వట్టె నా § నివిరె ననఁగ
నిర్జలం బయ్యె ననుటకు § నెగడుఁ బేళ్లు
నిండెఁ గ్రిక్కిఱిసె ననఁ బూ § ర్ణించె ననుట
కాఖ్యలై తనరారు సు § ధాంశుమకుట. 64

టీ. ఇంకెను, అడుగంటెను, వట్టెను, ఇవిరెను-౪=నిర్జలమయ్యెను. నిండెను, క్రిక్కిఱిసెను-౨=పూర్ణించెను.

తే. పెచ్చుపెరిఁగె ననం బురి § విచ్చె మీఱె
నన విజృంభించె ననుటకు § నాఖ్య లయ్యెఁ
దిండికాఁ డనఁ దిండీఁడు § తిండిపో త
నంగ భక్షకునకును ద § నర్చుఁ బేళ్లు. 65

టీ. పెచ్చుపెరిఁగెను, పురివిచ్చెను, మీఱెను-౩=విజృంభించెను. తిండికాఁడు, తిండీఁడు, తిండిపోతు-౩=భక్షకుఁడు.

క. పెనఁగొనె గిఱిగొనియెను వల
గొనియె మెలిగొనియెఁ జుట్టు § కొనె సుడిగొనె నాఁ
గను నులిగొనె నన నాఖ్య ల
గును వలయిత మయ్యె ననుట § కును శితికంఠా. 66

టీ. పెనఁగొనెను, గిఱిగొనెను, వలగొనెను, మెలికొనెను, చుట్టుకొనెను, సుడిగొనెను, నులిగొనెను-౭=వలయిత మయ్యెను.

సీ. మొగరా లనఁగ స్తంభ § ములు చిట్టకము దంభ
మెరగలి వసవహ్ని § మెడ్డె మూర్ఖుఁ
డుడుగర యుపహార § మూఱట విశ్రాంతి
మొదల లని యనఁగను § మూల మనుట
తఱు లన వళులు చిం § దమనంగ శంఖంబు
తఱటనంగఁ గశాభి § ధాన మయ్యెఁ

దమ టనఁ గీల పఱదం బగు మెట్టన
    గాయకులకుఁ బేరు గాణ లనఁగ
తే. మృత్యువునకును బేరయ్యె మిత్తి యనఁగ
మకుటమున కాఖ్య యగు బొమిడిక మనంగ
నోముట యనంగఁ బోషించు టూడిగంబు
సేవ కభిధాన మై యొప్పు షభూష. 67

టీ. మొంగరాలు=స్తంభములు. చిట్టకము = దంభము (లేక) మిష. ఎరగలి,॥పా॥ఎరపలి-తి=వనవహ్ని, ఎడ్డె=మూర్ఖుఁడు. ఉడుగర=కానుక (లేక) బహుమానము. ఊఱట=విశ్రాంతి. మొదలు=మూలము. తఱులు=వళులు (అనఁగా కడుపుమీఁది ముడుతలు). చిందము=శంఖము. తఱటు=కశ (గుఱ్ఱమును శిక్షించు చబుకు). తమట=అగ్నిజ్వాల. మెట్ట=పాదము. గాణలు=గాయకులు. మిత్తి=మృత్యువు. బొమిడికము=కిరీటము. ఓముట=పోషించుట. ఊడిగము=సేవ.

సీ. ఎట్టకేల కనంగ నెనయును సకృదర్థ
    మఖిలం బటంటకు నంతవట్టు
ఏకాకి యొక్కటి కేకులు పలువురు
    వేనవేల్ పెక్కండ్రు వేవు రనఁగ
నలరు నోచేదర్థ మై కానినాఁ డన
    నేతాదృశులె యంట కిట్టివారె
మిన్నక యూరక మున్నఁ దూష్ణీమర్థ
    మనుసరించి యటంట కగును దొట్టి
తే. యొండొకఁ డనంగ మఱియు వేఱొకఁడు లాఁతి
వాఁడు వెఱవాఁడు తక్కినవాఁ డనఁగ
నన్యునకు నాఖ్య లగుచుఁ బెంపారు చుండు

శయఘటితశూలు వైయాఘ్రకచర్మచేల. 68

టీ. ఎట్టకేలకున్ = ఒకానొకప్పుడు. అంతవట్టు = అఖిలము. ఎక్కటి = ఏకాకి. పలువురు, వేనవేలు, పెక్కండ్రు, వేవురు-౪ = అనేకులు. కానివాఁడు = అటుకాకపోయిన, ఇట్టివారె = ఏతాదృశులె-ఈలాటివారేయనుట. మిన్నక, ఊరక-౨ = తూష్ణీమర్థకములు. తోట్టి = అనుసరించి. ఒండొకఁడు, వేఱొకఁడు, లాఁతివాఁడు, పెఱవాఁడు, తక్కినవాఁడు-౫ = అన్యుఁడు.

నా నా ర్థ ము లు.

క. వడి యనఁగాఁ గాలం బగు
వడి యన వేగంబునకును వర్తిలుఁ బేరై
మడి యనఁ గేదారం బగు
మడి యనఁగా శుద్ధికిని సమాహ్వాయ మయ్యెన్. 69

టీ. వడి=కాలము, వేగము. మడి=వరిచేను, శుద్ధి.

క. ఈ డనఁగ వయసుపే రగు
నీ డన సామ్యంబునకును నెనఁగును బేరై
నా డన రాజ్యముపే రగు
నాఁ డనఁ దత్కాలమం దనఁగఁ బెంపారున్. 70

టీ. ఈడు=వయస్సు, సామ్యము. నాడు = రాజ్యము. నాఁడు = తత్కాలమందు.

క. మొన యన సైన్యముపే రగు
మొన యనఁగా నగ్రభాగమునకును బే రా
దొన యనఁ దూణీరం బగు
దొన యన నవసానమునకుఁ దొడరును బేరై. 71

టీ. మొన=సైన్యము, అగ్రభాగము. దొన=అమ్ములపొది, అంతము.

. వెన్ననఁగ బీజమంజరి

వెన్నన(జరమాంగమునకు । వెలయును బేరై
కన్నులనం బర్వంబులు
కన్నులనఁ లోచనములు । కంఠేకాలా. 72

టీ. వెన్ను = సస్యములవెన్ను (అనఁగా కంకి), వీఁపు. కన్నులు = కణుపులు, నేత్రములు.

క. తమ్మి యనఁ దరువిశేషము
తమ్మి యనం బంకజాభిధానం బయ్యెన్
నెమ్మి యనఁ బ్రియము పేరగు
నెమ్మి యన మయూరమునకు । నెగడుం బేరై. 73

టీ. తమ్మి = వృక్షవిశేషము, తామర. నెమ్మి = ప్రియము, నెమిలి.

క. దండ యనన్ సాన్నిధ్యము
దండన సుమమాలికాభిధానం బయ్యెన్
మండనఁ బ్రకోష్ఠ మయ్యెన్
మండన మృత్పాత్రకును స్సమాహ్వయ మయ్యెన్. 74

టీ. దండ = సాన్నిధ్యము, పుష్పమాలిక. మండ = ప్రకోష్ఠము, మృత్పాత్రము (అనఁగా మంటికుండ.)

క. తెలుఁగుంగబ్బపువర్ణము
తెలుఁగుకవీంద్రులకుఁ దేటతెల్లము గాఁగం
దెలియఁగ నడిదము సూరయ
చెలువారఁగ నాంధ్రనామశేషముఁ జెప్పెన్. 75

సటీకాంధ్రనామశేషము

సంపూర్ణము.

శ్రీ ర స్తు.

సాం బ ని ఘం టు వు.

స టీ క ము.

అవతారిక:—కస్తూరిరంగకవి యనునతఁ డీ నిఘంటువును శ్రీసాంబమూర్తి కంకితము సేయువాఁడై మొదటదీనిని రచించు పద్ధతిని దెలుపుచున్నాఁడు.

సీ. శ్రీ వెలయంగ దేశీయముల్ దెనుఁగులుఁ
దద్భవంబులుఁ గూర్చి దైవవర్గ
దనరు మానవవర్గ స్థావరవర్గ తి
ర్యగ్వర్గ సనునాలు గలవరించి
జల్లు లుంపక వ్యర్థశబ్దముల్ రానీక
కుంటినడత గాక కొదుకు లేక
యుర్వీజనంబుల కుపకారసరణిగా
నాంధ్రనామనిఘంటు వనెడుకృతిని

తే. గవులదయచేత నీకటాక్షంబువలన
నీసకతకంబుఁ జెప్పెదఁ జిత్తగింపు
దనుజసమవర్తి భక్తహృద్భవర్తి
సకలసురచక్రవర్తి శ్రీసాంబమూర్తి. 1

టీ. ఓ సాంబమూర్తీ! ఈ యాంధ్రభాషయందుఁ గలయన్యదేశ్యములును త్రిలింగదేశ్యములును సంస్కృత ప్రాకృతభవములును గూర్చి,

వానిని దేవవర్గు మానవవర్గు స్థావరవర్గు తిర్యగ్వర్గు అను నాలుగువర్గులనుగా విభజించి, సరికానిశబ్దములనుగాని వ్యర్థశబ్దములనుగాని పెట్టక వర్ణలోపములు గలపదములను రానీక సరళశైలితో 'ఆంధ్రనామనిఘంటువు' అను నీగ్రంథమును మహాకవులకృపచేతను నీయనుగ్రహముచేతను నీసశతకముగా రచించుచున్నాను. దీనిని జిత్తగింపుమా!

సీ. ముక్కంటితొలిపట్టి ♦ మొట్టికాయలమెప్పు
గొప్పబొజ్జగలాఁడు ♦ గుజ్జువేల్పు
గబ్బుచెక్కిళ్లమెకెకముమోము గలసామి
కలుఁగులాయపుఁదేజిబలుసిపాయి
గుంజిళ్లు పెట్టించుకొను మేటి పిళ్లారి
కుడుముదాలుపు పెద్దకడుపువేలు
పొంటిపల్లుదొర ముక్కంటిపండుల మెక్కు
దేవర చిలువజంకెదెములమేటి

తే. జమిడితల్లులబిడ్డ పెద్దమెయిప్రోడ
చేటవీనులదణి పనిచెలుపువాఁడు
మొదటివేలుపు వెనకయ్య ♦ పుంజుదారి
పెద్ద యనఁ దగు గణపతిపేళ్లు సాంబ. 2

టీ. ముక్కంటితొలిపట్టి=శివునిమొదటిబిడ్డ, మొట్టికాయలమెప్పు=భక్తులువేసికొను మొట్టికాయలకు మెచ్చుకొనువాఁడు, గొప్పబొజ్జగలాఁడు=పెద్దబొజ్జగలవాఁడు, గుజ్జువేల్పు=పొట్టిదేవుఁడు, గబ్బు...సామి=(మదగంధముల చెక్కిళ్లుగలిగియున్న మృగముయొక్క అనఁగా) ఏనుఁగుయొక్క ముఖముగలదేవుఁడు, కలుఁగు...సిపాయి = బొక్కలు లాయముగాఁ గల గుఱ్ఱములు (అనఁగా ఎలుకలు) వాహనముగాఁ గల గొప్పవీరుఁడును, గుంజిళ్లుపెట్టించుకొనుమేటి = భక్తులచే గుంజిళ్లు పెట్టించుకొనుదొర, పిళ్లారి,

కుడుముదాలుపు=కుడుములను చేత ధరించియున్నవాఁడు, పెద్ద...వేలుపు=గొప్పకడుపుగలదేవుఁడు, ఒంటిపల్లుదొర=ఒకదంతముగలయేలిక - ఏకదంతుఁడు, ముక్కంటి...దేవర=టెంకాయలనుభక్షించుదేవుఁడు, చిలువ...మేటి=సర్పములు యజ్ఞోపవీతములుగాఁగలదొర, జమిడి ..బిడ్డ = ఇద్దఱు తల్లుల (అనఁగా గంగాపార్వతుల) బిడ్డ, పెద్దమెయిప్రోడ=గొప్పదేహము గలదిట్ట, చేటవీనులదణి=(గజముఖుఁడు గనుక) చేటలవంటి చెవులుగల దొర, పని...వాఁడు=విఘ్నములకు రాజు, మొదటివేలుపు = మొదటఁబూజింపఁబడుదేవుఁడు, వెనకయ్య, పుంజుదారి పెద్ద=కుక్కుటమును ధ్వజమందుధరించిన కుమారస్వామికి అన్నయైనవాఁడు - అం=వినాయకుఁడు.

సీ. చౌవంచమోములఽ సాహేబు జాళువా
గుబ్బలివిలుకాఁడు ఽ గిబ్బరౌతు
జక్కులదొరనేస్తి ఽ జన్నంపుఁబగవాఁడు
పొడలగిఁటముదాల్పు ఽ పునుకదారి
వినువాఁకమోపరి ఽ వెండికొండదునీఁడు
మినుజుట్టుదేవర ఽ మిత్తిమిత్తి
మంచుమలల్లుఁడు ఽ మరుగొంగ ముక్కంటి
నెలదారి ముమ్మొనఽయలుఁగుమేటి

తే. విసపుమేఁతరి తిగప్రోలిఽవేఁటకాఁడు
కప్పులైదువపెనిమిటి ఽ గాములదొర
వేల్పుదణిఁ గన్నతఁడు గుజ్జుఽవేల్పుతండ్రి
బేసికన్సామి యన నీదుఽపేళ్లు సాంబ. 3

టీ. చౌవంచ...సాహేబు=(౪ + ౧)ఐదుముఖములుగలమేటి, జాళువా...విలుకాఁడు=బంగారుకొండ (అనఁగా మేరుపర్వతము) విల్లుగాఁ గలవాఁడు, గిబ్బరౌతు=ఎద్దువాహనముగాఁ గలవాఁడు, జక్కులు...నేస్తి=

యక్షులరాజగు కుబేరునికి స్నేహితుఁడు, జన్నంపుఁబగవాఁడు=దక్షయజ్ఞము నకువిరోధియైనవాఁడు, పొడల...దాల్పు=మచ్చలు గలజంటపోగువస్త్రము (అనఁగా పులితోలును) ధరించినవాఁడు, పునుకదారి = కపాలమును ధరించినవాఁడు, వినువాఁకమోపరి=ఆకాశపునదియగు గంగను దలయందు వహించినవాఁడు, వెండికొండదునీఁడు=కైలాసపర్వతమువాసస్థానముగాఁగల సరదారు, మినుజొట్టుదేవర=ఆకాశము సిగగాఁగలదేవుఁడు, మిత్తిమిత్తి = మృత్యువును సంహరించినవాఁడు, మంచుమలల్లుఁడు = హిమవత్పర్వతము నకునల్లుఁడు, మరుగొంగ=మన్మథునకుశత్రువు, ముక్కంటి=మూఁడుకన్నులు గలవాఁడు, నెలదారి=చంద్రునిశిరస్సునందు ధరించినవాఁడు, ముమ్మొన .. మేటి = మూఁడుమొనలు గలత్రిశూలమనునాయుధముగలదొర, విసపుమేఁతరి=హాలాహలమను విషమును భక్షించినవాఁడు, తిగ...కాఁడు=త్రిపురములను వేఁటాడినవాఁడు, కప్పు...పెనిమిటి=నల్లనివర్ణముగల స్త్రీకి (పార్వతికి) భర్తయైనవాఁడు, గాములదొర=భూతములకు రాజు, వేల్పుదణిఁగన్నతఁడు=దేవతలసేనాధిపతియగు కుమారస్వామిని గన్నట్టివాఁడు, గుజ్జు... తండ్రి =వినాయకునితండ్రి, జేసికన్నామి = (జేసిసంఖ్యయగు) మూఁడు కన్నులుగలదేవుఁడు-ఇవి=శివుఁడు.

సీ. వెన్నుఁడు పెరుమాళ్లు ॥ వేగంటిసైదోడు
కవ్వపుమలదాల్పు ॥ కట్టినేస్తి
చిలువపానుపుదంట ॥ తెలిదీవిమన్నీఁడు
బటువుఁగైదువుజోదు ॥ బమ్మతండ్రి
కతివేల్పు మరునయ్య ॥ కడలియల్లుఁడు సంకు
దారి గరుడిరౌతు ॥ తమ్మికంటి
పదివేసములదిట్ట ॥ యెదమచ్చ గలసామి
యదుగువాఁకగిలాఁడు ॥ పుడమినంటు
తే. మొసలివాయొంట్లతాల్పు రక్కసులగొంగ
లచ్చిమగఁ డుడ్డకేలుగిరిలాఁడు పుట్టు

వడుగు తామరపొక్కిలిఽవాఁడు పసిఁడి
వలువతాల్పన హరిపేరు ఽలలరు సాంబ. 4

టీ. వెన్నుఁడు (ప్ర. విష్ణుఁడు), పెరుమాళ్లు (ఇదియఱవపదము), వేగంటిసైదోడు=(వామనావతారమున) వేయికన్నులు గలయింద్రునికిఁదోఁబుట్టువైనవాఁడు - ఉపేంద్రుఁడు, కప్పపు...తాల్పు = మందరపర్వతమును (కూర్మావతారమున) ధరించినవాఁడు. కత్తినేస్తి=అర్జునునిచెలికాఁడు, చిలువ...దంట=సర్పము (అనఁగా ఆదిశేషుఁడు) శయ్యగాఁగలనేర్పరి, తెలి...మన్నీఁడు=శ్వేతద్వీపము వాసస్థానముగాఁగలప్రభువు, బటువు...జోదు=గుండ్రని చక్రాయుధమును దాల్చినయోధుఁడు, బమ్మతండ్రి=బ్రహ్మకుతండ్రి, కటివేల్పు=నల్లనిదేవుఁడు, మరునయ్య = మన్మథునితండ్రి, కడలియల్లుఁడు=పాలసముద్రునికి అల్లుఁడైనవాఁడు, సంకుదారి=శంఖమును ధరించినవాఁడు, గరుడిరౌతు=గరుత్మంతు నెక్కి తిరుఁగువాఁడు, తమ్మికంటి=తామరలవంటి కన్నులుగలవాఁడు, పది...దిట్ట = దశావతారములనెత్తిననేర్పరి, ఎద...సామి=ఱొమ్మునందు శ్రీవత్సమనుపుట్టుమచ్చగలదేవుఁడు, అడుగు...గలాఁడు, =పాదమునందు గంగానదిగలవాఁడు (గంగ యతనిపాదములందుఁబుట్టినదని యర్థము), పుడమినంటు = భూదేవికిస్నేహితుఁడు (అనఁగా ప్రియుఁడు), మొసలి...తాల్పు=మొసలినోటివలెనుండు పోఁగులను (అనఁగా మకరకుండలములను) ధరించినవాఁడు, రక్కసులగొంగ = రాక్షసులకుశత్రువు, లచ్చిమగఁడు = లక్ష్మీదేవి పెనిమిటి, ఉద్ద...గలాఁడు = నాలుగుచేతులు గలవాఁడు-చతుర్భుజుఁడు, పుట్టువడుగు=నిత్యబ్రహ్మచారి, తామర...వాఁడు=తామరపువ్వు నాభియందుఁ గలవాఁడు-పద్మనాభుఁడు, పసిఁడి...తాల్పు=బంగారువస్త్రమును ధరించువాఁడు - ౨౬=విష్ణుదేవుఁడు.

సీ. తీవంచమోములఽదిట్ట తామరచూలి
తలఁపుకేళాకూళిఽపులుఁగురౌతు
తగవులజడదారిఽతండ్రి వేలుపుఁబెద్ద

మాటలజవరాలికిమగఁడు నలువ
యలరులవిలుకానికియన్న మేలిమిబొజ్జ
గలదుముదారి ప్రాఁకిబలుకులదణి
నుదురాకులెక్కఁ జేసున్నగ వ్రాయుకరణీకుఁ
డచ్చంపుఁదమ్మిపైఁ గినమరుజాణ
తే. నిక్కపుజగంబుఁ బ్రోచుమకన్నీఁడు మొదటి
జాతిదొర బమ్మ దుగినఁడు తాత జగము
లన్నిపుట్టించుమేటి తనంతఁ గల్గు
నతఁడు పజదొర యన నజాకిఖ్య లగు సాంబ. 5

టీ. తీవంచ...దిట్ట=(3+౧) నాలుగుముఖములు గల ప్రోడ, తామ రచూలి=తామరపువ్వునందుఁ బుట్టినవాఁడు, తలఁపు...రౌతు=మానససర స్సుపతులగుహంసలు వాహనముగాఁ గలవాఁడు, తగవుల...తండ్రి=కలహ ప్రియుఁడగు నారదముని తండ్రి, వెలుపుఁబెద్ద=దేవతలలో శ్రేష్ఠుఁడైన వాఁడు మాటల...మగఁడు=సరస్వతికిఁ బెనిమిటి, నలువ=నాలుగునోళ్లు గలవాఁడు, అలరు...యన్న=మన్మథునికి అన్నయైనవాఁడు, మేలిమి... దారి=బంగారుమయమైనకడుపు గలసరదారు - హిరణ్యగర్భుఁడు, ప్రాఁ బలుకులదణి=వేదములకధిపతి, నుదురాకు...కరణీకుఁడు=నొసళ్లనెడు తా టాకులలో ఆయుస్సులలెక్కలను జక్కఁగా వ్రాయునట్టికరణము - నొస ళ్లయందు ఆయుఃప్రమాణములను వ్రాయునట్టివాఁడనియర్థము. అచ్చంపు.. జాణ=తెల్లనితామరపువ్వు (అనెడు సింహాసనము) మీఁదఁ గూర్చుండునట్టి నేర్పరి, నిక్కపు...మన్నీఁడు=సత్యలోకమును పాలించుప్రభువు, మొదటి ...దొర = బ్రాహ్మణజాతికి నధిపతియైనవాఁడు, బమ్మ = (ప్ర) బ్రహ్మ, దుగినఁడు (ప్ర. ద్రుహిణుఁడు), తాత=పితామహుఁడు, జగము...మేటి= లోకములనెల్లసృజించునట్టి ఘనుఁడు, తనంత...నతఁడు=తనంతటఁదానె పుట్టినట్టివాఁడు-స్వయంభువు, పజదొర=ప్రజాపతి - ౨౦=బ్రహ్మ.

సీ. గట్టురాకొమరిత | కప్పుముత్తైదువ
మగనియందపుమేనఁ | దగినమగువ
కలకంఠురాణి సిం | గపుఁదేజిగలచాన
వెనకయ్యతల్లి నా | వెలయు గౌరి
కలుములచెలి జిడ్డుఁ | గడలిబొట్టియ లచ్చి
తమ్మిగద్దియబోటి | తల్లితల్లి
పెనిమిటియెద నుండు | ననఁబోఁడి మరుతల్లి
నెలచెలియలు లిబ్బి | నెలఁతుక సిరి.

తే. యనఁగ లక్ష్మీసమాఖ్య లౌ | నంచతేజి
పొలఁతి తలనాకిటమెలంగు | చెలువ నలువ
రాణి పలుకులజవరాలు | లచ్చికోడ
లనఁగ భారతినామంబు | లమరు సాంబ. 6

టీ. గట్టు రాకొమరిత=పర్వతరాజగుహిమవంతునికూఁతురు, కప్పుముత్తైదువ=నల్లని శరీరచ్ఛాయ గలవృద్ధసువాసిని, మగని...మగువ=భర్తయగుశివునిసుందరశరీరమునందు సగభాగముగానొప్పియుండెడు స్త్రీ, కలకంఠురాణి=శివునిపత్ని, సింగపు...చాన=సింహవాహనము గల స్త్రీ, వెనకయ్యతల్లి=వినాయకునితల్లి-ఉ=పార్వతి. కలుములచెలి=సంపదల కధిదేవతయగు స్త్రీ, జిడ్డు...బొట్టియ=పాలసముద్రపుకూఁతురు, లచ్చి=(ప్ర) లక్ష్మి, తమ్మి...బోటి=పద్మసింహాసనముగల స్త్రీ, తల్లితల్లి=తనతల్లియైనగంగకుఁ దాను దల్లియైనది, పెనిమిటి...బోఁడి-మగనివక్షమునందు వసించు స్త్రీ, మరుతల్లి=మన్మథునితల్లి, నెలచెలియలు=చంద్రునిచెల్లెలు (ఇరువురును సముద్రమునం బుట్టినవా రగుటచే నిట్లుచెప్పఁబడినది), లిబ్బినెలఁతుక=ధననిక్షేపముల యందుండు స్త్రీ, సిరి=(ప్ర) శ్రీ-౧౦=లక్ష్మి. అంచతేజిపొలఁతి = హంస వాహనముగల స్త్రీ, తల...చెలువ = నోటియందుసంచరించు స్త్రీ, నలువ

రాణి=బ్రహ్మభార్య, పలుకులజవరాలు=వాక్కులకు (అనఁగా విద్యలకు)అధి దేవత యగు స్త్రీ), లచ్చికోడలు=లక్ష్మీదేవికోడలు - శ=సరస్వతి.

సీ. అడుగుకైదువుపుల్గు • పడగదు నేదారి
యఱబారతల్లుల • యరిదిబిడ్డ
వెనకయ్యవెనుకయ్య • వేల్పులదళవాయి
చిలువలబోనంపుఁ • బులుఁగురౌతు
సత్తిఁ బూనువలంతి • యిత్తిగమోముల
బలియుఁడు బారచే • తులు గలాఁడు
రిక్కరక్కసుమిత్తి • తెల్లుకానుపు కొంచ
మల ప్రక్కలించిన • మన్నెకాఁడు
తే. గట్లయేలికమనుమఁడు • కప్పతెఱవ
మేటికొమరుఁడు వేలుపు • టేటిసవతి
కొడుకు ముద్దయ్య కందుఁడు • కొమరుసామి
యనఁగ గుహనామధేయంబు • లమరు సాంబ. 7

టీ.అడుగు...దునేదారి=(పాదములే ఆయుధముగాఁగల పక్షియగు) పుంజుకోడి ధ్వజమునందుఁ గల సరదారు, అర...బిడ్డ = ఆఱుతల్లుల(అనఁగా షట్కృత్తికల] ఆబ్బురపుబిడ్డ, వెనకయ్యవెనుకయ్య=వినాయకునికి వెనుకఁ బుట్టినవాఁడు, వేల్పుల దళవాయి=దేవతల సేనాధిపతి, చిలువల...రౌతు=(సర్పములను భుజించుపక్షియగు) నెమలినెక్కితిరుగువాఁడు, సత్తి...వలంతి=శక్తియనునాయుధమును ధరించిన నేర్పరి, ఇత్తిగ...బలియుండు=(౩+3) ఆఱుముఖములుగల బలవంతుఁడు, బార ..గలాఁడు=పండ్రెండుచేతులు గలవాఁడు, రిక్క...మిత్తి=చుక్క యను పేరుగలరాక్షసుని (అనఁగా తారకాసురుని)చంపినవాఁడు, తెల్లుకానుపు=తెల్లునందుఁబుట్టినవాఁడు, కొంచ...మన్నెకాఁడు=క్రౌంచపర్వతమును భేదించిన ప్రభువు,

గట్ల...మనుమఁడు=పర్వతరాజగుహిమవంతునికిఁ బౌత్రుఁడు, కప్ప... కొమరుఁడు=పార్వతి గొప్పకొడుకు, వేల్పు ..కొడుకు = దేవతానదియగు గంగకుసవతియగు పార్వతికుమారుఁడు, ముద్దయ్య, కందుఁడు=(ప్ర) స్కంధుఁడు. కొమరుసామి=(ప్ర) కుమారస్వామి-౧౭=కుమారస్వామి.

సీ. తలఁపుచూలి మరుండు ♦ వలఱేఁడు చిలుకరౌ
 తామనిచెలి గాడ్పుకొటరదపుదొర
జాబిల్లియల్లుఁడు ♦ చౌవంచతూపుల
 నెఱదంట కలుములకొగరితబిడ్డ
కన్నులవిల్తుఁడు ♦ కమ్మవిల్తుఁడు పచ్చ
 విలుకాఁడు చక్కెరకొవింటిజోదు
వెడవిలుతుఁడు తియ్యకొవిల్తుఁడు చిగురాకు
 విలుకాఁడు తుంటవిల్ ♦ గల దునీఁడు
తే. తలిరువిల్తుఁడు ననవిల్తుఁ ♦ డలరువిల్తుఁ
డించువిల్కాఁడు రాచిల్క ♦ నెక్కు రౌతు
మీను మొసలిసిడెంబులకొమేటి తేఁటి
యల్లెవాఁ డన మదనాఖ్య ♦ లమరు సాంబ. 8

టీ. తలఁపు చూలి=తలంపునందుఁబుట్టువాఁడు-సంకల్పసంభవుఁడు, మరుఁడు(ప్ర. స్మరుఁడు), వలఱేఁడు=కామములకురాజు, చిలుకరౌతు=చిలుకనెక్కితిరుగువాఁడు, ఆమనిచెలి=వసంతర్తువునకుచెలికాఁడు, గాడ్పు...దొర=గాలియే తేరుగాఁగలప్రభువు, జాబిల్లియల్లుఁడు=చంద్రునికల్లుఁడు, చౌ...దంట=(౪+౧) ఐదుబాణములు గలమహానిపుణుఁడు, కలుముల...బిడ్డ=లక్ష్మికుమారుఁడు, కన్నులవిల్తుఁడు = కణుపులుగల విల్లుగలవాఁడు, కమ్మవిల్తుఁడు = తియ్యనివిల్లుగలవాఁడు, పచ్చవిలుకాఁడు = పచ్చనియెన్ను విల్లుగాఁగల వాఁడు, చక్కెర...జోదు = చక్కెర

విల్లు గలయోధుఁడు, వెడవిలుతుఁడు, = చులకనివిల్లుగలవాఁడు, తియ్య విల్తుఁడు, చిగురాకువిలుకాఁడు = చిగుళ్లచేసైనవిల్లుగలవాఁడు, తుంట ... దునీఁడు = చెఱకుతుంట విల్లుగాఁ గలసరదారు, తలిరువిల్తుఁడు= చిగుళ్లచేసైన విలుగలవాఁడు, ననవిల్తుఁడు = పువ్వులతోఁ జేయఁబడిన విల్లుగలవాఁడు, అలరువిల్తుఁడు, ఇంచువిల్కాఁడు = చెఱకువిల్లుగల వాఁడు, రా...రౌతు = శ్రేష్ఠమైనచిలుక నెక్కి తిరుగువాఁడు, మీను ... మేటి=చేఁపయును మొసలియును ధ్వజమందుఁ గలదిట్ట, తేఁటి...వాఁడు =తుమ్మెదలు అల్లెత్రాడుగాఁ గలవాఁడు- అర=మన్మథుఁడు.

సీ. సతపేరుత త్తడికజత తేరుగలప్రోడ
యనిఁ బడ్డనెఱబంటు కలరుగుత్రోవ
వెన్నునివలగన్ను కవేయిచేతులదిట్ట
తిగవేలుపులరెంకి కపగటిజోతి
జమునయ్య మినుమానికము చాయవెనిమిటి
పగలు సేయువలంతి కజగముకన్ను
నెలజోడు తమ్మిచక్కిలిగింత వేవెల్గు
కలువలసూడు చీఁకటులగొంగ

తే. జక్కవలయంటు మ్రొక్కులఁ జొక్కుసామి
బారరూపుల వేల్పు ప్రాఁబల్కుసొమ్ము
పెట్టి చలిదాయ ప్రొద్దు నాఁ బేళ్లు దనరు
లోకబాంధవునకు శివాలోల సాంబ. 9

టీ. సత...ప్రోడ=సప్త యనుపేరు గల గుఱ్ఱములు రెండు గట్టిన రథము గలనేర్పరి-సప్తాశ్వుఁడు,అని... త్రోవ=యుద్ధమందుహతులై పడు నట్టి మహావీరులు స్వర్గమునకుఁపోవు మార్గము-[ఆవీరులు సూర్యమండలము భేదించుకొని స్వర్గమునకుఁ బోవునట్లు పురాణప్రతీతి). వెన్నుని...గన్ను= విష్ణునికుడినేత్రము, వేయి...దిట్ట=సహస్రహస్తములుగలప్రోడ,తిగ... రెంకి

=త్రిమూర్తులుండుస్థానము, పగటిజోతి=పగటియందు వెలుఁగుజ్యోతియైన వాఁడు, జమునయ్య=యమునితండ్రి, మినుమానికము=ఆకాశమునకు మణి వంటివాఁడు, ద్యుమణి, చాయ పెనిమిటి =ఛాయాదేవిమగఁడు, పగలు... వలంతి=అహస్సును జేయునట్టి నేర్పరి-అహస్కరుఁడు, జగముకన్ను = జగత్తునకు నేత్రమువంటివాఁడు-జగచ్చక్షువు, నెలజోడు=చంద్రునికి జతయైన వాఁడు, తమ్మిచక్కిలిగింత=తామరనుచక్కిలిగింతలు పెట్టి [అనఁగా తాఁకి] వికసింపఁజేయువాఁడు, వేవెల్గు=వేయికిరణములుగలవాఁడు, కలువలసూఁడు= కలువలకువిరోధి, చీఁకటులగొంగ=అంధకారములను నశింపఁజేయువాఁడు, జక్కవలయంటు=చక్రవాకపక్షులకుహితుఁడు, మ్రొక్కుల...సామి=నమస్కారముల కానందించునట్టి దేవుఁడు, బార ..వేల్పు=పండ్రెండురూపములుగలదేవుఁడు. ద్వాదశాత్ముఁడు, పాఁ...పెట్టె=వేదములనెడియాభరణములకుఁ బెట్టెవంటివాఁడు, చలిదాయ = చలినిబోఁగొట్టువాఁడు, ప్రొద్దు = [ప్ర]బ్రధ్న-౨.౨ సూర్యుఁడు,

సీ. కఱకంఠుతలమాని§కము వేలుపులబువ్వ
జాబిల్లి మరుమామ § చందమామ
జింకతాలుపు తొగ§చెలికాఁడు జడదారి
కన్నాప రేఱేఁడు § కడలివెన్న
చుక్కలగమికాఁడు § జక్కవపగవాఁడు
చలివెల్గు రేవెల్గు § చలువజోతి
వెన్నునెడమకన్ను § వెన్నెలరాయఁడు
నెలతమ్మిదాయ ముక్క§న్నిటెపట్టి
తే. కందుగలదుండగీఁడు చీఁ§కటులమిత్తి
పంటవైరులదొర ప్రొద్దు§జంట లచ్చి
యన్న రేజోతి చందన § నమరు చుండుఁ
గుముదమిత్రునినామధే§యములు సాంబ.

టీ. కఱ...మానికము=శివునికి శిరస్సునందలి రత్నమైనవాఁడు, వేలుపులబువ్వ=దేవతలకాహారమైనవాఁడు (దేవతలు చంద్రకళలలో ఒక్కొక్క జేని ఒక్కొక్కఁడుగా తిందురని శ్రుతి), జాబిల్లి = (జాను+బిల్ల) ఒప్పుచున్న బింబముగలవాఁడు, మరుమామ=మన్మథునకు మేనమామ, చందమామ, జింక తాలుపు=జింకనుధరించినవాఁడు, తొగచెలికాఁడు=కలువలకు స్నేహితుఁడు, జడదారికన్నాప=అత్రిమునికి నేత్రమువలనఁ బుట్టినబిడ్డ, రేఱేఁడు=రాత్రికధిపతి, కడలివెన్న = పాలసముద్రమును జిలుకఁగాఁ బుట్టిన వెన్న-అనఁగా పాలసముద్రమునందుఁ బుట్టినవాఁడు, చుక్కలగమికాఁడు= నక్షత్రములకురాజు. జక్కవపగవాఁడు=చక్రవాకములవిరోధి (వానిని ఎడఁబాపువాఁడనుట), చలివెల్గు=చల్లనికిరణములవాఁడు, రేవెల్గు=రాత్రియందుఁ బ్రకాశించువాఁడు, చలువజోతి = చల్లనిజ్యోతియైనవాఁడు, వెన్ను...కన్ను=విష్ణుదేవునివామనేత్రము, వెన్నెలరాయఁడు = చంద్రికకు అధిపతి, నెల, తమ్మిదాయ=తామరలకువిరోధి, మున్నీటిపట్టి = పాలసముద్రునిబిడ్డ, కందు...దుండగీఁడు=నల్లనికళంకము గలధూర్తుఁడు, చీఁకటులమిత్తి = అంధకారములను హరించువాఁడు, పంటపైరులదొర = సస్యములకుఅధిపతి, ప్రొద్దుజంట = సూర్యునికిజతయైనవాఁడు, లచ్చియన్న=లక్ష్మికిఅన్నయైన వాఁడు, రేజోతి = రాత్రియందుఁ బ్రకాశించుజ్యోతియైనవాఁడు, చందు (ప్ర. చంద్రుఁడు) - ౨౭ = చంద్రుఁడు.

సీ॰ పదిపదులంచులకెౕ బాఁకు దాల్చుదునీఁడు
కొండలఱెక్కలుకొౕట్టినదణి
జమిడియేఁబదులజకెౕన్నములు చేసినమేటి
సోమాసులకుఁ దాపు౯ సూపుజాణ
గొముత్తిరంపుఁజెవులకెౕత త్తడివజ్రీఁడు
విప్పుఱెప్పలఱేఁడు౯ వెల్లగొౕరు
మావటీఁడు తలఁపుకెౕమానికము గలాఁడు
నిలువెల్లఁ జూపులై౯ వెలయువాఁడు

తే. మింటిప్రోల్సామి జడదారి § యింటికోడి
పెట్టుమ్రాఁకుల వెలిగిడ్డిఁ § బెనిచినదొర
మొదటిదిక్కుసుబాదారి § మొయిలుజక్కి-
సామి యన నింద్రునామముల్ § జరగు సాంబ. 11

టీ. పది...దునీఁడు=(౧౦×౧౦)నూఱంచులుగల వజ్రాయుధమును ధరించునట్టి సరదారు, కొండ...దణి=పర్వతముల ఱెక్కలను ఖండించిన దొర, జమిడి...మేటి = (౨+౫౦) నూఱుయజ్ఞములు చేసినదిట్ట-శతక్రతుఁడు, సోమ...జాణ=సోమయాజులకు స్వర్గమునందువసతిచూపునట్టి నేర్పరి, ఎత్తరంపు...వజీరుఁడు=పొడవైన చెవులుగలగుఱ్ఱము (అనఁగా ఉచ్చైశ్శ్రవము) నెక్కెడు శూరుఁడు, విప్పు ఱెప్పల ఱేఁడు=తెఱచుకొనియుండు ఱెప్పలుగలవారికి - అనఁగా ఱెప్పపాటులేనివారు (అనిమిషులు) అగుదేవతలకురాజు, వెల్ల...మావటీఁడు=తెల్లయేనుఁగు నెక్కెడివాఁడు, తలఁపు...గలాఁడు - చింతామణిగలవాఁడు, నిలువు...వాఁడు=శరీరమెల్లఁ గన్నులు గలిగియొప్పువాఁడు-సహస్రాక్షుఁడు, మింటి...సామి=అమరావతికధిపతి, జడ...కోడి=గౌతముఁడనుఋషిగృహమునఁ గుక్కుటమైయుండినవాఁడు, పెట్టుమ్రాఁకుల...దొర=కల్పవృక్షములను గామధేనువును బెంచినప్రభువు, మొదటి...సుబాదారి=తూర్పుదిక్కునేలెడి యధికారి, మొయిలు జక్కి-సామి=మేఘవాహనముగలదేవుఁడు-౧౨=దేవేంద్రుఁడు.

సీ. తగరుబాబాసామి § దుగమోరపాదుసా
తెమ్మెరచెలి యన్ని § తిండికాఁడు
నీటిబిడ్డఁడు కిత్తు § నిప్పు ముట్టఁగరాని
బలియుఁడు సతనాలు § కలదునీఁడు
కప్పత్రోవరి తిగ § కాళ్ల దేవర యగ్గి
చిచ్చింగలం బనఁ § జెలఁగు వహ్ని

పోతుతత్తడిరౌతు ప్రొద్దుకూన జముండు
మిత్తి దక్కినమేలు మేటి జమున
తే. తోడు గుదెతాల్పు పెతరులఱేఁడనంగఁ
గాలునిసమాహ్వయము లగు మూలఱేఁడు
ౘిమ్మరీఁడు రక్కసి పొలదిండి సోఁకు
మూఁకదణి నా నిరృతిపేళ్లు పొసఁగు సాంబ. 12

టీ. తగరు .. సాని=పొట్టేలు వాహనముగాఁ గలరౌతు, దుగ... పాదుసా = రెండుముఖములుగలదొర, తెమ్మెరచెలి = వాయుదేవునిస్నేహితుఁడు, అన్ని తిండికాఁడు=సర్వమును భక్షించువాఁడు, నీటిబిడ్డఁడు=జలమునందుఁ బుట్టినవాఁడు, కిత్తు, నిప్పు, ముట్టఁగరానిబలియుఁడు=అంటుటకు అలవికానిబలవంతుఁడు, సత...దునీఁడు=ఏడుజహ్వలుగలసరదారు-సప్తజిహ్వుఁడు, కప్పుత్రోవరి=నల్లదారిగలవాఁడు కృష్ణవర్త్మ, తిగ... దేవర=మూఁడుపాదములు గలదేవుఁడు, అగ్గి=(ప.)అగ్ని, చిచ్చు, ఇంగలము=(ప్ర)అంగారము-౧౫అగ్ని. పోతు...రౌతు=మహిషవాహనమునెక్కి తిరిగెడివాఁడు, ప్రొద్దు కూన=సూర్యునిబిడ్డఁడు, జముఁడు=(ప్ర) యముఁడు, మిత్తి=(ప్ర) మృత్యువు. దక్కి.., మేటి=దక్షిణదిక్కును బాలించుదిట్ట, జమునతోడు=యమునానది సహోదరుఁడు, గుదెతాల్పు=గుదియను ధరించినవాఁడు, పెతరుల ఱేఁడు = పితృదేవతలకురాజు-౮ = యముఁడు. మూలఱేఁడు=నైరృతిమూలకురాజు, ౘిమ్మరీఁడు=రాత్రులయందుఁ దిరుగువాఁడు, రక్కసి = (ప్ర) రాక్షసుఁడు, పొలదిండి=మాంసమును భక్షించువాఁడు, సోఁకుమూఁకదణి=రాక్షస సమూహముల కధిపతి-౫=నిరృతి.

సీ. పడమటిదొర నీటియొడయఁడు జడిసామి
మొసలిగుఱ్ఱమురౌతు ముయిఁ ఱేఁడు
వల్లెత్రాడు గలట్టివాఁడు నా వరు
లమరెను జింకగుఱ్ఱమువలఁ

బీదలవెనుబాద యీఁద త్రాఁచులమేఁత
గందపుమలగుబికాఁడు గాడ్పు
పయ్యెర తావిమోపరి వలి మరుతేరు
నుడిగొట్టు తెమ్మెర సోఁకుబూచి
తే. మేనుతాల్పుల కుసురైనమేటి నింగి
చూలి మబ్బులపగదాయ గాలి సురఁటి
వీవనలపుట్టు దువ్వగావించుజాణ
కరువలి యనంగ మారుతాఖ్య లగు సాంబ. 13

టీ. పడమటిదొర=పశ్చిమదిక్కునకు రాజు, నీటియొడయఁడు=జలములకధిపతి, జడిసామి=వర్షమున కధిదేవుఁడు, మొసలిరౌతు=మొసలివాహనము నెక్కి తిరుగువాఁడు, మొయిలుఱేఁడు=మేఘములకధిపతి, వల్లె... వాఁడు=పాశమునుధరించినవాఁడు-ఉ=వరుణుఁడు. జింక...వలంతి=జింక వాహనము గలనేర్పరి, బీదల...బాద=బీదవారిని చలిచే మిక్కిలి బాధ పెట్టువాఁడు, ఈఁద=చలి గాలి. త్రాఁచులమేఁత=సర్పముల కాహారము, గంద...కాఁడు-మలయపర్వతము స్థానముగుఱుతుగాఁ గలవాఁడు (అనఁగా మలయగిరినుండి గుబిగా వీచువాఁడు), గాడ్పు, పయ్యెర, తావిమోపరి=వాసనలను వహించువాఁడు (అనఁగావ్యాపింపఁ జేయువాఁడు)-గంధవహుఁడు, వలి,మరుతేరు=మన్మథునిరథము, నుడిగొట్టు=నుడికొట్టువాఁడు, తెమ్మెర,సోఁకుబూచి=కనఁబడకుండస్పృశించునట్టిదేవుఁడు, మేను...మేటి=శరీరధారులగుజంతువులు జీవించుట కాధారమైనదట్టి, నింగిచూలి=ఆకాశమునఁబుట్టినవాఁడు, మబ్బుల పగదాయ=మేఘములకువిరోధి, గాలి,సురఁటి... పుట్టు=వ్రతువలగుసురఁటులందును విసనకఱ్ఱలందును బుట్టువాఁడు,దువ్వ...జాణ=ధూళి రేఁచునట్టినేర్పరి కరువలి-౦=వాయుదేవుఁడు.

సీ. జక్కులపాదు ముక్కంటిసంగాతి
కాయక కులఱేఁడు

వానీఁడు రారాజు • వడచక్కియొకిమీఁడు
  తత్తడినెక్కెడు • దంట యనఁగ
ధనదు పే ళ్లగు జడ • దారి గిబ్బసిపాయి
  తిగకంటిదొర తుది • దిక్కుటెంకి
యనఁగ నీశానాఖ్య • లను వొందుఁ జిందము
  కూఁతకైదువు బూరఁ • గొమ్మ సంకు
తే. వలమురి యనంగ శంఖము • వెలయుఁ జుట్టు
  వాలు సుడివాలు వ్రట్టువ • వాలు బటువు
  వాలు పదినూటులంచుల • వాలు బిల్ల
  వా లన సుదర్శనాఖ్యలు • వఱలు సాంబ. 14

టీ. జక్కులపాపసా=యక్షులకురాజు, ముక్కంటిసంగాతి = శివుని చెలికాఁడు, కాయకన్నేటి=కాయకాచినయొకకన్ను గలదిట్ట, లేక కాయ వలెఁ బచ్చనైనయొకకన్ను గలవాఁడు, రొక్కముల ఱేఁడు=ధనముల కధిపతి, వానీఁడు(వానె+ఈఁడు)=వానెకులము వాఁడు, రారాజు=రాజరాజు, వడయొకిమీఁడు = ఉత్తరపుదిక్కున కధిపతి, తత్తడి...దంట=గుఱ్ఱము వాహనముగాఁగలదిట్ట-౦=కుబేరుఁడు. జడదారి=జడలను ధరించినవాఁడు, గిబ్బసిపాయి=వృషభము నెక్కితిరుగువీరుఁడు, తిగకంటిదొర=మూఁడుకన్నులు గలప్రభువు, తుది... టెంకి=కడపటిదైన యీశాన్యదిక్కు వాసస్థానముగాఁ గలవాఁడు-౪=ఈశానుఁడు. చిందము, కూఁతకైదువు, బూరఁగొమ్మ, సంకు, వలమురి=దక్షిణముగాఁ దిరిగినది-౫=శంఖము. చుట్టువాలు, సుడివాలు, వ్రట్టువవాలు, బటువువాలు (ఈనాలుగు పేళ్లకును గుండ్రని యాయుధమని అర్థము), పదినూటంచులవాలు = వేయి మొనలు గలవాలు, బిల్లవాలు=బిల్లవలె నుండు నాయుధము - ౬=విష్ణుదేవుని సుదర్శనమనెడు చక్రాయుధము.

సీ. తుదచుక్క పేరిటి • తొయ్యలి వెనిమిటి
  కప్పుదేవరయన్న • కలపదారి

కటిపల్వప్రోడ రోకలితాల్పు తాటిజె
క్కెము మేటిబలియుఁడు జమునగొంగ
యన బలభద్రుపే ళ్లగుఁ గ్రీడిచెలితేరు
పులుఁగురాయఁడు దెలిమోముపక్కి
బొల్లిమోరపులుంగు నల్లనయ్యరవాలు
తోడలేనివానిసైదోడు గరుడి
తే. వేలుపులబువ్వ గొనుజోదు వెన్నుపడగ
చిలువమేఁతరి మేలిచ్చుపులుఁగు గరుటి
తల్లివేసట వాపినదంట యనఁగ
వైనతేయసమాఖ్యలు వఱలు సాంబ. 15

టీ. తుద...పెనిమిటి=కడపటిచుక్కయైన రేవతియను పేరుగల స్త్రీకి భర్తయైనవాఁడు, రేవతీరమణుఁడు, కప్పు...యన్న=నల్లనిదేవుఁడగు విష్ణుని కన్న, కలపదారి=నాఁగేటిని ధరించినవాఁడు, కటి...ప్రోడ=నల్లని వస్త్రమును గట్టు నేర్పరి - నీలాంబరుఁడు, రోకలితాల్పు=ముసలమును ధరించిన వాఁడు, తాఁటి...బలియుఁడు=తాళధ్వజముగల గొప్పబలవంతుఁడు, జమున గొంగ=యమునానదికి శత్రువు-౭=బలరాముఁడు. క్రీడి.., తేరు=అర్జునునకు చెలికాఁడైనవిష్ణునివాహనము, పులుఁగురాయఁడు=పక్షిరాజు, తెలి...పక్కి= తెల్లనిముఖము గలపక్షి, బొల్లి...పులుఁగు=తెల్లనిముఖము గలపక్షి, నల్లనయ్య రవాలు = విష్ణుదేవునిరవగాలు-అస్కందితగతిని బోవుగుఱ్ఱము-విష్ణుదేవుఁడు వేగముగాఁ బోవుటకు సాధనమైనవాహనము, తోడ...సైదోడు=అనూరుని తోఁబుట్టువు, గరుడి=(ప్ర) గరుడుఁడు, వేలుపుల...జోదు=దేవతలకాహార మైనయమృతమును హరించునట్టియోధుఁడు, వెన్నుపడగ=విష్ణునిధ్వజము, చిలువమేఁతరి=సర్పములను భక్షించువాఁడు, మేలిచ్చుపులుఁగు=శుభముల నిచ్చునట్టిపక్షి, గరుటి, తల్లి...దంట=తల్లియగు వినతదుఃఖమును దీర్చిన నేర్పరి-౧౩=గరుత్మంతుఁడు.

సీ. వడముడి తెమ్మెరకొడుకన భీముఁడౌ
వేగంటికొమరుఁడు వెన్నునంటు
వెన్నుమచ్చరుఁడు వివ్వచ్చు కవ్వడి
గెలుపుపేరుగలాఁడు క్రీడి యనఁగ
నర్జుననామంబులగు ముత్తెరువులాఁడి
తెలివాఁక పొందామరలకొంబంటు
కలికంఠుతలయేఱు పెరుమాళ్లడుగుబుగ్గ
జడదారిచెవియూట చదలువాఁక
తే. తాటిటెక్కెముదణితల్లి తాతపనఁటి
వెల్లి మినువాఁక మిన్నేఱు వేల్పుటేఱు
తెల్లకానుపుసవతితల్లి యనఁ దనరు
నమరతటినికి నామధేయములు సాంబ. 16

టీ. వడముడి, తెమ్మెరకొడుకు=వాయుదేవుని కుమారుఁడు - ౨=భీముఁడు. వేగంటికొమరుఁడు=వేయికన్నులుగల యింద్రునికొడుకు, వెన్నునంటు=కృష్ణుని చెలికాఁడు, వెన్ను...రుఁడు = వీఁపునందు మచ్చగలసరదారు, * వివ్వచ్చు=(ప్ర) బీభత్సుఁడు,కవ్వడి=(కవ+వడి) రెండుచేతుల వడిగలవాఁడు, గెలుపు...గలాఁడు=విజయుఁడను పేరుగలవాఁడు, క్రీడి=కిరీటి-౭=అర్జునుఁడు. ముత్తెరువులాఁడి=మూఁడుమార్గములఁ బ్రవహించునది. త్రిపథగ, తెలివాఁక=తెల్లనినది, పొం...బంటు=బంగారు తామరలుపూచునట్టిచోటు, కలికంఠుతలయేఱు=శివునిశిరస్సున నుండునది, పెరు...బుగ్గ=విష్ణువుపాదమునందుఁ బుట్టిన నీటిబుడ్డ - విష్ణుపది, జడ...యూట=జహ్నువనెడుఋషి చెవినుండి యూరి వచ్చిన జలము-జాహ్నవి, చదలువాఁక=ఆకాశనది, తాటి...తల్లి=తాళధ్వజముగలవారయగుభీష్మునితల్లి, తాత...

* దీనికి దుర్వర్ణకము రామి విచార్యము.

వెల్లి = బ్రహ్మాండమండలు జలప్రవాహము, మినువాఁక, మిన్నేఱు, వేల్పుటేఱు = దేవతలనది, ఱెల్లు...తల్లి = కుమారస్వామికి మాఱుఁదల్లి-౧౩=౫౦౫.

సీ. వేల్పులనువారంబు * విడిది వెన్నునితెంకి
రతనాలపంట సంకద్రంబు కడలి
పుడమిముద్దియకోక * మున్నీరు ప్రాయేఱు
మబ్బుపువ్వులవెల్లి * మామమామ
గట్టురాకొమరునిఁ * గాచిన నేర్పరి
యేఱులమగఁడు రేయింతిమామ
ముక్కంటియమ్ములపొది మింటిలాయంబు
తోఁటదొడ్డియొనర్చు * నీటుకాఁడు

తే. చందునయ్య లచ్చితండ్రి నా * జలధి పరఁగు
వెల్లయేనుఁగు చాదంతి * వేల్పుగొఱు
మొదటిపాత్తి నా సురకరి * పొదలుఁ దెల్ల
జక్కి నిక్కువీనులమావు * చదలు తేజి
యనఁగ నుచ్చైశ్శ్రవముపేరు * లమరు సాంబ. 17

టీ. వేల్పు...విడిది = దేవతలవంటయిల్లు, వెన్నునితెంకి = విష్ణుదేవుని వాసస్థానము, రతనాలపంట = రత్నములు పండుచోటు - రత్నాకరము, సంద్రము = (ప్ర) సముద్రము. కడలి = కడలు (అనఁగా అలలు) గలది, పుడమి...కోక = భూదేవిచీరయైనది, మున్నీరు = (ముందు + నీరు) పురాతనమైనజలము, ప్రాయేఱు = (ప్రాఁత + ఏఱు) పురాతన నది, మబ్బుపువ్వులవెల్లి = మేఘపుష్పముల (అనఁగా జలముల) రాశి, మామమామ = మామయగు విష్ణుదేవునికిమామయైనవాఁడు, గట్టు... నేర్పరి = హిమవంతునికొడుకగు మైనాకుని గాపాడినప్రోడ, ఏఱులమగఁడు = నదులకు భర్త, రే...మామ = రాత్రి యను స్త్రీకి మామయైనవాఁడు-రాత్రి చంద్రునిభార్యయను ప్రతీతినిబట్టి చంద్రునితండ్రి

యగుసముద్రుఁడు దానికి మామగాఁజెప్పఁబడెను, ముక్కంటి... పొది=శివునికి త్రిపురాసురులను సహరించునపుడు తూణీరమైనవాఁడు,మింటి...నీటుకాఁడు=ఆకాశమును (అనఁగా స్వర్గమును) గుఱ్ఱపులాయముఁగానువృక్షములతోఁటఁగాను ఆవుదొడ్డిఁగాను జేసినవేర్పరి-స్వర్గంబునఁ గల యుచ్చైశ్శ్రవమను గుఱ్ఱమును కల్పవృక్షములను గామధేనువును గన్నట్టివాఁడనియర్థము. చందునయ్య-చంద్రునితండ్రి, లచ్చితండ్రి=లక్ష్మిదేవితండ్రి-౧౭=సముద్రుఁడు. వెల్లయేనుఁగు=తెల్లనిగజము, చౌదంతి=నాలుగుదంతములు గలది, వేల్పుగొరు=దేవతలగజము, మొదటిహత్తి=ప్రథమగజము-౪=ఐరావతము. తెల్లజక్కి=తెల్లనిగుఱ్ఱము, నిక్కువీనులమావు=పొడవైనచెవులు గలగుఱ్ఱము. నదలుతేజి=ఆకాశమునందుండు గుఱ్ఱము-౩ఉచ్చైశ్శ్రవము.

సీ. వేలుపుటెంకి కోవెల దేవళము గుడి
 యనఁగ దేవాలయాఖ్యలు చెలఁగుఁ
దెఱగంట్లు జన్నంపుఁదిండులు జేజేలు
 తొలివేల్పుపగతురు పలుకుటల్లు
మేటులు వేల్పులు మింటిత్రోవరులు ని
 ద్దురలేనిప్రోడలు నరలు గనని
పెద్ద లనఁగ సురాభిఖ్య లౌ విన్ప్రోలు
 వేగంటికచ్చేరి వేల్పుటెంకి
తే. యనఁగ స్వర్గముపేళ్లగు విసుమిటూరు
 లచ్చరలు వేల్పుచెలు లన నమరు నమర
 తరుణులకుఁ జాగరతనము తలఁపుమాని
 క మనఁ జింతామణిసమాఖ్య లమరు సాంబ. 18

టీ. వేలుపు టెంకి=దేవస్థానము, కోవెల, దేవళము=(ప్ర) దేవాలయము, గుడి-౪=దేవాలయము. తెఱగంట్లు=తెఱచుకొనియుండు కన్నులు

గలవారు, జన్నంపుఁదిండులు=యాగములందు హవిస్సులను భక్షించువారు, జేజేలు, తొలివేల్పుపగతురు=పూర్వదేవతలగు రాక్షసులకుశత్రువులు, పలుకుటల్గు మేటులు=మాటలె యాయుధముగాఁ గలవారు-గీర్వాణులు. వేల్పులు, మింటిత్రోవరులు=ఆకాశమున సంచరించువారు, నిద్దురలేని ప్రోడలు=నిద్ర పోవుట లేనిదిట్టలు, నరలు... పెద్దలు=పలితములు (అనఁగా ముదిమి) లేని పెద్దవారు-౯=దేవతలు. విన్ ప్రోలు=ఆకాశమునందలి పట్టణము, వేగంటికచ్చేరి = దేవేంద్రుని కొలువుకూటము, వేల్పుటెంకి=దేవతల నివాసస్థానము-౩=స్వర్గము. వినుమిటారులు = ఆకాశమునందలి స్త్రీలు, అచ్చరలు=[ప్ర] అప్సరసలు, వేల్పుకెలులు-౩=దేవతా స్త్రీలు చాగరతనము=కోరినసంపదలదానముసేయురత్నము, తలఁపుమానికము=చింతామణి-౨=చింతామణి.

సీ. అడిగిన నొసఁగెడియావు జేజేగిడ్డి
   చదలుతొడుకు తెల్లమొదవనఁగ
సురగవి పేళ్లగుఁ దెఱగంటిమ్రాఁకులు
   వెట్టుమ్రాఁకులు మింటిచెట్టు లనఁగఁ
గల్పకాఖ్య లగు వేగంటిగొంగలు రక్క
   సులు రేయిద్రిమ్మరుల్ సుకురుసినులు
వేల్పుదాయలు తొలివేల్పులు నా దైత్య
   నామంబు లగు గాలి గాము నెగడి
తే. కొఱవిరాలుపు బూఁచి పోఁకుడు పిసాసి
దయ్య మనఁగఁ బిశాచాభిధానము లగు
నివము వలి మంచనంగను హిమము దనరుఁ
బిషు గనఁగ జెల్లు నశనికిఁ బెళ్లు సాంబ. 19

టీ. అడిగిన నొసఁగెడియావు=కోరినవానినిచ్చునట్టి ధేనువు, జేజేగిడ్డి=దేవతలయావు, చదలుతొడుకు=ఆకాశమునందుండు ధేనువు, తెల్లమొదవు=

తెల్లనియావు - ర=కామధేనువు. తెఱగంటి మ్రాఁకులు=దేవతావృక్షములు, పెట్టు మ్రాఁకులు=కోర్కులిచ్చుచెట్లు, మింటిచెట్లు=ఆకాశమందుండు వృక్షములు-౩=కల్పవృక్షములు. వేగంటిగొంగలు=ఇంద్రునకు శత్రువులు,రక్కసులు=(ప్ర) రాక్షసులు, రేయిద్రిమ్మరులు=రాత్రులందుఁదిరుగువారు, సుకురుసిసులు=శుక్రాచార్యునిశిష్యులు, వేల్పుదాయలు=దేవతలకు దాయాదులు-లేక శత్రువులు, తొలివేల్పులు=పూర్వదేవతలు-౯=రాక్షసులు. గాలి, గాము=(ప్ర) గ్రహము, నెగడి, కొఱవిరాలువు, బూచి, సోఁకుడు, పిసాసి=(ప్ర) పిశాచము, దయ్యము-౮=పిశాచము. ఇవము- (రూపా. ఇగము. ప్ర. హిమము,)వలి, మంచు-౩=హిమము. పిడుగు=అశని-వజ్రాయుధము.

సీ. మిన్ను చుక్కలత్రోవ • [illegible]న్నుప్పరము నింగి
వెన్నునియడుగు విన్ • వేల్పుఁదెరువు
గాలితండ్రి బయు లాకసము మొగులుతెన్ను
చదలు నా గగనాఖ్య • లాదవు చుండుఁ
బవలు పగలు నాఁగ • దివముపే ళ్లగు రేయి
రాతిరి రే యన • రాత్రి యమరు
దెస దిక్కు కడ యన • దిశ యొప్పు నెల చంద
నఁగ మాస మమరుఁ బున్నమ యనంగ
తే. నలరుఁ బూర్ణిమకు నమాస • యమవస యనఁ
జను నమావాస్యపేరులు • సంజ సందె
యనఁగఁ దగు సంధ్య కాతపం[illegible] నెండ
ప్రొద్దు వేండ్రం బనెడిపేళ్లు • [illegible]ంబ. 20

టీ. మిన్ను, చుక్కలత్రోవ=న[illegible] ఉప్పరము, నింగి, వెన్నునియడుగు=విష్ణుపదము, [illegible] గాలితండ్రి=వాయువునకు జన్మసా[illegible] మేఘముల మార్గము, చదలు

రేయి, రాతిరి, రే-3రాత్రి. దెస=(ప్ర) దిశ. దిక్కు (ఇది సంస్కృతసమము), కడ=(ప్ర) కాష్ఠ-3=దిశ. నెల, చందు-౨=మాసము. పున్నమ=పూర్ణిమ. అమాస, అమవస-౨=అమావాస్య. సంజ, సందె-౨= సంధ్య. ఎండ, ప్రొద్దు, వేండ్రము-3=ఎండ.

సీ. మెఱుపులు మెఱుఁగులు ♦ మించు లనఁ దటిత్తు
లగును జుక్కలు రిక్క ♦ లనఁగఁ దార
లమరు జేజేజేనిరయరదము నీటిమోఁ
పరి మబ్బు మొయిలు లనఁ ♦ బరఁగు ఘనము
తెర యల తరఁగ నాఁ ♦ బొరయు వీచికపేళ్లు
నురువు నురుఁ గనంగఁ ♦ గొఱలు ఫేన
మంతస్సమాభిఖ్య ♦ లగును లోపల లోన
లో నన బహిరాఖ్య ♦ లొప్పును వెలి
తే. బయలు వెలుపల నాఁగ దీపంబుపేళ్లు
వఱలుచుండును జోతి తిర్వాళిక దివ్వె
యనఁగ మందోష్ణమునకు వెచ్చన యొకింత
వేఁడి యినుమంత కాఁక నా ♦ వెలయు సాంబ. 21

టీ. మెఱుపులు, మెఱుఁగులు, మించులు-3=మెఱుపుఁదీఁగెలు. చుక్కలు, రిక్కలు=(ప్ర)ఋక్షములు-౨=నక్షత్రములు. జేజేజేనియరదము=దేవేంద్రుని రథము, నీటిమోపరి=జలమును ధరించునది-జలధరము, మబ్బు, మొయిలు ॥రూ॥ మొ[illegible] [illegible]పా॥ మొగులు ॥రూ॥ మొగిలు-౪=మేఘము. తెర, అల, తరఁగ[illegible] [illegible]-3=అల. నురుఁగు, నురువు-౨=ఫేనము. లోపలన్, లో[illegible] [illegible] వెలి, బయలు ॥రూ॥ బయిలు-బైలు, వె[illegible] [illegible]స్సు, తిర్వాళిక (ఇది యఱపపదము) [illegible]వె)-3=దీపము. వెచ్చన, ఒకింత వేఁ

క. సిస్తుగ లక్షణకవి యగు
కస్తురిరంగాఖ్యుఁడను జగద్ధితముగ నీ
నిస్తులదైవతవర్గను
విస్తర మొనరించినాఁడ విబుధులకరుణన్. 22

తా. లక్షణము చక్కఁగాఁ దెలిసిన కవిని. కస్తురిరంగనామముగలవాఁడను. పండితులదయచేత లోకములకు హితముగా నసమానమైన యీదేవవర్గను విస్తరింపఁ జేసినాఁడను.

దేవవర్గసంపూర్ణము.

మానవవర్గ.

క. శ్రీనగజామానసలస
మానసరోహంస నిరుపమానవిభవధా
మా నవముగ నీపేరిట
మానవవర్గువు రచింతు మానక సాంబా. 1

టీ. శ్రీపార్వతీదేవిమనస్సు అనెడు ప్రకాశించుచున్న కొలనికి హంసయైనవాఁడా! (పార్వతీహృదయమందు విహరించువాఁడని యర్థము.) పోలికలేని వైభవములకు స్థానమైనవాఁడా! సాంబమూర్తీ! క్రొత్తగ మానవవర్గను నీ కంకితముగా రచించెదను.

సీ. తొలిచదువులు ప్రాఁతపలుకులు మినుకులు
ప్రామినుకులు తొంటిబాస లనఁగ
వేదాఖ్య లగు నేలవేల్పులు తొలిజాతి
వారు మిన్కులచదువరులు జన్నిँ

బుడుత నా శిశునామక§ములు దనర్చు

తే. గోల ముద్దియ ముద్దరాల్ § బేల ముగుద
యనఁగ ముగ్ధాంగనకు నాఖ్య § లగును ముదిమి
వాఁడు ముదుకఁడు ముదిసిన§వాఁడు ముసలి
ముదుసలి యనంగ వృద్ధుపే § ళ్లొదవు సాంబ. 4

టీ. అయిదువరాలు-॥రూ॥ ఐదువరాలు, ముత్తైదువ - తి=సుమంగలి. తోడికోడలు, ఏరాలు-తి=మగనిసహోదరునిభార్య. కూఁతురు, కూఁతు, కొమరిత ॥రూ॥ కొమారిత-కొమార్త-కొమారి-ఱ=కుమారి. కొమరుఁడు ॥రూ॥ కొమారుఁడు, బాడుకఁడు, కొడుకు, పట్టి-ఱ=కుమారుఁడు. బిడ,బిడ్డ, వూప, పాప, కుఱ్ఱ, చిఱుత, కందు, కూన, నిసువు ॥రూ॥ నిసుఁగు, ॥పా॥ సిసువు, పాలబుడుత-౧-తి=శిశువు. గోల, ముద్దియ, ముద్దరాలు, బేల, ముగుద=(ప్ర.) ముగ్ధ-ఱ=ముగ్ధస్త్రీ). ముదిమివాఁడు ॥రూ॥ ముది, ముదుకఁడు, ముదిసినవాఁడు, ముసలి, ముదుసలి-ఱ=వృద్ధుఁడు.

సీ. పిన్న కొండికవాఁడు § చిన్నపడుచు చోఱ
పసివాఁ డనెడిపేళ్లు § బాలున కగుఁ
జతురుపే ళ్లగు దిట్ట § జాణ దంట వలంతి
వెరవరి ప్రోడ నేర్పరి యనంగఁ
జెలికాఁడు సంగాతి § చెలిమరి గాదిలి
సకియ సంగడికాఁడు § సంగడీఁడు
చెలి నేస్తి యనఁ జను § స్నేహితునకుఁ జెల్మి
నంటు మాలిమి పొందు § నంగ మైత్రి

తే. కొఱలుఁ గుఱుచ టింగణ గిడ్డ § గిఱక గుజ్జు
పొట్టి యన వామనాఖ్య లౌ § గట్టివాయి
తాఁగ జంత గయ్యాళియు § నాఁగఁ దనరు

ధూర్తవనితకు దురితవి§దూరసాంబ. 5

టీ. పిన్న, కొండికవాఁడు, చిన్న, పడుచు, చోఁఱ ॥రూ॥ చోఱ, పసివాఁడు-౬=బాలుఁడు. గిట్ట, జాణ, దంట, వలఁతి, వెరవరి, ప్రోడ, నేర్పరి-౭=చతురుఁడు. చెలికాఁడు, సంగాతి, చెలిమరి, గాదిలి, సకియ, సంగడికాఁడు, సంగడీఁడు, చెలి, నేస్తి-౯=స్నేహితుఁడు. చెల్మి, ॥రూ॥ చెలిమి, నంటు, మాలిమి, పొందు-౪=మైత్రి. కుఱుచ, టింగణ ॥రూ॥ టింగణా, గిడ్డ, గిఱుక, గుజ్జు, పొట్టి-౬=వామనుఁడు, గట్టివాయి, టాఁగ, జంత, గయాళి [రూ॥ గయ్యాళి] - ౪ = ధూర్తురాలు.

సీ. కబ్బముచేఁతరి § కయి కైసరుఁడు మాట
లల్లువాఁ డనుపేళ్లు § చెల్లుఁ గవికి
బట్టులు చదువరుల్ § బట్లు క్రిక్కు లనంగ
వందుల కగుఁ బడ§వాళ్లు వేగు
వారు వేగరు లనఁ § జారులపే ళ్లొప్పు
బోయీలు బెస్తలు § మోపరు లన
వాహకులకుఁ జెల్లు § సాహిణి సాని రౌ
తనఁగ నశ్వారోహ§కునకుఁ దనరుఁ
తే. గట్టికలు పణిహారులు § కటిక లనఁగ
వేత్రపాణుల కగు బోయ § వేఁటకాఁడు
నడవిద్రిమ్మరి యనఁ గిరా§తాఖ్య లెసఁగు
నన్నగళ పేడి యన షండుఁ § డగును సాంబ. 6

టీ. కబ్బముచేఁతరి, కయి, కైసరుఁడు, మాటలల్లువాఁడు-౪=కవి. బట్టులు, చదువరులు, బట్లు, క్రిక్కులు-౪=వందులు. పడవాళ్లు, వేగువారు, వేగరులు-౩=చారులు. బోయీలు ॥రూ॥ బోయలు, బెస్తలు, మోపరులు-౪=వాహకులు. సాహిణి, సాని, రౌతు-౩=అశ్వారోహకుఁడు, కట్టికలు, పణిహారులు, కటికలు ౩=బెత్తము చేతఁగలద్వారపాలకులు మొదలైనవాలు

వుడుగాంద్రు. బోయ, వేఁటకాఁడు, అడవిద్రిమ్మరి - 3 = బోయవాండ్రు [కిరాతకులు]. అన్నగళ, పేడి-౨=నపుంసకుఁడు.

సీ. జాలరి వలఱేఁడు – మీలవేఁటరి యనఁ
దగు ధీవరుని పేళ్లు – తడుపుదాల్పు
వడు గొంటిజందెము – వాఁడు బ్రహ్మచారి
యన బ్రహ్మచారి పే – ళ్లమరు గేస్తు
మనికిఱేఁ డింటివాఁ – డన గృహస్థున కగు
నడవికాఁపు తపసి – జడలదారి
నాఁ జెలువొందు వా – నప్రస్థునకు నొంటి
కాఁడు గోఁణముదారి – బోడ బీద

తే. కావులుగలాఁడు సన్న్యాసి – నా వెలుంగు
యతిసమాఖ్యలు ముగితిము – త్తైదు వనఁగ
జక్కి ననఁ బేరఁటా లన – జరుగు మృతచి
రంటినామంబు లాపన్న – రక్ష సాంబ. 7

టీ. జాలరి=జాల [వల] లు గలవాఁడు. వలఱేఁడు, మీలవేఁటరి=మత్స్యములను వేఁటాడువాఁడు-3=చేఁపలనుబట్టువాఁడు. తడుపుదాలుపు=చిన్నవస్త్రము గట్టుకొనువాఁడు, వడుగు=[ప్ర] వటువు, ఒంటి జందెము వాఁడు=ఒక పేటజందెముగలవాఁడు, బ్రహ్మచారి-౪ = బ్రహ్మచారి. గేస్తు=[ప్ర] గృహస్థు, మనికిఱేఁడు, ఇంటివాఁడు-3=గృహస్థుఁడు. అడవికాఁపు =అడవియందు నివసించువాఁడు, తపసి - [ప్ర] తపస్వి = తపస్సు చేయువాఁడు, జడలదారి=జడలనుధరించినవాఁడు-3=వానప్రస్థుఁడు. ఒంటికాఁడు, గోఁణముదారి=కౌపీనముధరించినవాఁడు, బీద, కావులుగలాఁడు=కాషాయము లను ధరించినవాఁడు, సన్న్యాసి=[ప్ర]సన్న్యాసి-౫సన్న్యాసి. ముగితిముత్తై

దువ=ముక్తిచెందిన సువాసిని, జక్కని, పేరటాఁలు - 3 = మృతచిరం [లోకాంతరముపొంది దేవత్వము వడసిన ముత్తయిదువ].

సీ. మూకాఖ్యు లగు మూవ మూఁగ మూఁగి యనఁగ
గ్రుడ్డి చీకన నంధకునకుఁ జెల్లుఁ
బరువము ప్రాయము వయసు జవ్వన మన
యౌవనాభిఖ్య లౌ నందగాఁడు
వగకాఁ డమరువాఁడు వన్నెకాఁ డెమ్మెకాఁ
డౌనుకాఁ డన సొగసైనవాఁడు
నీటుకాఁ డనఁగ రాణించు శృంగారికి
గోవాళ్లు బొజుఁగు నాఁ గోడెకాఁడు
తే. వెచ్చకాఁడు ననుపుకాఁడు వేడ్కకాఁడు
లంజెకాఁడు మిండఁ డనఁ బల్లవుఁడు దనరు
సోయగంబు చక్కఁదనంబు సొబగు రూపు
నాఁగ సౌందర్యమునకుఁ జెన్నగును సాంబ. ౪

టీ. మూవ, మూఁగ, మూఁగి-౩=మూకుఁడు. గ్రుడ్డి, చీకు - ౨ = అంధకుఁడు. పరువము, ప్రాయము॥రూ॥పాయము, వయసు [ఇది సంస్కృతసమము], జవ్వనము=[ప్ర.] యౌవనము-౫ = యౌవనము. అందగాఁడు, వగకాఁడు, అమరువాఁడు, వన్నెకాఁడు, ఎమ్మెకాఁడు, జౌనుకాఁడు = హౌసుగలవాఁడు, సొగసైనవాఁడు, నీటుకాఁడు-౭ శృంగారవంతుఁడు. గోవాళ్లు=యౌవనముగలవాఁడు, బొజుఁగు, కోడెకాఁడు, వెచ్చకాఁడు=వెచ్చమునిచ్చువాఁడు, ననుపుకాఁడు = అనురాగము గలవాఁడు, వేడ్కకాఁడు, లంజెకాఁడు=లంజెగలవాఁడు, మిండఁడు - ౮ = విటుఁడు. సోయగము, చక్కఁదనము, సొబగు, రూపు - ౪ = సౌందర్యము.

సీ. గట్టిమనసువాఁడు గడుసరి యుక్కరి
దిటవరి దిట్టన ధీరున కగుఁ

కుచ్చితుఁ డడిగొట్టు కూళ పెంకె బికారి
ముడికాఁడు చిలుమువాల్ మోటు లుచ్చ
చెండిపోతు గరాసు మొండికట్టె తులువ
కైలాటకాఁడు టక్కరి పిసాళి
టకటొంకు టాటోటు తవళి దబ్బలి దూబ
గడుసు కల్లరి దోసకారి చెనఁటి
తే. పాలసుఁడు లండి పిక్కరి పలువ చెడుగు
బేరజ మనంగ ధూర్తునిపేరు లమరుఁ
బగఱు మార్తురు పగతురు పవతు రనఁగ
నహితులకు నామధేయము లమరు సాంబ. 9

టీ. గట్టిమనసువాఁడు, గడుసరి, ఉక్కరి=శౌర్యముగలవాఁడు, దిట
వరి=వెనుదీయనివాఁడు, దిట్ట - 4=ధీరుఁడు. కుచ్చితుఁడు=[ప్ర.] కుత్సితుఁ
డు, అడిగొట్టు, కూళ, పెంకె, బికారి, ముడికాఁడు, చిలుమువాఁడు,
మోటు, లుచ్చ, చెండిపోతు, గరాసు, మొండికట్టె, తులువ, కైలాట
కాఁడు=జగడమాడువాఁడు, టక్కరి, పిసాళి, టకటొంకు, టాటోటు॥రూ॥
తాటోటు, తవిళి ॥రూ॥ తవళి, దబ్బలి, దూబ, గడుసు, కల్లరి = అబద్ధము
లాడువాఁడు, దోసకారి=దుష్కార్యములు సేయువాఁడు, చెనఁటి, పాల
సుఁడు, లండి, పిక్కరి=వంచనగలవాఁడు, పలువ, చెడుగు, బేరజము-33=
ధూర్తుఁడు. పగఱు, మార్తురు, పగతురు, పవతురు - 4=శత్రువులు.

సీ. వెలివారు కడవారు వింతవా రెడవారు
లాఁతివా రన నన్యులకుఁ జెలంగుఁ
జుట్టలు చుట్టాలు చుట్టముల్ విందులు
గెల్లు బంధువులకుఁ

గూర్చువాఁ డెడకాఁడు కుంటెనకాఁ డనఁ
    దాపికాఁ డనఁ బేరు దనరుచుండు
విటుదూత బయకాఁడు వీణెకాఁ డనఁ బొల్చు
    వైణికునకు గాణ పాటకుఁ డన
తే. గాయకుని కగుఁ దిక్క వెంగలి వెడంగు
వెకలి వీటఁడి వెంబరవిత్తు వెఱ్ఱి
వేఁదు అనఁగ నపస్మారివెలయుఁ జెవిటి
విననివాఁ డన బధిరాఖ్య లొనరు సాంబ. 10

టీ. పెఱవారు, కడవారు, వింతవారు, ఎడవారు, లాఁతివారు-౫= అన్యులు. చుట్టలు, చుట్టాలు, చుట్టములు, విందులు, బందుగులు [ప్ర.] బంధువులు - ౬=బంధువులు, కూర్చువాఁడు, ఎడకాఁడు, కుంటెనకాఁడు, దాపికాఁడు - ౪=విటునిదూత-విటీవిటులను కూర్చువాఁడు, బయకాఁడు, వీణెకాఁడు - ౨=వైణికుఁడు. గాణ, పాటకుఁడు - ౨=గాయకుఁడు. తిక్క, వెంగలి, వెడఁగు, వెకలి, వీటఁడి, వెంబరవిత్తు, వెఱ్ఱి, వేఁదులు - ౮=అపస్మారి. చెవిటి, విననివాఁడు - ౨ = బధిరుఁడు.

సీ. ఎకిమీఁడు పాదుసా యేలిక మన్నీఁడు
    సాహేబు రాయఁడు సామి ప్రభువు
జియ్యు తుపాసి వజీరుండు రాయలు
    దునెదారి రాజేఁడు దొర యొడయఁడు
నేఁ డన వర్తిల్లు నృపుపేళ్లు పడవాలు
    దళవాయి దళ్వాయి దణి యనంగఁ
దగు దళకర్తకుఁ దగువాఁడు వెరవరి
    తీర్పరి కార్బారి దిట్ట యనఁగఁ
తే. గార్యకర్తకుఁ జెలగుఁ బ్రెగ్గడ నిజోగి

ప్రెగడ మంతిరి నా మంత్రిపేళ్లు వెలయుఁ
బంగునకు లేవఁజాలనివాఁడు పుట్టు
మొండి పిచ్చుకుంటను పేళ్లు పొసఁగు సాంబ. 11

టీ. ఏకిమీఁడు, పాదుసా.(ఇది తురకపదము) ॥రూ॥ పాదుసాహి, ఏలిక, మన్నీఁడు ॥పా॥ మన్నియ ॥రూ॥ మన్నియఁడు-మన్నెఁడు,మన్నె, సాహేబు (ఇది తురకపదము), రాయఁడు, సామి (ప్ర. స్వామి), పబువు (ప్ర. ప్రభువు), జీయ్య, తుపాసి, వజీరుఁడు, (ఇదితురకపదము) ॥రూ॥ వజీరుఁడు, వ్రజీఁడు, రాయలు, దునెదారి ॥రూ॥ దునేదారి, రా, ఱేఁడు, దొర, ఒడయఁడు, నేఁడు-౨౬=రాజు. పడవాలు, దళవాయి, దళ్వాయి, దణి-౪ = సేనాధిపతి. తగువాఁడు, వెరవరి (వెరవు×అరి) = ఉపాయ మెఱిఁగినవాఁడు, తీర్పరి, కార్యాబరి, దిట్ట-౫=కార్యసమర్థుఁడు. ప్రెగ్గడ, నియోగి (ప్ర. నియోగి), ప్రెగడ ॥రూ॥ పెగడ, మంతిరి - ౫ = మంత్రి. లేవఁజాలనివాఁడు, పుట్టుమొండి, పిచ్చుకుంటు ॥రూ॥ పిచ్చుకకుంటు-పిచ్చికుంటు - పిచ్చికకుంటు-౬=కాళ్లులేనివాఁడు.

సీ. ఎడకాఁడు కొల్లగాఁ డెడ్డుతోవకాపరి
గడిదొంగ దోఁపుడుకాఁడు నాఁచు
గజముచ్చు చేవాఁడికాఁడు జాజరకాఁడు
మచ్చరి మునిముచ్చు మాయదారి
తెరువాటుకాఁడు కత్తెరదొంగ దొరకోలు
సన్యాసి వడికాఁడు కన్నగాఁడు
రేద్రిమ్మరీఁడు ము ల్లియవిప్పు లోవాఁడి
కాఁడు తెక్కలికాఁడు కల్లరీఁడు
తే. తవిలి పోసరి యనఁ జెల్లుఁ దస్కరునకుఁ
దొత్తు సాఁకుడు బోనముకత్తె దాది

విలువరమ్మున్నాడు వరవుఁ డిల్ల్ బిడ్డ యనఁగ
దాసికానామధేయముల్ దనరు సాంబ. 12

టీ॰ ఎడకాఁడు, కొల్లగాఁడు, ఎడత్రోవకాపరి=నడిదారినికాచికొని యుండువాఁడు, గడిదొంగ=ఒళవెటిఁగినదొంగ, దోఁపుడుకాఁడు॥రూ॥ దోఁపిడికాఁడు-దోఁపుకాఁడు, నాఁచు, గజముచ్చు=పెద్దదొంగ, చేవాఁడికాఁడు=చేతులచే క్రూరత్వమును జూపువాఁడు, జాజరకాఁడు॥రూ॥జజ్జరకాఁడు=మోసము గలవాఁడు, మచ్చరి(ప్ర. మత్సరి), మునిముచ్చు=మునివేషముతో నమ్మించిదొంగిలించువాఁడు, మాయదారి=మాయలుగలవాఁడు, తెరువాటుకాఁడు=బందికట్టికొట్టువాఁడు, కత్తెరదొంగ=కత్తిరించువాఁడు, దొరకోలుసన్నాసి=నమ్మించి మోసపుచ్చిదొంగిలించుకొని పోవువాఁడు, ఐడికాఁడు=చులుకఁదనముగలవాఁడు, కన్నగాఁడు=కన్నముపెట్టువాఁడు, రేద్రిమ్మరీఁడు=దొంగిలించుటకు రాత్రులందుఁదిరుగువాఁడు, ముల్లియవిప్పు=సొమ్ముముడినివిప్పువాఁడు, లోవాఁడికాఁడు = పైకి మెత్తనివాఁడుగాఁ దోఁచి లోపలఁ గ్రూరత్వము గలిగియుండువాఁడు, తెక్కలికాఁడు, కల్లరీఁడు (కల్ల+అరి+ఈఁడు), తవలి ॥రూ॥ రవళి, మోసరి [మోసము+అరి]-అరా=దొంగ. తొత్తు, సాకుడు, బోనముకత్తె, ॥రూ॥ బోనకత్తె, దాది [ప్ర. ధాత్రి], విలువరమ్ముడు వరవుఁడు, ఇలుబిడ్డ-లు=దాసి.

సీ. వడుపుఁజాన గడించు పడఁతి మేల్దాపరి
బోగపుఁజేడియ పొత్తుటాలు
వేడుకచెలి లంజె వెలయాలు రోచెల్వ
వెల్లాటకత్తె నా వేశ్య వెలయుఁ
గూర్చియిచ్చుమిటారి కుంటెనకత్తియ
తాపికత్తె యనంగఁ దనరు దూతి
నాగవాసం బన నామ మా వేశ్యల

మేళంబునకుఁ గొమరాలు కొమిరె

తే. చామ జవరాలు కొమరిత ✱ జవ్వని యన
సుందరికిఁ జెల్లు గట్టివై ✱ సుదియుఁ బ్రోడ
యనఁగఁ దగుఁ బ్రౌఢ వయసు ✱ చెల్లినది ముసలి
మిండకోరన లోలాఖ్య ✱ మెఱయు సాంబ. 13

టీ. పడుపుఁజాన [పడుపు+చాన]=ఆర్జనముగల స్త్రీ), గడించుపడఁతి=ఆర్జించు స్త్రీ), మేల్దాపరి, భోగపుఁజేడియ [భోగము+చేడియ], పొత్తుటాలు [పొత్తు+ఆలు], వేడుకచెలి=విలాసార్థమైన స్త్రీ), లంజె, వెలయాలు [వెల+ఆలు]=క్రయమునకుభార్యగా నిచ్చెడి స్త్రీ), రొకచెల్వ=ద్రవ్యమునకు వచ్చెడు స్త్రీ), వెల్లాటకత్తె=మిక్కిలి నాట్యమాడు స్త్రీ)-౧౦=వేశ్య. కూర్చి యిచ్చుమిటారి, కుంటెనకత్తె, తాపికత్తె-౩=దూతిక. నాగవాసము=వేశ్యలసమూహము. కొమరాలు, కొమిరె=లేఁతవయస్సుగలది. చామ, జవరాలు=యౌవనముగలది. కొమరిత॥రూ॥ కొమారిత-కొమార్త, జవ్వని[జవ్వనము+ఇ]=యౌవనముగలది-౮=ప్రాయముగల స్త్రీ), గట్టివైసుది, ప్రోడ [ప్ర. ప్రౌఢ]-౨=ప్రౌఢ స్త్రీ) వయస్సుచెల్లినది, ముసలి, మిండకోరి ॥రూ॥మిండలకోరి-౪=లోల స్త్రీ).

సీ. కన్నియ కన్నె నా ✱ కన్యక కగుఁ బేరు
లాసగలది అంకు ✱ లాడి చెడిపె
వెలిచారవరి యన ✱ వెలయు జారిణి పేళ్లు
మెయి మేయి యొడలు నె ✱ మ్మేను మేను
బొంది మే నై యనఁ ✱ బొసఁగు దేహమునకు
నెఱకలు వెంట్రుకల్ ✱ నెఱు లనఁగఁ
గేశసమాఖ్య లౌఁ ✱ గేశబంధము పేళ్లు
కీల్ముడి క్రొమ్ముడి ✱ కీలుగంటు

తే. నూనెముడి వెన్నుగంటన ♦ నొనరు శిఖకు
జుట్టు సిక సిగ యనఁ జెల్లుఁ ♦ జుంచు కురులు
ముంగురులు కూఁకటు లనఁగఁ ♦ బొసఁగు చుండుఁ
గుంతలములకు జితదైత్యకూట సాంబ. 14

టీ. కన్నియ, కన్నె (ప. కన్య)-౨=కన్య. అసగఱది, ఱఁకులాఁడి, చెడిపె, వెలిచొరవరి=బయటిచొరవగలది-౪=జారిణి. మెయి, మేయి, ఒడలు, నెమ్మేను, మేను, బొంది, మే, మై-౮=దేహము. నెఱకలు, వెండ్రుకలు, నెఱులు ॥రూ॥ నెరులు-౪=కేశములు. కీల్ముడి, క్రొమ్ముడి (క్రొత్త+ముడి)(ఇది 'కుఱుముడి' కిఁగలిగిన 'క్రుమ్ముడి' యని'యనికొన్ని ప్రయోగములఁజూపట్టుచున్నది.)! కీలుగంటు, నూనెముడి, వెన్నగంటు-౫=కేశబంధము-అనఁగా జాలుగా ముడిఁచిన వెండ్రుకల దూముడి. జుట్టు, సిగ, సిక-౩=శిఖ*చుంచు, కురులు, ముంగురులు (మున్ను+కురులు), కూఁకటులు-౪=కుంతలములు-అనఁగా పొడివెండ్రుకలు.

సీ. కొప్పు వేనలి మూల ♦ క్రొవ్వెద తుఱుము మనఁ
గబరి యాకఁ గను ♦ కన్ననంగ
నేత్రాఖ్య లగు నొసల్ ♦ నెన్నొసల్ నుదురు నె
న్నుదు రన నిటలాఖ్య ♦ లొదవుఁ జూడ్కి
పొరువ దిష్టి చూ ♦ పన వీక్షణము లొప్పు
వీనులు చెవులును ♦ జానుగులును
నా నొప్పు శ్రోత్రముల్ ♦ కాను లేఁగౌను నె
న్నడుము నడు మనంగ ♦ నడరు మధ్య
తే. మునకుఁ బొక్కిలి బొడ్డనఁ ♦ దనరు నాభి

* చుంచు, కూఁకటులు. ఈరెండు శబ్దములును కుంతలపర్యాయము లగుట విచార్యము.

మూతి మోర మొకము మోము మొగ మనంగ
వదనము దనర్చు వా నోరు వాయి యనఁగ
ముఖమహాభిఖ్య లగు గురుమూర్తిసాంబ. 15

టీ. కొప్పు, వేనలి, మూల, క్రొవ్వెద (క్రొత్త+వెద), తుఱుము-౫=కొప్పు. కఁ, కను, కన్ను-౩=నేత్రము. నాసలు, నెన్నొసలు, నుదురు, నెన్నుదురు-౪=నిటలము. చూడ్కి, పారువ (అఱవపదము), దిష్టి (ప్ర.దృష్టి), చూపు-౪=దృష్టి. వీనులు, చెవులు, ఆనుగులు-౩=కర్ణములు. కౌను ||సూ|| కవును, లేఁగౌను [లేఁత+కౌఁను], నెన్నడుము (నెఱ+నడుము), నడుము-౫=మధ్యము. పొక్కిలి, బొడ్డు-౨=నాభి. మూతి, మోర, మొకము, మోము, మొఁగము [ఈ ౩ కి ప్ర. ముఖము]-౫=ముఖము. వా, నోరు, వాయి-౩=నోరు.

సీ. పలు పల్లు పండులు పండ్లన రదములౌఁ
జెంప దవడ చెక్కు చెక్కి లనఁగఁ
దగుఁ గపోలము నెత్తి తల యన శిర మొప్పు
ముకు ము క్కనంగ నాసిక చెలంగు
బొమ కనుబొమ యన భ్రూనామ మమరు మీ
సలు మీసము లనంగ శ్మశ్రు వలరు
నదరము కెమ్మోవి పెదవి వాతెఱ మోవి
యన నోష్ఠ మగు నెద యక్కు ఱొమ్ము
తే. నెడఁద యన వక్షమగుఁ బొట్ట కడుపు బొజ్జ
బొఱ్ఱ డొక్కన నుదరంబు పొసఁగుచుండుఁ
గేలు కై కయి చేయి కెంగే లనంగఁ
బంచశాఖకు నామముల్ పరఁగు సాంబ. 16

టీ. పలు, సం పండులు, పండ్లు-౪=దంతములు. చెంప ||పా||

చెంక, దవడ, చెక్కు, చెక్కిలి - ౫=కపోలము. నెత్తి, తల-౨=శిరము, ముకు, ముక్కు - ౨=నాసికము. బొమ, కనుబొమ - ౨=భ్రూలత. మీసలు, మీసములు - ౨=శ్మశ్రువులు. అదరము (ప్ర॰ అధరము), కెమ్మోవి (కెంపు+మోవి), పెదవి,వాతెఱ (వాయి×తెర), మోవి-౫=ఓష్ఠము. ఎద, అక్కు, అఱ్ఱు, ఎడఁద - ౪=వక్షము. పొట్ట, కడుపు, బొజ్జ, బొట్ట, డొక్క-౫=ఉదరము. కేలు (నిత్యైకవచనాంతము), కై, కయి, చేయి॥రూ॥ చెయి, చెయ్యి, చే, కెంగేలు (కెంపు+కేలు) - ౮=హస్తము.

సీ. అఱచెయ్యి లోచెయి కయనఁ గరతల మొప్పఁ
బెడచెయ్యి మీఁజెయి వెనుక చెయ్యి
యనఁ దగుఁ జరమశయంబు వేల్ వ్రేలన
నంగుళి యగుఁ జరమాంగమునకు
వెన్ను వెనుకమేను వీఁపన వర్తిల్లు
గద్దువ గడ్డము గౌద యనఁగఁ
జిబుకనామంబు రాజిల్లుఁ గడవసంబు
చట్ట తోలనఁ గళాసంబు నాఁగఁ
తే. జర్మ మమరు మోఁకాళ్లన జానువు లగుఁ
బిక్క చిఱుదొడ యన జంఘపేళ్లు దనరుఁ
గుఱువు తొడ యన నూరువు వఱలు ముడ్డి
పిఱుదుఁ తుంటన జఘనంబుపేళ్లు సాంబ. 17

టీ. అఱచెయ్యి, లోచెయి- ౨=కరతలము. పెడచెయ్యి, మీఁజెయి (మీఁదు+చెయి), వెనుకచెయ్యి-౩=హస్తచరమభాగము. వేలు,వ్రేలు-౨= అంగుళి. వెన్ను, వెనుకమేను వీఁపు - ౩ = పృష్ఠము. గద్దువ, గడ్డము. గౌద ॥రూ॥ గవుద - ౪=చిబుకము. కడవసము, చట్ట, తోలు, కళాసము- ౪=చర్మము. మోఁకాళ్లు=జానువులు, పిక్క, చిఱుదొడ - ౨ = జంఘ

కుఱువు, తొడ-౨=ఊరువు. ముడ్డి॥రూ॥ మూడి, పిఱుఁదు, తుంటి-౪=కటి.

సీ. పునుక పుఱియ పుచ్చె ౹ యనఁ గపాలం బొప్పు
బుజము మూఁ పనఁ జెల్లు ౹ భుజము పేళ్లు
బట్ట వలువ కోక ౹ పుట్టంబు గింటెంబు
చీర నా వసనంబు ౹ చెలఁగు నఱుత
గొంతు కుత్తుక యఱ్ఱు ౹ కొలిమి మెడ యనంగ
గళమున కగుఁ బిడికిలి లన ముష్టి
కగుఁ బ్రసృతికిఁ జేర ౹ యన నంజలికి దోయి
లన హస్తమునకు మూ ౹ రనఁగఁ బొసఁగు

తే. బార యనఁగను వ్యామాఖ్య ౹ పరఁగు జేన
దుత్త యనఁ దాలమున కొప్పు ౹ బెత్త యనఁగ
నంగుళాభిఖ్య యగు నంజ ౹ హజ్జ యడుగు
నాఁగఁ బాదాఖ్య లగు లోక ౹ నాథ సాంబ. 18

టీ. పునుక, పుఱియ॥రూ॥ పుఱ్ఱియ - పుఱ్ఱె, పుచ్చె - ౫ = కపాలము. బుజము, మూఁపు-౨=భుజము. బట్ట, వలువ, కోక, పుట్టము, గింటెము॥ చీర-౬=వస్త్రము. అఱుత, గొంతు, కుత్తుక, అఱ్ఱు, కొలిమి, మెడ-౬=కంఠము. పిడికిలి=ముష్టి. చేర=ప్రసృతి [పుడిసిలి-చాఁచిన వ్రేళ్లుగల అఱచేయి]. దోయిలి॥రూ॥ దోసిలి-౨=అంజలి. మూర=హస్తము. [మోచేతి మొదలు వ్రేళ్లకొనవఱకుఁ గలభాగము]. బార=వ్యామము [రెండు చేతులు చాఁపఁగా నడుమఁగలసందు]. జేన, దుత్త-౨=తాలము [చాఁచినబొటనవ్రేలికొనకు చిటికెనవ్రేలికిని నడుమనుండుసందు]. బెత్త=అంగుళము. అంజ, హజ్జ॥రూ॥ అజ్జ, అడుగు-౩=పాదము.

సీ. చనులు గుబ్బలు చండ్లు ౹ చాచులు పాలిండ్లు

చన్ను లనంగఁ గుబ్బచంబు లమరు
నారు నూఁగారన న్నలరు రోమావళి
పాపలఁ గనుతావు పత్త్ర బుయ్య
మరునిల్లు దుబ్బన మదనమందిర మొప్పుఁ
బిల్లలఁ గలిగించువేరు చుల్లి
బుల్ల బెల్లమనంగఁ బొసఁగు శేఫము గాఁడు
గుద్ద పిఱ్ఱి యనంగ గుదము దనరు
తే. పైఁట పయ్యఁట పయ్యెద పయ్యఁట చెఱఁగు
నాఁగఁ జేలాంచలాభిధానంబు దెలఁగుఁ
గలువడము చందువా మేలుకట్టనంగ
నతిశయిల్లు వితానాహ్వయములు సాంబ. ౧౯

టీ. చనులు, గుబ్బలు, చండ్లు, చాచులు, పాలిండ్లు, చన్నులు-౬=స్తనములు. ఆరు. నూఁగారు-౨=నాభిక్రిందిరోమావళి-పాపలఁగనుతావు=బిడ్డలను గనునట్టిచోటు, పత్త్ర, బుయ్య, మరునిల్లు=మన్మథునిగృహము, దుబ్బ-౫=మన్మథగృహము (ఆఁడుగుఱి). పిల్లలఁ గలిగించువేరు=బిడ్డలను బుట్టించుటకు మూలభూతమైనది, చుల్లి ॥రూ॥ చుల్ల, బుల్ల, బెల్లము-౪=శిశ్నము. గాఁడు, గుద్ద, పిఱ్ఱి-౩=గుదము. పైఁట, పయ్యఁట, పయ్యెద ॥రూ॥ పయ్యద, పయఁట, చెఱఁగు-౬=వస్త్రాంచలము (చీరకొంగు). కలువడము, చందువా, మేలుకట్టు-౩=వితానము.

సీ. చెలి ముద్దుగుమ్మ యుగ్మలి నవలా చాన
కన్నె బిత్తరి గోతి కలికి మగువ
జవరాలు చేడియ జవ్వని తొయ్యలి
నాతి పైదలి యెలనాఁగ లేమ
నకియ జక్కవచంటి చామ చిల్కలకొల్కి

గుబ్బెత ప్రోయాలు కొమ్మ పడంతి
పొలంతి ముద్దియ ననంబోండి యింతి మిటారి
నెలంతుక వాల్గంటి నెలంత తెఱవ
తే. యన్ను లతకూన యొయ్యారి యతివ వెలంది
చెలియ సకి బోటి కొమరిత చిగురుంబోండి
ముగుద వగలాండి సింగారి ముదిత యువిద
గరిత యన భామినీసమాఖ్య లగు సాంబ. 20

టీ. చెలి, ముద్దుగుమ్మ=మనోజ్ఞురాలైనది, ఉగ్మలి, చపలా, చాన, కన్నె ॥రూ॥ కన్నియ, బిత్తరి=శృంగారచేష్టగలది, గోతి, కలికి=మనోజ్ఞురాలైనది, మగువ, జవరాలు=యౌవనము గలది, చేడియ, జవ్వని=యౌవనము గలది, తొయ్యలి, నాతి, పైదలి, ॥రూ॥ పయిదలి, ఎలనాఁగ, లేమ, సకియ, జక్కవచంటి=జక్కవపక్షులవంటి స్తనములు గలది, చామ, చిలుకలకొలికి=చిలుకలకొలికివంటి కొలుకులుగలది, గుబ్బెత=గుబ్బచన్నులుగలది, ప్రోయాలు, కొమ్మ, పడఁతి, పొలఁతి ॥రూ॥ పొల్తి, ముద్దియ, ననఁబోఁడి=పువ్వువలె మెత్తనిదేహము గలది, ఇంతి, మిటారి=మిటారము గలది, నెలఁతుక, వాల్గంటి=నిడుదలైన కన్నులు గలది, నెలఁత, తెఱవ, అన్ను, లతకూన=లేఁతతీఁగవంటిది, ఒయ్యారి=ఒయ్యారముకలది, అతివ, వెలఁది ॥రూ॥ వెలఁదుక, చెలియ, సకి, బోటి, కొమరిత, చిగురుఁబోఁడి=చిగురువలె మృదువైనశరీరముగలది, ముగుద, వగలాఁడి=చిన్నెలుగలది, సింగారి=శృంగారము గలది, ముదిత, ఉవిద, గరిత-౫౮=స్త్రీ.

సీ. ఆనవాలు(ను)పులు గంగమచ్చము గుఱు
తడియాల మన లాంఛనాఖ్య లొందవు
జడితి గొబ్బున వేగ సరగు గ్రిక్కున వడి
వేగిర మనఁ దగు వేగమునకు

మరియాద గడి మేర ♦ సరు దెల్ల కర యనఁ
బరఁగు మర్యాదకు ♦ వెఱఁగు వింత
యక్కజ మబ్బుర ♦ మరిది నివ్వెఱ యబ్ర
మచ్చెరు వన నద్భుతాఖ్య లమరుఁ
తే. బరుగు కదలిక పరు వన ♦ మెఱయు ధావ
నమ్మునకు వేడెమొనరించెఁ ♦ గ్రమ్మెఁ బొదివెఁ
జుట్టుకొనె నావరించె నా ♦ నిట్టినుడులు
వేష్టనంబున కమరు సర్వేశ సాంబ. 21

టీ. ఆనవాలు, పులుగు, అంగమచ్చము, గుఱుతు, అడియాలము-౫=లాంఛనము. జడితి [ప్ర. ఝటితి], గొబ్బునన్, వేగ, సరగు, గ్రక్కునన్ పడి, వేగిరము-౮=వేగము. మరియాద, గడి, మేర, సరుదు, ఎల్ల, కర-౬=మర్యాద, [హద్దు] వెఱఁగు, వింత, అక్కజము, అబ్బురము, అరిది, నివ్వెఱ [నిండు+వెఱ], అబ్రము, అచ్చెరువు [ప్ర. ఆశ్చర్యము]-౮=అద్భుతము. పరుగు, కదలిక, పరువు-3=ధావనము [పరుగెత్తుట]. వేడెమొనరించె, క్రమ్మె, పొదివె, చుట్టుకొనె, ఆవరించె-౫=పరివేష్టించెను.

సీ. బువ్వ మెతుకు కూడు ♦ బోన మోరెము పసా
దము వంటకము పసాదనము బొత్తు
సాద మోగిర మన ♦ జరుగు నన్నము పేళ్లు
కుడిచె బోసేసె సాపడియె నమలె
నారోగిణ మొనర్చె ♦ నారగించె మెసవెఁ
దినె మెక్కె నన భుక్తిగొనుట కలరుఁ
బనులు చెయ్యులు సేఁత ♦ లనఁ గర్మముల కొప్పుఁ
గనలు మోడి యలుక ♦ కినుక కిన్క
తే. నాఁగఁ గోపాఖ్య లగు లజ్జ ♦ నాన సిగ్గు

బొసుకు పుయిలోట సిబ్బితి ఽ పుచ్చటి కనఁ
బరఁగు వ్రీడాఖ్య యోల నెపంబు సాక
నంగ వ్యాజం బమరు జగన్నాథ సాంబ. 22

టీ. బువ్వ, మెతుకు, కూడు, బోనము, ఓరెము, పసాదము. [ప్ర- ప్రసాదము], వంటకము, పసదనము, బాతు [అన్యదేశ్యము], సాదము[ఇది అపపదము], ఓగిరము-౧౧=అన్నము. కుడిచె, బోసేసె, సాపడియె, నమ లె, ఆరోగిణమొనర్చె, ఆరగించె, మెసవె॥రూ॥ మెసఁగె, తినె, మెక్కె- ౧౦=భుజించెను. పనులు, చెయ్వులు, చేఁతలు-౩=కృత్యములు. కనలు, మోడి, అలుక ॥రూ॥ అల్క, కినుక, కిన్క-౭=కోపము. లజ్జ, నాన, సిగ్గు, బొసుకు-పుయిలోట, సిబ్బితి, పుచ్చటిక ॥రూ॥ పుచ్చడీక-౮=లజ్జ, ఓల, నెపము ॥రూ॥ నెవము [ప్ర. నిభము], సాకు-౩=వ్యాజము.

సీ. పానుపు తలిమంబు ఽ పఱుపు లే పన మెత్త
సెజ్జ యనఁగ శయ్య ఽ చెలఁగు చుండుఁ
బన్నుండెఁ దెన్నుండెఁ ఽ బండుకొనెఁ బరుండెఁ
బవ్వళించెను బండెఁ ఽ బడకసేసె
నత్తముల్లె ననంగ ఽ నలరారు శయనించె
ననుటకు నిద్దురకొనియె గుఱక
గొనియె నిద్దుర వోయెఁ ఽ గూర్కెడె నన నిద్రి
తున కొప్పు లేచె మేల్కొనియె మెలఁకు
తే. వయ్యె నన జాగ్రదభిధాన ఽ మమరు వేడ్క
యెలమి వేడుక సంతోస ఽ మింపు ముదము
సంతసము సొంపు మే లరుసం బనంగఁ
బ్రిమదమున కాఖ్య లగు జగన్నాథ సాంబ. 23

టీ. పానుపు ॥రూ॥ పాన్పు, తలిమము, పఱుపు, లేపు, మెత్త,

సెజ్జ [ప్ర. శయ్య] -౨=శయ్య. పన్నుండె, తెన్నుండె॥పా॥తొన్నుండె, పండుకొనె, పరుండె, పవ్వళించెను, పండె, పడకసేసె, అత్తమిల్లె-౯=శయనించెను. నిద్దురగొనియె ॥రూ॥ నిదురగొనియె, గుఱుకగొనియె, నిద్దురవోయె, గుర్కిడె - ౫=నిద్రించెను. లేచె, మేల్కాంచె ॥పా॥ మేల్కనె, మెలఁకువయ్యె - ప్రజాగరూకుఁడయ్యెను [ప్రబోధమందెను]. వేడ్క, ఎలమి, వేడుక, సంతోసము, ఇంపు, ముదము, సంతసము, సొంపు, మేలు, అరుసము-౧౦=సంతోషము.

సీ. పలికె వాఁడ్రుచ్చె నప్పన సేసె మండలి
ంచెను విన్నవించెఁ జెప్పె ననె నొడివె
నాడెఁ బల్కె వచించె నన భాషణముసేసె
ననుట కా వీనిచ్చె నాలకించె
వినెఁ జెవియొగ్గెను వినియె నాలించె నా
శ్రుతమయ్యె ననుట కాఁ జులుక చౌక
యులక యెల్లిద మన నొనరు లఘుతపేళ్లు
పులకలొత్తెను గగుర్పొడిచె గగురు
తే. పాటె గరుపాటె మైమోజుపర్వె ననఁగఁ
దగును రోమాంచనామముల్ నగవు నవ్వు
నగు నవన హాసమున కొప్పు నడిమిదిన్నె
దీవి యన ద్వీప మగుఁ బరదేవ సాంబ. 24

టీ. పలికె, నాఁడ్రుచ్చె, అప్పనసేసె [ప్ర. అర్పణచేసెను],మండలించె, విన్నవించె, చెప్పె, అనెను, నొడివె, ఆడె, పల్కె, వచించె-౧౧ = సంభాషించెను. వీనిచ్చె,ఆలకించె, వినె, చెవియొగ్గె, వినియె, ఆలించె-౬= వినెను, చులుక ॥రూ॥ చుల్క,చౌక ॥రూ॥ చవుక, ఉలక, ఎల్లిదము-౬= లఘుత్వము. పులకలొత్తెను,గగుర్పొడిచె॥రూ॥గగురుపొడిచె,గగ్గురుపొడిచె,

గగురుపాటు, గరుపాటు, మైమోజుపర్వె - ఠ=రోమాంచమయ్యె. నగవు, నవ్వు, నగు, నవు-ర=హాసము. నడిమిదిన్నె, దీవి-౨=ద్వీపము.

సీ. జోత చాఁగిలి కొల్పు కి జోహారు గిడిగిడి
మోడుపు చేకూర్పు కి మొ్రొక్కు మొగుపు
చిన్నిపూ చేమోడ్పు కి జేజె వెన్నెల చెంగ
నాలు గొబ్బులు టెంకణాలు నేరె
డల్లుల్ సలా మన కి నమరు దండముపేళ్లు
పళ్లెము కంచము కి పళ్లెరంబు
తెలె హరివాణంబు కి తలియ తట్టె యనంగ
భాజనం బగుగిన్నె కి బటుది కోర
తే. డబ్బర యనంగఁ జషక మా కి డప్పి దూప
దప్పి దగ నీరువట్టన కి దాహ మమరుఁ
జాగ మీవి పుడుకు పెట్టు కి తేగ మీగి
యనఁగఁ ద్యాగసమాభిఖ్య కి యగును సాంబ. 25

టీ. జోత ॥రూ॥ జోతము, చాఁగిలి, కొల్పు, జోహారు ॥రూ॥ జోహారువు-జొహారు-జొహారువు, గిడిగిడి, మోడుపు ॥రూ॥ మోడ్పు, చేకూర్పు, ్రమొక్కు, మొగుపు, చిన్నిపూ, చేమోడ్పు, జేజె, వెన్నెల, చెంగనాలు, గొబ్బులు, టెంకణాలు, నేరెడల్లులు, సలాము [ఇది అన్యదేశ్యము] -౨౩=నమస్కారము. పళ్లెము॥ రూ॥ పళ్యెము, కంచము, పళ్లెరము, తెలె॥ రూ॥ తెలియు, హరివాణము.తలియ,తట్టె-౯=పాత్రము. గిన్నె, బటుది, కోర, డబ్బర॥ రూ॥ దబ్బర-౫=చషకము, డప్పి, దూప, దప్పి, నీరువట్టు-ర=దాహము. చాగము, ఈవి, పుడుకు, పెట్టు, తేగము, ఈగి-౬= త్యాగము.

సీ. అగపడెఁ జేపడె కి నబ్బె దొరకెఁ జిక్కెఁ

దగిలెఁ దగుల్కొనెఁ దగులువడియెఁ
బట్టువడియెఁ జిక్కువడెఁ దవిలె ననంగ
నమరు గృహీతాఖ్య లఱచె నేడ్చె
వాపోయె మొఱలిడె వాచఱచె ననంగ
రోదనంబున కగు రొద గలిబిలి
చప్పుడు గోలగోల సద్దు కూఁత యులివు
నలుకుఁడు రవళి ఱంతనఁగ ధ్వనికి
[illegible]రుఁ గలసె బెరసెఁ గూడె హత్తె దొరసె
నందెఁ బొందెఁ బెనఁగెఁ జెందె నంటె ననఁగ
నమరు సక్తాఖ్య లోనయ్యె నగ్గమయ్యె
లోపడె ననంగ స్వవశాఖ్యలు చను సాంబ. 26

టీ. అగపడెన్ (అగ్గము+పడెను), చేపడె, అబ్బె, దొరకె, చిక్కె, తగిలె, తగులుకొనె, తగులువడె, పట్టువడె, తవిలె-౧౦=గృహీతుఁడయ్యె. అఱచె, ఏడ్చె, వాపోయె, మొఱలిడె, వాచఱచె-౫=రోదనముచేసె. రొద, గలిబిలి, చప్పుడు, గోలగోల, సద్దు, కూఁత, ఉలివు, నలుకుఁడు, రవళి॥ రూ॥ రవాళి, ఱంతు-౧౧=ధ్వని. కలసె, బెరసె, కూడె, హత్తె, అందె, పొందె, పెనఁగె, చెందె, అంటె-౧౦=సక్తమయ్యె. లోనయ్యెను, అగ్గమయ్యెను, లోపడెను-౩=స్వవశమయ్యెను.

సీ. ఎడసె వీడెను బాసె నెడఁబాసెఁ బురివిచ్చె
వేఱువడె ననంగ వెలయుచుండుఁ
బ్రత్యేకమయ్యె నన్ పలుకులు వెడలించె
వెళ్లఁగొట్టెను దోలె వెలలఁబన్నెఁ
దఱిమె రొప్పె ననంగఁ దనరు నుచ్చాటనం
బొనరించె ననుటకుఁ గనియెఁ జూచెఁ

గనుఁగొనెఁ దిలకించెఁ గనెఁ గాంచె ననఁ జెల్లు
దర్శించె ననుటకుఁ దాల్చెఁ బూనె
తే. నానె మోచె ననఁగఁ జెల్లు నధివహించె
ననుట కరికట్టెఁ బోనీక యంకెచేసె
నాఁగె నిల్పెఁ దటాయించె నడ్డగించె
నానుకొనె ననఁ దగు వారణాఖ్య సాంబ. 27

టీ. ఎడసె, వీడెను, పాసె, ఎడఁబాసె, పురివిచ్చె, వేఱుపడె-౬=ప్రత్యేకమయ్యెను. వెడలించె, వెళ్లఁగొట్టె, తోలె, వెలలఁబన్నె, [illegible] రొప్పె-౬=ఉచ్చాటనముచేసెను. కనియెను, చూచెను, కనుగొనెను, తిలకించెను, కనెను, కాంచెను-౬=దర్శించెను. తాల్చె, పూనె, ఆనెను, మోచె-౪=వహించెను. అరికట్టె, పోనీక యంకచేసె, ఆఁగె, నిలిపె, తటాయించె, అడ్డగించె, ఆనుకొనె-౭=వారించెను.

సీ. అంటుగైకొనియె ముట్టయ్యెఁ జెఱఁగుమాసెఁ
గడకేఁగె నింటికిఁ గాకపోయె
ననఁగ దూరస్థకుఁ దవరుఁ దానముచేసె
నీళ్లుపోసికొనె మునింగెఁ గ్రుంకె
నన నిమజ్జనమయ్యె ననుటకుఁ దగు మడి
మడుఁగు మడు వనంగ నడరు శుచికి
మైల కట్టుపడుపు మ్రాపన మలినాఖ్య
లగుఁ దల్పు వాకిలి యనఁ గవాట
తే. మున కొనరు నేకతంబు ముంగితన మనంగ
సంతరంగమునకుఁ జెల్లు నక్కఱ పని
యొంజలియు జోలి యనఁ గార్య మొనరు గంజి
వార్పన యువాగు నామముల్ వఱలు సాంబ. 28

మనసరి తెంపరి మొనకాఁడు మిడిమాసి
వడివాఁ డనంగ శూరుఁడు సెలంగు
నని చివ్వ యేత్తెఱ యాలము బవరము
పోట్లాట పెనకువ పోరు కలను
కయ్యము దురము జగడ మన యుద్ధాఖ్య
లమరు మద్దత్తు వెన్నాస తోడు
తే. పాటు సావాసము పరాలు బాసట యన
రాజిలు సహాయమునకు వేరమ్ము కంటు
నూడు పగ దేస మనఁగఁ బొల్చును విరోధ
నామములు సర్వలోకైకనాథ సాంబ. 31

టీ. గడునరి, దిట్ట, ఎక్కటి, వాఁడిగలవాఁడు, వడికాఁడు, పోటరి, బంటు, మేటి, మనసరి, తెంపరి, మొనకాఁడు, మిడిమాసి=వాఁడిగల మనుష్యుఁడు, వడివాఁడు-౧౩=శూరుఁడు. అని, చివ్వ, ఏత్తెఱ, ఆలము, బవరము, పోట్లాట, పెనఁకువ, పోరు, కలను, కయ్యము (ప్ర. కలహము), దురము, జగడము-౧౭=యుద్ధము. మద్దత్తు, వెన్నాస, తోడు, పాటు, సావాసము, పరాలు, బాసట-౯=సహాయము. వేరము, కంటు, నూడు, పగ, దేసము-౫=విరోధము.

సీ. నులిచె వెంపరలాడె నుగ్గాడెఁ దెగటార్చెఁ
జక్కాడెఁ బగదెంచెఁ జంపెఁ జెండె
సదమద మొనరించెఁ జదివెఁ బీఁచమడంచె
నులిమె చాఁగఁబలాడెఁ బిలుకుమార్చెఁ
బరిమార్చె ముగియించె నుఱుముసేసె నడంచెఁ
దుత్తుంచెఁ బొగరుమార్చెఁ దునిమె మడిపె
మన్నిగొనియె రూపుమాపె గీటడఁగించె

మడియించెఁ దూలించె ♦ మలిపె ననఁగఁ

తే. బొనఁగు వధియించె ననుటకుఁ ♦ బ్రోచెఁ బ్రోవె
సాఁకెఁ గాపాడె బ్రతికించె ♦ సంతరించెఁ
బెంచె మనిపె ననఁగను బోషించుట కగు
సకలసురచక్రవర్తి శ్రీసాంబమూర్తి. 32

టీ. మలిచెను, వెంపరలాడెను, నుగ్గాడెను, తెగటార్చెను, చక్కాడెను, పగదెంచె, చంపె, చెండెను, సవమదమొనరించె, చదిపెను, పీఁచమడఁచె ॥రూ॥ పించమడఁచె, నులిమె, చాఁగఁబలాడె, పిలుకుమార్చె, పరిమార్చె, నుగియించె, నుఱుమునేసె, అడఁచె, గ్రసించె, పొగరుమార్చె, తునిమె, మడిపెను, మన్నిఁగొనెను, రూపుమాపె, గీటడఁగించె, మడియించె, తూలించె, మలిపె-అర్థ=వధించెను, ప్రోచె, ప్రోవె, సాఁకె, కాపాడె, బ్రతికించె, సంతరించె, పెంచె ॥రూ॥ పెనిచె, మనిపె ॥రూ॥ మనిచె, మంచె-గం=పోషించెను.

సీ. ఇచ్ఛ తలఁపు మది ♦ యెద మన సనఁ జిత్త
మగుఁ దమకము మేల్లు ♦ మరులు బాళి
తమి వలపు విరాళి ♦ మమత నా మోహ మా
నాఁడాది యదిసుతఁ ♦ నాఁటనుండి
తలనాఁడు నాఁడుమొదలు నాఁటబట్టి యా
నాఁడునుక్క యదిమొదల్ ♦ నాఁటఁగోలె
యనఁగఁ దదారభ్య ♦ యనుట కౌ మంచి మేల్
బాగు లెస్స యన శుభంబు లలరు
తే. వనట యంగలారుపు వెత ♦ వంత గోడు
బాద యంగద వగ పనఁ ♦ బరఁగుఁ బీడ
పదవి సిరి కల్మి యనఁగ సంపదకు వెలయు
నితము పేరిమిం పన హిత ♦ మెసఁగు సాంబ. 33

టీ. ఇచ్చ, తలఁపు, మది, ఎద, మనసు (ఇది తత్సమప్రాయము)-౫=చిత్తము. తమకము, మేలు, మరులు, జాలి, తమి, వలపు, విరాళి, మమత (ఇది తత్సమము)-౮=మోహము. నాఁడాది, అదిసుత, నాఁటనుండి, తొలినాఁడు, నాఁడుమొదలు, నాఁటఁబట్టి, ఆనాఁడునుండి, అదిమొదలు, నాఁటగోలె-౯=తదారభ్య యనుట. మంచి, మేలు, బాగు, లెస్స-౪=శుభము. వనట, అంగలారుపు, వెత, వంత, గోడు, బాద (ప్ర. బాధ), అంగద, వగపు-౮=పీడ-అనఁగా నొప్పి. పదవి (ఇది తత్సమము), సిరి, కల్మి=౩-సంపద. ఇతము, పేరిమి, ఇంపు-౩=హితము.

సీ. జతవీడెఁ నడసె నాఁ § జను విరహము పేరు
లెనసెఁ బైకొనెఁ బొందె § నేలెఁ గలసె
నన సంగమ మొనర్చె § ననుట కొఁ బొలయల్క
వెడమోడి యనఁ బేర్లు § వెలయుఁ బ్రణయ
కలహమునకు జడ § గాంజ గంజా బంగి
యనఁగఁ గళంజాహ్వ§యంబు లలరు
మబ్బు లాహిరి కైపు§మ స్తన మత్తత
భాసిల్లుఁ దోడును నుం§పడ మనంగ

తే. భోగవనితకుఁ దగు దెంపి § ముసుకు కుంక
మాసక మ్మన విధవనా§మములు సెలఁగు
బైరవాసంబు దోవతి § పంచె యనఁగ
నిల బహిర్వసనాభిఖ్య § లలరు సాంబ. 34

టీ. జతవీడెను, ఎడసెను-౨=ఎడఁబాసెను, ఎనసెను, పైకొనెను, పొందెను, ఏలెను, కలసెను--౫=సంగమము చేసెను. పొలయలుక, వెడమోడి-౨=ప్రణయకలహము. జడ, గాంజ, గంజా, బంగి-౪=కలంజము (గంజాయి). మబ్బు, లాహిరి, కైపు, మస్తు-౪=మత్తత. తోడును- ఉంప

డము-౨=భోగస్త్రీ. తెంపి, ముసుకు, ఱంక, మాసకమ్మ-౪=విధవ, బైర్వాసము ॥రూ॥ బయిరవాసము,దోవతి, పంచె-౪=బహిర్వసనము [బయటివస్త్రము.]

సీ. విచ్చేసె నేతెంచె । వచ్చెను వేంచేసె
నరుదెంచెఁ జనుదెంచె । ననఁగ నాగ
తుని పేరు లగు మగ । తనము మగంటిమి
గండనఁ బౌరుషా । ఖ్యలు చెలంగు
గద్దించె నదలించె । గదిమెను నుఱిమె నా
గర్జించె ననుట శా । గట్టి యుక్కు
చేగ యూట యుదుటు । చేవ యుఱవు బిగు
వన దృఢత్వము పేరు । లలరు జట్టి
తే. విలువ రో వెల యనఁ గ్రయాఖ్యలు దనర్చుఁ
గప్రము సిరంబు గంబూర । కప్పురమన
వెలయుఁ జంద్రంబు వెల్గ్రుక్క । గిలుకుపలుకు
రవపలుకనంగ మణితాఖ్య । లవును సాంబ. ౩౫

టీ. విచ్చేసెను, ఏతెంచెను ॥రూ॥ ఏఁగుదెంచెను, వచ్చెను, వేంచేసెను, అరుదెంచెను ॥రూ॥ అరుగుదెంచెను, చనుదెంచెను - ౮=వచ్చెను. మగతనము, మగఁటిమి, గండు - ౩=పౌరుషము. గద్దించెను, అదలించెను, గదిమెను, ఊఱిమెను-౪=గర్జించె-బెదరించెను. గట్టి, ఉక్కు, చేగ, ఊట, ఉదుటు, చేవ, ఉఱవు, బిగువు-౮=దృఢత్వము. జట్టి, విలువ, రో, వెల - ౫=క్రయము. కప్రము, సిరము, గంబూర ॥రూ॥ గంబూరము-గంబురము. గంబురా, కప్పురము ॥రూ॥ కపురము-౮=కర్పూరము. వెల్గ్రుక్క, గిలుకుపలుకు, రవపలుకు-౩=మణితము-రతికూజితము.

సీ. లేమి పేదఱికము । లేమిడి లేవడి

నిష్పచ్చర మిడుమ § నెవ్వ యనఁగ
దారిద్ర్యనామముల్ § తగు దెస యాత్రము
కడగండ్లు గోరము § కస్తి బెడఁద
యడలు చేటన విపదాఖ్యలు వర్తిల్లుఁ
డెక్క మెగురఁగొట్టె § డింకవేసెఁ
బెద్దనిద్దురవోయె § బిద్దె మడిసెఁ జచ్చెఁ
జనె గంతుకొనెఁ ద్రుంగె § సమసె నేఁగెఁ

తే. గూలె నీల్గెఁ గడసెఁ ద్రెళ్లెఁ § గ్రుంకె బ్రుంగెఁ
దెరలెఁ బోయె ముగిసె దీఱెఁ § దొరఁగె ననఁగఁ
బరఁగు మృతునిసమాఖ్యలు § బవిరి చుట్టు
వేడె మన వలయాభిధల్ § వెలయు సాంబ. 36

టీ. లేమి, పేదతికము, లేమిడి, లేవడి, నిష్పచ్చరము, ఇడుమ, నెవ్వ-౭=దారిద్ర్యము. దెస, ఆత్రము ॥రూ॥ అత్తరము, కడగండ్లు (నిత్యబహువచనాంతము), గోరము, కస్తి, బెడఁద, అడలు, చేటు-౯=విపత్తు. డెక్కమెగురఁగొట్టెను, డింకవేసెను, పెద్దనిద్దురవోయెను, బిద్దెను, మడిసెను, చచ్చెను, చనెను, గంతుకొనెను, త్రుంగెను, సమసెను, ఏఁగెను, కూలెను, నీలిగెను, కడసెను, త్రెళ్లెను, క్రుంకెను, బ్రుంగెను, తెరలెను, పోయెను, ముగిసెను, తీఱెను, తొరఁగెను-౨౨=మృతినొందెను. బవిరి, చుట్టు, వేడెము-3=వలయము.

సీ. గమి పౌఁజు మొత్తము § కదుపు చేరువ బారు
పిండు కూటువ పరి § దండు దిమ్ము
గుంపు తుటుము గుమి § గూటు పదు పనంగ
బృందాఖ్య యగు వెల్లి § వెడలె వెలలె
వెలువడె ననఁ బెళ్లు § వెలయు నిర్గతుఁ డంట

కెన్నఁడు వాలాయ మెపుడు నిచ్చ
లెల్లప్పు డెప్పటి కేప్రొద్దు నెడప కే
నాఁ డెప్పు డుడుగక నాఁ జెలంగు
తే. సంతతాఖ్య కోలము వంగసమ్ము వంగ
డమ్మనఁ గులాఖ్య వర్తిల్లుఁ గ్రమ్మఱ మఱి
మగుడ వెండియుఁ బలుమఱు మరల సారె
తిరుగ ననఁ బునరాఖ్యలు పరఁగు సాంబ. 37

టీ. గమి, పౌఁజు, మొత్తము, కదుపు, చేరువ, బారు, పిండు, కూటువ, పరి, దండు, దిమ్ము, గుంపు, తుటుము, గుమి, కూటు, పదుపు-౧౬=సమూహము. వెళ్లె, వెడలె, వెలలె, వెలువడె-౪=నిర్గతుఁడయ్యె-ప్రయాణమాయెను. ఎన్నఁడు, వాలాయము, ఎపుడు, నిచ్చలు ॥పా॥ నిచ్చ, ఎల్లప్పుడున్, ఎప్పటికిన్, ఏప్రొద్దును, ఎడపక, ఏనాఁడు, ఎప్పుడున్, ఉడుగక-౧౧=సదా. కోలము, వంగసము, వంగడము-౩=కులము. క్రమ్మఱన్, మఱి, మగుడన్, వెండియున్, పలుమఱు, మరలన్, సారె, తిరుగన్-౮=పునః.

సీ. పంద కోఁచ పిఱికి పాటుఁబో తనఁగను
సమరభీరుని పేరు లమరుచుండు
విడియము వీడెంబు వీడ్యము వక్కాకు
తములము బాగాలు తమ్మలంబు
నాఁ జనుఁ దాంబూలనామముల్ కొనియాడె
నగించెఁ బొగడెఁ గొండాడె నెంచెఁ
గైవార మొనరించె నా వినుతికిఁ బేళ్లు
కచ్చ కోరిక కోర్కి యిచ్చ యనఁగ
తే. నిచ్చ కగు రోసెఁ బరికించె నెమకెఁ దడవె
వెదకె నారసె నరసెను వెతకె ననఁగ

దనరు నన్వేషణాఖ్యలు తన్నెఁ దాఁచె
నడుగుతాటించెఁ గాళ్లచే నడిచె ననఁగ
నమరుఁ బదతాడనాభిధానములు సాంబ. 38

టీ. పంద, కొంచ, పిఱికి, పాఱుఁబోతు(పాఱు+పోతు)-౪-యుద్ధభీరువు. విడియము, వీడెము, వీడ్యము, వక్కాకు, తములము, బాగాలు, తమ్మలము-౭=తాంబూలము. కొనియాడె, అగ్గించె, పొగడె, కొండాడె, ఎంచె, కైవారమొనరించె-౬=స్తోత్రముచేసెను. క్రచ్చు, కోరిక, కోర్కి, ఇచ్ఛ-౪=ఇచ్ఛ. రోసె, పరికించె, నెమకె, తడవె, వెదకె, ఆరసె, అరసె, వెతకె-౮=అన్వేషించెను, తన్నె, తాఁచె, అడుగుతాటించె, కాళ్లచేనడిచె-౪=పాదముతోఁ దన్నెను.

సీ. కొమరు చొక్కాటమ్ము గొనబు చొక్కారము
చొక్కము మేలిమి జోక పొలుపు
నాణెంబు సొరు విన్నాణంబు తిన్నన
పరఁగు చొక్క చెల్వు మురువు తనరు
నగు తియ్యపొనరు చెన్నలరు నలువు తీరు
వఱలు జాను చెలంగు కొఱలు నొనరు
చను తగు నొప్పు నెసంగు ననెడు పేళ్లు
తగు మంజులమునకు దండ యొద్ద
తే. చెంత కుఱఁగలి డగ్గఱ చేర్వ పొంత
దాపు సరస కెలను పజ్జ ప్రాపు వద్ద
యండ చక్కి గరిడి యన నమర నొస
మీపనామములు మనోజ్ఞరూప సాంబ. 39

టీ. కొమరు, చొక్కాటము ॥రూ॥ చొకాటము-చొక్కటము, గొనబు, చొకారము, ॥రూ॥ చొక్కారము, చొక్కము, మేలిమి,

తోఁక, పొలుపు, నాణెము, సౌరు, విన్నాణము, తిన్నన, పరఁగు, చొక్కు ॥రూ॥ చొక్క-చొక్కా (ఈ 3 ను, చొక్కమునకు వృత్తిని మీఁది వర్ణము లోపింపఁగా మిగిలినరూపములు), చెల్వు, మురువు, తనరు, అగు, తియ్య, పొనరు, చెన్ను, అలరు, నలువు, తీరు, వఱలు, జాను, చెలఁగు, కొఱలు, ఒనరు, చను, తగు, అమరు, ఒప్పు, ఎసఁగు-౪౦=మంజులమైనది. దండ, ఒద్ద, కుఱఁగలి, డగ్గఱ ॥రూ॥ దగ్గఱ, చేర్వ ॥రూ॥ చేరువ, పొంత, దాపు, సరస, కెలను, పజ్జ (ప్ర. పశ్చాత్), ప్రాపు, వద్ద, అండ, చక్కి, గరిడి-౧౭=సమీపము.

సీ. పిమ్మటఁ దరువాతఁ బిదప వెన్క వెనుక
 ననఁగఁ బశ్చాదభిఖ్యలు చెలంగు
సడలె వదలె వీలె జాఱె వీడె ననంగఁ
 జ్యుతసమాఖ్య లగు లొచ్చు కొద కడమ
కుఱుచ యొచ్చెము తగ్గు కొంచెము తక్కువ
 కుందు కొదవ లోను కొద్ది యనఁగ
మెఱయు న్యూనతపేళ్లు మిక్కిలి యెక్కువ
 యెచ్చు వెల్లుదనము పెచ్చు మిగుల
తే. హెచ్చనఁగ నధికాభిఖ్య లెసఁగు చుండుఁ
దొలుత ముందర నుఱ్ఱ మున్ను తొల్లి మునుపు
ముందు మున్న తొలి యనఁ జనుఁ బూర్వమునకుఁ
దడవు జాగన నాలస్య మషరు సాంబ. 40

టీ. పిమ్మట, తరువాత (తరువాయి సప్తమ్యేకవచనము), పిదప, వెన్క, వెనుక-౫=అనంతరము. సడలె, వదలె, వ్రీలె, జాఱె, వీడె-౫=చ్యుతమయ్యె. లొచ్చు, కొద, కడమ, కుఱుచ, ఒచ్చెము, తగ్గు, కొంచెము, తక్కువ, కుందు, కొదవ, లోను, కొద్ది-౧౨=న్యూనత. మిక్కిలి, ఎక్కువ, ఎచ్చు, వెల్లుదనము, పెచ్చు, మిగులన్, హెచ్చు-౭=అధికము. తొలుతన్,

ముందర ॥పా॥ ముందఱ, మున్ను, తొల్లి, మునుపు, ముందు, మును, తొలి-౭=పూర్వము. తడవు, జాగు-౨=ఆలస్యము.

సీ. తాఱుమాఱయ్యెను దడఁబడె వీడ్వడె
నని విపర్యాసాఖ్య లమరు సాము
సగము సాఁబా లనఁ దగు నర్ధ మనుటకుఁ
దూఱొనెఁ జొరఁబాఱెఁ దూఱెఁ జొచ్చె
ననఁగఁ బ్రవేశించె ననుటకుఁ దనరారు
మొత్తెఁ గొట్టెను వ్రేసె మోఁదె ననఁగఁ
బ్రహరించె ననుట కౌఁ బనిచె ననిచెఁ బుచ్చె
నంపెఁ బుత్తెంచెఁ బొమ్మనియెఁ బంపె
తే. గెలువు మనె ననఁ బ్రస్థితాఖ్యలు చెలంగుఁ
జాయ పొంతనఁ జోటనఁ బాయ యిక్క
చక్క తావనఁగఁ బ్రదేశసంజ్ఞ దనరు
నంబరనదీలసజ్జటాడంబ సాంబ. 41

టీ. తాఱుమాఱయ్యెను, తడఁబడెను, వీడ్వడెను-౩=విపర్యాసము(తలక్రిందు). సాము, సగము, సాఁబాలు-౩=అర్ధము. తూఱొనెను, చొరఁబాఱెను, తూఱెను, చొచ్చెను-౩=ప్రవేశించెను. మొత్తెను, కొట్టెను, వ్రేసెను, మోఁదెను-౪=ప్రహరించెను. పనిచెను(పోవుధాతుప్రేరణము), అనిచెను, పుచ్చెను (పోవుధాతుప్రేరణము), అంపెను, పుత్తెంచెను, పొమ్మనియెను, పంపెను, గెలువుమనెను-౮=ప్రయాణముసేయించెను. చాయ, పొంత, చోటు, పాయ, చక్కి, తావు-౬=ప్రదేశము.

సీ. అచట నయ్యెడ నందు నిచ్చో నదిగో నట
నచ్చట నక్కడ నకడ నాడ
నావంక నల్లదె యనఁ దత్ప్రదేశాఖ్య

లోదవు ముంగల మ్రోల ✽ నెదుట ముందు
ముందట యనఁగ స✽మ్ముఖము పేళ్లు రహించు
నిరుదెస లిరువంక ✽ లిరుగెలంకు
లిరుపక్క లిరుమైల ✽ లిరుగ్రేవ లిరుగడల్
సూరె లనెడి పేళ్లు ✽ మీఱు నుభయ
తే. పార్శ్వనామముల్ వడసెందె ✽ బాళితాఁకె
మైమఱచెఁ గడపట్టె సొ✽మ్మసిలె ననఁగ
మూర్ఛ కాఁ గికురించెను ✽ మోసపుచ్చెఁ
బిక్కు చేసె నా వంచన✽పేళ్లు సాంబ. 42

టీ. అచటన్, అయ్యెడన్, అందున్, అచ్చోటన్, అదిగో ॥రూ॥ అదె, అటన్, అచ్చటన్, అక్కడన్, అకడన్, ఆడన్, ఆవంకన్, అల్లదె ॥రూ॥ అల్లదిగో-౧౨=ఆప్రదేశమునందు. ముంగల, మ్రోల, ఎదుట, ముందు, ముందట-౫=సమ్ముఖము. ఇరుదెసలు, ఇరువంకలు॥రూ॥ఇర్వంకలు, ఇరుగెలఁకులు, ఇరుప్రక్కలు, ఇరుమైలలు, ఇరుగ్రేవలు, ఇరుగడలు, సూరెలు-౯=ఉభయపార్శ్వములు. వడసెందెను, బాళితాఁకెను, మైమఱచెను, కడపట్టెను, సొమ్మసిల్లెను-౫=మూర్ఛనొందెను. కికురించెను, మోసపుచ్చెను, పిక్కుచేసెను-౩=వంచించెను.

సీ. వెఱ బీతు దిగు లళ్కు ✽ వెఱ పదరు బెదరు
జళు కెద జడుపన ✽ వెలయు భయము
కత్తి వాలడిదము ✽ కైదువు నన ఖడ్గ
మెసఁగు బల్లెము గడ ✽ యీఁటె చివ్వ
యనఁగఁ గుంతాఖ్య లౌ ✽ నామెత పందుగ
పబ్బం బనఁగ నుత్స✽వమున కలరు
వంక వంకర సొట్ట ✽ డొంకన వక్రత

౧౦=కవచము. అరదము, (ప్ర. రథము), తేరు-౨=రథము. హాయలుబం
డి, కొల్లారుబండి ॥రూ॥ కొలారుబండి-కొల్లాబండి-౪=గోశతాంగము (గాడీ).
మునికోల, ఆరెకోల, ముల్లుకోల ॥రూ॥ ములుకోల-౪=తోత్త్రము (ఛబుకు).

సీ. దీవట్లు పంజులు దివ్వటీల్ దివటీలు
దివియ లనం గరదీపిక లగు
నొగ కాఁడిమ్రాఁ కనఁ బగుఁ గూబరము కాన్క
కానుక సూడిదె కప్పం మనఁగఁ
గరము పేళ్లగు గద్దె గద్దియ యనఁగ సిం
హాసననామంబు లమరు గొటిజ
గొల్లెనయు గుడారు గూడార మనఁ ద
బటకుటీరము నొప్పి బాద య
తే. తెగులు తెవు లన రోగాఖ్య లగు
మందరి యనంగ వైద్యనామంబు
దండ చేరు సరము పేరు తావడ
సరి యనఁగ హారనామముల్ 46

టీ. దీవట్లు, పంజులు, దివ్వటీలు, దివ రదీపి
కలు. నొగ, కాఁడిమ్రాఁకు-౨=కూబరము. ానిs,
సూడిదె, కప్పము-౫=కరము (పన్ను). గ ము.
గొటిజ, గొల్లెన ॥రూ॥ గొల్లియన, గుడారు
౬=పటకుటీరము (డేరా). నొప్పి, బ
లు, తెవులు-౫=రోగము. వెజ్జు (ప్ర. వై
దండ, చేరు, సరము, పేరు, తావడ

సీ. సోబె సిబ్బె మనఁ బ
చెఱఁగు చుంగన

నెయ్యి నే చము రన ఁ నెగడు నాజ్యము పేళ్లు
తైలాఖ్య యగు నూనె ఁ తలచము రన
దివ్యచమురు నామిఁదెము నాముదఁ బన
నేరండతైలాఖ్య ఁ లెసఁగుఁ గోపు
సారాయి యనఁ జెల్లు ఁ వారుణీనామముల్
తిలపిష్టమున కగుఁ ఁ దెలికపిండి

తే. గాన్గుపిండి యనంగఁ దగ్రక్రంబు వెలయుఁ
జల్ల మజ్జిగ యన దధిసంజ్ఞ దనరుఁ
బెరుఁగు కలు పన గోరంట ఁ బెల్ల మచ్చు
నా గు[illegible] లగు జగన్నాథ సాంబ. 47

టీ. [illegible]ము-౨=కిలాసము. కొంగు, చెఱఁగు, చుంగు-3=వ
స్త్రముకొ[illegible]॥ నెయ్యి, నే, చమురు-౪=ఘృతము. నూనె, తల
చమురు-[illegible]చమురు, అమిదెము, ఆముదము - 3=ఏరండతై
లము. [illegible]=మద్యము. తెలికపిండి, గాన్గుపిండి-౨=తిలపి
ష్టము. [illegible]ము. పెరుఁగు, కలుపు-౨=దధి. గోరంట, బె
ల్లము[illegible]

సీ. [illegible] ఁ తొడవు లనఁగఁ జెల్లు
[illegible]త్రమునకు రూక
[illegible] ఁ దనరు మేలుతరంబు
[illegible] మీసరంబు
[illegible] శేష్ఠనామంబు
[illegible]గ నావు
[illegible]లకు విం
[illegible]ర లన

తే. జమిడివీచోపు లనఁ జామరములఽకాన
వాతు కల్కండ చక్కెరఽపంచదార
కండచక్కెర మేల్పులఽకండ మనఁగ
శర్కరాభిఖ్య లగు శైలఽచాప సాంబ. 48

టీ. ఒడమెలు (ఇది అఱవపదము), సొమ్ములు (ప్ర. స్వమ్), తొడవులు-౩=భూషణములు. రూక, ధనము (ఇది తత్సమము), రొక్కము (ప్ర. రుక్మము)౩=విత్తము. మేలుతరము, మేల్బంతి, కన్నాకు, మీసరము, తలకట్టు-౫=శ్రేష్ఠము. అనవుడున్, నాఁగన్, నాన్, అనఁగన్, నావుడున్-౫=అనఁగా. వింజామరములు, వింజామరలు, జమిడివీచోపులు-౩=చామరములు. నవాతు, కల్కండ, చక్కెర, పంచదార, కండచక్కెర, మేలుపులకండము.౬=శర్కర.

సీ. సైకము తోడెము ఽ సన్న మన్నువ జిల్గు
వలిపము చిఱు లేఁత ఽ కొలఁది యులఁతి
యసదు లే జీ బన ఽ నమరు స్వల్పమునకుఁ
బెను గొప్ప బలు పేరు ఽ పెద్ద దొడ్డ
గన మన నధికాఖ్య ఽ లొనరుఁ దోరము హెమ్మ
గమక మొ మ్మనఁగ స్థూఽలము చెలంగు
దస్సెఁ గుండె ముడింగెఁ ఽ దాఁకె నుబ్బడఁగెను
సుగ్గెఁ గ్రుంగెను డొంకె ఽ సగ్గె నుక్కెఁ
తే. దగ్గె నన క్షీణదశ కగు ఽ డబ్బు బద్దు
పొల్లు డబ్బఱ తాటోటు ఽ బొంకు రవలి
కల్ల జూ దన ననృతంబుఽపేళ్లు వెలయు
నిలుకడ యనంగ నిరతాఖ్య ఽ నెగడు సాంబ. 49

టీ. సైకము, తోడెము, సన్నము, అన్నువ, జిల్గు ॥రూ॥ జిలుఁగు, వలిపము,

చిఱు, లేఁత, కొలఁది, అలఁతి. అసదు, లే, జీబు-౧౪=స్వల్పము. పెను, గొప్ప, బలు, పేరు, పెద్ద, దొడ్డ, గనము-౭=అధికమైనది. తోరము, హామ్ము, గమకము, ఒమ్మ-౪=స్థూలము. డస్సెను, కుందెను, ముడిఁగెను, తాఁకెను, ఉబ్బడఁగెను, మ్రగ్గెను, క్రుంగెను, డొంకెను, సగ్గెను, స్రుక్కెను, తగ్గెను-౧౧=క్షీణించెను. డబ్బు, బద్దు, పొల్లు, దబ్బర ॥రూ॥ డబ్బఱ, టోటు, బొంకు, టపలి ॥రూ॥ తపళి, కల్ల, జూదు-౧౧=అసత్యము. నిలుకడ=నిరతము.

సీ. ఎంచె గణుతిచేసె నెన్నికనిడె నెన్నె
నన,గ గణించుట కమరుఁ దాల్మి
సైరణ యోర్పన శాంతత పేళ్ళగు
నెమ్మి నెమ్మది హాయి నిమ్మళంబు
నాఁగ నిరాతంక నామము లగు వడ
యలయిక బడలిక యలపు సేద
యనఁగ శ్రమాఖ్యలౌ నగ్గలంబాయెను
మేరతప్పెను మట్టుమీఱె మించె

తే. వెక్కసం బయ్యె నుబ్బవయ్యెఁ గ్రిక్కిఱిసెను
ననఁగ నుత్కృష్ట మనుటకౌ నావరించె
నిండె నెగడె వెలసెఁ బర్వె నిగిడె ననఁగ
వ్యాప్త మయ్యె ననెడిపేళ్ళు కలుగు. సాంబ. 50

టీ. ఎంచెను, గణుతిచేసెను, ఎన్నికనిడెను, ఎన్నెను-౪=గణించుట. తాల్మి ॥రూ॥ తాలిమి, సైరణ ॥రూ॥ సయిరణ, ఓర్పు ॥రూ॥ ఓరుపు-౬=శాంతత్వము. నెమ్మి, నెమ్మది (నెఱ+మది), హాయి, నిమ్మళము-౪=నిరాతంకము. వడ, అలయిక, బడలిక, అలపు, సేద-౫=శ్రమము. అగ్గలమయ్యెను, మేరతప్పెను, మట్టుమీఱెను, మించెను, వెక్కసమయ్యెను, ఉబ్బవ

య్యెను, క్రిక్కిఱిసెను-౬=ఉత్కృష్టమయ్యెను. ఆవరించెను, నిండెను, నెగడెను, వెలసెను, పర్వెను, నిగిడెను-౬=వ్యాపించెను.

సీ. అవసడి యాడిక ♦ యారడి సడి ఱట్టు
    నగడు దూఱు ననఁ నింద ♦ కమరు మాల్మి
యలవాటు వాడుక ♦ యలవడుటనఁ బొల్చుఁ
    బరిచయాభిఖ్యలు ♦ పన్నిదంబు
పందెము జూద మ♦నం దగు ద్యూతంబు
    నిబ్బది నిక్కము ♦ నిలువరంబు
నిజము నిక్కువ మన ♦ నెగడు సత్యము పేళ్లు
    గోర్వంక నెలకూన ♦ గోటినాటు
తే. నా నఖక్షత మగును దం♦తక్షతములు
    కెరలుఁ బలునొక్కు వాతెఱ♦కెంపు పెదవి
    గంటి కెమ్మోవిగుఱి యనఁ ♦ గౌఁగిలి యనఁ
    గవుఁగి లనఁగ నాలింగ నా♦ఖ్య లగు సాంబ. 51

టీ. అవసడి, ఆడిక, ఆఱడి, సడి, ఱట్టు, అగడు, దూఱు-౭=నింద. మాల్మి ॥రూ॥ మాలిమి, అలవాటు, వాడుక, అలవడుట - ౪=పరిచయము. పన్నిదము, పందెము, జూదము ॥రూ॥ జూజము (ప్ర. ద్యూతము)-౪=ద్యూతము. నిబ్బది, నిక్కము, నిలువరము, నిజము, నిక్కువము-౫=సత్యము. గోర్వంక ॥రూ॥ గోరువంక, నెలకూన, గోటినాటు - ౩=నఖక్షతము. పలునొక్కు, వాతెఱకెంపు, పెదవిగంటి, కెమ్మోవిగుఱి-౪=దంతక్షతము. కౌఁగిలి, కవుఁగిలి-౨=ఆలింగనము.

సీ. నాగకేసరులు చె♦న్నంగులు కురువ్రులు
    భోజనప్రియములు ♦ రాజనములు
గన్నెఱు లిప్పపూల్ ♦ గంగాజలంబులు

మట్టకారులు పూలకమంజరీలు
పెద్దవంకలు పాలవెల్లులు ముత్తెపు
సరులు సంబావులు చంద్రవంక
ఏనుఁగుకొమ్ములు మానికములు వన్నె
పూలు సీతాభోగము లన శాలి
తే. ధాన్య మెసఁగును దూము ముంత ముకుసంబు
బల్ల కుంచము సోల తవ్వ పడి యడ్డ
గరిసె పుట్టి సెలగ మెడా కల మనంగ
ధాన్యములు గొల్చువానికి దగును సాంబ. 52

టీ. నాగకేసరులు, చెన్నంగులు, కురువులు, భోజనప్రియములు, రాజనములు, గన్నెలులు, ఇప్పపూలు, గంగాజలములు, మట్టకారులు, పూలమంజరీలు, పెద్దవంకలు, పాలవెల్లులు, ముత్తెపుసరులు, సంబావులు, చంద్రవంకలు, ఏనుఁగుకొమ్ములు, మానికములు, వన్నెపూలు, సీతాభోగములు ఈ గాయను వడ్లవిధముల పేళ్లు. తూము, ముంత, ముకుసము, బల్ల, కుంచము, సోల, తవ్వ, పడి, అడ్డ, గరిసె, పుట్టి, సెలగ, మెడా, కలను - ఈ గరను ధాన్యములు కొలుచు సాధనముల పేళ్లు.

క. ఇమ్మనుజవర్గుఁ జేసితి
సమ్మదమునఁ దీని వినినజనులు భళా చో
క్కమ్మనఁగా నెంతయు నన
ఘమ్మనఁగా మహిని వెలయుఁగావుత సాంబా. 53

తా. ఈమానవవర్గును రచించినాఁడను. ఇది వినునట్టిజనులు 'బళారే యెంత చొక్కమైనది నిర్దుష్టమైనది' అనఁగా భూమియందుఁ బ్రసిద్ధి నొందుసుగాత.

మానవవర్గు - సమాప్తము.

స్థావరవర్గు.

క. శ్రీవరదాయక పాయక
దేవరనామాంకితముగఁ దేటపఱచెదఁ
స్థావరవర్గును గవితా
భావరసజ్ఞు లెద మెచ్చఁ బశుపతి సాంబా. 54

తా. సంపత్కరము లగువరముల నిచ్చువాఁడా! పశుపతీ! సాంబమూర్తీ! కవిత్వపుభావమును రసమును నెఱింగినవారు మెచ్చుకొనునట్లు స్థావరవర్గును నెడతెగక నీపేర నంకితముగా విశదపఱచుచున్నాను.

సీ. ఇలతాల్పు గట్టు గుబ్బలి కొండ మల తిప్ప
యన శైలనామంబు లమరు మంచు
టిలతాల్పు వడకుగుబ్బలి దుగ్గికన్నయ్య
గట్లరాయఁడు బేసికంటిమామ
చలికొండ వలిమల పులుచూలితాత నా
హిమగిరినామంబు లెసఁగుఁ బసిఁడి
గట్టు వేల్పులమన్కిపట్టు క్రొన్నెలదారి
సింగిణి యన మేరుశిఖరి వొల్చు
తే. విసపుమేఁతరిబలుటెంకి వెండికొండ
తెలిమల యనంగ రజతాద్రి తేజరిల్లు
బటువుమల తుదగట్టనఁ బరఁగుఁ జక్ర
వాళగిరిపేళ్లు త్రిభువనవంద్య సాంబ. 55

టీ. ఇలతాల్పు=భూమిని ధరించినది, గట్టు, గుబ్బలి, కొండ, మల, తిప్ప- ఇ = పర్వతము. మంచుటిలతాల్పు = మంచుకొండ, వడకుగుబ్బలి=చలికొండ,దుగ్గికన్నయ్య=దుర్గను(పార్వతిని) కన్నతండ్రి,గట్లరాయఁ

డు=పర్వతరాజు, వేసికంటిమామ=శివునిమామ, చలికొండ, వలిమల, పులుచూలితాత=తెల్లుకసవునఁ బుట్టినకుమారస్వామికి పితామహుఁడు - ౫ = హిమవంతుఁడు. పసిఁడిగట్టు=బంగారుపర్వతము, వేల్పుల...పట్టు=దేవతలవాసస్థానమైనది, క్రొన్నె...సింగిణి=లేఁతచంద్రుని ధరించినశివునికి విల్లైనది-3=మేరుపర్వతము. విసపు...టెంకి=విషమును భక్షించినశివునిగొప్పస్థానము, వెండికొండ, తెలిమల=తెల్లనికొండ-3=కైలాసపర్వతము. బటువుమల=గుండ్రనైనకొండ, తుదగట్టు = కడపటనుండుకొండ - ౨ =చక్రవాళపర్వతము.

సీ. కవ్వపుమల తరిగట్టన మందరం
బడరుఁ దూరుపుమల పొడుపుఁదిప్ప
మొదటికొండ యనంగ నుదయాచలం బొప్పుఁ
బడమటిమల క్రుంకుపుడమితాల్పు
నా నస్తగిరి కగు తాఁపు తాకల్లనఁ
బ్రస్తరాఖ్య దలిర్పుఁ బల్లె యూరు
కుప్పం బనఁగ గ్రామ మొప్పును బ్రోలు వీ
డనఁ బట్టణముపేరు లలరుచుండు
తే. నిరవు టెంకి యునికి యిక్క యిల్లు గీము
మనికి పట్టు బిడారు కొంప యిలు నెలవు
నట్టు తావన మందిరనామము లగు
శంబరాహితమదభిదాడంబ సాంబ. 56

టీ.కవ్వపుమల=(సముద్రమును చిలికినపుడు)కవ్వముగానుండినకొండ, తరిగట్టు=(సముద్రమును) చిలికినకొండ - ౨=మందరపర్వతము. తూరుపుమల=తూర్పుదిక్కుననుండుకొండ,పొడుపుఁదిప్ప=ఉదయపర్వతము, మొదటికొండ-3=ఉదయపర్వతము. పడమటిమల=పడమటనుండుకొండ, క్రుంకు

పుడమితాల్పు=అస్తమించు పర్వతము-౧=అస్తగిరి. తాయి, అా, కల్లు-౩=శిల. పల్లె, ఊరు, కుప్పము - ౩=గ్రామము. ప్రోలు, వీడు-౨=పట్టణము. ఇరవు॥రూ॥ ఇరువు, టెంకి, ఉనికి, ఇక్క, యిల్లు, గీము (ప్ర.గృహము)-మనికి, పట్టు, బిడారు, కొంప, ఇలు, నెలవు, నట్టు, తావు(అన్యదేశ్యము)-౧౫=మందిరము.

సీ. టెంకాయచెట్టన టేద్రమాను నారిక
డం బన నారికేళంబు దనరుఁ
దా డనఁ దాళ మా దాళిమ్మ దానిమ్మ
యన దాడిమియుఁ బొన్న పొన యనంగఁ
బున్నాగముఁ దనర్చు గన్నేఱు గన్నేఱు
నాఁగను గరవీర నామము ల
రేఁగు రే నన బదరికిఁ జెల్లు
బిలువ మనఁ దనర్చు
తే. జమ్మి జం బన శమి యగుఁ
దనరు సంపెఁగ సంపఁగె
యుసిరి యుసిరిక యన
యనఁగ రా వన నశ్వ

57

టీ. టెంకాయచెట్టు ॥ ... మాను ॥రూ॥ తే
ద్రమాను, నారికడము-౫=నారి ... (తాటిచెట్టు)-
దాళిమ్మ, దానిమ్మ ॥రూ॥ ... -౨=పున్నాగ
వృక్షము. గన్నేఱు, గ ... -౨=బదరి. మా
రేడు, బిలువము-౨= ... ము. సంపెఁ
గ, సంపఁగె॥రూ ... ౩=ధాత్రి.

సీ. అత్తి మేడి యనంగ నౌదుంబరం బొప్పు
మావి మామి డన నామ్రము దనర్చు
వెలఁగ వెలంగ నా వెలయుఁ గపిత్థంబు
మల్లె మల్లియ నాఁగ మల్లిక యగు
జాజి జాది యనంగ జాతి యౌ నేరేడు
నేరెడు నా జంబు నెగడుచుండుఁ
పాదిరి కలిగొట్టు నాఁ దగుఁ బాటలి
పొగడ పోవ డన నొప్పును వకుళము
తే. మ్రాఁకు మ్రాను చెట్టనఁగ ద్రుమంబు చెలఁగుఁ
దీఁగ తీఁగియ … న తీఁగె యనఁగఁ
దనరు లత పే… నసలు విరులు
పువ్వు లలరు … బు లగు సాంబ. 58

టీ. అత్తి, … ము. మావి, మామిడి-౨=ఆమ్రవృక్ష
ము. వెలఁగ, వెల… , మల్లియ-౨=మల్లిక. జాజి, జాది-
౨=జాతిపుష్పము … =జంబూవృక్షము. పాదిరి, కలి
గొట్టు-౨=పాటలి … ము. మ్రాఁకు, మ్రాను, చెట్టు-
౩=సామాన్యముగా … వ, తీఁగియ ॥రూ॥ తీవియ,
లతకూన (మిశ్ర… త. పూవులు ॥రూ॥ పూలు,
ననలు, విరులు, … =పుష్పములు.

సీ. మొగ… కి యన
న…

దొఱ తొలి తొఱ్ఱ నాఁ | దరుకోటరం బొప్పుఁ
దమ్మి తామ రనఁ గం | జమ్ము పరఁగుఁ
దొగ తొవ కలు వనఁ | దగు నుత్పలమునకు
దట్టంబు జొంపంబు | తఱుచు జీబు
తే. గుమురు తంపర యన ని | బిడము దనర్చు
మొగడ మొగ్గ యనం దగు | ముకుళమునకు
నిక్షుకాండంబునకుఁ బేరు | లెసఁగుఁ జెఱకు
కనులుగలమ్రాను తియ్యమ్రా | ననఁగ సాంబ. 59

టీ. మొక్క, మోటిక ॥రూ॥ మొట్టిక, మొటిక, మోసు, మోక, మొలక-౭=అంకురము. ఇగురు, తలిరు, చిగురు ॥రూ॥ చివురు-౪=పల్లవము. కొన, తుద-౨=అగ్రము. తొఱ, తొలి, తొఱ్ఱ-౩=వృక్షకోటరము. తమ్మి, తామర-౨=తామరసము. తొగ, తొవ, కలువ-౩=ఉత్పలము. దట్టము, జొంపము, తఱుచు, జీబు, గుమురు ॥రూ॥ గుబురు, తంపర-౭=నిబిడము. మొగడ, మొగ్గ-౨=ముకుళము. చెఱకు, కనులుగలమ్రాను, తియ్యమ్రాను-౭=ఇక్షుకాండము.

సీ. తెలుపు తెల్లన తెల్ల | తెల వెల్ల
ధవళవర్ణ మెసఁగుఁ | దొవ
కెంజాయ యెఱు పెఱ్ఱ | కెం
ర్ణ మగు నల్లన కఱి |
నలు పన నీలవర్ణము పా
పసరుచా యన
నళిది పసు పనంగ
తేట నున్న
తే. నిద్ద మన

కళుకు జిగి రంగు మెఱపనఁ గ్ బొలుచుఁ గాంతి
నొడ్డు దరి గట్టనఁగఁ గూలక్ మొనరు సాంబ. 60

టీ. తెలుపు, తెల్లన, తెల్ల, తెలి, వెల్ల, వెలి-౬=ధవళవర్ణము. తొవరు, తొగరు, కెంజాయ (కెంపు+చాయ), ఎఱుపు, ఎఱ్ఱ, కెంపు-౬=రక్తవర్ణము. నల్లన, కఱి, నల్ల, కప్పు, నలుపు-౫=నీలవర్ణము. చామన, పసరుచాయ-౨=శ్యామవర్ణము. అరిది, పసుపు - ౨=పీతవర్ణము. తేట, నున్నన, నున్న, తెలివి, నునుపు, నిద్దము (ప్ర. స్నిగ్ధము)-౬=స్నిగ్ధత. నిగ్గు, డాలు, మినుకు ॥రూ॥ మిన్కు, మిన, మించు, నిగ, తళుకు ॥రూ॥ తళ్కు, మెఱుంగు, చికిలి, కళుకు, జిగి, రంగు, మెఱపు-౧౫=కాంతి. ఒడ్డు, దరి, గట్టు-౩=కూలము-తీరము.

సీ. ఆణి చినుకుఁబూస క్ పాణి సుప్పాణి ము
  త్తెము ము త్తియంబు ముక్త్య మనఁ దనరు
మౌక్తికాఖ్యలు కెంపు క్ మానికము రతన
  మనఁగ మాణిక్యాహ్వయఁబు లలరుఁ
బగడము ... బకనఁగ విద్రుమము పొల్చుఁ
  బక్కి ... క్ పచ్చ యనఁగ
మరకత ... ముగతాలు మూలతా
  లన ... ముకల్లరటుఆయి
తే. కప్పు ... మొప్పుఁ బిల్లు
  పూరి ... ను-గు గడ్డి
గఱి ... తుంగ
వి ... సాంబ. 61

...టైడుపూస, పాణి,

కెంపు, మానికము, రతనము (ప్ర. రత్నము) -౩=మాణిక్యము. పగడము, పవడము-౨=విద్రుమము. పక్కిరాయనిఱాయి, పచ్చ - ౨=మరకతము. మగఱాలు, మూలఱాలు-౨=వజ్రములు. పుల్లంటుఱాయి, కప్పుఱాయి-౨= నీలము. పిల్లు, పూరి, చిగిరింత, ఏట్రింత, పోనుఁగు, గడ్డి, గఱిక, పచ్చిక, వెణుతురు, కసవు (ప్ర.ఘాసము), తుంగ, విడవలి.౧౨=తృణభేదములు.

సీ. ఎల్లి చుట్టువు గోడు | గెండమలు వనంగ
ఛత్రంబు దనరు ధ్వ|జంబు పేళ్లు
టెక్యము టెక్కెము | టెక్కియము సిడం...
పడగ డాలనఁ జెల్లు | నిడివి ని...
సోఁగ నిడుపు చాఁపు | నాఁగ దీర్ఘ...
మఱుఁగు చాటోలము | మఱ...
దగుఁ బిధానాఖ్యలు | జగతి జగ...
యరుఁగ గన వేదిక | కమర...

తే. యిల పుడమి మన్ను బువి ప...
ధరణి కగు విప్పు వెడలుపు | ...
వెడఁద యన విస్తరాఖ్యలు | ...
ససి యనఁగ సస్యనామము ...

టీ. ఎల్లి, చుట్టువు, గో...
టెక్కెము, టెక్కియము, ...
జము. నిడివి, నిడుద, ...
చాటు, ఓలము, మఱు...
రూ॥ తిన్నియ, ...

సీ. మోడు మొరడు మొద్దు ౯ మోటన స్థాణు వౌ
బొఱియ కలుఁగు బొక్క ౯ బొంద లోయ
యన బిలాఖ్యలు చెల్లు ౯ నడుసు బురద ఒంపి
యన లసఁ బంకాఖ్య ౯ లెసఁగు మడుఁగు
మడు వన హ్రద మొప్పుఁ ౯ బోడ వన నున్నతం
బగు గోడ యనఁగఁ గు౯డ్యంబు పొల్చు
సోరణగం డ్లన ౯ మిాఱు గవాక్షము
మా[illegible]ల్. మిద్దెలు ౯ మచ్చు లనఁగ
తే. దా[illegible]ము లౌఁ ౯ దరకసంబు
బ[illegible]ిన యనఁ ౯ బరఁగుఁ దూణి
[illegible] బెత్తె ౯ పెట్టియ యనఁ.
[illegible]ణ౯పేటి సాంబ. 63

[illegible]డు, మొరడు, మొద్దు, మోటు-౪=స్థాణువు.
[illegible] కలుఁగు, బొక్క, బొంద. లోయ-౭=
[illegible]పి, అసలు-౪=పంకము. మడుఁగు, మడువు-
[illegible]గు - ౨=ఉన్నతము. గోడ=కుడ్యము.
[illegible] గవాక్షము. మాడుగులు ॥రూ॥ మాడు
[illegible]గృహములు. తరకసము, బత్తళిక,
[illegible] పెత్తె, పెట్టియ-౪=పేటిక.
[illegible] మాద్రి

బల్యంకికాఖ్యలు । పరఁగు లాలి
యుయ్యాల యుయ్యేల । యూయెల తొట్ల జో
ల యనఁగ డోలికాహ్వాయము లెసఁగుఁ
తే. గంకటియు మంచ మనఁ జెల్లు । ఖట్వమునకుఁ
బీఁట పలక యనఁగ నొప్పుఁ । బీఠమునకు
బరణియుఁ గరాట మనుపేళ్లు । భరణి కమరు
నిచ్చెన యనంగ నిశ్రేణి । నెగడు సాంబ. 64

టీ. ఎన, జోడు, సాదిరి, ఈడు, పురుడు, మాద్రి, సాటి, పాటి, తరముఁదీటు, దినుసు, సరి, ఉద్ది, ప్రతి, దిన్సు, సవతు, పోలిక, నొర, జత - ౧౯ = సదృక్షము. పల్లకి, పల్లకీ, పాలకి, పాల్కి - ౪ = పల్యంకిక. లాలి, ఉయ్యాల॥ రూ॥ ఉయ్యాల, ఊయాల, ఊయల, ఉయాల, ఉయ్యేల॥ రూ॥ ఉయ్యెల, ఊయేల, ఊయెల ॥ రూ॥ ఉయేల, తొట్ల, జోల - ౧౩ = డోల. కంకటి, మంచము - ౨ = ఖట్వము. పీఁట, పలక - ౨ = పీఠము. బరణి, కరాటము - ౨ = భరణి. నిచ్చెన = నిశ్రేణి.

సీ. ఉలి యుక్కిను మనఁగ । నొనరు ... ృంజ్ఞ
చెంబు రాగి యనఁ దా...
దగరము కరుగు డోకనఁగ సీస...
గాంస్యంబు వ్రిల్లుఁ । ...
ద్రపునామ మమరుఁ బెక్క...
గుండులు చట్లు మూ...
కడవలు బానలు । పెడ...
భాండముల్ ...
తే. శైవలం బగు...
వెలయుఁ గ...

తిరుకొళం బన సరసికిఁ ✽ బరఁగు వాఁక
యేఱు వంక వాఁ గనఁ బేరు ✽ లెసఁగు సాంబ. 65

టీ. ఉలి, ఉక్కు, ఇనుము-౩=అయస్సు. చెంబు (ఇది అఱవము.) రాగి-౨=తామ్రము. తగరము, కరుగుడు-౨=నీసము. కంచు=కాంస్యము, పిత్తళి- ఇత్తళి॥రూ॥ఇత్తడి-౩=త్రపువు. కుండలు (సామాన్యముగా పాత్రము), చట్లు (నోరువెడల్పుగానుండునవి). మూఁకుళ్లు(మూఁతిపెట్టెడునవి), బుడ్లు(సన్ననినోరుకలిగి పొడుగుగాఉండునవి),కడవలు(నీళ్లుతోడుబిందె), బానలు(చిన్ననోరు పెద్దకడుపునుగలవి),పిడతలు(చిన్నగిండిచెంబువంటివి), వెసళ్లు (వండుటకుఁ దగినవి)-౮=భాండములు. నాఁచు, పాఁచి ॥రూ॥ ప్రాఁచి-౩=శైవలము. నూతులు, బావులు-౨=కూపములు. గుంట, కొలను, కొలఁకు, తిరుకొళము (ఇది అఱవపదము)-౪=సరస్సు. వాఁక, ఏఱు, వంక, వాఁగు-౪=నది.

సీ. మీల్ మీలు చేఁపలు ✽ మీనులు తెఱగఁట్లు
మచ్చెము లనఁ జెల్లు ✽ మత్స్యములకుఁ
దాఁబేలు [illegible] ✽ నాఁ బొల్చుఁ గూర్మము
నె[illegible]న ✽ నెసఁగుఁ గర్కి
యో[illegible]నొనరు నావకు వాన
[illegible]ర్గమున కలరు
[illegible] నొప్పుఁ గరకలు
[illegible]సు వనంగ
[illegible] కురుజు తేనె
[illegible]
[illegible]బు 66

నఖము తగు జోడనలు రవకైనడలు నడ్డ
వేడెములు పర్వులన జుట్టువేడెము లనఁ
బంచధారలనామముల్ కై పరఁగు సాంబ. 72

టీ. సిబ్బె. మెకము=సిబ్బెములు (పొడలు) గలశరీరముతోఁగూడిన
మృగము, గబ్బు...మెకము=మదజలముకంపుగల చెక్కులతోఁగూడిన మృ
గము, గొప్ప...మెకము=గొప్పయొడలు గలమృగము, ఎక్కుడుమెకము=
మహామృగము, గొరు ॥రూ॥ గవురు, చెయ్యిగలమెకము=తొండముగలమృ
గము-కరి, రెంటఁద్రాగుఁడు=రెంటిచే (అనఁగా ఁమముచేతను నోటిచేత
ను) ద్రాగునది-ద్విపము, ఏనుఁగు ॥పా॥ ము=పండ్లే (అ
నఁగా దంతములే) కొమ్ములుగా నొప్పినవ సి), బల్లల
మెకము=పెద్దతలగల మృగము-౧౩=గ =పుట్టకూటిని
(అనఁగా చీమగ్రుడ్లతోఁగలిసిన పు ము, బొచ్చు
మెకము=శరీరమెల్ల బొచ్చు పట మో
క చూపులుగలమృగము, ఎ
వెనమోరగలమృగము-౭=
ము డనలు=

బత్తి నా మహిషికిఁ బరఁగు దుంత
తే. దున్న పోతన మహిష మా దొడ్లు తొట్టి
పట్టు లనఁగ గోస్థానముల్ పరఁగు మంద
కదుపు పదు వనఁ జెలఁగు గోగణము సాగ
లాయ మన నొప్పు వాజిశాలకును సాంబ. 73

టీ. పసి, గిడ్డి, మొదవు, ఆవు, పసరము, తొడుకు-౬=పశువు. గిబ్బ, బసవఁడు, ఆలపోతు, ఆఁబోతు, మూఁపురముదాల్పు=కకుదముదాల్చినది, ఎద్దు, ముక్కంటిమా ... ము-౭=వృషభము. కోడె, గిత్త-౨=ఉక్ష ము. క్రేపు, పడ్డ ... పెయ్య ||రూ|| పేయ-౬=వత్సము. ఎను పెంటి (ఎనుప ... మహిషి-గేదె. దుంత, దున్నపోతు-౨= మహిషము. దొ ... =పసులకొట్టము. మంద, కదుపు, పదు వు-3=గోసమ ... , లాయము-3=అశ్వశాల.

సీ. ... కమ
... జంట
... ాటియపో
... నిత్తి
... కృష్ణమృగం
... బిల్లి
... ం7

వు-౨=వృకము. ముంగిస, వెంట్రువ, ముంగి - 3 = బభ్రువు. కొక్కు, పందికొక్కు-౨=మూషిక. గాడిద ॥రూ॥ గాడ్ద, గాలిగాఁడు, చలువగుఱ్ఱము=చాకలిచలువసేయువస్త్రములనుమోయుగుఱ్ఱము, రేవుజక్కి=చాకలిరేవున నుండుగుఱ్ఱము (చాకలికి గుఱ్ఱమువలె నుపయోగించునదని భావము)-౪=ఖరము. మొఱుగుఁడు=మొఱుఁగునట్టిది. జాగిలము, కుక్క, వేఁపి-౩=శునకము. తొండ, ఊసరవెల్లి-౨=సరటము. చిట్టెలుక (చిఱు×ఎలుక)=బాలమూషిక. ఉడుము, తేళ్లమేపరి=తేళ్లను భక్షించునది-౨=గోధేరము.

సీ. తంతువాయ మగుఁ బాఁదట్టుపురువు సన్న
పిల్లి సాలీఁ డన ౯ రాళ్లరాసి
గాఁడు గరిమిడి యెలుక యన నాఖువు దగు
నెఱకలు చట్టుపల్ ౯ గఱులు ఱెక్క
లనఁ బక్షములు పొల్చు ౯ లావు లీఁక లనంగఁ
బర్ణంబు లగు గువ్వ ౯ పక్కి పిట్ట
పులుఁ గనఁ బక్షికి ౯ వెలయు నుదికొలంకు
పులుఁగు తెల్లనిపిట్ట ౯ నలువ తేజి
తే. పాలు నీరును వెలిసేయు౯పక్కి యంచ
యన మరాళంబు తగుఁ గెంపు౯కనులపులుఁగు
తలిరుమేఁతరి సాఁకుడు౯పులుఁగు మావి
కొమ్మయిలుపుల్గు కోవెల ౯ కోయి లనఁగఁ
బరభృతమునామధేయముల్ ౯ పరఁగు సాంబ॥ 77

టీ. పాదట్టుపురువు॥రూ॥ పాదొట్టుపురువు=బూసిని గలిగించుపురువు, సన్నపిల్లి, సాలీఁడు - ౩=తంతువాయము (సాలెపురుగు). రాళ్లరాసిగాఁడు, గరిమిడియెలక్క-౨=ఆఖువు (రాజమూషకము), ఎఱకలు, చట్టుపలు ॥రూ॥ చెట్టుపలు, గఱులు, ఱెక్కలు-౪=పక్షములు. లావులు, ఈఁ

కలు-౨=పక్షములు. గువ్వ, పక్కి (ప్ర. పక్షి), పిట్ట, పులుఁగు-౭=పక్షి. మది కొలఁకుపులుఁగు=మానససరస్సుపక్షి, తెల్లనిపిట్ట=తెల్లనిపక్షి, నలువతేజి=బ్రహ్మవాహనము,పాలు నీరును వెలిసేయుపక్కి=క్షీరనీరముల వేఱుపఱచుపక్షి, అంచ-౫=హంస. కెంపుకనులపులుఁగు=ఎఱ్ఱని కన్నులుగలపక్షి,తలిరు మేఁతరి=చిగురును భక్షించునది, సాఁకుడు పులుఁగు=అన్యపక్షులచేఁ బెంపఁబడినపక్షి - పరపుష్టము, మావి ... పుల్గు=మామిడికొమ్మ వాసస్థానముగాఁ గల పక్షి, కోవెల, కోయిల-౬=కోకిల.

సీ. పచ్చఱెక్కలపుల్గు ♦ పచ్చవిల్తుని తేజి
పలుకులపులుఁగు నాఁ ♦ జిలుక చిల్క
యనఁగ శుకాభిఖ్య ♦ లగు బట్టికాఁడు గో
ర్వంక గోరింక గోరంక యనఁగ
శారికాహ్వయము లెసంగు నట్టువపిట్ట
నెమ్మి జుట్టుఁబులుఁగు ♦ నెమిలి నమిలి
పురి విప్పియాడెడిపులుఁగు కన్నులు గల
పులుఁ గన బర్హికి ♦ వెలయుచుండు
తే. జంటపిట్ట బటువుగువ్వ ♦ జక్కవ యనఁ
గోకనామంబు లగు మంచుగ్రోలుపుల్గు
నిప్పులను బ్రింగుపులుఁగు వెన్నెలపులుఁ గన
నమరును జకోరనామధేయములు సాంబ. 78

టీ. పచ్చఱెక్కలపుల్గు = పచ్చని ఱెక్కలుగలపక్షి, పచ్చవిల్తుని తేజి=మన్మథునిగుఱ్ఱము, పలుకులపులుఁగు=మాటలు నేర్చుకొనుపక్షి, చిలుక, చిల్క-౫=శుకము. బట్టికాఁడు, గోర్వంక ॥రూ॥ గోరువంక, గొరువంక, గోరింక, గోరంక-౬=శారిక. నట్టువపిట్ట=నాట్యమాడుపక్షి, నెమ్మి ॥రూ॥ నమ్మి, జుట్టుఁబులుఁగు=తలయందు సిగగలపక్షి-శిఖి, నెమిలి, నమిలి, పురివి

ప్పియాడెడు పులుఁగు, కన్నులుగలపులుఁగు=పురులయందుఁ గన్నులవంటి యాకారములు గలిగియుండు పక్షి-౧=బర్హి. జంటపిట్ట=పోతును వెంటియు జంటగా నుండుపక్షి, బటువుగువ్వ=గుండ్రనిపక్షి, జక్కవ-3=చక్రవాకము. మంచుఁ గ్రోలుపుల్గు, నిప్పులను మ్రింగుపులుఁగు, వెన్నెలపులుఁగు-3=చకోరము.

సీ. విరితేనెఁ ద్రావుడు మరునల్లె బమిపుర్వు
తుమ్మెద తేఁటి ముద్దుగలకాళ్ల
పురుగన భ్రమరంబు పొలుచు లకోరీలు
బకదారు లొడ్డీలు పల్లటీలు
పావురములు నేలపల్లటీల్ కూకీలు
పావురా లంతరపల్లటీలు
సురటీ లనంగఁ బొల్చును గలరవములు
కొక్కెర క్రౌంచయుఁ గొక్కరాయి
తే. యనఁగఁ గ్రౌంచాఖ్య లగుఁ గొంగ యన బకంబు
జాలె జలకట్టె యణుజు వేసడము లగుడు
జావడము వారణము బైరి సాళువంబు
కనిసెరము చెంచడము డేగ యనఁగఁ దనరు
శ్యేనమునకు మునీశ్వరాధీన సాంబ. 79

టీ. విరితేనెఁద్రావుడు=మకరందమును గ్రోలునది - మధుపము, మరునల్లె=మన్మథుని యల్లెత్రాడు, బమిపుర్వు=భ్రమరము, తుమ్మెద, తేఁటి, ముద్దుగలకాళ్లపురుగు = (3+౩) ఆఱుకాళ్లపురుగు - షట్పదము-౬=భ్రమరము. లకోరీలు, బకదారులు, ఒడ్డీలు, పల్లటీలు, పావురములు, నేలపల్లటీలు, కూకీలు, పావురాలు, అంతరపల్లటీలు, సురటీలు-౧౦-పారావతములు (పారావతభేదముల పేళ్లుగా గ్రహింపఁదగును).కొక్కెర,క్రౌంచ, కొక్కరా

యు-3=క్రౌంచపక్షి. కొంగ=బకము. జాలె ||రూ|| జాలియ, జలకట్టె ||రూ|| జలకట్టియ|| పా|| పెలకట్టె, అణుజు, ||రూ|| అడుజు, వేసడము, లగుడు, జావడము, వారణము, బైరి ||రూ|| బయిరి, సాళువము ||రూ|| సాళ్వము, కనిపెరము, చెంచడము, డేగ - ౧౫=శ్యేన (భేద)ములు.

సీ. కరువలిమేఁతరి కంటివిన్కరి పాము
 పుట్టకాఁపరి త్రాఁచు చుట్టపురుగు
 విసముతాలుపు చిల్వ బుసపుర్వు నాభోగి
 వెలయుఁ జిలువఱేఁడు వెన్నుపాన్పు
 తడవులనిడుపఁడు తరిగట్టుత్రాడన
 నహిపతి కగు నజ్జకేయలుగుపులుఁగు
 కోడి పుంజన నొప్పుఁ గుక్కుటనామముల్
 గుడ్లగూబ పగటికుగుడ్డి గూబ

తే. యనఁగ ఘూకాభిధానంబు లగు లకుముకి
 మీనవల్లంకి పొడలికి మీలగొంగ
 యనఁగఁ జను పత్త్రికకుఁ బేరు లమరు దివ్యో
 యార్పు మిడుఁ తన కలభాఖ్య లమరు సాంబ. 80

టీ. కరువలిమేఁతరి=వాయువును భక్షించునది-పవనాశనము, కంటివిన్కరి=కన్నులచే వినునది-చక్షుశ్శ్రవము, పుట్టకాఁపరి=వల్మీకమున వసించునది, త్రాఁచు, చుట్టపురుగు=చుట్టగాచుట్టుకొనుపురుగు-చక్రి, విసముతాలుపు=విషమును ధరించునది-విషధరము, చిల్వ ||రూ|| చిలువ=విషము గలనోరుగలది, బుసపుర్వు=బుసకొట్టుపురుగు-౯=సర్పము. చిలువఱేఁడు=సర్పముల రాజు, వెన్నుపాన్పు=విష్ణువుపడుక, తడవులనిడుపఁడు=చిరకాలముగానుండునది, తరిగట్టుత్రాడు=మందరపర్వతమునకు సముద్రమథనకాలమున కవ్వపుత్రాడుగాఁ గట్టఁబడినది-౪=ఆదిశేషుఁడు. అజ్జ... పులుఁగు = పాదములేఆయుధముగాఁగలపక్షి-చరణాయుధము, కోడి, పుంజు-౩=కుక్కుటము.

గుడ్లగూబ, పగటిగ్రుడ్డి=దివాంధము, గూబ-3=ఘూకము. లకుముకి, మీనవల్లంకి ॥రూ॥ మీనవల్లిక, పాదలిక, మీలగొంగ=చేఁపలవిరోధి-4 = పత్త్రిక. దివ్వెయార్పు=దీపముల నార్పునది, మిడుత-౨=శలభము.

సీ. కాటుకపిట్ట కూఁకిటిగువ్వ యేట్రింత
  పులుఁగులగదుమరి కి పోలిగాఁడు
నాఁగ భరద్వాజకినామముల్ తగు గబ్బి
  లము గబ్బిడా గబ్బికిలాయి చీకు
రా యనంగనుఁ దైలకిపాయి కాఖ్యలు చెల్లు
  మ్రానుదొలుచుపిట్ట కి మ్రానుపోటు
ననఁగ దార్వాఘాటకిమున కగు బెగ్గుర
  మన సారసమ్మున కి కలరు నీరు
తే. కట్టె నీరుపా మన నలకిగర్ద మలరుఁ
  బుడమిచెవి పాములబిడారు కి పుట్ట యనఁగ
  మించు వల్మీకనామముల్ కి మెట్టు తాప
  మెట్టిక యన సోపానాఖ్య కి మెఱయు సాంబ. 81

టీ. కాటుకపిట్ట, కూఁకటిగువ్వ, ఏట్రింత, పులుఁగులగదుమరి=పక్షుల ను గదుమునది, పోలిగాఁడు॥రూ॥పోలఁడు-౬=భారద్వాజము. గబ్బిలము, గబ్బిడా ॥రూ॥ గబ్బిడాయి, గబ్బిలాయి, చీకురాయి ॥రూ॥ చీకురువాయి ౬=తైలపాయిక. మ్రానుదొలుచుపిట్ట, మ్రానిపోటువు-౨ = దార్వాఘాటము (వడ్రంగిపిట్ట). బెగ్గురము=సారసపక్షి. నీరుకట్టె ॥రూ॥ నీరుకట్టియ, నీరు పాము-3 =అలగర్దము. పుడమిచెవి=భూమికర్ణము, పాములబిడారు=సర్ప ములస్థానము, పుట్ట - 3వల్మీకము. మెట్టు ॥పా॥ మెటిక, తాప, మెట్టి క-4=సోపానము.

సీ. గుమికాఁడు కాకి నాఁ కి గొఱలుఁ గాకము పేళ్లు

గ్రద్ద యనంగ గృధ్రంబు వెలయు
జరగు గుబ్బిలికాఁడు సకినాలు వెలయించు
పక్కి పగటిచీకు పైఁడికంటి
యనఁ గనకాక్షికిఁ దనరు జవాది జ
వ్వాజి యనఁగ సాంకవము దనర్చు
కస్తూరి వీణియ కస్తురి యనఁ బొల్చు
మృగనాభి చట్టపుమెకము పునుఁగుఁ

తే. బిల్లి యొత్తెడుపిల్లి నాఁ బేళ్లు వెలయు
గంధిలమునకుఁ జాతకాఖ్యలు దనర్చు
వానకోయిల మబ్బునీరానుపిట్ట
యనఁగఁ గైలాసశైలవిహార సాంబ. 82

టీ. గుమికాఁడు, కాకి-౨=కాకము. గ్రద్ద ॥రూ॥ గద్ద (ప్ర. గృధ్రము)-౨=గృధ్రము. గుబ్బిలికాఁడు ॥రూ॥ గుబిలి, సకినాలు...పక్కి=శకునములను దెలుపుపక్షి, పగటి-చీకు=పగటిపూఁట గ్రుడ్డిగానుండునది, పైఁడికంటి=బంగరువన్నె కనులుగలది-౫=కనకాక్షి. జవాది ॥రూ॥ జవ్వాది, జవ్వాదు, జవ్వాజి ॥రూ॥ జవాజి-౫=సంకుమదము. కస్తూరి (ప్ర. కస్తూరీ) వీణియ ॥రూ॥ వీణె, కస్తురి-౮=మృగనాభి. చట్టపుమెకము=పునుఁగుచట్టము గలమృగము, పునుఁగుఁబిల్లి (పునుఁగు+పిల్లి), ఒత్తెడుపిల్లి-౩=గంధిలము. వానకోయిల, మబ్బు...పిట్ట=మేఘజలమును ద్రావుపక్షి-౨=చాతకము.

సీ. పొడకోడి కానపుం జడవిపుం జన వన
కుక్కుటం బన బొల్లికోడి నీరు
కోడి యనఁగ జలకుక్కుటంబు దలిర్చుఁ
జిట్టి పిచ్చుక యూరబిచ్చిక యనఁ
దగుఁ జటకమున కాఁ దాఁటరి చలికాపు

కప్ప యనఁగ భేక ◆ మొప్పు జలగ
నల్లత్రాగు డన రాశజిల్లు జలూకము
మొగటిపురువు గోడకపురువు నల్లి
తే. నాఁగ మత్కుణ మగు నీవ ◆ యీఁగ యనఁగ
మక్షికకు నొప్పు ములుపుర్వ ◆ మఁటితిండి
తే లనఁగ వృశ్చికంబు వ ◆ ర్తిల్లు ఱొచ్చు
పురుగు దోమన మశకంబు ◆ పరఁగు సాంబ. 83

టీ. పొడకోడి, కానపుంజు, అడవిపుంజు-3=వనకుక్కుటము. బొల్లికోడి, నీరుకోడి-౨=జలకుక్కుటము. పిట్ట, పిచ్చిక ॥రూ॥పిచ్చుక, ఊరఁబిచ్చిక (ఊరక్ + పిచ్చిక)-౪=చటకము. దాఁటరి=గంతులు వేసిచరించునది-ప్లవము, చలికాపు=చలికాలమున (అనఁగా వర్షాకాలమున) కలుగునది-వర్షాభువు, కప్ప-3 =మండూకము. జలగ, నల్లత్రాగుడు=నెత్తురును బీల్చునది-౨=జలూకము. మొగటిపురువు, గోడపురువు, నల్లి-=మత్కుణము. ఈప, ఈఁగ-౨=మక్షిక. ములుపుర్వు=కొండిగలపురుఁగు, మంటితిండి=మన్ను దినునది, తేలు-3=వృశ్చికము. ఱొచ్చుపురుగు, దోమ-౨=మశకము.

క. ప్రీతిని భవదంకిత మౌ
నీతిర్యగ్వర్గు జగము ◆ లెన్నఁగ లోకా
తీతం బై పూతం బై
ఖ్యాతం బై ధరను వెలయుఁ◆గావుత సాంబా. 84

తా. సాంబమూర్తీ! ప్రీతిగలుగునట్లు నీ కంకితము సేయఁబడినయీ తిర్యగ్వర్గు, జనము లెన్నఁగా లోకోత్తర మైనదియుఁ బవిత్రమైనదియుఁ బ్రసిద్ధిచెందినదియు నై భూమియందు విలసిల్లునుగాత.

తిర్యగ్వర్గు సంపూర్ణము.

———

నానార్థవర్గు.

క. శ్రీనాయకసాయక వా
ణీనాయకముఖ్యవినుత ◆ నీపేరిట నే
నానార్థవర్గుఁ జేసెద
నానార్థము లొసఁగి ప్రోవు ◆ ననుఁ గృప సాంబా. 85

తా. లక్ష్మీనాథుఁ డగువిష్ణువు బాణముగాఁ గలవాఁడా! బ్రహ్మ మొదలగు వారిచే స్తోత్రము చేయఁబడినవాఁడా! సాంబమూర్తి! నేను నీకంకితముగా నానార్థవర్గును రచించెదను. నాకు ననేకార్థముల నిచ్చి రక్షింపుము.

సీ. గుణమున కాటకుఁ ◆ గోపు నా విలసిల్లు
గోఁతికి శాఖ కౌఁ ◆ గొమ్మ యనఁగ
శకలంబునకును మాటకుఁ బలు కన మించు
నిసువును గోవు నాఁ ◆ బసి యనంగఁ
గటికిఁ బై పూరికిఁ ◆ గ ప్పనఁ జెన్నొందుఁ
గొట్టుకుఁ గడమ కౌఁ ◆ గొఱఁత యనఁగ
మగగుఱ్ఱమునకు గుల్మమున కౌ గుం డన
నెలకు జాబిల్లి కౌ ◆ నెల యనంగ
తే. నూటకును జేవకుఁ దనర్చు ◆ నూట యనఁగ
వేఁడుటకుఁ గాఁకకుఁ దలిర్చు ◆ వేఁడి యనఁగ
నంకమునకు బిడ్డకును గం ◆ దనఁగఁ బరఁగు
లలితమునిమానసాబ్జరోలంబ సాంబ. 86

టీ. 1. కోపు=గుణము (అల్లెత్రాడు), ఆట. 2. కొమ్మ=స్త్రీ), చెట్టుకొమ్మ. 3. పలుకు=శకలము (తునక], మాట. 4. పసి=నిసువు, గోవు, 5. కప్పు=కటి(నలుపు), ఇంటిమీఁదిపూరి. 6. కొఱఁత=కొట్టు (ఉరి), తక్కువ.

7. గుండు=మగగుఱ్ఱము, గుల్మము. 8. నెల = చంద్రుఁడు, మాసము. 9. ఊట=ఊరెడునీరు, చేవ. 10. వేఁడి=ప్రార్థించి(వేఁడుధాతువుక్త్వార్థకము), కాఁక [ఉష్ణము]. 11. కందు=కళంకము, బిడ్డ.

సీ. ఈఁత చెట్టును లోఁతు ఽ నీఁత యనఁ జెలంగు
నజ్జకుఁ గ్రింది కౌ ఽ నడు గనఁగ •
మాలిమికి నడత కి ఽ మ్మగు నలవాటన
నమ్మకు నవ్వ కౌ ఽ నవ్వ యనఁగ
గొడుగును మఱునాఁడు ఽ నడరు నెల్లి యనంగ
నెఱ్ఱకుఁ దిండి కౌ ఽ నెర యనంగ
విరికి నొప్పుటకును ఽ వెలయు నల రనంగఁ
బేరును దండ యాఁ ఽ బే రనంగ
తే. నది యనుటకు భంగమున కౌ ఽ నల యనంగ
నాత్రమునకు వృత్తమున కౌ ఽ నక్కఱ యన
నాలమునకుఁ బలుకుట కౌ ఽ నని యనంగ
నంబరధునీలసజ్జటాఽడంబ సాంబ. 87

టీ. 1. ఈఁత=ఈఁతచెట్టు, లోఁతు, 2. అడుగు=పాదము, క్రింద. 3. అలవాటు=మాలిమి [మచ్చిక],నడత. 4. అవ్వ=అమ్మ [తల్లి],అవ్వ[తల్లి తల్లి].5. ఎల్లి=గొడుగు,మఱునాఁడు.6. ఎర=ఆహారము, ఎఱ=ఎఱ్ఱ. 7.అలరు=పువ్వు, ఒప్పుననుట[క్రియ].8. పేరు=నామము,దండ[సరము].9.అల=అదియనుట,తరంగము. 10. అక్కఱ=ఆతురము, అక్కర=ఒక ఛందోవృత్తము. 11. అని=యుద్ధము, పలికి [క్రియ].

సీ. ములికికిఁ జెఱువుకోఽపునకు నల్గనఁ బొల్చు
నైదును దాను నే ఽ నన రహించుఁ
జెవిసొమ్మునకును దంఽతువుకుఁ బోఁ గనఁ జెల్లుఁ

బురిటికి సాటికిఁ § బురు డనఁ దగు
నడవికిఁ జూడమి § కగుఁ గాన యనఁ బొల్పుఁ
గల్లును తాయియుఁ § గ ల్లనంగఁ
గంచుఁగొమ్మునకు శృం§గమున కౌఁ గొమ్మనఁ
బాఁచికి దొంగ కౌ § నాఁ చనంగఁ
తే. గరువలికి దయ్యమునకు నౌ § గాలి యనఁగ
ఘటికయును దల్పుమల్కు నౌ § గడియ యనఁగ
నూటికిని మర్దనమున కౌ § నూ ఱనంగఁ
జటులదైతేయమదశైల§శంబ సాంబ. 88

టీ. 1 అల్లు ॥రూ॥ అలుఁగు=ములికి, చెఱువుకోపు. 2. ఏను=ఐదు, నేను. 3. పోఁగు=చెవిసొమ్ము, తంతువు. 4. పురుఁడు=జాతాశౌచము, సాటి. 5. కాన=అడవి, [ద్రుతాంతమైనపుడు] చూడననుట. 6. కల్లు=మద్యము, తాయి. 7. కొమ్ము=కొమ్ము అను కంచువాద్యము, ఎద్దులు మొదలైనవాని కొమ్ము. 8. నాఁచు=పాఁచి, దొంగ. 9. గాలి=కరువలి [వాయువు], దయ్యము. 10. గడియ=ఘటిక, తలుపుగడె. 11. నూఱు=శతము, సన్నగంట మర్దించుట.

సీ. కడుపుగడ్డయుఁ దూము § నడరు బల్ల యనంగ
విఱవికి శయ్య కౌఁ § బఱ పనంగఁ
గౌముదికిని మ్రొక్కు § కగు వెన్నెల యనంగఁ
బగలును గంటు నౌఁ § బగ లనంగ
సంగళ్లు నొకపోఁగు § సగును బేఁట యనంగ
నెమిలికి మైత్రి కౌ § నెమ్మి యనఁగఁ
బసుపుతావికి వీథి § కెసఁగు వాడ యనంగఁ
జలికిని గాలి కౌ § వలి యనంగఁ

తే. బట్టునకుఁ గొమ్మనుటకు నౌఁ § బట్టనంగ
భేదమునకు మూలమున కౌ § వేఱనంగ
ఫలమునకు వృద్ధునకుఁ దగుఁ § బండనంగ
దాసహృదయకాసారకాదంబ సాంబ. 89

టీ. 1. బల్ల=కడుపులోనిగడ్డ, తూము. 2. పఱుపు=విరివి, పడుక. 3. వెన్నెల=చంద్రిక, మొక్క. 4. పగలు=పగటిపూఁట, కంటు (విరోధము). 5. పేఁట=అంగళ్లు. పేట=పోఁగు. 6. నెమ్మి=నెమిలి, మైత్రి. 7. వాడ=పసుపుతావి, వీథి. 8. పలి=చలి, గాలి. 9. పట్టు=దుకూలము(నామము), గ్రహించు [క్రియ.] 10. వేఱు=భేదము, వేరు=చెట్టుమూలము. 11. పండు=ఫలము, వృద్ధుఁడు.

సీ. సాముకూటమునకు § సరస కౌ గరిడి నా
సౌరును ములికి యౌఁ § దీరనంగ
హయశాలకును బాగ § కమరుఁ బాగా యన
మావి కామ్రమున కౌ § మావి యనఁగఁ
గావాళ్ళ కొక చెట్టు § కలరు బూరుగ* యన
ఝడితికి విరతి కౌ § వడి యనంగ
హొన్నున కుపకృతి § కొనరు మేల్మి యనంగ
మురుగును సొగసు నౌ § మురు వనంగఁ
తే. గళుకునకుఁ గంపకోట కౌ § వెలుఁ గనంగ
మాను మనుటయుఁ దరువు నౌ § మా నవనంగఁ
జేవడికిఁ బోలిక కెసగుఁ § గైవడి యన
డమరుశూలపాశాంకుశాడంబ సాంబ. 90

* వృక్షపరముగా 'బూరుగు' అనియు వాద్యపరముగా 'బూరగ' అనియు ప్రయోగములు కనఁబడుచున్నవి కాన 'బూరుగ' అనురూపము మృగ్యము.

టీ. 1. గరిడి=సాముకూటము, సమీపము. 2. తీరు=సొరు [అందము], జాణము. 3. పాగా=అశ్వశాల, తలపాగ. 3.మావి=మావి [జరాయువు], మామిడిచెట్టు, 5. బూరుగ=బూరుగచెట్టు, ఊఁదెడి కాహళవాద్యము. 6. ఐడి=ఝడితి [వేగము],పద్యములందలియతి. 7. మేలిమి=బంగారు, ఉపకారము. 8. మురువు=చేతిమురుగు, సొగసు. 9. వెలుఁగు=కళుకు [కాంతి], వెలుగు=కంపకోట. 10. మాను=విడుచుట [క్రియ],మ్రాను[నామము]. 11. కైవడి=చేతివడి, పోలిక [అవ్యయము.]

సీ. ఘూకంబునకుఁ జెవి గూబ కా గూబన
శిశువును బులియు నౌఁ జిఱుత యనఁగ
సంధ్యవార్చుటకు సంజకు సందె యనఁ బొల్చుఁ
బక్షియుఁ దరువు నౌఁ బాల యనఁగ
నొకమ్రాఁకునకు వాతెఱకు మోవి యనఁ జెల్లు
రిక్కయు బొట్టు నౌఁ జుక్క యనఁగఁ
గూరకు శ్వాసనకుఁ జెలంగు నూర్పన
హెచ్చు నెక్కుటయు నౌ నెక్కుడనఁగఁ

తే. గుచమునకుఁ దల్పుచీలకు గుబ్బ యనఁగఁ
బక్కకును గుణపమున కౌ బడు గనంగ
దళసరికిఁ బర్ణమునకు నౌ దళ మనంగ
శంబరాంకకపర్దావలంబ సాంబ. 91

టీ. 1.గూబ=గుడ్లగూబ, చెవిగూబ [కర్ణమూలము]. 2. చిఱుత = శిశువు, చిఱుతపులి. 3. సందె=సంధ్యవార్చుట,సంధ్యాకాలము. 4.పాల=పాలపక్షి, పాలచెట్టు. 5. మోవి=ఒకానొకచెట్టు, పెదవి.6.చుక్క=నక్షత్రము, నొసటిబొట్టు. 7. ఊర్పు=కూర, శ్వాసము.8. ఎక్కుడు=హెచ్చు, ఎక్కుట. 9. గుబ్బ=కుచము [స్తనము], తలుపుచీల. 10. బడుగు=బక్క

(చిక్కనది), కుణపము [పీనుఁగు]. 11. దళము [దేశ్యము]=దళసరి, [సంస్కృతము] ఆకు.

సీ. లేపన మెత్తకు ✱ లేపుటకుఁ దనర్చు
డా లనఁగాఁ గాంతి ✱ డాలుఁ బరఁగు
నాఁ డనఁ దగు నాది✱నమునకు సీమకు
మించన జడలకు ✱ మీఱుట కగు
మోడి నా నల్కకుఁ ✱ బైఁడితునుకకుఁ జెల్లు
బా రన బార యీ✱రాఱు నొనరు
దండ నాఁ జెంతకు ✱ దామంబున కెసంగు
సరి యన దండకు ✱ సమమున కగుఁ
తే. తోర మనఁగను స్థూలము ✱ నోముదార
మమరు నాఱి త్రిగయును నూఁ✱గారు నగును
గ్రు డ్డనఁగ నండమున కంధ✱కునకుఁ బొసఁగు
నంబరతరంగిణీజటా✱డంబ సాంబ. 92

టీ. 1. లేపు=మెత్త, లేపుట. 2. డాలు=కాంతి, డెక్కెము. 3. నాఁడు=ఆదినము, నాడు=సీమ[దేశము]. 4. మించు=మెఱుఁగుఁదీఁగె [నామము], మీఱుట [క్రియ]. 5. మోడి=కోపము, బంగారుతునుక. 6. బార=వ్యామప్రమాణము, పండ్రెండు. 7. దండ=చెంత, పుష్పాదులదండ. 8. సరి=దండ, సమము. 9. తోరము=స్థూలమైనది, నోముదారము. 10. ఆఱు=షట్సంఖ్య, ఆరు=నూఁగారు. 11. గ్రుడ్డు=కోడిమొదలైనవానిగ్రుడ్డు, గ్రుడ్డివాఁడు.

సీ. కొ ప్పనంగను వింటి✱కొనకును గబరి కొ
నెన్ను నా నెన్నున ✱ కెన్నుట కగు
న బ్బనంగను దండ్రి ✱ కగపడమికిఁ జెల్లు
నప్ప యనఁగఁ దండ్రి ✱ కక్క కమరుఁ

కలుపన మడిలోనికసవును పెరుఁగు నౌ
బాసన నానకు భాష కలరు
డబ్బన గవ్వకు డంబంబునకుఁ బోల్చు
మేలున మరులుకు మెచ్చున కగుఁ
తే. పాలగును క్షీరమునకును భాగ్యమునకుఁ
గమ్మ యనఁ బత్త్రికకుఁ జెవికమ్మ కెనయుఁ
బాప యన బిడ్డకును గనుఁబాప కెనయుఁ
దాపసోత్తమవినుతికదంబ సాంబ.

టీ. 1. కొప్పు=వింటికొన, కబరి. 2. ఎన్ను = సస్యాదులయెన్ను [నామము], గణించుట [క్రియ]. 3. అబ్బ=తండ్రి. అబ్బక=దొరకను. 4. అప్ప=తండ్రి, అక్క. 5. కలుపు=మడిలోనికసవు, పెరుఁగు. 6. బాస=ఆన, భాష. 7. డబ్బు=గవ్వ, డంబము. 8. మేలు=మరులు, మెచ్చు తెలుపుట. [॥పా॥ తాడన రజ్జువుఁ దాళముఁ దగు. తాడు=దారము, తాటిచెట్టు]. 9. పాలు=క్షీరము, భాగము. 10. కమ్మ=జాబు, చెవికమ్మ. 11. పాప=బిడ్డ. కనుఁబాప.

సీ. పెర యనఁగాఁ దేనెపెరకు వింతకుఁ బోల్చు
మెఱుఁగనఁ గాంతికి మించున కగు
బండ నాఁ దిట్టుకుఁ బలుఁగుఱాతికిఁ జెల్లు
బంతి నాఁ జెండును బంక్తియు నగుఁ
పెరుఁగన దధికిని వృద్ధికిఁ దనరారు
వేఁట నాఁ గొఱియకు వేఁట కమరు
వెలి యన బయటికి వెల్లనకుఁ దనర్చు
పీడన వదలును పీడ నలరు
తే. మబ్బనఁగ మందుచొక్కును మబ్బును నగుఁ

బులు గనఁగ లాంఛనమునకుఁ బులుఁగు కొదవ
నా లనఁగ గోవులకు భార్య కతిశయిల్లు
శంబరాహితమదభిదాడంబ సాంబ. 94

టీ. 1. పెర=తేనెతెట్టె, పెఱ=అన్యము. 2. మెఱుఁగు=కాంతి, మెఱుపు. 3. బండ=తిట్టు, పఱుఁగుఱాయి. 4. బంతి=చెండు, పంక్తి 5. పెరుఁగు=దధి [నామము], పెరుఁగుట [క్రియ]. 6. వేఁట=గొఱ్ఱె, వేఁట [మృగయ]. 7. వెలి=బయలు, తెల్లన. 8. వీడు=వదలు [క్రియ], పట్టణము [నామము]. 9. మబ్బు=మందుచొక్కు, మేఘము. 10. పులుగు=గుఱుతు. పులుఁగు=పక్షి. 11. ఆలు=ఆవులు [బహువచనము], భార్య [ఏకవచనము].

అవతారిక. ఈక్రింది యొకపద్యమున సంస్కృతాంధ్రములు రెండునై నానార్థములు గలపదములను గొన్నిటిని దెలుపుచున్నాఁడు.—

సీ. గురు వన నోజకుఁ బరువునకుఁ జెలంగు
నారి నా నల్లెకు నాతి కెనయు
నూ రనఁ బల్లెకు నూరువునకుఁ బొల్చుఁ
దమి యన రాత్రికిఁ దమికి నమరుఁ
గరి యన దంతికిఁ గప్పునకుఁ దనర్చుఁ
జింత నాఁ దింత్రిణి చింత యొనరు
మూల యనఁగఁ గోణమునకు రిక్కకుఁ జెల్లు
మను వన బ్రతుకును మనువును నగుఁ
తే. గూట మన శిఖరమునకు గుంపున కగు
జాతి యన నన్వయమునకు జాతి కెనయుఁ
బురి యనఁగ నెమ్మితోఁకకుఁ బురికిఁ దనరు
సకలసురచక్రవర్తి శ్రీసాంబమూర్తి. 95

టీ. గురువు, ఇది (సంస్కృతమైనపుడు) ఉపాధ్యాయునకును, [తెనుఁగైనపుడు] పరువునకును పేరు. నారి=[సం] స్త్రీ. [తె] అల్లెత్రాఁడు, ఊరు [తె] పల్లె. [సం]తొడ. తమి=[సం] రాత్రి, [తె] తమకము. కరి=[సం] ఏనుఁగు, [తెనుఁగున శకటరేఫయుక్తమైనపుడు]నలుపు. చింత=[తె] చింతచెట్టు, [సం] విచారము. మూల=[తె] కోణము, [సం] మూలానక్షత్రము. మనువు=[తె]బ్రతుకు,[సం]వైవస్వతాదులగు పదునలుగురికిఁ గలసామాన్యనామము. కూటము=[సం] పర్వతశిఖరము, [తె] గుంపు. జాతి=(తె) కులము, (సం) జాజిపువ్వు. పురి=(తె)నెమిలితోఁక, (సం) పట్టణము.

క. నిస్తులలక్షణకవి యగు
కస్తూరిరంగసుకవి ఘటియించిన యీ
సిస్తగు నాంధ్రనిఘంటు ప్ర
శస్తం బై వెలయుఁగాక జగతిని సాంబా. 96

సాంబమూర్తీ! అసమానుఁడై లాక్షణిక వేత్తయగు కస్తూరిరంగకవి పరుఁడు రచించిన యీ మేలైన తెనుఁగునిఘంటువు ప్రఖ్యాతిచెందినదై జగమునందు విలసిల్లును గాక.

క. ఈ రుచిరాంధ్రనిఘంటు మ
హోరూఢి వహించి మించి యారవిశశిభూ
తారక మై తారక మై
తారక మాఁ గాత సుకవితతులకు సాంబా. 97

సాంబమూర్తి! మనోహరమైన యీ తెనుఁగు నిఘంటువు గొప్పయున్నతిని బొంది యతిశయించి సూర్యచంద్రభూనక్షత్రము లుండువరకు నుండునదై సుందరమై కవిశ్రేష్ఠులసమూహములకుఁ దాను [పదార్థసందేహాదుల నుండి] దాఁటించునది యగును గాక.

సాంబనిఘంటువు
సమాప్తము.

శ్రీరస్తు.

అకారాదిశబ్దానుక్రమణిక.

ఆంధ్రనామసంగ్రహము.

పదము.	పుట.
అ.	
అంగద }	47
అంగలార్చు }	47
అంచతేజీనెక్కి-యాడుకౌతు	7
అంజ	37
అంచలు	71
అంటరానివేల్పు	16
అండ	54
అందమైనది	46
అందు	55
అంపెను	52
అక్క	11
అక్కడ	55
అక్కు	35
అగపడియెను }	40
అగ్గమయ్యెను }	40
అగ్గి	16
అగ్గించెను	49
అచట }	55
అచోట }	55
అచ్చట }	55
అచ్చోట }	55
అచ్చోట }	55
అట }	55
అడంచు	19
అడవిమసకిపట్టు	26
అడిచెను	50
అడుగు	37, 81
అడుసు	62
అడ్డగించెను	54
అతివ	31
అత్తమిల్లెను	39
అత్తిమ్రాను	58
అదికెను	40
అనఁటి	58
అనయమును.	50
అని	43
అనిచెను }	52
అనిపెను }	52
అనియెను	40
అనుంగు }	31
అలరుఁబోఁడి }	31
అన్నింటితిండికాఁడు	16
అన్న	31
అన్నువ	52
అపరంజి	66
అప్ప	27, 82
అబ్బ	27
అబ్బురపు...డంచుగబ్బి	19
అమ్మ	27
అమ్ము	63
అయిదు	42
అయిదువరాలు	28
అయ్య	27

పదము.	పుట.
అయ్యెడ	55
అర	53
అరఁటి	58
అరదము	63
అరవదిమోములవేల్పు	5
అరసెను	50, 81
అఱిగెదను	41
అరుఁగు	63
అరుగుదెంచెను } అరుదెంచెను }	43
అఱచెను	39
అఱచెయ్యి	36
అఱ్ఱు	37
అలఁతి	52
అలపు } అలయిక }	51
అలరినది	16
అలరు	58
అలరువిల్తుఁడు	12
అలుకుడు	39
అళది	61
అళుకు	51
అవ్వ	27, 82
అసదు	52
అసలు	62

ఆ.

పదము.	పుట.
ఆఁబోతు	69
ఆకసము	22
ఆఁగెను	54
ఆటచేడియ	29
ఆడన్	55
ఆడెను	40, 78
ఆత్రము	47
ఆనవాలు	80
ఆనుట	38
ఆనుఁగము	58
ఆనెను	54, 80
ఆరగించెను	37
ఆరసెను	49
ఆరోఁగణమొనర్చెను	37
ఆరోఁగిణమొనర్చెను	,,
ఆర్గురుతల్లులకొమరుఁడు	11
ఆఱవసంద్రము	62
ఆఱు	42
ఆఱెను	45
ఆలకాపరి	6
ఆలకించెను	40
ఆలపోతు	69
ఆలము	43
ఆలించెను	40
ఆలు	28, 70, 78
ఆలుబిడ్డలుగలయతఁడు	26
ఆవు	70

ఇ.

పదము.	పుట.
ఇంచుఁబోఁడి	31
ఇంచువిల్లుదాల్పు	12
ఇంతి	31
ఇక్క	57
ఇగురు	58
ఇచ్చ	50
ఇడుట	39
ఇడుము	47
ఇత్తిగ	42
ఇద్దఱుతల్లుల... బిడ్డఁడు	10
ఇనుమడి } ఇబ్బడి } ఇమ్మడి }	41
ఇమ్ము } ఇరవు }	57
ఇరు	42
ఇరుఁగడన్	55
ఇరుఁగేలఁకున్	,,
ఇరుఁగ్రేవలన్	,,
ఇరుచక్కియందున్	,,
ఇరుదెసన్	,,
ఇరునాలుగు	42
ఇరుపక్కియలందు	55
ఇరుమూఁడు	42
ఇరువంకలన్	55
ఇఱ్ఱి	69

పదము.	పుట.
ఇఱ్ఱులు	68
ఇలుఱేఁడు	26
ఇల్లాలు	28
ఇల్లు	57
ఇల్లువాసితిరుగు	27
ఇవముసూడు	14
ఈ.	
ఈఁకలు	70
ఈఁద	19
ఈగి	39
ఈడు	65
ఈరాలు, ఈరు	42
ఈరువు	73
ఈరైదుకడలు	22
ఈవి	39
ఈవులమ్రాను	23
ఉ.	
ఉక్కు	46
ఉక్కుతునియ	53
ఉగ్గలి	31
ఉడుకు	82
ఉడుగక	50
ఉదుటు	46
ఉద్ది	65
ఉనికిపట్టు	57
ఉప్పరవీది	22
ఉప్పరిగ	65
ఉబ్బణంగెను	52
ఉబ్బు	19
ఉఱికెను	42
ఉఱిది	46
ఉలివు	39
ఉల్లము	36
ఉవిద	31
ఊ.	
ఊడెను	42
ఊనెను	54
ఊరు	57
ఎ.	
ఎంతేనియును	52
ఎకిమీఁడు	26
ఎక్కుడు	52
ఎక్కుడుమెకము	67
ఎక్కుడుమొగుల్గల ప్రోడ	16
ఎచ్చు	52
ఎడ	36
ఎడకాఁడు	29
ఎడపక	50
ఎడఁద	36
ఎడసెను	40
ఎత్తుబరికాఁడు	32
ఎత్తులు	64
ఎద	35, 36, 51, 83
ఎదుటను	51
ఎద్దడి	46
ఎద్దు	80
ఎన	65
ఎనసెను	40
ఎనిమిది	42
ఎనిమిదడుగుల మెకము	68
ఎనుపెంట్లు, ఎనపోతు, ఎనుము	70
ఎన్నెనిమాఱులు	48
ఎపుడును	50
ఎఱకలు	70
ఎఱఁగెను-ఎరఁగెను	38
ఎఱచి	73
ఎఱుపు, ఎఱ్ఱ	61
ఎఱ్ఱగలువ	59
ఎఱ్ఱదామర	60
ఎఱ్ఱనివేల్పు	14
ఎలనాఁగ	31
ఎలసెను	40
ఎలుఁగు, ఎలువు	67
ఎల్లపుడు	50
ఎల్లి	60, 77
ఏ.	
ఏఁగుదెంచెను	43
ఏఁగెదను	41

పదము.	పుట.
ఏట్రింత	72
ఏటిబోటిమగలయొకి మీఁడు	18
ఏడిక	68
ఏడు	42
ఏడుగుఱ్ఱముల తేరెక్కు జోదు	14
ఏడ్చెను	39
ఏతెంచెను	43
ఏను	42, 78
ఏనుఁగు	67
ఏనుఁగులగొంగ	67
ఏనుఁగుగొంగసూడు	68
ఏనుఁగు మొగంబు దేవర	10
ఏనుఁగులగొంగత త్తడి నెక్కుదంట	8
ఏరాలు	27
ఏలిక	26
ఏతెను	44

ఐ.

పదము.	పుట.
ఐదువ	28
ఐదు	42

ఒ.

పదము.	పుట.
ఒంటమి	43
ఒంటికొమ్ము దేవర	10
ఒంటిమ్రాఁకుల పెను ముప్పు	19
ఒంటెలు	68
ఒండు	42
ఒండెను	40
ఒకటి	42
ఒకతడవ	48
ఒకతూరి	48
ఒకతేప	48
ఒకపారి	48
ఒకపరి	48
ఒకమరి	48
ఒకమాటు	48
ఒకమాఱు	48
ఒకవిడుత	48
ఒకసారి	48
ఒక్కఁడు	42
ఒక్కండు	42
ఒక్కతూరు	48
ఒడయఁడు	26
ఒడమె	64
ఒడలిచూపాడయఁడు	16
ఒడలి...బలియుండు	18
ఒడలు	34
ఒడ్డీలు	72
ఒడ్డు	62
ఒద్ది	54
ఒగరినది	46
ఒప్పైనది	46
ఒఱపుగలది	46

ఓ.

పదము.	పుట.
ఓగిరము	37
ఓడ	63
ఓరణము	72
ఓరెము	37
ఓరుపు	51
ఓలము	60

క.

పదము.	పుట.
కంచము	33
కంటు	43
కందు	33
కంపు	64
కడగండ్లు	47
కడదొసఁగ కాపరియగా యొడయుండు	20
కడపటిదుల	56
కడమ	53
కడలి	62
కడలికూఁతురు	9
కడలిపెన్నె	13
కడలివెలఁదుక	23
కడసెను	53
కడాని	66
కడుపు	36
కడుపుబంగారుబొక్కస... మేటి	8

పదము.	పుట.
కణుజు	72
కత్తళము	63
కత్తిలాని	68
కత్తెరదొంగ	32
కదుపులు	70
కన్	35
కనియెను	41
కను	35
కనుఁగొనెను } కన్గొనెను	41
కన్నగాఁడు	32
కన్నది	27
కన్నాకు	64
కన్నియ	28
కన్ను	35
కన్నులభ్రమాను	59
కన్నులవిల్తుఁడు	12
కన్నె	29
కపురము	46
కప్పు	61, 77
కప్పుఁదెరువుజాడ	16
కప్పురము } కప్రము	46
కమ్మలు	75
కమ్మన	64
కమ్మనివిలుకాఁడు	12
కమ్మనివిల్తునిమాను	13
కయి	36

పదము.	పుట.
కయ్యము	43
కరువలి	19
కఱ	61
కఱకంఠుఁడు	5
కఱచెను	80
కఱివేల్పు	6
కఱివేల్పుడాకన్ను	13
కఱివేల్పునిల్లాలు	8
కఱ్ఱి	22
కఱ్ఱినెచ్చెలి	6
కలను	43
కలము	63
కలసెను	40
కలికి	31
కలిమి	46
కలుఁగు	62
కలుపు	73
కలుములజవరాలు	8
కలుములపైదలి కోడలు	9
కలువ	59
కలువకంటి	31
కలువలఱేఁడు	13
కల్మికొమ్మమగని బూరగొమ్ము	24
కల్ల	47
కల్లరి	32
కల్లు	57, 82

పదము.	పుట.
కల్హ	59
కవ	41
కవ్వడి	22
కవ్వంపుమల	56
కసవు	60
కస్తి	47
కా.	
కాంచెను	41
కానరానికాళ్లయది	73
కాఁపువాండ్రు	26
కాఱుకొమ్ముల మెకము	70
కాలంబుచేసెను	45
క్రాల్గంటి	30
కాలు	76
కాళ్లఁగ్రుమ్మెను	50
కావిపుట్టగోఁచుల సామి	27
కీ.	
కీలుగంటు	34
కు.	
కుంటెనకాఁడు	29
కుందనము	66
కుందు	53
కుందెను	52
కుందేలు	70
కుచ్చితుఁడు	32
కుడిచెను	87

పదము.	పుట.
కుడుములతిండికాఁడు	10
కుత్తుక	37
కుప్ప	66
కుప్పము	57
కుఱంగట	54
కురుజు	72
కురులు	34
కురువు	35
కుఱుచ, కుఱ్ఱ	33
కూ.	
కూఁకటిమూఁగ	72
కూఁత	39
కూఁతురుబిడ్డ	23
కూకీలు	72
కూటువ	53
కూడు	37
కూడెను	40
కూన	33
కూరిమి	45, 76
కూలెను	45
కూళ	32
కె.	
కెంజాయ	61
కెంజిగురులవిల్తుఁడు	12
కెందామర	60
కెందమ్మి	59
కెంపు	61
కెడపెను	44
కెడసెను	45
కే.	
కేలు	36
కేల్మోగిచెను	38
కై.	
కై	36
కైలాటకాఁడు	32
కైవారముసేసెను	49
కొ.	
కొంగలు	71
కొంచగుబ్బలి ప్రక్కలించినబలుదిట్ట	11
కొంచలు	71
కొంచెము	52
కొండ	57
కొండాడెను	49
కొండవీటిజంగము	5
కొండుకవాఁడు	33
కొక్కెరాలు, కొక్కులు	71
కొక్కుతేజీరాతు	10
కొక్కెరలు	71
కొటిక, కొట్టిక	57
కొట్టెను	50
కొడుకు	33
కొన, కొదవ	53
కొన	59
కొనియాడెను	49
కొప్పు	34, 77
కొమరాలు	29
కొమరుఁడు	33
కొమరుసామి	11
కొమరైనది	46
కొమ్మ	31, 74
కొఱ, కొఱఁత	53, 81
కొఱ్ఱ	80
కొలము	47
కొలిచెను	38
కో.	
కోక	37
కోఁచ	53
కోటఁడు	73
కోడె	70
కోడెకాఁడు	30
కోమట్లు	26
కోర	38, 80
కోరిక, కోర్కె	50
కోల	63
కోవెల	20
కోళ్లు	75

పదము.	పుట.
కా.	
కాను	35
క్ర.	
క్రమ్చు	50
క్రన్నను, క్రమ్మఱి, క్రమ్మఱఁగ	48
క్రమ్మఱించెను	54
క్రాల్గంటి	31
క్రిక్కిఱిసెను	52
క్రుంకుమెట్టు	56
క్రుంగెను	52
క్రేపులు	70
క్రొమ్ముడి, క్రొవ్విద	34
క్రోలుట	38
క్రోవి	77
గ.	
గండు	46
గంతుగొనియెను	45
గట్టి	46
గట్టిడెందమువాఁడు	53
గట్టివయసుది	29
గట్టివాయి	28
గట్టు	57, 62, 79
గట్టులఱేనిపట్టి పట్టి	11
గట్టులఱేఁడు	56
గట్టువిల్తుఁడు	5
గట్లరాయనిపట్టి	8
గడనకత్తె	29
గడిదొంగ, గడుసు	32
గడ్డి	60
గబ్బి	19
గమి	53
గయ్యాళి	28
గరాసు	32
గరిత	31
గరుటామంతుఁడు	21
గణికపూజ... వేల్పు	10
గఱులు	70
గవులు	77
గా.	
గాడ్పు	19
గాడ్పుకొడుకు, గాడ్పుతండ్రి	22
గాడ్పుసంగడికాని కొడుకు	11
గాములఱేఁడు	15
గాలి	19, 79
గాలిమేతరి	73
గాలినెచ్చెలి	16
గి.	
గిటక, గిట్ట	33
గిడ్డి	70
గిడ్డు	72
గిత్త	70
గిన్నె	38
గిబ్బ	69
గీ.	
గీము	57
గు.	
గుండు	80
గుంపు	58
గుజ్జు	33
గుజ్జువేల్పు	10
గుజ్జువేల్పుతండ్రి	5
గుడి	20
గుడుసుఁగైదువు	24
గుదెతాల్పు	17
గుబురు	58
గుబ్బలి	57
గుఱ్ఱము	68
గూ.	
గూబ	73, 79
గె.	
గెలువుమనియెను	52
గే.	
గేదెలు	70
గేస్తు	26
గేస్తురాలు	28

పదము.	పుట.
గొ.	
గొంటు	32
గొంతు	37. 78
గొట్టు	19
గొడవ	47
గొడుగు } గొడువు	60
గొనబైనది	46
గొబ్బునను	48
గొరవంకపిట్ట	.2
గో.	
గోంచిబాంపండు	26
గోతి	31
గోల	28
గోవాళ్లు	30
గోరము	47
గౌ.	
గౌరు	68
గ్ర.	
గ్రక్కునన్ } గ్రద్దనన్	48
గ్రు.	
గ్రుడ్డి	34
గ్రుడ్డు	82
చ.	
చందమామ	13
చందమామయల్లుండు	12
చంపెను	44
చక్కనివాండు	34
చక్కనిది	46
చక్కాడెను	44
చక్కపగడ	42
చక్కరవింటివాండు	12
చచ్చెను	45
చట్టుపలు	70
చట్టుపద్దెగ... జెట్టి	15
చదలు	22
చదలుమానికము.	14
చదివెను	44
చదువులవేల్పు	7
చదువులపులుంగు	72
చనియెదను	41
చనుదెంచెను	43
చప్పుడు	39
చలినట్టు	19
చలిమిరిమల	56
చలివెలుంగు } చలువల ఱేండు	13
చవులు	77
చా.	
చాంపు	65
చాగకాండు	19
చాగము	39
చాటు	60
చాన	31
చామ	31, 75
చాయ	61
చాయమగండు	15
చాఱలమెకము	67
చాలన్	52
చాలు	82
చి.	
చిక్కువడియెను } చిక్కెను	40
చిగురాకుంబోండి	31
చిగురువి... తేజి	72
చిగురు	58
చిదుర } చిదురుప	66
చిన్న	52
చిన్నవాండు } చిఱుత	33
చిఱుతగూబ	73
చిలుక	72
చిలుకలకొలికి	31
చిలువ	73
చిలువల ఱేండు	21
చిల్వ	73
చివురు	58
చివ్వ	43
చీ.	
చీంకటిగొంగ	14
చీంకటివేలువిత్తు	13

పదము.	పుట.
చీకు	34
చీర, చీరె	37
చు.	
చుక్కలతెరువు	22
చుక్కలదారి	13
చుక్కలు	24
చుట్టములు, చుట్టలు, చుట్టాలు	45
చుట్టుకైదువు	24
చుట్టుఁగైదువుజోదు	6
చుట్టుకొండ	56
చుట్టువాలుజోదు	24
చూ.	
చూచెను	41
చూడఁగలవాఁడు	34
చూడ్కి, చూపు	35
చె.	
చెంగట	32, 54
చెంజిపోతు	32
చెంత	54
చెందమ్మి, చెందామర	60
చెంపావ (×)	59
చెండెను	40
చెక్చెరఙ	45
చెట్టు	58
చెడిప	29
చెమరు	32
చెడ్డతొయ్యు	29
చెనఁటి	32
చెన్నైనది	46
చెప్పెను	40
చెమటలు	19
చెయి	36
చెయువులు	52
చెయువులసాక్షి	15
చెయ్యి	36
చెఱకు	59
చెఱకువిలుకాఁడు	12
చెలి, చెలికాఁడు, చెలిమి	31
చెలియలు	27
చెలువ	31
చెలువైనది	46
చెల్లెను	45
చెల్లెలు	27
చెవులు	35
చెవులపోతు	70
చే.	
చేతులు	52
చే	36
చేగ	46
చేగలమొకము	68
చేఁటచెవులవేల్పు	10
చేటు	47
చేడియ	31
చేడ్వాటు	47
చేను	62
చేపడియెను	40
చేమోడ్చెను	38
చేరువ	53, 54, 79
చేవ	46
చేవాఁడికాఁడు	32
చై.	
చై	36
చొ.	
చొక్కటమైనది	46
చొచ్చెను	50
చో.	
చో	42
చోఁవంతి	23
చోపంచ	42
చోనంటి...పంట	12
జ.	
జంట	41, 75
జంటవంట...ముద్ద	13
జంటమొమ్ముల వంటవేల్పు	11
జంటమోములసామి	16
జంటాలు మేనుల సామి	14

పదము.	పుట.
జక్కవకవవిప్ప	13
జక్కవలఱేఁడు	15
జక్కి	68, 77
జక్కిని	28
జక్కులదొర.	19
జక్కులఱేనిచెలికాఁడు	5
జగడము	43
జగతి	63
జగముకన్ను, జగముచుట్టము	15
జగముతల్లి	8
జగిలె, జగ్గిలె	63
జట్టి	47
జడదారి	26
జడముడిజంగంబు	20
జడలమెకము	67
జత	65
జన్నంపువేఁటకాఁడు	5
జన్నిగట్టు	8, 26
జమిలి	41
జమిలీ... వేల్పు	10
జమిలిమూకొక్కాలి	71
జమిలిముక్కాలి... విలుకాఁడు	12
జమునెక్కిరింత	70
జమునయ్య	15

పదము.	పుట.
జముఁడు	16
జమునసైదోడు	17
జరిగెను	42
జలకట్టె	72
జవరాలు	29
జవ్వనము	34
జవ్వని	29
జా.	
జాణ	33
జానుగులు	35
జానైనది	46
జాబిల్లి	13
జాఱెను	42
జాలె	72
జాళువా	66
జి.	
జింకలు	68
జిగి	61
జిడ్డుకడలి	62
జిరా	63
జు.	
జుట్టుపులుఁగు	71
జే.	
జేజే	38
జేజేలగట్టు	56
జేజేలు	20
జొ.	
జొంపము	58

పదము.	పుట.
జొహారు	38
జో.	
జోటి	31
జోడు	41, 63, 65, 83
జోత	38
జోతి	61
ట.	
టకటోంకు, టక్కరి	32
టక్కు	51
టక్కులాఁడు	32
టా.	
టాటోటు	32
టె.	
టెంకాయమ్రాను	58
టెంకి	57
టెక్కెము	60
ఠ.	
ఠవళి	51
ఠవళికాఁడు	32
డ.	
డగ్గఱ	54
డబుర, డబ్బుర	38
డా.	
డాలు	60, 61, 79

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
డే.		తపసి	27	తా.	
డేంకెము	36	తపసి స్వాప	13	తాఁచెను	50
డై.		తమి	50	తాటిసడగవాఁడు	21
డైం	72	తమ్మి	59	తాటిసిడెమువానితల్లి	23
డొ.		తమ్మికంటి	6	తాడి }	58
డొంకెను	52	తమ్మిచూలి	8	తాడు }	
డొక్క	36	తమ్మిముంటిగరిత	9	తాత	8, 82
త.		తమ్మివాల్గంటిమగఁడు	15	తాతతల్లి	9
తంత్రి	27	తమ్మిపసగవాఁడు	13	తాప	63
తక్కువ	53	తమ్మలము	46	తామర	59
తగవు	68	తమ్ములు	74	తాఱుమాఱయ్యెను	50
తగిలెను }	40	తరికెపను	63	తాలిక	51
తగిలించెను }		తరము	65	తాల్చెను	54
తగ్గు	53	తరిగట్టుదారి	6	తావి	64
తగ్గెను	52	తరిగొండ	56	తావు	57
తట్టు	38	[illegible]	53	తావులు	74
[illegible]	68	[illegible]	54	తాళిమి	51
తడఁబడెను	50	తఱుచు	58	తాళ్లు.	75
తడవులఁ [illegible]	21	తలకట్టు	64	తి.	
తడిసెను }	50	తలవాలు	37	తిగ	42
తడిపెను }		తలవాఁడి	59	తిట్టు	66
తత్తరపడి	8	తల...పాలఁతుక	9	తినియెను	37
తత్తరపడువాఁడు	19	తలిరు	58	తిన్ననైనది	46
తన }	52	తలిరుఁబోఁడి	31	తిన్నె	63
తనయుఁడు }		తల్లి	27	తిప్ప	57
[illegible]	46	తల్లితల్లి	8	తిమ్మనైనది	48
తపస్సు	65	తళియ	38	తి[illegible]మ్మాను	59
తప్పెను	50	తవిలెను	40	తియ్యవిలుకాఁడు	12
				తిరుగక	48

పదము.	పుట.
తీ.	
తీఁగ	58
తీఁగబోఁడి	31
తీఁట	58, 75
తీఁత	58
తీపుంగ	42
తీనియ, తీరా	58
తు.	
తుంటవిలుకాఁడు	12
తుటుము	53
తుద	59
తునిమెను	44
తునియ, తునుక	66
తుమ్మెద	71
తులుము	34
తులువ	32
తూ.	
తూకొనెను	50
తూపు	63
తూరెను	50
తూర్పుకొండ	56
తూర్పుమాగాణమే లేదు...గాఁడు	16
తూర్పు...లాగరి	21
తె.	
తెంకాయచెట్టు	58
తెంకి	57
తెక్కలికాఁడు	32
తెగటార్చెను	44
తెగ్గు	43
తెమ్మెర	19
తెరువాటుకాఁడు	32
తెలుఁగుటిటియున్నాలు	24
తెలుసోటిమెకము	67
తెలివి	31
తెవు	61
తెలినమ్మి...రాయఁడు	8
తెలిపిట్టలు	71
తెలుపు	61
తెల	38
తెల్ల	61
తెల్లవాలుమెకము	67
తెల్లదొరకంటు	21
తెల్లదొమ్మను...నొర	16
తే.	
తేఁటి	71
తేగకాఁడు	19
తేగను	39
తేజి	68
తేప, తేపు	63
తొ.	
తొగ	59
తొగరు	61
తొగరుముక్కు పులుఁగు	72
తొడవు	64
తొడుకు	70
తొడుకులు	69
తొన	25
తొఱ, తొఱట, తొఱ్ఱ	54
తొఱుపట్టులు	70
తొలకరికలుగుపుల్లలు	7
తొలఁగెను	42
తొలి, తొల్లి	53, 59, 76
తొలుగట్టు	56
తొలుచదువులు	25
తొలుతను	53
తొలుపలుకులు, తొలుమినుకులు	25
తొవ	59
తొవరు	61
తొవలరాయిడికాఁడు	14
తో.	
తోఁబుట్టు, తోఁబుట్టువు, తోడఁబుట్టు, తోడఁబుట్టువు, తోడఁబుట్టుగు	27

పదము.	పుట.
తోడికోడలు	27
తోడ్పాటు	44
తోరమైనది	41
తోలుదాలుపు	5
తోలెను	54
త్ర.	
త్రాగుట / త్రావుట	38
త్రిప్పెను	54
త్రుంచెను	44
ద.	
దంట	33, 41, 75
దండ	54, 75, 78
దండము	38
దండలు	64
దండు	53
దక్కిణంపుసామి	17
దగ	39
దచ్చి	42
దచ్చికడలు	22
దట్టము	58
దప్పి	39
దబ్బఱ	47
దరి	62
దవ	59
దళము	53
దా.	
దాఁటు	53
దాపు	54
ది.	
దిగ్గఁను	45
దిటవు	40
దిట్ట	53
దిట్టము	46
దినుసు	65
దివి	22
దు.	
దుంత	70
దుక్కివాలుదాట్లు	21
దుగ	41
దుగబోట్లు... వేట్లు	16
దుస్తారము	51
దున్న	70
దుప్పటము	63
దుప్పి	70
దురము	43
దువ్వలువ	37
దూ.	
దూడలు	70
దూప	39
దె.	
దెస	47
దే.	
దేవళంబు / దేవళ్లు	20
దొ.	
దొంగ	32
దొడ్డు	70
దొ[illegible]	63
దొర	26, 65, 78
దొరకొలుసన్నాహి	32
దొరసెను	40
దొసంగు	47
దో.	
దోయి	41
దోరెను	45
దోసకారి	32
న.	
నంజుడు	73
నంజె	62
నగవు / నగు	39
నట్టు	57
నట్టువపులుఁగు	71
నడుము	35, 83
నడుపుకాఁడు	39
నడుతెను	37
నమిష్ఠ	71
నలికము	52
నలు	42
నలు[illegible]గడలు	22
నలువు	31
నలువపడఁతి	[illegible]

పదము. పుట.

- నలు మొ... వేల్పు } 8
- నలువ
- నలువెనదిరి 46
- నల్ల 61, 73, 78
- నల్లద్రావువాఁడు 17
- నల్లపలువతాల్పు 21
- నల్ల తేజీలు 71
- నవలా 31
- నవు } 39
- నవ్వు

నా.

- నాఁటఁగోల } 43
- నాఁటఁబట్టె
- నాఁటినండి
- నాఁటసుత
- నాఁడు మొదలు
- నాగవాసము 30, 82
- నాకెమైనగ 46
- నాతి 31
- నాన 38
- నాయన 27
- నాలవవాఁడు 26
- నాలిబూతము 32
- నాల్గు 42

ని.

- నింగి 22
- నిక్క ... పుజగ... కాఁడు 8
- నిక్కము } 47
- నిక్కువము
- నిక్కువీను... కొతు 16
- నిగ్గు 61
- నిచ్చ } 50
- నిచ్చలు
- నిచ్చెన 63
- నిజము 47
- నిడివి } 65
- నిడుద
- నిడుపఁడు 73
- నిడుపు 65
- నిప్పుగ్చరము 46
- నిమ్మళము 51
- నిల్వెను 54
- నిసువు 33, 58

నీ.

- నీటిలాత 18
- నీరుపాప 16
- నీరుపట్టు 39
- నీరెను 45
- నీళ్లరాయఁడు 18

ను.

- నుగ్గాడెను 44
- నుదురు 34
- నును... మేటి 6
- నుఱుముసేసెను 44
- నులిగొమ్ముల మెకము 69

నూ.

- నూలంచు... తోడు 15

నె.

- నెచ్చెలి 31
- నెత్తురు 73
- నెన్నుదురు } 34
- నెన్నొసలు
- నెపము 49
- నెప్పటి 48
- నెమకెను 49
- నెమలి 71
- నెమిలి 76
- నెమ్మది 51
- నెయ్యి 51, 71, 73
- నెఱకలు } 34
- నెఱులు
- నెల 13, 79
- నెలఁత } 31
- నెలఁతుక
- నెలవు 57
- నెవ్వ 46

నే.

- నేర్పరి 33
- నేల 62
- నేస్తకాఁడు } 31
- నేస్తురాలు

నొ.

- నొడివెను 49

పదము.	పుట.
నాసలు	34
నో.	
నోరు	35
ప.	
పంక్తివైరులయొక్క మీఁదు	13
పంటకలంత	62
పండుకొనెను, పండెను	39
పండెంచు	42
పంద	53
పంపెను	52
పక్క	70
పక్కదాలు తేఁడు, పక్కదాల్చు ... బిడ్డఁడు	7
పగ	43
పడగ	60
పగలు	24
పచ్చ	61
పచ్చగుఱ్ఱాలవజీరుడు	14
పచ్చడంబు	80
పచ్చఱెక్కలపులుగు	72
పచ్చవిల్తుఁడు	12
పచ్చవిల్తునితండ్రి	6
పచ్చవిల్తునితల్లి	8
పజ్జ	54
పట్టు	33

పదము.	పుట.
పట్టువడియెను	40
పడఁతి, పణఁతి	31
పడగదార	73
పడమటికొండ	56
పడమటిదొర	18
పడుచువాఁడు	33
పడుపుఁజెలి	29
పదపడి	53
పదివేసములసామి	6
పదువులు	70
పనిచెను	52
పనిచెలుపులదొర	10
పనిపెను	52
పనివినియెదను	41
పనులు	52
పన్నుండెను	39
పయ్యెర	19
పరఁగినది	46
పరి	53
పరిమార్చెను	44
పరువము	34
పరుండెను	39
పఱచెను	42, 80, 91
పఱపెను	54
పఱపు	39, 75
పలికెను	40
పలుకులు	79

పదము.	పుట.
పలుకులవెలఁది	9
పలుకువెలఁదిమగఁడు	8
పలుగొమ్ములమెకము	67
పలు	35
పలువ	32
పల్మఱు	48
పల్లటీలు	72
పల్లియ	57
పల్లు	35
పల్లె	57
పవలు	24
పవలు సేయు వేలుపు	14
పన్నిడించెను, పన్నళించెను	39
పసరములు	69
పసరుచాయ	61
పసాదము	37
పసాపడియెను	37
పసి	69
పసిఁడి	66
పసిఁడికంటి	73
పసిఁడిపుట్టముదాల్పు	6
పసిదిండి	67
పసులు	69
పసుపుచాయ	61
పసులపోలిగాఁడు	72
పళ్లెరము	38
పా.	
పాన్పు	39

పదము. పుట.

పాప 33
పాపజందెములమేటి 10
పాపత్రోడ .. వేల్పు 20
పాము 73
పాములవేఁటకాఁడు 21
పాయము 34
పాలుఁడు 26
పాలుతపసి...కోడి 16
పాలుఁబోతు 53
పాకెను 42
పాల్కడలి 62
పాలకడల్లుఁడు 7
పాలవెల్లి 62
పాలసుఁడు 32
పాలు 66, 76
పాలునీరు ... పులుఁగులు 71
పాల్కడలిపట్టి 13
పావురములు, పావురాలు 72
పాసెను. 40

పి.

పిండు 53
పిట్ట 70
పిదపను 53
పిన్ననైనది 46
పిన్నవాఁడు 33
పిమ్మటను, పిఱికి 53
పిసాళి 32
పిళ్లారి 10

పీ.

పీనమడఁచెదు 44

పు

పుంజుదాల్పు 11
పుంజె 62
పుచ్చెను 2
పుట్టకూడుతిండిపోతు 67
పుట్టపెట్టెపట్టు 73
పుట్టము 37
పుడమి 62
పుడమితాలుపు 20
పుడమిఱేఁడు, పుడమివేల్పు 26
పుడుకు 39
పుడుకుఁదొడుకు 23
పుత్తడి 66
పుత్తడిగుబ్బలి 56
పుస్క, పుసుక 37
పుసుకకంచెదు వాఁడివిల్లు 56
పుసుకదాల్పు 5
పుష్పము 58
పురివిచ్చెను 40
పురుడు 65
పురిసు, పుర్రె 37
పులి 67
పులు 60
పులుఁగు 70
పులుఁగులుగలదొర 21
పులుఁగుతత్తడిరాతు 6
పువు, పువ్వు 58

పూ.

పూ 58
పూనెను 54
పూఁబోఁడి 31
పూరి 60

పె.

పెండ్లాము 28
పెందోడ 35
పెక్కుమాటలు 48
పెచ్చు 52
పెట్టి, పెట్టియ, పెట్టె 65
పెట్టుడు 39
పెడచెయ్యి 35
పెతరులసామి 17
పెదవి 35
పెద్ద 29
పెద్దకడుపువేల్పు 10
పెద్దనిదురవోయెను 14
పెద్దయును 52

పదము. పుట.
పెనఁకువ 43
పెనుఁబాప...రాతు 11
పెనుమినుకులు } 25
పెనుఁబలుకులు }
పెజవాఁడు 49
పెన్నాటకత్తె 29

పే.

పేపటికము 46
పేరఁటాలు 28
పేరులు 64
పేరు 76

పై.

పైఁడి 66
పైపలి 31
పైరు 60

పొ.

పొందు 31
పొందెను 40
పొక్కిలి 36
పొగడెను 49
పొట్ట 33
పొత్తి 33
పొ...వేల్పు 16
పొత్తులు 68
పొడలమొకము 70
పొడుపుగుబ్బలి 56
పొ...ముజ్జో 9
పొది 63

పదము. పుట.
పొసరినయది 46
పొన్న 66
పొమ్మనటనియెను 52
పొల 73
పొలఁతి }
పొలఁతుక } 31
పొల్తి }
పొలము 62
పొలసు 73
పొలసుతిండిపోతు 17

పో.

పోటరి 44
పోట్లాట 43
పోతు 82
పోతుజక్కి...రాతు 17
పోయెదను 41
పోరనీగెడు...దారి 15
పోరు 43
పోరోగిరపు...తండ్రి 8

పౌ.

పౌఁజు 53

ప్ర.

ప్రన్నసివాఁడు 34
ప్రాఁజదువుల...యు 14
ప్రాఁజదువులు }
ప్రాఁబలుకులు } 25
ప్రామినుకులు }
ప్రొద్దు 14

పదము. పుట.
ప్రొద్దుకొమరుఁడు 17
ప్రొద్దుజోముకోడె 13
ప్రోగు 66
ప్రోచెను 44
ప్రోడ 29,33
ప్రోయాలు 31
ప్రోవు 66
ప్రోలు 57

బ.

బంగరు } 66
బంగారు }
బంటు 44
బంతి 78
బందుగులు } 49
బందువులు }
బకదార్లు 72
బక్కవారలపెను
బాద 19
బటువుఁగైదువు 24
బ[ట్టి]ట్టుకాఁడు 72
బడలిక 51
బత్తిక 63
బద్దు 47
బమ్మ 8
బమ్మదేవరతండ్రి 6
బయలు 22
బల్లెలు 70
బలిజెవాంగ్రు 26
బలువంజమొకము 67

పదము.	పుట.
బల్పాపఱేఁడు	20
బల్రొక్కముఎకి మీఁడు	19
బవరము	43
బవంతము	51
బసవఁడు	69
బా.	
బాగు	44
బాగైనది	46
బానిసె	28
బాపఁడు	26
బాబా	68
బాములు	75
బార	42
బారు	53
బాస	81
బాసట	44, 79
బి.	
బిగువు	46
బిడ్డ	33
బిత్తరిజింకతాల్పు	13
బిద్దెను	45
బిరుదు	79
బు.	
బుడుత	33
బుడుతనెలతాల్పు	5
బురద } బువి }	62
బువ్వ	37

పదము.	పుట.
బూ	
బూచులయెకిమీఁడు	5
బూరుగు	76
బె.	
బెడద	47
బెరసెను	40
బే.	
బేరజము	32
బేరులు	26
బేసికంటివేల్పు	5
బేల	28
బేళ్లు	41
బొ.	
బొంకు	47
బొంద	62
బొందళము	63
బొక్క	62
బొజుఁగు	30
బొజ్జ	36
బొట్టు	33
బొడ్డు	36
బొబ్బమెకము	67
బొటియ	62
బొఱ్ఱ	36
బో.	
బోగముచాన	29
బోటి	31

పదము.	పుట.
బోడ	26
బోనము	37
బోర	35
బ్రతికించెను	44
మ.	
మంచుకొండ	56
మంచెను	44
మంటలు	70
మందసము	65
మగఁటిమి } మగతనంబు }	46
మగిడించెను	54
మగుడక	48
మగువ } మచ్చెకంటి }	31
మచ్చరిసు	43
మచ్చులు	65
మడఁతి	31
మడి	62
మడిచెను	44
మడిసెను	45
మడుఁగు } మడువు }	62
మది	36
మకినిసంగు	57
మనిపెను	44
మనెడు ... వ్రాయు దేవర	7

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
మన్నగొనియెను	44	మించులు	25	ముక్కంటితలపువ్వు	13
మన్న	62	మింటిచూలి	18	ముక్కంటిపండు... తిండీఁడు	10
మబ్బులు	25	మింటితెరువరి	15	ముక్కంటిమల }	56
మబ్బువిప్పు	19	మిండగీఁడు }	30	ముక్కంటిమామ }	56
మరలించెను	51	మిండఁడు }	30	ముక్కంటియనుఁగుఁజెలి	19
మఱఁడు	12	మిండలకోర }	29	ముక్కంటినెలఁది	8
మఱునయ్యతేజి	21	మిండలకోరి }	29	ముగుద	28
మఱలక }	48	మిక్కిలి	52	ముచ్చు }	32
మఱి }	48	మిక్కిలికంటిదేవర	5	ముడికాఁడు }	32
మఱుఁగు, మఱువు	60	మిగులను	52	ముడియవిడుపు }	32
మల	57	మిట్ట	63	ముత్తెదువ	28
మసలెను	50	మిత్తిగొంగ	5	ముత్త్రోవద్రిమ్మరి	23
మా		మిద్దెలు	65	ముద్దియ }	29
మాలు	60	మిను	22	ముదుసలి }	29
మాడుగులు }	65	మినుపెగదయ్యాలు	5	ముద్దరాలు	28
మాడువులు }	65	మిన్న	22	ముద్దియ }	31
మాద్రి }	65	మిన్నువాఁక	23	ముద్దుగుమ్మ }	31
మానికములు	61	మిన్నువాఁకదాల్పు	5	మునిముచ్చు	32
మానిసినెక్కుడివాఁడు	20	మిఱ్ఱు	63	మును }	53
మాసైనది	46	**మీ.**		మునుపు }	53
మామమామ	7	మీనుమొసలి... మేటి	12	మున్నీరు	62
మామిడిచెట్టు }	58	మీఁజెయ్యి	36	మున్ను	53
మావిమ్రాఁకు }	58	**ము.**		ముప్పదియాఱేండ్లు చనినది	29
మావు	68	ముంగలను }	51	ముమ్మొనవాలుదాల్పు	5
మావులు	74	ముందటను }	51	మురువుగలయది	46
మి.		ముందు	53		
మించు	52	ముక్కంటి	5		
మించుఁబోఁడి	31	ముక్కంటిగారాబు ముద్దుపట్టి	10		

పదము.	పుట.
ములికి	63
ముళ్ళవెన్నెమెకము	67
ముసేంలుపులమెక్కె	14
ముసరో } ముసలిది }	29

మూ.

పదము.	పుట.
మూఁక	53
మూఁగ	34
మూఁడవకాలము వాండ్రు	26
మూఁడు } మూరు }	42
మూల	81
మూలకోఁడు	17
మూలి	34

మె.

పదము.	పుట.
మెకములకాలము సామి } మెకంబులతిండి పోతు }	67
మెక్కెను	37
మెచ్చెచ్చనది	46
మెట్టు	57
మెడ } మెతుకు }	37
మెత్త	39
మెయి	34
మెరక	63
మెఱుఁగు	64
మెఱుపులు	25
మెసవెను } మెసఁగెను }	37

మే.

పదము.	పుట.
మేఁడి	58, 82
మే	34
మేటి	52
మేటినీరు...సామి	17
మేటిపాములమేఁత	18
మేలుబంతి	64
మేడ	65
మేషి	58
యేను	34
మేలు	43, 44, 52, 76
మేలైనది	46

మొ

పదము.	పుట.
మొండికట్టె	32
మొక్క	58
మొక్కలీఁడు	80
మొగడ	59
మొగంబు	35
మొగుళ్లు	25
మొగ్గ	59
మొత్తంబు	59
మొత్తెను	50
మొదవు } మొదవులు }	70
మొద్దు	65
మొనకాఁడు	44
మొయిళ్లు	25
మొయిలుదారి	22
మొలక	58

మో.

పదము.	పుట.
మోక	58
మోచెను	54
మోదెను	50
మోటు	65
మోము } మోర }	35
మోరతెలుపుమెకము	67
మోవి	35, 77
మోసు	58

మ్రా.

పదము.	పుట.
మ్రాఁకు } మ్రాను }	58

మ్రొ.

పదము.	పుట.
మ్రొక్క	38
మ్రొక్కులవేవర	14
మ్రొక్కు...సామి	10

మ్రో.

పదము.	పుట.
మ్రోడు	65
మ్రోలను	51

ర.

పదము.	పుట.
రంగు	61

పదము.	పుట.
రొక్కసుడు	17
ర...నములు	61
రణము	64
రా.	
రాచిలుకనె... రాయకాలు	12
రాశి	28
రాత్రి	24
రాయి	57
రి.	
రిక్కలు	24
రూ.	
రూపరి	34
రె.	
రెంట	41
రెండాకు ..మగండు	11
రెండు	42
రెక్క	41
రే.	
రే	24
రేత్రిమ్మరిండు	17
రేయి	24
రేయుం...వాండు	7
రేవెండ	21
రేకోండు, రేకలు	13
రే...జోడు	14
రొ.	
రొక్కము	64
రొ...	39
రో.	
రో	47
రోజను	50, 81
ఱ.	
ఱంకులాడి	29
ఱా.	
ఱా	57
ఱాంగ	28
ఱాయి	57
ఱె.	
ఱెక్కలు	70
ఱెల్లుచూలు	10
ఱేండు	26
ఱొంపి	62
ఱొ...ప్పను	54
ఱో...	35
ల.	
లంక	29
లంజకాండు	30
లక్క	44
లచ్చి	8,46
లచ్చికొమరుండు	12
లచ్చిమగండు	6
లా.	
లాగ	62
లాతివాండు	49
లాపులు	70
లిబ్బిపడంతి	9
లె.	
లెక్క	14
లె...కొరి	46
లే.	
లేంగలు	70
లేడి	69
లేమ	31
లేపు, లేమిడి	46
లేక్కి	68
లొ.	
లొచ్చు	53
లొట్టిపిట్టలు	68
లో.	
లోంజెయ్యి	36
లోనయ్యను	40
వ.	
వంశరతొండంబు వాండు	10
వంగడము, వంగపము	47
వంటకము	37
వక్కలాకులు	46

పదము.	పుట.
వక్కాణించెను	40
వచ్చెను	43, 80
వడఁకుగుబ్బలి	56
వడచక్కఏలిక	19
వడముడి	22
వడిగను	48
వడిగలవాఁడు	44, 83
వడిగలజింక ... రౌతు	18
వడుగు	26
వణఁకుగుబ్బలి	58
వదరు	59
వదలెను	50
వన్నియ	61
వన్నె	,,
వన్నెకాఁడు	34
వరవుడు	28
వలంతి	33
వలచెను	80
వలపు	43, 64
వలమురి	24
వలమురితాలుపు	6
వలరాజు	12
వలరాజుసూడు	5
వలిదిప్ప	56
వలిమలల్లుఁడు	5
వలువ	37
వల్లెత్రాడుదాల్పు	18
వల్లడికాఁడు	32
వా.	
వాఁడిమగఁడు	44
వాతెఱ	35
వాపోయెను	39
వామి	66
వాయి	35
వారువము	68
వాలుగంటి	31
వావురము	68
వాసి	52
వి.	
వింతవాఁడు, విందులు	49
విచ్చేసెను	43
విడిచెను	50
విడిముడి	64
విడిముడిగల వేలుపుఁజెలి	20
విడియము	46
విడెము	46
వినిచెను	40
విను	22
వినుచూలి	19
వినెను	40
విన్నాణమైనది	46
విన్ను	22
విప్పు	65
విరి	58
విరివి	65
విల్లు	63
విలువ	47
వివ్వచ్చుఁడు	22
విసదారి	73
విసపుమేఁతరి	5
వీ.	
వీఁపు	37
వీడియము	46
వీడు	57
వీడెను	50
విడెము, విడ్యము	46
వీడ్వడెను	50
వీనులు	35
వీనులకంటి	73
వీటీఁడి	33
వె.	
వెంగలి	33
వెండి	78
వెండికొండ	56
వెండియుఁగ	48
వెంట్రుకలు	34
వెంబరవిత్తు	33
వెక్కసమయ్యెను, వెగ్గలమయ్యె	52
వెచ్చకాఁడు	3

పదము.	పుట.
వెడఁగు	33
వెడఁద	65
వెడఁదమోముమెకము	67
వెడలుపు	65
వెడలెను	49
వెడవిల్తుఁడు	12
వెడ్డు	51
వెత	47
వెదకెను	49
వెనకయ్య	9
వెనకయ్య...వాఁడు	11
వెనుకచూపుల మెకము	67
వెనుకఱ	53
వెనుకమేను	37
వెన్నదొంగ	6
వెన్నదొంగయన్న	21
వెన్నునడుగుపాప	23
వెన్ను	37
వెన్నుఁడు	6
వెన్నునిపలకన్ను	14
వెన్నుపానుపు	20
వెన్నె	61
వెన్నెల	24
వెన్నెలతేఁడు	13
వెరవరి	33
వెఱ, వెఱపు	51

పదము.	పుట.
వెఱ్ఱి	33
వెఱ్ఱినీళ్ళమేలువాఁడు	21
వెల	27
వెలఁది, వెలఁదుక	31
వెలయాలు	29
వెలలెను	49
వెలి	61, 76
వెలిచవులుగనినది	29
వెలిచెను	54
వెలితి	53
వెలిదిప్ప	56
వెలిమొదవు	23
వెలియాలపోతురౌతు	5
వెలుఁగు	74
వెలుఁగులరేకిమీఁడు	15
వెలుగు	74
వెలువడియెను	49
వెల్ల	61
వెల్లగుఱ్ఱము, వెల్లమ్రాను	23
వెల్లయేనుఁగు	23
వెల్లాటకత్తె	29
వెళ్లెను	42, 49
వెసను	48
వే.	
వేంచేసెను	43, 80
వేగ, వేగిరము	48

పదము.	పుట.
వేఁడివెలుంగు, వేఁడివేలుపు	14
వేడుకకాఁడు	30
వేడ్కకత్తె	29
వేఁదుఱు	33
వేనలి	34
వేమాఱు	48
వేయంచులకైదువు	24
వేయిచేతులతేఁడు	15
వేలుపడెను	40
వేలుపుఁగొండ	56
వేలుపులగిడ్డి, వేలుపులగారు	23
వేలుపులత్రోవ	22
వేలుపులబువ్వ	13
వేలుపులతేనిదళవాయి, వేలుపుల..మగఁడు	11
వేలుపులు	20
వేలుపుమచ్చకంటులు	24
వేల్పుగమికాఁడు	11
వేల్పుఁజెట్టు	23
వేల్పుటేఱు	23
వేల్పుపెద్ద	8
వేల్పుదొరతేజి	23
వేల్పుబానిసె	29
వేసడము	72
వేళము	48

పదము.	పుట.
వేశేఁడి	33
వైశము	48
ప్రక్క	66
ప్రాఁగుచ్చెను	40
ప్రేతలమేలువాఁడు	6
స.	
సంగడి	54
సంగడీఁడు, సంగాతి	31
సంద్రము	62
సకినాలపులుఁగు	73
సగము	53
సడలెను, సగ్గెను	52
సత	42
సదమదంబుసేసెను	44
సద్దు	39
సన్నము	52
సప్పము	73
సమసెను	45
సరగన	48
సరములు	64
సరస	54
సరి	65, 78
సరులు	64
సవతు	65
సవము	53
ససి, సస్సెము	60

పదము.	పుట.
సా.	
సాఁకెను	44
సాటి	65
సాపడెను	38
సామి	26
సామిసామేఁటిజేకొన్న చాఁ	8
సాము	53
సారె	48
సార్వము	72
సి.	
సింగము	67
సింగాణి	63
సింగారమైఁడి	46
సిగ్గు	38
సిడము	60
సిబ్బితి	38
సిరి	9, 15
సిసువు	33
సీ.	
సీప్రంపుఁ జెద్దు	20
సు.	
సుడిగొట్టు	19
సుప	59
సురఁటిపువుఁబుట్టు	19
సూ.	
సూడు	43
సె.	
సెజ్జ	39

పదము.	పుట.
సే.	
సేస	51
సై.	
సైకము	52
సైదోడు	27
సొ.	
సొంపయిన	46
సొగసుకాఁడు	34
సొబగైనది	46
సొమ్ము	64
సొఱకాయ	58
సో.	
సోఁకువయ్యాళి	18
సోఁకుమూఁకలగొంగ	6
సోఁకుమూఁకల ఱేఁడు	17
సోమానిపెట్టుఁజెట్టు	16
స్రుక్కెను	52
హ.	
హజ్జ	37
హస్తిక	40
హరిణాంకము	38
హళది	61
హు.	
హుళిక్కి, హుళక్కి	47
హొ.	
హొన్న	68

ఆంధ్రనామశేషము.

పదము. పుట.

అ.

అంతటన్
అంతన్ } 95
అంతఃపట్టు 106
అంతిపురము 101
అక్కటికము 99
అగపడకపోయెను 89
అచ్చెరువు 87
అజ్జ 85
అడరు 87
అడవి 97
అడుగంటెను 104
అదను 85
అనుఁగు 86
అనుమానము 93
అనువులు 98
అప్పళించెను 89
అబ్బురము 87
అబ్బెసమొనర్చెను 88
అబ్రము
అయిదుపదిచేసెను } 87
అరదము 92
అరి 91
అరిది 87
అర్నెలి 86
అఱ 91
అఱవఱలు 100
అఱిముఱి 101
అలజడి
అలమట } 87
అలమెను 95
అలిగెను 98
అళుకు 90

ఆ.

ఆము 90
ఆయములు 98
ఆరతి 96
ఆరెకులు 97
ఆఱడిఁబోయెను 89
ఆవితేఱెను 93
ఆఱుమూఁడయ్యెను 87
ఆవి 101

ఇ.

ఇంకెను 104
ఇంచు 97
ఇంపు 86
ఇట్టివారె 106
ఇమ్మడి 88
ఇయ్యకొనెను 93
ఇరులు 91
ఇవము 97
ఇవిరెను 104

ఈ.

ఈడఁబోక 88
ఈడు 106
ఈరము 94
ఈలువు 100

ఉ.

ఉంకువ 99
ఉక్కు 101
ఉక్కివము 90
ఉగ్రాణము 99
ఉడిగెను 97
ఉడివోయెను 89
ఉడుకు 101
ఉడుగర 105
ఉత్తలపాటు 87
ఉదిరి
ఉద్దవడి
ఉద్దవిడి } 101
ఉప్పుసంద్రము 103
ఉబ్బు 101
ఉమ్మలిక
ఉమ్మలికము } 87
ఉరవడి 101
ఉరిలెను 94
ఉఱుఁడు 85
ఉల్లము 94
ఉవ్వెత్తుగన్ 100

ఊ.

ఊడిగము 105
ఊడెను 94
ఊడ్చెను 102

పదము.	పుట.
ఊరక	106
ఊరట	105
ఎ.	
ఎంతేని	101
ఎక్కటి, ఎట్టకేలకున్	106
ఎడ	94, 98
ఎడ్డె	105
ఎత్తికోలు	100
ఎద	94
ఎరగలి, ఎరవలి	105
ఎల	90
ఎలమి	91
ఏ.	
ఏడ్తెఱ	101
ఏమఱించెను	103
ఏఱు	96
ఒ.	
ఒంటరి	92
ఒండొకండు	106
ఒకపెట్టు	100
ఒగి	89
ఒచ్చెము	100
ఒడంబడెను	93
ఒడిగట్టెను	89
ఒడ్డు	91
ఒదవెను	95
ఒనఁగూర్చెను	86
ఒనరించెను	91
ఒప్పెను	93
ఓ.	
ఓజ	89
ఓముట	105
ఓరిమి, ఓర్పుట	101
ఓలమాసగొనక	88
ఓలి	89, 99
ఓహటించెను	87
ఔ.	
ఔదు	97
క.	
కంటఁబడదయ్యెను	89
కచ్చువిచ్చయ్యెను	87
కడఁగెను, కడమ	89
కడముట్టుట	98
కడవ	91
కడీఁది	92
కడిమి	89
కడున్	101
కదిసెను	89
కనలెను	98
కనికరము	99
కనుమొఱఁగెను	103
కనుమోడ్చెను, కనువిచ్చెను	102
కన్ను	100
కప్పము	91
కరము	101
కఱకు	96
కఱచెను	88
కవఱలు	100
కవిసెను	89
కసటు	90
కసిమసంగెను	93
కసుగందెను	92
కళ్లెము	97
కా.	
కాఁగు	91
కాఁదువడియములు	100
కాన	97
కా[illegible]నాఁడు	106
కారు	94
కాలరులు	92
కాలుద్రొక్కెను	89
కాలువ	103
కావించెను	91
కి.	
కి[illegible]ను	98
కీ.	
కీసు	91
కీలు	100

పదము.	పుట.
కీల్కొల్పెను	93
కు.	
కుందు	87
కుడియెడమలు	90
కునికెను	102
కూ.	
కూర్కెను	102
కూర్మి	86
కూలిచెను	101
కె.	
కెళవు	94
కై.	
కైరవఘ్ను	100
కైపేఁత	96
కొ.	
కొండుంకవాఁడు	99
కొందలము	87
కొదవ	89
కొనసాగెను	85
కొఱ కొఱఁత	89
కొల	90
కో.	
కోన	93
కోపగించెను	98
కోరు	96
కొల్లలచేసెను	88
కోల్పుచ్చెను	97
క్ర.	
క్రిక్కిఱిసెను	104
క్రమ్మరెను	86
గ.	
గండు	89
గట్టి	101
గడిదేఱెను	93
గరువము	92
గా.	
గాటము	101
గాణలు	105
గాదిలి గారాము	86
గి.	
గిఱిగొనెను	104
గీ.	
గీటణఁచెను	101
గు.	
గుదె	97
గుదెదాల్పువీటి కనిచెను	101
గుబ్బలు	102
గొ.	
గొండ్లి	91
గో.	
గోడు	87
గ్ర.	
గ్రుక్కగొనియెను	98
చ.	
చక్కి	98
చన్నులు	103
చఱచెను	89
చలిపెను	91
చా.	
చాలక	101
చాలించెను	97
చి.	
చిఁచెను	103
చిందము	105
చిట్ట	100
చిట్టకము	105
చిద్రుపలు	100
చిన్నఁబోయెను	92
చిలుకు	100
చిలుము	90
చీ.	
చీఁకటి	91
చీఁకటితప్పు	90
చీఁకువాలు	91
చు.	
చుట్టుకొనెను	104

పదము.	పుట.
చుఱుకు	96
చె.	
చెండు	100
చెందెను	95
చెక్కెను	93
చెడియెను	87
చెయ్దము, చెయ్ది	100
చెరలాడెను	86
చెరిపెను	93
చెఱకు, చెఱకుపాలు	97
చెలరేఁగెను	89
చే.	
చేకూర్చెను	86
చేటు	91
చేరుపయ్యెను	92
చేసెను	91
చో.	
చోటు	98
చౌ.	
చౌటిమున్నీరు	103
జ.	
జంకు	90
జగిలెఁడు	97
జడి	99
జా.	
జాఱెను	94
జాలు	103
జు.	
జుణిఁగెను	87
జున్ను	97
జూ.	
జూదము	99
డ.	
డాసెను	92
డు.	
డులిచెను	102
డె.	
డెందము	94
త.	
తక్కినవాఁడు	106
తక్కువ	89
తడవు	94
తద్దయుఁ	101
తమట	105
తమ్మి	107
తరువాతఁ	95
తఱటు	105
తఱపి	97
తతి	85
తఱులు	105
తలకొని	101
తలారులు	97
తా.	
తామరతంపరయ్యెను	85
తారసిల్లెను	92
తాటిచెను	95
తార్కాణము	100
తాల్మి, తాళుకొంట	101
తి.	
తిండికాఁడు, తిండిపోతు, తిండీఁడు	104
తిరిగెను	86
తివురుట	101
తు.	
తుమురు	94
తుటిమెను	93
తుఱుమయ్యెను	102
తె.	
తెగ	94
తెగువ	96
తెన్ను, తెరువు	87
తే.	
తేనియ	97
తేరు	92

పదము. పుట.

తొ.

తొట్టి 106
తొడఁగెను 89
తొలఁగించెను 102
తొలఁగెను } 95
తొలుదీవి }

తో.

తోడియల్లుఁడు 97
తోయము 94
తోరము 92

త్ర.

త్రిమ్మరెను 86
త్రుళ్లు 90
త్రోచెను 102
త్రోవ 87

ద.

దండ 107
దండు 93
దండెత్తెను 88
దక్కొనియెను 95
దవ్వు 94
దళవాయి 93
దళమెత్తెను 88
దళము 93

దా.

దాడిచేసెను 88
దారి 87
దాసెను 92

ది.

దిగులు 90
దిట్టపడియెను 93
దినుసు 94
దీనారఁబ్రాలు 96
దుడ్డు 97
దేవేరి 98
దొన 106
దొరసాని 98

న.

నలి 94
నాడు } 106
నాఁడు }
నిండెను 104
నిట్టపంట 100
నిమురించెను 102
నివ్వాళి 96

ను.

నుగ్గయ్యెను 102
నుగ్గు 94
నుఱుమయ్యెను 102
నుఱుము 94
నులిగొనెను 104

నె.

నెంజిలి 87
నెక్కొనియెను 95
నెగడెను 85
నెగులు 87
నెట్టన 101
నెట్టుకొనెను 89
నెత్తము 99
నెనరు 86
నెమ్మి 86, 107
నెయ్యము 86
నెయ్యపుటలుక 102
నెఱఁకలు 98
నెలకొనియెను 95
నెఱి 101

నే.

నేలఁగలిపెను 101
నేరేడుదీవి 95

ప.

పంచబంగాళమయ్యెను 89
పంటి 91
పగతురు } 103
పగఱు }
పగవాండ్రు }
పడవాలు 93
పదపడి 101
పనఁటి 91
పనివడి 101
పయ్యెద 100
పరి 92
పరుమయ్యెను 102
పరువడి 101

పదము.	పుట.
పలువురు	106
పల్లఊపులు	95
పా.	
పాగా	91
పాచికలు	100
పానకము	97
పాసెను	102
పార్వత్తెవాఁడు	98
పాలిండ్లు	103
పాలు	96
పాలుపడెను	89
పాసెను	95
పి.	
పిండియయ్యెను	102
పిన్నవాఁడు	99
పిమ్మట	87
పిమ్మటన్	95
పిఱుతివియక	88
పిఱుఁదు	97
పిలుకుమార్చెను	101
పు.	
పుయిలోడెను	92
పురికొలిపెను	95
పుఁవిచ్చెను	104
పులు	90
పె.	
పెంపుసెందెను	85
పెకలించెను	103
పెక్కండ్రు	106
పెచ్చుపెరిఁగెను	104
పెడ	97
పెద్దనిద్దురఁజెందించెను	101
పెద్దయున్	101
పెనఁగొనెను	104
పెరిఁగెను	85
పెఱవాఁడు	106
పెటీకెను	103
పెలుచ	101
పెల్లగించెను	103
పెల్లు	101
పే.	
పేర్మి	86
పై.	
పైఁట	100
పైపెచ్చుట	88
పొ.	
పొగరు	90
పొడి } పొదరిల్లు }	94
పొరిఁబొరిన్	101
పొలయలుక	102
పొలివోయెను	89
పో.	
పోకార్చెను	97
పోటాగ్గెను	88
పోతరము	90
ప్ర.	
ప్రబలెను	85
ప్రల్లదములు	95
ప్రిదిలెను	94
ప్రేముడి	86
ప్రేరేచెను	95
బ.	
బంటు	92
బంతి	100
బన్నము	100
బలిసెను	85
బట్టె	103
బలువిడి	101
బా.	
బాట	87
బాసనము } బారి }	100
బిట్టు	101
బీతు	90
బీరము } బీరువోయెను }	39
బుసివోయెను	87
బెగడు	90
బెడిసెను	87
బేసి	96
బొ.	
బొక్కసము	99
బొమిడికము	105

పదము.	పుట.
బ్ర.	
బ్రుంగెను	98
మ.	
మంచు	97
మండ	107
మంతనము	100
మంద	93
మక్కువ	86
మగఁటిమి	89
మడి	106
మణియము	100
మది	94
మనియకాఁడు	98
మబ్బులు	103
మసలెను	86
మా.	
మాగాని	100
మాఱట }	88
మాఱుకొనియెను }	88
మార్తురు	103
మి.	
మిగులక	101
మిత్తి	105
మిన్నక	106
మీఱెను	104
ము.	
ముక్కాఁకలు దీరెను	93
ముద్దు	86
ముదురు	97
మునింగెను	98
మునిమాపు	99
మురిపము	92
మె.	
మెకము }	94, 103
మెగము }	94, 103
మెట్టు	105
మెలికొనెను	104
మే.	
మేల్కానెను	102
మై.	
మైకొనియె	93
మొ.	
మొగరాలు	105
మొగుళ్లు	103
మొగ్గరము	91
మొదలు	105
మొద్దువోయెను	96
మొన	93, 106
మొనకాఁడు	93
మొనసెను	88, 106
మొయిలు	103
మొఱవవోయెను	96
మ్రాసల	99
మోహరము	91
మోహరించెను	88
మ్ర.	
మ్రింగెను	98
ర.	
రంతు	91
రజ్జులు	95
రా.	
రాణి	98
రి.	
రిత్తవోయెను	89
రూ.	
రూపుమాపెను	101
రే.	
రేకెత్తెను	85
ల.	
లలి	101
లా.	
లాఁతివాఁడు	106
లె.	
లెంక	92
వ.	
వంక	87
వంత	89
వట్టెను	104
వడి	94, 106
వదలించెను	10

పదము.	పుట.
వదలెను	94
వనట	87
వరుస	89
వలగొనెను	104
వలపలదాపలలు	90
వలసె	118
వలుఁద	92
వా.	
వాఁక	96
వాఁగు	93
వాగె	97
వాడి	96
వాడెను	92
వాన	99
వారక, వావిరి	101
వి.	
వింగడము	90
విచ్చుమొగ్గరయ్యెను	89
విచ్చెను	94
విడుదల, విడుమర	98
విడెను	94
విన్నవోయెను	92
విన్ననువు	100
వీ.	
వీఁగెను	87
వీడెను	94
వీసరవోయెను	89
వీలుపఱిచెను	86
వె.	
వెట్ట	101
వెన్నిచ్చెను, వెనుకంజవేసెను	87
వెనుకముందయ్యెను	87
వెనుకట	95
వెనుక	97
వెన్ను	107
వెరవు	91
వెలుఁగు	87
వెఱపు	90
వెలికొత్తెను	90, 102
వెలిచవి	90
వెలితి	89
వే.	
వేఁడిమి	101
వేడ్క	91
వేడు	103
వేనవేలు, వేవురు	106
వేఱొకటి	88
వేఱొకఁడు	106
వ్ర.	
వ్రక్కలించెను, వ్రచ్చెను	103
స.	
సంజ	99
సంతసము	91
సందియము	93
సడలెను	94
సమకూర్చెను	86
సరకుసేయకుండెను	85
సాహిణము	91
సిలుగు	87
సుడివోయెను	89
సుడిగొనెను	104
సుళువు	91
సూటి	91
సెక	101
సే.	
సేగి	87
సేసలు	96
సై.	
సైగణ, సైఁచుట	101
సొ.	
సొరిది	89
హ.	
హాజారము, హొజారము	99
హాళి, హెచ్చరిక	91

శ్రీ రస్తు.

సాంబనిఘంటువు.

అకారాదిశబ్దానుక్రమణిక.

పదము.	పుట.
అ.	
అంగడి	168
అంగద	159
అంగమచ్చము	149
అంగలార్చు	159
అంచ	194
అంచతేజీపాలంతి	114
అంజ	146
అంటుగైకొనియెను	155
అంటెను	153
అండ	164
అంతరపల్లటీలు	195
అందగాఁడు	137
అందుక్	166
అందెను	153
అంపఱ	168
అంపెను	165
అకడక్	166
అక్క	133
అక్కజము	149
అక్కడక్	166
అక్కర	155
అక్కఱ	155, 201
అక్కు	145
అగడు	173
అగపడెక్ / అగ్గమయ్యెక్(ల)	153
అగ్గలంబాయెను	71
అగ్గి	121
అగ్గించె	163
అగు	164
అచటక్	166
అచ్చంపు...జాణ	113
అచ్చటక్	166
అచ్చరలు	128
అచ్చి	170
అచ్చెరువు	149
అచ్చోక్ / అచ్చోటక్ / అటక్	166
అటమరించెను	156
అట్ట	168
అజ్జపుఁలుగు	196
అడంచెను	158
అడలు	161
అడవి	186
అడవికాఁపు / అడవిద్రిమ్మరి	136
అడవిపుంజు	199
అడిగిన...యావు	128
అడిగొట్టు	138
అడిదము	167
అడియాలము	149
అడుగు	146, 201
అడుగుకైదు... దునెదారి	115
అడుగుతాటించె	163
అడుగు...కాఁడు	112
అడుజు	195
అడుసు	182
అడ్డ	174
అడ్డగించె	154
అడ్డవేడెములు	189
అణుజు	196
అతివ	148
అత్తమిల్లి	151
అత్తి	178
అదరము	145
అదరు	167
అదలించెను	160
అదిగో	166
అదిమొదలు / అదిసుత	159
అదె	165

పదము.	పుట.
అనఁగన్ / అనవుడున్	171
అని	157, 201
అనిఁబడ్డ...త్రోవ	117
అనిచెను	165
అనుఁగు	133
అనెను	151
అన్న	133
అన్నగళ	136
అన్నింటికితండికాఁడు	121
అన్ను	148
అన్నువ	171
అపరంజి	185
అప్ప	133, 206
అప్పననేసెను	151
అబ్బ	133
అబ్బురము	149
అబ్బెను	153
అబ్రము	149
అమరువాఁడు	137
అమవస / అమాస	130
అమ్మ	133
అమ్ము	168
అయిదు	155
ఆయిదువరాలు	134
అయ్యా	133
అయ్యోడన్	166
అరఁగు	181
అరచట్ట	167
అరపది	155
అరదము	169
అరబార...బిడ్డఁడు	115
అరసెను	163
అరికట్టెను	154
అరిగెను	156
అరిది	149
అరుఁగు	181
అరుగుదెంచెను / అరుదెంచెను	160
అరుసము	151
అఱచెను	153
అఱచెయ్యి	145
అఱుత / అఱ్ఱు	146
అల	130, 201
అలంత	169
అలంతి / అలపు / అలయిక	172
అలరు	164, 201
అలరులు	178
అలరువిలుకాని యన్న	113
అలవడుట / అలవాటు	173, 201
అలుఁగు	202
అలుక	150
అల్గు	202
అల్లదిగో	166
అల్లె	168
అల్లదె	166
అవసడి	173
అవ్వ	133, 201
అళది	180
అళుకు / అళ్కు	167
అసదు	172
అసలు	182
ఆ.	
ఆఁగె	154
ఆఁబోతు	190
ఆకసము	129
ఆట	200
ఆడన్	166
ఆడెను	151
ఆడిక	173
ఆణి	180
ఆత్తరము / ఆత్రము	161
ఆనవాలు	149
ఆనాఁడునిక్క	159
ఆనుకొనె	154
ఆనెను	154, 156
ఆఁబోతు	190
ఆమనిచెలి	116

పదము.	పుట.
ఆమిదము } ఆముదము }	170
ఆమెత	167
ఆరగించెను	150
ఆరసె	163
ఆరు	147
ఆరెకోల	169
ఆరోగణమొనర్చె	150
ఆరోగిణమొనర్చె	,,
ఆర్పు	168
ఆఱడి	173
ఆఱు	155,205
ఆఱుకాళ్లపురుగు	195
ఆలకించెను	151
ఆలబోతు	190
ఆలము	157
ఆలించెను	151
ఆలు	'133,207
ఆవంకణ	166
ఆవరించెను	149
ఆవు	110
ఆసగలది	143
ఇ.	
ఇంగలము	121
ఇంచువిల్కాఁడు	117
ఇంటికిఁగాకపోయె	155
ఇంటివాఁడు	136
ఇంతి	148
ఇంపు	151, 159
ఇక్క	165,177
ఇగురు	179
ఇచ్చ	159,163
ఇడుమ	161
ఇతము	159
ఇత్తడి (శి)	184
ఇత్తిగ	155
ఇత్తిగమోముల బలియుఁడు	115
ఇనుము	184
ఇనుమడి } ఇన్మడి }	155
ఇప్పపూలు	174
ఇబ్బడి } ఇమ్మడి }	155
ఇరవు	177
ఇరుగడలు } ఇరుగెలఁకులు } ఇరుగ్రేవలు } ఇరుదెసలు } ఇరుప్రక్కలు } ఇరుమైలలు } ఇరువంకలు } ఇర్వంకలు }	166
ఇఱ్ఱి	191
ఇఱు	181
ఇలు	177
ఇలతాల్పు	175
ఇలుబిడ్డ	141
ఇల్లాలు	133
ఇల్లు	177
ఇవము	129
ఇసుక	185
ఇసుమంతలేఁడి	131
ఇసుము } ఇసువు }	185
ఈ.	
ఈఁకెలు	193
ఈఁగ	199
ఈగి	152
ఈఁటె	167
ఈఁడు	183
ఈఁత	201
ఈఁద	122
ఈరాలు } ఈరైదు }	156
ఈలిగెను	161
ఈవ	199
ఈవి	152
ఉ.	
ఉంపడము	159
ఉక్కరి	138
ఉక్కు	160,184
ఉగ్గలి	148

పదము.	పుట.
ఉడుగక	162
ఉడుము	193
ఉడ్డ	155
ఉడ్డకేలంగలాఁడు	112
ఉదిరి	185
ఉదుట	160
ఉద్దములు	168
ఉద్ది	183
ఉనికి	177
ఉప్పరగ	129
ఉప్పరిగ	186
ఉబ్బడఁచెను	172
ఉయాల, ఉయేల, ఉయ్యల, ఉయ్యాల, ఉయ్యెల, ఉయ్యేల	183
ఉఱవయ్యెను	172
ఉఱికెను	156
ఉఱిమెను, ఉఱవు	160
ఉలక	151
ఉలి	184
ఉలివు	153
ఉవిద	148
ఉసిరి, ఉసిరిక	177

పదము.	పుట.
ఊ.	
ఊట	201, 160
ఊటమెకము	192
ఊడ్పులు	168
ఊయల, ఊయాల, ఊయెల, ఊయేల	183
ఊరంబిచ్చుక	199
ఊరు	177, 208
ఊర్పు	204
ఊసరవెల్లి	993
ఎ.	
ఎంచెన్	163, 172
ఎంట్రుకాయ	185
ఎండ	130
ఎండమఱువు	181
ఎండ్రి	185
ఎండ్రిమేఁతరి	191
ఎకిమీఁడు	140
ఎకిరింత	188
ఎక్కటి	157
ఎక్కిరింత	188
ఎక్కుడు	204
ఎక్కుడుమెకము	189
ఎక్కువ, ఎచ్చు	164
ఎడకాఁడు	139, 141

పదము.	పుట.
ఎడంద	145
ఎడపక	162
ఎడవారు	139
ఎడత్రోవకాపరి	141
ఎడఁబాసెను	154
ఎడసెను	154, 159
ఎత్తరంపు వజీఁడు	120
ఎద	159, 145
ఎదమచ్చగలసామి	112
ఎదుట	166
ఎద్దు	190
ఎన	183
ఎనసెను	159
ఎనిమిది	156
ఎనుపెంటి	190
ఎన్నఁడు	162
ఎన్నికనిడెను	172
ఎన్న	206
ఎన్నెన్	172
ఎపుడు, ఎప్పటికి, ఎప్పుడు	162
ఎమ్మెకాఁడు	137
ఎర, ఎఱ	201
ఎఱకలు	193
ఎఱుపు, ఎఱ్ఱ	180
ఎలనాగ	148

పదము.	పుట.
ఎలమి	151
ఎలుఁగు, ఎలువు, ఎల్గు	189
ఎల్లప్పుడు	162
ఎల్లి	181, 201
ఎల్లిదము	151
ఎసఁగు	164
ఏ.	
ఏకతము	155
ఏకలము	192
ఏఁగుదెంచెన్	160
ఏఁగెను	156, 161
ఏట్రింత	181, 197
ఏడిక	191
ఏడు	156
ఏడ్చెన్	53
ఏడ్తెఱ	157
ఏతెంచెను	160
ఏనాఁడు	162
ఏనిక	189
ఏను	155, 202
ఏనుఁగు	189
ఏనుంగులగొంగ	188
ఏనుఁగుకొమ్ములు	174
ఏప్రొద్దును	162
ఏరాలు	134
ఏలు	184
ఏఱులమగఁడు	126
ఏలిక	140
ఏలెను	159
ఐ.	
ఐదు	155
ఒ.	
ఒంజలి	155
ఒంటరి	192
ఒంటికాఁడు	136
ఒంటిపల్లుదోర	110
ఒంటిజందె..కాఁడు	126
ఒంటియ, ఒంటె	191
ఒండు, ఒకటి, ఒకఁడు, ఒక్కరుఁడు	155
ఒకింతవేఁడి	131
ఒచ్చెము	164
ఒడమెలు	171
ఒడయఁడు	140
ఒడలు	143
ఒడ్డీలు	195
ఒడ్డు	168, 180
ఒతెడుపిల్లి	198
ఒద్ద, ఒనరు, ఒప్పు	164
ఒమ్ము	172
ఒయ్యారం	148
ఓ.	
ఓగిరము	150
ఓడ	185
ఓరగా	150
ఓరుపు, ఓర్పు	172
ఓల	150
ఓలము	181
ఔ.	
ఔసుకాఁడు	137
క.	
కంకటి	183
కంగాళము	152
కంచు	184
కంటికినగ్రుడ్డి	196
కంతు	157
కండపక్కెర	171
కందు	134, 201
కందుకుఁడు	116
కందు...గీఁడు	119
కటికలు	136
కట్టికలు	135
కట్లువిడుపు	155
కడ	130
కడంగు	191
కడకేఁగెన్	155

పదము.	పుట.
కడగండ్లు	161
కడపట్టెను	166
కడమ	164
కడలి	126
కడలియల్లుఁడు	112
కడలివెన్న	119
కడవలు	184
కడపసము	145
కడవారు	139
కడాని	185
కడితి	191
కడుపు	145
కణఁజు }	
కణితి }	191
కత్తలాని }	
కత్తరుఁడు }	188
కత్తి	167
కత్తెరదొంగ	141
కదలిక	149
కదలెను	156
కదుపు	162, 190
కన్	144
కనలు	150
కనియెను	156
కనిసెరము	190
కను	144
కనుఁగొనెను	154
కనుబొమ	145
కనులుగలమ్రాను	179
కనెను	154
కన్నగాఁడు	141
కన్నది }	
కన్నయ్య }	133
కన్నాకు	171
కన్నియ	143
కన్న	144
కన్నులు...పులుఁగు	195
కన్నులవిల్తుఁడు	116
కన్నె	143, 148
కపురము	160
కప్ప	199
కప్పము	169
కప్పు	180, 200
కప్పుపై... పెనిమిటి	111
కప్పుకొమరుఁడు	115
కప్పుత్రోవరి	121
కప్పుదేవతయన్న	124
కప్పుముత్తైదువ	114
కప్పుతాయి	181
కప్రము	160
కబ్బపుసేఁతరి	135
కమరు	168
కమ్మ	206
కమ్మవిల్తుఁడు	116
కయ్య	135
కయ్యము	157
కర	149
కరాటము	183
కరి	189
కరుఁగుడు	184
కరువలి	122
కరువలిమేఁతరి	196
కఱకంటు...కము	119
కఱకంఠుతలయేఱు	125
కఱకంఠురాణి	114
కఱి	180
కఱివల్వప్రోడ	124
కఱివేల్పు }	
కఱినేస్తి }	112
కలను	157
కలపదారి	124
కలపదాల్పులు	133
కలను	174, 185
కలసెను	153, 159
కలికి	148
కలిగొట్టు	178
కలుఁగు	182
కలుఁగుసిపాయి	109
కలుపు	170, 206
కలుములగరితబిడ్డ	116
కలుములచెలి	114
కలువ	179
కలువడము	147
కలువలసూఁడు	118
కల్కొండ	171
కల్మి	159
కల్ల	172

పదము.	పుట.
కల్లరి	138
కల్లరీఁడు	141
కల్లు	177, 202
కవ	155
కవును	144
కవుఁగిలి	173
కవ్వడి	125
కవ్వపుమల	176
కవ్వపుమలదాల్పు	112
కసవు	181
కస్తి	161
కస్తురి / కస్తూరి	198
కళాసము	145
కళుకు	180
కా.	
కాఁపులు	113
కాంచెను	154
కాకి	198
కాటుకపిట్ట	197
కాఁడిమ్రాను	169
కాన	186, 202
కానపుంజు	199
కాని	167
కానిక	169
కానుక / కాన్క	169
కాపాడెను	158
కాయకన్మేటి	123
కార్బారి	140
కాళ్లఁ జేనడచెను	163
కావులుగలాడు	136
కి.	
కికురించెను	166
కిత్తు	121
కినుక / కిన్క	150
కీ.	
కీలుగంటు / కీలుఱ్మడి	143
కు.	
కుంక	160
కుంచము	174
కుంటెనకత్తియ	142
కుంటెనకాఁడు	139
కుండలు	184
కుందనము	185
కుందు	164
కుందెను	172
కుందెలు / కుందేలు	191
కుక్క	193
కుచ్చితుఁడు	138
కుడిచెను	150
కుడుముదాల్పు	109
కుత్తుక	146
కుప్ప	185
కుప్పము	177
కుబుసము	167
కురుజు తేనె	185
కురువులు	174
కుఱుఁగలి	164
కుఱుచ	135,164,167
కుఱువు	146
కుఱ్ఱ	134
కూ.	
కూఁకటులు	143
కూఁకటిగువ్వ	197
కూఁత	153
కూఁతకైదువు	123
కూఁతు / కూఁతురు	134
కూకీలు	195
కూటము	208
కూటు / కూటువ	162
కూడు	150
కూడెను	153
కూన	134
కూర్కెడెను	151
కూర్చియిచ్చుమిటారి	142
కూర్చువాఁడు	139
కూలెను	161
కూళ	138

పదము. ఫుట.

కె.

కెంగేలు 145
కెంజాయ 180
కెంపు 180, 181
కెంపుకనులపులుఁగు 194
కెడసెను 161
కెమ్మోవి 145
కెమ్మోవిగుటి 173
కెలను 164

కే.

కేట 145

కై.

కై 145
కైదువు 167
కైపు 159
కైలాటకాఁడు 138
కైవడి 204
కైవారమొనరించెను 163
కైసరుఁడు 165

కొ.

కొంగ 195
కొంగు 170
కొంచ 195
కొంచమల...కాఁడు 115
కొంచెము 164
కొండ 175
కొండచెక్క...దణి 120
కొండాడె 163
కొండికవాఁడు 135
కొంప 177
కొక్కురాయి 195
కొక్కు 193
కొక్కెర 195
కొట్టెను 165
కొడుకు 134
కొద, కొదవ, కొద్ది 164
కొన 179
కొనియాడెను 163
కొప్పు 144, 168, 206
కొమరాలు 142
కొమరిత 134,142,148
కొమరు 163
కొమరుఁడు 134
కొమరుసామి 116
కొమిరె 142
కొమ్మ 148, 200
కొమ్మ.. మెకము, కొమ్ముకాఁడు 192
కొమ్ము 188
కొఱఁత 200
కొఱళ్లు 164
కొఱవితాల్పు 129
కొలఁకు 184
కొలఁది 172
కొలను 184
కొలము 162
కొలమి 146
కొలారుబండి 169
కొల్లగాఁడు 141
కొల్లాబండి, కొల్లారుబండి 169
కొల్పు 152

కో.

కోఁతి 191
కోక 146
కోచ 163
కోడి 196
కోడె 190
కోడెకాఁడు 137
కోపు 168, 170, 200
కోమటి 132
కోయిల 194
కోర 152
కోరిక 163
కోర్కి 163
కోవెల 127, 194
కోల 168

కౌ.

కౌను 144
కౌఁగిలి 173
క్రచ్చు 163
క్రమ్మఱించెను 156

పదము.	పుట.
క్రమ్మఱన్	162
క్రమ్మెను	149
క్రిక్కులు	135
క్రిక్కిఱిసెను	173
క్రీడి	125
క్రీడిచెలితేరు	124
క్రుంక	155, 161
క్రుంకు...తాల్పు	176
క్రుంగెను	161, 172
క్రేపు	190
క్రొన్నెల...సింగిణి	176
క్రొమ్ముడి	143
క్రొవ్వెద	144
క్రోఁతి	191
క్రోలెను	156
గ.	
గంగాజలములు	174
గంగా	159
గంజి	155
గండు	160
గంతుకొనెను	161
గందపు...కాఁడు	122
గంబురము, గంబురా, గంబూర, గంబూరా	160
గగురుపాటు	152

పదము.	పుట.
గగురుపొడిచె, గగుర్పొడిచె, గగ్గురుపొడిచె	151
గజముచ్చు	141
గట్టి	160
గట్టిమనసువాఁడు	134
గట్టివాయి	135
గట్టివైసుది	142
గట్టు	175, 180
గట్టురాకొమరిత	114
గట్టురాకొమరునికాచిననేర్పరి	126
గట్లయేలికమనుమఁడు	115
గట్లరాయఁడు	175
గడ	167
గడి	149
గడిదొంగ	141
గడియ	202
గడించుచాన	142
గడుసు, గడుసరి	138, 157
గడ్డము	145
గడ్డి	181
గణుతిచేసె	172
గడిమె	158
గద్ద	198

పదము.	పుట.
గద్దించెను, గదిమెను	160
గద్దియ	169
గద్దుప	145
గద్దె	169
గనము	172
గన్నేరు	177
గన్నేరులు	174, 177
గబ్బిడా, గబ్బిడాయి, గబ్బిలము, గబ్బిలా, గబ్బిలాయి	197
గబ్బుమెకము	189
గబ్బు...సామి	109
గమకము	172
గమి	162
గయ్యాళి	135
గరాను	138
గరిడి	164, 204
గరిత	148
గరిమిడియెలుక	193
గరిసె	174
గరుడి	124
గరుడిరాతు	112
గరుపారె	152
గఱిక	181
గఱులు	193
గలిబిలి	153

పదము.	పుట.
గవురు	89
గా.	
గాఁడు	147
గాంజ	159
గాడిద }	193
గాడ్ద }	
గాడ్పు	122
గాడ్పుటరదవుదొర	116
గాణ	139
గాదిలి	135
గాన్గుపిండి	170
గాము	125
గాములదొర	111
గాలి	122,129,202
గాలిగాఁడు	193
గాలితండ్రి	129
గి.	
గింటెము	146
గిడిగిడి	152
గిడ్డ	135
గిడ్డి }	190
గిత్త }	
గిన్నె	152
గిబ్బిరౌతు	110
గిబ్బసిపాయి	123
గిబ్బి	190
గిఱక	135

పదము.	పుట.
గిలుకుపలుకు	160
గీ.	
గీటడగించె	158
గీము	177
గు.	
గుంజిళ్లుపెట్టించుకొను మేటి	109
గుంట	184
గుండు	201
గుంపు	162
గుజ్జు	135
గుజ్జువేల్పు	109
గుజ్జువేల్పుతండ్రి	111
గుడారము }	169
గుడారు }	
గుడ్లగూబ	197
గుదెతాల్పు	121
గుద్ద	147
గుబురు	179
గుబ్బ	204
గుబ్బలి	175, 198
గుబ్బలు	147
గుబ్బలిపట్టిగుఱ్ఱము	188
గుబ్బిలి }	198
గుబ్బిలికాఁడు }	
గుబ్బెత	148
గుమి	162
గుమికాఁడు	198

పదము.	పుట.
గుమురు	179
గురువు	208
గుర్గురింత	192
గుఱకకొనియె	151
గుఱుతు	149
గుఱ్ఱము	188
గువ్వ	194
గుళ్ళగూబ	96
గూ.	
గూడారము	169
గూబ	197, 204
గె.	
గెలుపు...లాఁడు	125
గెలువుమనెను	165
గే.	
గేస్తు	126, 136
గేదె	190
గొ.	
గొంతు	146
గొడుగు	181
గొనబు	163
గొనము	168
గొప్ప	172
గొప్పబొజ్జగలాఁడు	109
గొప్పమెకము	189
గొబ్బునఁ	140
గొబ్బులు	152
గొరిజ	189

పదము.	పుట.
గొఱియపోతు	191
గొఱ్ఱియలసూడు	192
గొంపోతు	90
గొరిసె	189
గొరువంక	194
గొఱిజ	169
గొఱ్ఱియపోతు / గొఱ్ఱపోతు	191
గొలగొల	153
గొల్లియన / గొల్లైన	169

గో.

గోడు	159
గోటినాడు	173
గోడ	182
గోడపురువు	199
గోణముదారి	136
గోతి	148
గోరము	161
గోరంక	194
గోరంట	170
గోరింక	194
గోరు	189
గోరువంక	173, 194
గోర్వ్యంక	173, 194
గోల	134
గోవాళ్లు	137

పదము.	పుట.

గౌ.

గౌద	145
గౌరు	189
గౌళి	192

గ్ర.

గ్రక్కునన్	149
గ్రద్ద	198
గ్రుడ్డి	137
గ్రుడ్డు	205

చ.

చండ్లు	147
చందమామ	119
చందు	119, 130
చందునయ	127
చందువా	147
చంద్రవంకలు	174
చంపె	158
చక్కదనము	137
చక్కాడెను	158
చక్కి	164, 165
చక్కుపగడ	156
చక్కెర	171
చక్కెరవింటిజోదు	117
చచ్చెను	161
చట్ట	145
చట్టపుమెకము	198
చట్టుపలు	193

పదము.	పుట.
చట్లు	184
చదలు	130
చదలువాక	125
చదలుతొడుకు	128
చదివెను	158
చదులతేజి	127
చదువరులు	135
చను	164
చనుదెంచెను	160
చనులు	147
చనెను	156, 161
చన్నులు	147
చప్పరింత	192
చప్పుడు	153
చమురు	170
చలికాపు	199
చలికొండ	176
చలిదాయ	118
చలిపందిలి	186
చలివెల్గు	119
చలువగుఱ్ఱము	193
చలువజోతి	119
చల్ల	170
చల్లపందిలి	186
చవుక	151

చా.

చాఁగఱలాడె	158

పదము.	పుట.
చాఁపు	181
చాగము	152
చాగరతనము	128
చాఁగిలి	152
చాడీలు	147
చాటు	181
చాన	148
చామ	142, 148
చామన	180
చాప	165, 181
చాయ	180
చాయపెనిమిటి	118
చాఱలమెకము	188
చి.	
చింత	208
చిందము	123
చికిలి	180
చిక్క	153
చిగిరింత	181
చిగురాకువిలుకాఁడు	117
చిగురు	179
చిగురుఁబోఁడి	148
చిచ్చు	121
చిట్టెలుక	193
చిదుర, చిదురుప, చిద్రుప	185
చినుకుఁబూస	180
చిన్న	135
చిన్నిపూ	152
చిఱు	172
చిఱుత	134, 204
చిఱుతోడ	145
చిలుక	168
చిలుకు	194
చిలుకరాతు	116
చిలుకలకొలికి	148
చిలుకత్తు	168
చిలుమువాడు	138
చిలువ	196
చిలువజాండెముల మేటి	110
చిలువపానుపుదంట	112
చిలువబోనంపుఁబులుఁగు రాతు	115
చిలువమేతరి	124
చిలువఱేఁడు	196
చిల్క	194
చిల్వ	196
చివురు	179
చివ్వ	157, 167
చీ.	
చీఁకటిగొంగ	118
చీఁకటులమిత్తి	119
చీకు	137
చీకురాయి, చీకురువాయి	197
చీర	146
చీలి	191
చు.	
చుంగు	170
చుంచుకురులు	143
చుక్క	204
చుక్కలగమికాఁడు	119
చుక్కలత్రోవ	129
చుక్కలు	130
చుట్టపురుగు	196
చుట్టములు, చుట్టలు, చుట్టాలు	139
చుట్టు	161
చుట్టుకొంగె	149
చుట్టువాలు	123
చుట్టువు	181
చుట్టువేడెములు	189
చులుక, చుల్క	151
చుల్లి, చుల్ల	147
చూ.	
చూడ్క, చూపు	144

పదము.	పుట.
చూచెను	154

చె.

పదము.	పుట.
చెంక	145
చెంగనాలు	152
చెండిపోతు	138
చెండెను	158
చెంచడము	196
చెండ	153
చెంప	144
చెంబు	184
చెక్కిలి } చెక్కు }	145
చెట్టు	178
చెట్టుబలు	193
చెడిపె	143
చెదుఁగు } చెనటి }	138
చెన్నంగులు	174
చెన్ను	164
చెప్పులు	168
చెప్పె	151
చెయి	145
చెయ్యిగలమొకము	189
చెయ్యులు	150
చెఱకు	179
చెఱఁగు	147,170
చెఱగు	170
చెఱఁగుమాసి	155
చెలఁగు	164
చెలి	135, 148
చెలికాఁడు } చెలిమరి }	135
చెలియ	148
చెలియులు	133
చెల్మి	135
చెల్వు	164
చెల్లె } చెల్లెలు }	133
చెవిటి	139
చెవియొగ్గె	151
చెవులు	144
చెవులపోతు	191

చే.

పదము.	పుట.
చే	145
చేఁతలు	150
చేఁప	185
చేకూర్పు	152
చేగ	160
చేఁటపీనులదణి	110
చేటు	161
చేడియ	148
చేపడె	153
చేమోడ్పు	152
చేయి	145
చేర	146
చేరు	169
చేరువ	162, 164
చేర్చు	164
చేవ	160
చేవాడికాఁడు	141

చొ.

పదము.	పుట.
చొకా	164
చొకాటము	164
చొకారము	163
చొక్క } చొక్కటము } చొక్కము } చొక్కా } చొక్కాటము } చొక్కారము }	163
చొచ్చెన్ } చొఱఁబాఱెన్ }	165

చో.

పదము.	పుట.
చోటు	166
చోఱ	135

చౌ.

పదము.	పుట.
చౌ	155
చౌక	151
చౌకము	155
చౌదంతి	127

పదము.	పుట.
చావంచ	155
చావంచ...దంట	116
చావంచ...హేబు	110
జ.	
జంట	155
జంట...తేజి	191
జంటపిట్ట	195
జంతె	135
జంబు	177
జంబుకాణ	185
జక్కవ	195
జక్కవచంటి	148
జక్కవపగవాఁడు	119
జక్కవలయంటు	118
జక్కి	188
జక్కిని	137
జక్కులదొరనేస్తి	110
జక్కులపాదుసా	123
జగడము	157
జగతి	181
జగముకన్ను	118
జగము...మేటి	113
జగిలె	181
జట్టి	160
జడ	159
జడదారి	123
జడదారికన్నాప	119
జడదారి...జోడి	120
జడదారి...యూట	125
జడలదారి	136
జడమెకము	188
జడి	185
జడితి	149
జడిసామి	122
జడుపు	167
జత	183
జతవీడెను	159
జన్నంపుదిండులు	128
జన్నంపుఁబగవాఁడు	111
జన్నిగట్టులు	131
జమిలి, జమిడి	155
జమితల్లులబిడ్డ	110
జమిడి...మేటి	120
జమిడివీచోపులు	171
జముకాణము	185
జముఁడు	121
జమునగొంగ	124
జమునదోడు	121
జమునయ్య	118
జమ్మి	177
జరిగెను	156
జలకట్టియ, జలకటె	195
జలఁగ	199
జల్లితోఁకమెకము	192
జవరాలు	142, 148
జవాజి, జవాది	198
జవ్వని	112, 148
జవ్వాజి, జవ్వాది, జవ్వాదు	198
జళుకు	167
జా.	
జాగిలము	193
జాగ	165
జాజరకాఁడు	141
జాజి	178
జాణ	135
జాతి	208
జాది	178
జాను	164
జానుగులు	144
జాబిల్లి	119
జాబిల్లియల్లుఁడు	116
జాఱి	164
జాలరి	136
జాలియ, జాలె	195
జావడము	196
జాళ్వ, జాళువా	185
జాళువా...కాఁడు	110

పదము. పుట.

జి.

జింక. 191
జింకగు...లంతి 122
జింకతాలుపు 119
జిగి 180
జిడ్డుబొట్టియ 114
జియ్యా 140
జిరాయి 168
జిలుగు } 171
జిల్గు }

జీ.

జీబు 172

జు.

జుంటితేనె 185
జుట్టు 143
జుట్టుపులుఁగు 194
జులిమి 167

జూ.

జూదము } 173
జూజము }
జూదు 172

జే.

జేజే 152
జేజేగిడ్డి 128
జేజేలేనియరదము 130
జేన 146

పదము. పుట.

జొ.

జొంపము 179
జొహారు } 152
జొహారువు }

జో.

జోఁక 163
జోడనిలు 189
జోడు 155,168,83
జోత } 152
జోతము }
జోతి 130
జోల 183
జోలి 155
జోహారు } 152
జోహారువు }

ట.

టకటొంకు }
టక్కరి } 138
టాటోటు }
టింగణ 135
టెంకణాలు 152
టెంకాయచెట్టు 177
టెంకి 177
టెక్కెము } 181
టెక్కియము }
టెక్కె 59
టెక్కెమెగురఁ గొట్టెను 161

పదము. పుట.

టెక్యము 181
ట్రేమాను 177

ఠ.

ఠవళికాఁడు 35, 70
ఠావు 177

డ.

డగ్గఱ 164
డప్పి 152
డబ్బర 172
డబ్బు 172, 206
డబ్బుర 152
డస్సెక్ 172
డాలు 180, 205, 181
డింకవేసెను 161
డిగ్గియ } 186
డిగ్గె }
డేగ 196
డొంక 167
డొంకెక్ 172
డొక్క 145

త.

తండ్రి 133
తంపర 179
తక్కువ 164, 200
తగరము 184
తగరు 191
తగరు...సాని 121

పదము.	పుట.
తగవుల...తండ్రి	113
తగిలె	153
తగు	164
తగులుకొనె } తగులువడె	153
తగువాఁడు	140
తగ్గు	164
తగ్గెను	172
తటాయించె	154
తట్టి	152
తడఁబడెను } తడవు	165
తడవులనిడుపడు	196
తడవె	163
తడుపుదాలుపు	136
తత్తడి	188
తత్తడి..పంట	123
తనంత...నతఁడు	113
తనరు	164
తన్నెను	163
తపసి	236
తమకము	159
తమలము	163
తమి	159, 208
తమ్మలము	163
తమ్మి	179
తమ్మికంటి	112
తమ్మిగద్దియబోటి	144

పదము.	పుట.
తమ్మిచక్కిలగింత	118
తమ్మిదాయి	119
తమ్ముఁడు	133
తరఁగ	130
తరకసము	182
తరము	183
తరిగట్టు	176
తరిగట్టుత్రాడు	196
తరువాత	164
తఱిమె	154
తఱుచు	179
తల	145
తలఁపు	159
తలఁపుచూలి	116
తలఁపుమానికము	128
తలఁపుమా...గలవాఁడు	120
తలకట్టు	171
తలచసురు	170
తలవాఁడు	159
తలవాఁ...చెలువ	114
తలిమము	150
తలిరు	179
తలిరుమేఁతరి	194
తలిరువిల్తుఁడు	117
తలుపు	159, 155
తలఁపు...రాతు	113
తల్పు	155

పదము.	పుట.
తల్లి	133
తల్లి తల్లి	144
తల్లి వేన...దంట	124
తవలికాఁడు	141
తవలి	138, 172
తవిలె	153
తవ్వ	174
తళియ	152
తళుకు } తళుక్కు	180
తా	
తాఁకెన్	152
తాఁచె	163
తాటి...దణితల్లి	125
తాటి...బలియుఁడు	124
తాటోటు	138, 172
తాడు	177
తాత	113
తాతపనటివెలి	125
తానముచేసి	155
తాప	197
తాపికత్తె	149
తాపివాఁడు	132
తాఁబేలు	185
తామర	179
తామరచూలి	138

పదము.	పుట.
తామరపాక్కలి వాఁడు	112
తామేలు	185
తాఱుమాఱయ్యెను	165
తాలిమి } తాల్మి }	172
తాల్చె	154
తావడము } తావళము }	169
తావిమోపరి	122
తావు	165
తి.	
తిక్క	139
తిగ	155
తిగకంటి...దొర	123
తిగ...టెంకి	118
తిగ...దేవర	121
తిగ్రపో...కాఁడు	111
తిట్టు	185
తినె	150
తిన్నన	164
తిన్నియ } తిన్నె }	181
తిప్ప	175
తిమ్మఁడు	191
తియ్య	164
తియ్యవిల్తుఁడు	117
తియ్యమ్రాను	179
తిరుకొళము	184
తిరుగన్	162
తిర్వలిక	130
తిలకించెను	154
తివాసి	185
తీ.	
తీఁగ } తీఁగియ }	178
తీఁగె	178
తీఁట	168
తీరు	164, 168, 2 04
తీర్పరి	140
తీఱెను	161
తీవ	178
తీవంచ	155
తీవంచ...దిట్ట	113
తీవియ } తీవె }	178
తు.	
తుంగ	181
తుంట	85
తుంటవిల్...దు నీఁడు	117
తుంటి	146
తుద	179
తుదగట్టు	176
తుటుము	162
తుడకొ...రులు	133
తుదిమక్క...మిటి	124
తుదిదిక్కు టెంకి	123
తునిమెను	56
తునియ } తునుక } తునక }	185
తుపాసి	140
తుమ్మెద	195
తురికీ	188
తుఱుము	144
తులువ	138
తూ.	
తూఁగొనెను	1 65
తూపు	168
తూము	174
తూరుపుమల	176
తూఱెను	165
తూలించెను	158
తె.	
తెంకాయచెట్టు	177
తెంపరి	158
తెంపి	160
తెక్కలికాఁడు	141
తెగటార్చెను	158
తెగులు	816
తెన్ను	961
తెమ్మెరకొడుకు	125
తెమ్మెర	122

పదము.	పుట.
తెమ్మెరచెలి	121
తెర	130
తెరలెను	161
తెరువాటుకాఁడు	141
తెరువు	186
తెరువుగాపరి	188
తెర్వు	186
తెరగంట్లు	127, 185
తెఱగుటిమ్రాకులు	119
తెఱ... మెకము	188
తెఱవ	148
తెలి	180
తెలికపిండి	170
తెలిదీవిమన్నీఁడు	112
తెలిమల	176
తెలిమోముపక్కి	124
తెలియు	152
తెలివాక	125
తెలివి } తెలుపు }	180
తెలె	152
తెల్ల	180
తెల్లజక్కి	127
తెల్లన	180
తెల్లనిపిట్ట	104
తెల్లమొందవు	128
తెవులు	169

తే.

పదము.	పుట.
తేగము	152
తేజి } తేజీ }	188
తేట	180
తేఁటి	195
తేటియల్లవాఁడు	117
తేనె	185
తేమ్రాను	177
తేరు	169
తేలు	199
తేళ్లమేఁపరి	193

తొ.

పదము.	పుట.
తొంటిబాసలు	132
తొండ	193
తొగ	179
తొగచెలికాఁడు	119
తొగరు	180
తొట్ల	183
తొడ	146
తొడలే... దోడు	124
తొడవులు	171
తొడుకు	190
తొడుసు	159
తొత్తు	141
తొమ్మిది	156
తొయ్యలి	148
తొరఁగెను	161
తొఱ } తొఱ్ఱ }	179
తొఱ్ఱుపట్టులు	190
తొలఁగెను	156
తొలి	165, 179
తొలిచదువు } తొలిజాతివారు }	132
తొలివేల్పు	129
తొలివేల్పుపగతురు	128
తొలుతకా	164
తొల్లి	165
తొవ	179
తొవరు	180

తో.

పదము.	పుట.
తోఁడెలు } తోఁడేలు }	192
తోఁబుట్టువు } తోడఁబుట్టువ }	133
తోడికోడలు	134
తోడు	133
తోడుపాటు	157
తోడెము	171
తోరము	172, 205
తోలు	145
తోలె	154

పదము.	పుట.
త్ర.	
త్రాఁచు	196
త్రాఁచుమేఁతరి	122
త్రాగెను / త్రావెను / త్రిప్పెను	156
త్రిమ్మరీఁడు	121
త్రుంగెను	161
త్రుంచెను	158
త్రెళ్లెను	161
త్రోవ	186
ద.	
దంట	135, 185
దండ	164, 169, 205
దండు	162
దక్కిన... మేటి	121
దగతీర్పు	186
దగళా	168
దగ్గఱ	164
దచ్చి	156
దచ్చి... మెకము	191
దట్టము	179
దణి	140
దనము	171
దప్పి	152
దబ్బర	172
దబ్బిలి	138
దయ్యము	129, 202
దది	170
దరి	180
దళము	205
దళవాయి / దళ్వాయి	140
దవుడ	145
దా.	
దాఁటరి	199
దాది	141
దానిమ్మ.	177
దాపు	164
దారి	186
దాళిమ్మ	177
ది.	
దిక్కు	130
దిగులు	167
దిగ్గియ	186
దిటవరి	138
దిట్ట	135, 138, 140, 157
దినుసు / దిన్సు	183
దిష్టు	162
దివటీలు	169
దివియ	131, 169
దివ్వటీలు	169
దివ్వె	131
దివ్వెచమురు	170
దివ్వెయార్పు	197
దిష్టి (దిట్టి)	144
ద్వీపము	189
దీ.	
దీటు	183
దీవటి	169
దీవి	152
దు.	
దుండుగము	167
దుంత	190
దుగ	155
దుగపు... కలు	132
దుగ... పాదుసా	121
దుగినఁడు	113
దుగ్గికన్నయ్య	175
దుడుకు	167
దుత్త	146
దుతాయి	167
దెనెదారినే	140
దున్నపోతు	190
దుప్పటము / దువ్వటము	168
దుప్పిటి	192
దుబ్బ	147
దురము	157
దువ	155
దువ్వ... జాణ	122

పదము.	పుట.
దూ.	
దూడ	190
దూప	152
దూబ	137
దూరు	173
దూల	168
దె.	
దెస	139, 161
దే.	
దేవళము	127
దేసము	157
దొ.	
దొడ్డ	172
దొడ్లు	190
దొన	182
దొర	140, 183
దొరలు	132
దొరక	153
దొరకో...సన్నాసి	141
దొరువు	186
దో.	
దోఁపుడుకాఁడు	141
దోమ	199
దోయి	155
దోయిలి	146
దోవతి	160
దోసకారి	138

పదము.	పుట.
న.	
నంటు	135
నందవనము	186
నక్క	191
నగవు	152
నగు	152
నట్టు	177
నట్టువదట్టు	194
నడగఁడు	188
నడబావి	168
నడిమిదిన్నె	152
నడుము	144
ననఁబోఁడి	148
ననలు	178
ననుపుకాఁడు	137
ననవిల్తుఁడు	117
నమలి	294
నమతె	150
నమ్మి	194
నరలు ..పెద్దలు	128
నలు	155
నలుకుడు	153
నలుపు	180
నలువ	113
నలువతేజి	194
నలువరాణి	115
నలువు	164

పదము.	పుట.
నల్ల	180
నల్లత్రాగుడు	199
నల్లన	180
నల్లనయ్య...బిడ్డ	132
నల్లనయ్యరవాలు	124
నల్లి	199
నవ	168
నవలా	148
నవాతు	171
నవు, నవ్వు	152
నా.	
నాక, నాఁగక	171
నాఁచు	141, 184, 202
నాఁటఁగోలె, నాఁటఁబట్టి, నాఁటనుండి, నాఁడాది	159
నాఁడు	205
నాఁడుమొదలు	159
నాగకేసరులు	174
నాగవాసము	142
నాడు	205
నాడెకాఁడు	132
నాడెము, నాణెము	146

పదము.	పుట.
నాతి	148
నాన	150
నాయన	133
నారసము	169
నారి	168, 208
నారికడము	177
నాలుగు	155
నావుడుఁ	171
ని.	
నింగి	129
నింగిచూలి	122
నిండెను నిక్కము	173
నిక్కపు...స్నెఁడు	113
నిక్కువము	173
నిక్కువీనులమావు	127
నిగ	180
నిగిడెను	173
నిగ్గు	180
నిచ్చ నిచ్చలు	162
నిచ్చెన	183
నిజము	173
నిజోగి	140
నిడివి నిడుద నిడుపు	181
నిద్దము	180

పదము.	పుట.
నిద్దురగొనియె నిద్దురవోయె	151
నిద్దుర...ప్రోడలు	128
నిప్పచ్చరము	161
నిప్పు	121
నిప్పుల...లుఁగు	195
నిబ్బది	173
నిమ్మళము నిలకడ	172
నిలుపగము	174
నిలువె...లాఁడు	120
నిల్వె	154
నివ్వెఱ	149
నిసువు	134
నీ.	
నీటిబిడ్డఁడు	121
నీటిమోపరి	130
నీటియొడయఁడు	122
నీటుకాఁడు	137
నీరుకట్టియ నీరుకట్టె	197
నీరుకోడి	199
నీరుచల్ల	186
నీరుపాము	197
నీరుమజ్జిగ	186
నీరుపట్టు	152
నీర్గెఁ = ఈర్గెఁ	161
నీళ్లుపోసికొనియె	155

పదము.	పుట.
ను.	
నుగ్గాడెను	158
నుదురా...ణీఁడు	113
నుదురు	144
నునుపు నున్న నున్నన	180
నుఱుగు నుఱువు	130
నుఱుముసేసె	158
నులి..కము	191
నులిచెను నులిమెను	158
నూ.	
నూగారు	147
నూయి నూతులు	184
నూఁనె	170
నూనెముడి	143
నూలు	202
నె.	
నెగడి	129
నెగడెను	173
నెత్తి	145
నెన్నడుము నెన్నుదురు నెన్నొసలు	144
నెపము	150

పదము.	పుట.
నెమకి	173
నెమలి / నెమిలి	194
నెమ్మది	172
నెమ్మి	172, 194, 203
నెమ్మేను	143
నెయ్యి	170
నెఱకలు	143
నెఱసరి	188
నెఱులు	143
నెల	119, 130, 201
నెలఁత / నెలఁతుక	148
నెలకూన	173
నెలచెలియలు	114
నెలజోడు	118
నెలదారి	111
నెలవు	177
నెల్లి	177
నెవ్వ	161
నే.	
నే	170
నేఁడు	140
నేయి	170
నేరెడు	178
నేరేడల్లులు	152
నేరేడు	178
నేర్పరి	135

పదము.	పుట.
నేల	181
నేలపల్లటీలు	195
నేల...టలు / నేలవేల్పులు	132
నేస్తి	135
నొ.	
నొగ	169
నొడివెను	151
నొప్పి	169
నొసలు	144
నో.	
నోరు	144
ప.	
పంచదార	171
పంచె	160
పంజాలు	169
పంట...దార	119
పంటవలంతి	181
పండు	203
పండుకొనె	150
పండుగ / పండుగు / పండువు	167
పండులు	144
పండె	151
పండ్రెండు	156
పండ్లు	144
పంద	163

పదము.	పుట.
పంది	192
పందికొక్కు	193
పందెము	173
పంపెను	165
పక్కి	194
పక్కిరాయనిజాయి	181
పగ	157
పగటిగ్రుడ్డి	197
పగటిచీఁకటి	198
పగటిజోతి	118
పగడము	181
పగదెంచె	158
పగతుఱు / పగఱు	138
పగలు	130, 203
పగలుసే...వలంతి	118
పచ్చ	181
పచ్చఱెక్కలపుల్గు	194
పచ్చవిలుకాఁడు	116
పచ్చవిల్తునితేజి	194
పచ్చిక	181
పజదొర	113
పజ్జ	164
పటాణి	188
పట్టి	134
పట్టు	177, 203
పడఁతి	143
పడకటిల్లు	186
పడకవేసెను	111

పదము.	పుట.
పడగ	181
పడపుఁజాన	141
పడమటిదార	122
పడమటిమల	176
పడవాలు	140
పడవాళ్లు	135
పడి	174
పడుచు	135
పడ్డ	190
పణివారులు	136
పత్త	147
పదవి	159
పది	156
పదినూఱు...వాలు	123
పదిపదు...నేఁడు	120
పదివే...దిట్ట	112
పదునొకండు	156
పదుపు	162
పదువు	190
పని	165
పనిచెను	165
పనిచెఱుపువాఁడు	110
పనివినియెను	156
పనులు	159
పన్నిదము	173
పన్నుండె	151
పబువు	140
పబ్బము	167
పయ్యెఁట	147
పయిఁడి	185
పయిదలి	148
పయ్యద, పయ్యెద	147
పయ్యెర	122
పరఁగు	149, 164
పరాలు	157
పరి	162
పరికించె	163
పరిమార్చె	138
పరుండె	150
పరుగెత్తెను	156
పరుషము	137
పరువు	149, 149
పరువెత్తెను	156
పర్వులు	189
పర్వెను	173
పఱచెను	156
పఱపు	150, 181, 203
పఱుపు	150
పలక	183
పలికె	151
పలు	144
పలుకు	200
పలుకులజవరాలు	115
పలుకులపులుఁగు	194
పలుకుటకల్గు మేటులు	128
పలుకునొక్కు	173
పలుమఱు	162
పలువ	138
పలు...మెకము	189
పల్కె	151
పల్లకి, పల్లకీ	183
పల్లటీలు	195
పల్లు	144
పల్లె	177
పవడము	181
పవలు	130
పవతుఱు	138
పవ్వళింపుబిడారు	186
పవ్వళించెను	151
పసదనము	150
పసరము	100
పసరు, పసరుచాయ	180
పసాదము	150
పసి	190, 200
పసిఁడి	185
పసిఁడిగట్టు	176
పసిడివలు... తాల్పు	112
పసివాఁడు	135
పసిబోతు	188
పసుపు	180

పదము.	పుట.
పై.	
పైకొనెను	159
పైఁట	147
పైఁడి	185
పైఁడికంటి	198
పైదలి	148
పైరు	181
పొ.	
పొంత	164
పొంతు	165
పొందామ...ట	125
పొందు	135
పొందెను	153,159
పొక్కిలి	144
పొగడ	178
పొగడ	163
పొగరుమార్చెను	158
పొట్టి	145
పొట్టి	135
పొట్టేలు / పొట్టేలు	191
పొడకోడి	199
పొడమెకము	192
పొడల...డాల్పు	111
పొడవు / పొడుగు	182
పొడుపుఁదిప్ప	176
పొత్తుటాలు	142
పొదలిక	197
పొది	182, 185
పొదివె	149
పొన	177
పొనరు	164
పొనుఁగు	79
పొన్న	177, 185
పొన్ను	185
పొమ్మనియె	165
పొలఁతి	148
పొలఁదిండి	121
పొలయలుక	159
పొలుపు	164
పొల్లు	172
పొవడ	178
పో.	
పోగు	185, 202
పోటరి	157
పోట్లాట	157
పోతు...రాతు	121
పోయెను	156,161
పోరు	157
పోలఁడు	197
పోలిక	183
పోలిగాఁడు	197
పోనీకయుంకచేసెను	154
పౌ.	
పౌజు	162
ప్ర.	
ప్రతి	183
ప్రా.	
ప్రాఁతపలుకులు	132
ప్రాఁబలుకులదణి	113
ప్రాఁబల్కుసొమ్ము పెట్టె	118
ప్రాచి	184
ప్రాపు	164
ప్రామినుకులు	132
ప్రాయము	137
ప్రాయేఱు	126
ప్రె.	
ప్రెగడ / ప్రెగ్గడ	140
ప్రొ.	
ప్రొద్దు	118,130
ప్రొద్దుకూన	121
ప్రొద్దుజంట	119
ప్రో.	
ప్రోగు	185
ప్రోచె	158
ప్రోడ	135, 142
ప్రోయాలు	148
ప్రోలు	177

పదము.	పుట.
ప్రోవు	185
ప్రోవె	158
ప్లవము	199
బ.	
బంగరు	185
బంగారము	185
బంగారు	185
బంగి	159
బంటు	157
బండ	207
బంతి	207
బందు	168
బంధుగులు	139
బకదారులు	195
బచ్చు	132
బటువి	152
బటువుకైజోదు	112
బటువుగువ్వ	195
బటువుమల	176
బటువువాలు	123
బట్ట	146
బట్టలు	135
బట్లు	135
బట్టుకాఁడు	194
బడలిక	172
బడుగు	204
బత్తలిక	182
బద్దు	172

పదము.	పుట.
బమివు	195
బమ్మ	113
బమ్మతండ్రి	112
బమ్హచారి	126,136
బయకాఁడు	137
బయలు	129,130
బయిరవాసము	160
బయిరి	196
బరణి	183
బత్రె	190
బలు	172
బల్లలమెకము	189
బల్ల	174,202
బల్లి	192
బల్లెము	167
బవరము	157
బవిరి	161
బసవఁడు	190
బా.	
బాఁపలు	132
బాగాలు	163
బాగు	159
బాజారు	168
బాతు	150
బాద	159,169
బానలు	184
బాబా	188
బార	146,156,205

పదము.	పుట.
బారచేతులుగలాఁడు	115
బార...వేల్పు	118
బారు	162
బాలమూషికము	193
బావులు	184
బాస	206
బాసట	157
బాళి	159
బాళితాఁకక	166
బి.	
బికారి	138
బిగువు	160
బిడ (డ్డ)	134
బిడారు	177
బిత్తరి	148
బిద్దెను	161
బిలువము	177
బిల్లవాలు	123
బీ.	
బీతు	167
బీద	136
బీదల...బాద	122
బు.	
బుజము	146
బుడుకఁడు	134
బుడుత	134
బుడ్డి (డ్డు)	184

పదము.	పుట.
బుద్దిమెకము	191
బుమిపుర్వు	195
బుయ్యి	147
బురద	182
బుల్ల	147
బువి	181
బువ్వ	150
బుసపుర్వు	196
బూ.	
బూచి	129
బూరఁగొమ్మ	123
బూరుగ	204
బె.	
బెగ్గురము	197
బెడఁద	161
బెత్త	146
బెదరు	167
బెరసె	153
బెల్లము	147, 170
బెస్తలు	135
బే.	
బేరజము	138
బేరులు	132
బేల	134
జేసికస్వామి	111
జేసికం... మామ	176

పదము.	పుట.
బై.	
బైరవాసము	160
బైరి	196
బొ.	
బొంకు	172
బొందళము	166
బొంద	182
బొంది	143
బొక్క	182
బొచ్చుమెకము	189
బొజుఁగు	137
బొజ్జ	145
బొడ్డు	144
బొబ్బమెకము	188
బొమ, బొట్ట	145
బొజేయ, బొట్టె	182
బొల్లికోడి	199
బొల్లిమోరపులుంగు	124
బొసుకు	150
బో.	
బోగపుఁజేడియ	142
బోజనప్రియములు	174
బోటి	148
బోనపుటిల్లు	186
బోనము	150
బోనముకత్తె	141

పదము.	పుట.
బోయ	126, 136
బోయీలు	135
బోసేసెను	150
బ్రదికించె	153
బ్రుంగెను	161
మ.	
మంచము	183
మంచి	159
మంచిది	167
మంచు	129
మంచుగ్రోలు పులుఁగు	195
మంచుటిలదాల్పు	175
మంచుమలల్లుఁడు	111
మంచె	159
మం' తిండి	199
మంతనము	155
మంతిరి	140
మంద	190
మందరి	169
మందలించె	151
మందసము	182
మగఁటిమి, మగతనము	160
మగని... మగువ	114
మగటాలు	181
మగిడించెను	156

పదము.	పుట.
మగుడఁక్	162
మగువ	148
మచ్చరి	141
మచ్చులు	182
మచ్చెములు	185
మజ్జిగ	170
మట్టుకారులు	174
మట్టుమీటెను	172
మడి	155
మడియించెను / మడిపెను	158
మడిసెను	161
మడుఁగు	155
మడువు	182, 106
మబ్బు	130, 159
మబ్బు...పిట్ట	198
మబ్బు...దాయ	122
మబ్బు...వెల్లి	126
మది	159
మది...పులుఁగు	194
మద్దస్తు / మనసరి	175
మనసు	159
మనికి	177
మునికితేఁడు	126, 136
మనిచె / మనిపె	158
మనుబోతు	192
మనువు	209
మన్నిగొనియెఁక్	158
మన్నీఁడు	140
మమత	159
మమ్మొన.. మేటి	111
మన్ను	181
మయిల	155
మరలక్	132
మరల్చెను	156
మరియాద	149
మరుఁడు	116
మరుగొంగ	111
మరుతల్లి	114
మరుతేరు	122
మరునయ్య	112
మరునల్లె	195
మరునిల్లు	147
మరుమామ	119
మరులు	159
మఱువు	181
మఱి	162
మఱుఁగు / మఱుపు	181
మల	175
మలిపె	158
మల్లియ / మల్లె	178
మస్తు	159
మహాలు	186
మా.	
మాటలజన... మగఁడు	113
మాటలల్లువాఁడు	135
మాడుగులు / మాడువులు	182
మాదిరి / మాద్రి	183
మానికము	181
మానికములు	174
మాను	204
మాపు	155
మామమామ	126
మామిడి	178
మాయదారి	141
మారేడు	177
మార్తురు	138
మాలిమి / మాల్మి	135
మావి	178, 204
మావి .. పులుఁగు	194
మావు	188
మాసకమ్మ	160
మి.	
మించు	180, 205
మించులు	130
మించెను	172
మింటిచెట్టులు	129

పదము.	పుట.
మింటిత్రోవరులు	128
మింటిప్రోల్స్వామి	120
మింటేలా...గాఁడు	127
మిండకోరి	142
మిండఁడు	137
మిక్కిలి మిగులన్	164
మిటారి	148
మిడిమాసి	157
మిడుత	197
మిత్తి	121
మిత్తిమిత్తి	111
మిద్దెలు	182
మిను	180
మినుజుట్టుదేవర	111
మినుకులు మినుక్కులు	132, 180
మినుమానికము	118
మిన్ను	129
మీ.	
మీఁజెయ్యి	145
మీనపల్లిక మీనపల్లంకి	197
మీను	185
మీను...మేటి	117
మీనులు	185
మీలగొంగ	197
మీలవేఁటరి	126, 136
మీలు మీల్	185
మీసములు	145
మీసరము	171
ము.	
ముంగల	166
ముంగి ముంగిస	193
ముంగురులు	143
ముంతి	174
ముందట ముందర ముందు	165, 166
ముకు	145
ముకుసము	174
ముక్కంటి	111
ముక్కంటితొలిపట్టి	109
ముక్కంటిపం... దేవర	160
ముక్కంటిమావు	190
ముక్కంటియమ్ముల పొది	127
ముక్కంటిసంగాతి	113
ముక్కు	145
ముగితి...దువ	136
ముగియించె	158
ముగిసెను	161
ముగుద	143, 148
ముట్టఁగ ... యుడు	121
ముట్టయెయ్య . . .	155
ముట్టెమొకము	192
ముడిఁగెను	172
ముడికాఁడు	138
ముడ్డి	146
ముత్తెము ముత్తియము	180
ముత్తెపుసరులు	174
ముత్తెరువులాఁడి	125
ముత్తెదువ	134
ముత్యము	180
ముదము	151
ముదిత	148
ముదివివాఁడు ముదిసినవాఁడు ముదుకఁడు ముదుసలి	134
ముగ్ధరాలు	134
ముద్దియ	134,148
ముద్దుగుమ్మ	148
ముద్దు...పురుఁగు	195
మునిఁగె	155
మునికోల	165
మునిముచ్చు	169
మును మునుపు	141

పదము.	పుట.
మున్నీటిపట్టి	119
మున్నీరు	126
మున్ను	165
ముమ్మొనవ... మేటి	111
మురుగు, మురువు	164, 204
మిలికి	168
ములుకోల	169
ములుపుర్వు	199
ముల్లియవిప్ప	141
ముల్లుకోల	169
మువ్వన్నెమెకము	188
ముసలి	134, 142
ముసుకు	160
ముసురు	185
ముస్తైలమేఁపరి	192

మూ.

పదము.	పుట.
మూ	155
మూఁకుడు, మూఁకుళ్లు	184
మూఁగ, మూఁగి	137
మూఁపు	146
మూఁపు... లుప్ప	190
మూఁడవ... తఁడు	1 2
మూడి	146
మూఁడు	155
మూఁతి	144
మూర	146
మూల	144, 208
మూలతాలు	181
మూలతేఁడు	121
మూన	137

మె.

పదము.	పుట.
మెక... దొర	188
మెక్కొను	150
మెటిక, మెట్టిక, మెట్టు	197
మెట్లు	168
మెడ	146
మెడా	174
మెతుకు, మెత్త	150
మెయి	143
మెఱుఁగు, మెఱుపు	130, 180
మెలఁకువయ్యొ	151
మెసవి	150

మే.

పదము.	పుట.
మే	143
మేటి	157
మేడ	186
మేఁడి	178
మేను	143
మేను... మేటి	122
మేయి	143
మేర	149
మేరదప్పను	172
మేలిచ్చుపులుఁగు	124
మేలిమి	163, 185, 204
మేలిముబో... దారి	113
మేలు	151, 159, 106
మేలుకట్టు, మేలుతిరము	147
మేలుపులకండము	171
మేల్కొను	151
మేల్దాపరి	142
మేల్బంతి	171

మై.

పదము.	పుట.
మై	143
మైమఱచెను	166
మైమఱుఁగు, మైమర్వు, మైమఱువు	168
మైఘోంజుపర్వె	152
మైల	155

మొ.

పదము.	పుట.
మొండికట్టె	138
మొండెము	138
మొకము, మొగము	164

పదము.	పుట.
మొక్క, మొగడ	179
మొంగటిపురువు	199
మొగుపు	152
మొంగులు తెన్ను	129
మొగ్గ, మొటిక, మొట్టిక	179
మొట్టికాయమెప్పు	109
మొత్తము	162
మొత్తెను	165
మొదటికొండ	176
మొదటిజాతిదొర	113
మొదటిది...దారి	120
మొదటివాఁడు	133
మొదటి వేలుపు	110
మొదవు	190
మొదటిహత్తి	127
మొద్దు	182
మొన	168
మొనకాఁడు	157
మొయిలు	130
మొయిలు...సామి	120
మొయిలుతోఁడు	122
మొరడు	182
మొరలిడె	153
మొలుగుండు	193
మొలక	179
మొసలి...రౌతు	122
మొసలివాయంట్లతాల్పు	112

మో.

పదము.	పుట.
మోఁకాళ్లు	145
మోక	179
మోచె	154
మోటమెకము	192
మోటిక	179
మోటు	138, 182
మోడి	150, 205
మోడు	182
మోడుపు, మోడ్పరి	152
మోఁదెను	165
మోపరులు	135
మోము, మోర	144
మోవి	145, 204
మోసపుచ్చెను	166
మోహరి	114
మోసు	179

మ్ర

పదము.	పుట.
మ్రగ్గెను	172
మ్రాఁకు	178
మ్రానిదో...పిట్ట	197
మ్రానిపోటువు	197
మ్రాను	178
మ్రొక్క	152
మ్రొక్కుల...సామి	118
మ్రోడు	182
మ్రోల	166

ర.

పదము.	పుట.
రంగు	180
రక్కసి	121
రక్కసులు	129
రక్కసులగొంగ	112
రజము	186
రతనము	181
రతనాలపంట	126
రవ	186
రవనడలు	189
రవపలుకు	160
రవళి, రవాళి	153
రవాలు	188

రా.

పదము.	పుట.
రా	140
రాగి	177, 184
రాచిలుకనెక్కురౌతు	117
రాచవారు	132
రాజనములు	174
రాణి	133
రాతిరి	130

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
పడగ	181	పయిడి	185	పలుమఱు	162
పడపుఁజూన	141	పయిపలి	148	పలువ	138
పడమటిదొర	122	పయ్యెద / పయ్యెద	147	పలు...మొకము	189
పడమటిమల	176			పల్కె	151
పడవాలు	140	పయ్యెర	122	పల్లకి / పల్లకీ	183
పడవాళ్లు	135	పరఁగు	149, 164		
పడి	174	పరాలు	157	పల్లటీలు	195
పడుచు	135	పరి	162	పల్లు	144
పడ్డ	190	పరికించె	163	పల్లె	177
పణిహారులు	136	పరిమార్చె	138	పవడము	181
పత్తె	147	పరుండె	150	పవలు	130
పదవి	159	పరుగెత్తెను	156	పవతుఱు	138
పది	156	పరువము	137	పవ్వళింపుబిడారు	186
పదినూఱు...వాలు	123	పరువు	149, 149	పవ్వళించెను	151
పదిపదు...నేఁడు	120	పరువెత్తెను	156	పసదనము	150
పదివే...దిట్ట	112	పర్వులు	189	పసరము	100
పదునొకండు	156	పర్వెను	173	పసరు / పసరుచాయ	180
పదుపు	162	పఱచెను	156		
పదువు	190	పఱపు 150, 181,	203	పసాదము	150
పని	165	పఱుపు	150	పసి	190, 200
పనిచెను	165	పలక	183	పసిఁడి	185
పనిచెలుపువాఁడు	110	పలికె	151	పసిఁడిగట్టు	176
పనివినియెను	156	పలు	144	పసిడిపలు...తాల్పు	112
పనులు	159	పలుకు	200		
పన్నిదము	173	పలుకులజపరాలు	115		
పన్నుండె	151	పలుకులపులుఁగు	194	పసివాఁడు	135
పబువు	140	పలుకుటకల్లు మేటులు	128	పసిబోతు	188
పబ్బము	167				
పయ్యుఁట	147	పలుకునొక్కు	173	పసుపు	180

పదము.	పుట.
పళ్యము, పల్లెము, పల్లెరము	152
పా.	
పాగ, పాగా	190, 204
పాచి	184
పాటకుఁడు	139
పాటి	183
పాణి	180
పాదట్టుపురువు	193
పాదితి	178
పాడుసా-పి	140
పాదొట్టుపురువు	193
పానుపు, పాన్పు	159
పాప	134
పాపలఁగనుతావు	147
పాపోసులు	168
పాము	195
పాములబిడారము	197
పాయు	165
పాయసము	137
పాయుపోసులు	168
పారులు	132
పారువ	144
పాలుఁబోతు	153
పాలెతు	156
పాట	204
పాలకి	183
పాలబుడుత	134
పాలవెల్లులు	174
పాలసుఁడు	137
పాలిండ్లు	145
పాలు	206
పాలు...పక్కి	194
పాలి	183
పావలు, పావాలు, పావుకోళ్లు	168
పావురములు, పావురాలు	195
పాసె	154
పి.	
పించమడఁచెను	158
పిండు	162
పిక్క	145
పిక్కరి	138
పిక్కు-చేసెను	166
పిక్కుమేకము	191
పిచ్చిక, పిచ్చుక	199
పిచ్చుకుంటి	149
పిట్ట	194, 198
పిడతలి	184
పిడికిలి	146
పిడుగు	129
పిత్తళి	184
పిదప	164
పిన్న	135
పిమ్మట	164
పిఱికి	163
పిఱుఁడు	146
పిఁజ	147
పిలుకుమార్చె	158
పిల్లల...పేరు	147
పిల్లి	191
పిల్లు	181
పిసాచి	1[illegible]9
పిసాలి	138
పిళ్లారి	109
పీ.	
పీఁచమడఁచెను	158
పీఁట	180
పీటవెట్టుమేకము	192
పు.	
పుంటి	196
పుంజుదారిపెద్ద	119
పుచ్చటిక, పుచ్చడీక	150
పుచ్చె	146
పుచ్చెను	165
పుట్ట	107
పుట్టకాఁపరి	196

పదము.	పుట.
పుట్టతేనె	185
పుట్టము	146
పుట్ట... మెకము	189
పుట్టి	74
పుట్టుమొండి	140
పుట్టువడుగు	112
పుడమి	181
పుడమి చెలి	197
పుడమినంటు	112
పుడమిను ..కోక	126
పుడుక	152
పుత్తడి / పుత్తళి	185
పుత్తెంచెను	165
పున్నమ	130
పునుక	146
పునుకదారి	111
పునుఁగుఁబిల్లి	198
పుయిలోట	150
పురి	208
పురివిప్పి...పులుఁగు	194
పురివిచ్చెను	154
పురుడు	183, 202
పుఱియ / పుఱ్ఱె	146
పులకలొత్తెను	151
పులి	188
పులుఁగు	194, 207
పులుఁగురాయఁడు	124
పులుఁగుగ...మరి	197
పులుఁగు	149,207
పులిచూలుతాత	176
పుల్లంటుతాయి	181
పువులు	178
పువ్వుఁదేనె	185
పువ్వులు	178
పూ.	
పూనె	154
పూప	134
పూరి	181
పూలమంజరీలు	174
పూలు / పూవులు	178
పె.	
పెంకె	138
పెంచె	158
పెండ్లాము	133
పెచ్చు	164
పెట్టి / పెట్టియ	182
పెట్టు	152
పెట్టుమ్రాను	129
పెట్టుమ్రా...దొర	120
పెట్టె	182
పెడచెయ్యి	145
పెడబొబ్బ	168
పెతరుతోడు	121
పెదవి	145
పెదవిగంటి	173
పెద్ద	133,172
పెద్దకడుపువెల్పు	110
పెద్దమెయిబ్రోడ	110
పెద్దనిదురపోయెను	161
పెద్దవంకలు	174
పెనఁకువ	157
పెనఁగె	153
పెనిచె	158
పెనిమిడి...బోడి	114
పెను	172
పెయ్య	190
పెరవారు	139
పెరుఁగు	170,207
పెరుగు	207
పెరతేనె	185
పెరుమాళ్లు	112
పెరుమాళ్లబుగ్గ	125
పెల్లుదనము	164
పే.	
పేఁడి	136
పేట	203
పేదతికము	161
పేయ	190
పేరంటాలు	137
పేరిమి	159
పేరు	169, 172

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
పై.		పొత్తుటాలు	142	**పౌ.**	
పైకొనెను	159	పొదలిక	197	పౌజు	162
పైఁట	147	పొది	182, 185	**ప్ర.**	
పైఁడి	185	పొదివె	149	ప్రతి	183
పైఁడికంటి	198	పొన	177	**ప్రా.**	
పైదలి	148	పొనరు	164	ప్రాఁతపలుకులు	132
పైరు	181	పొనుఁగు	79	ప్రాఁబలుకులదణి	113
పొ.		పొన్న	177, 185	ప్రాఁబల్కుసొమ్ము పెట్టె	118
పొంత	164	పొన్ను	185	ప్రాచి	184
పొంతు	165	పొమ్మనియె	165	ప్రాపు	164
పొందామ...ట	125	పొలఁతి	148	ప్రామినుకులు	132
పొందు	135	పొలఁదిండి	121	ప్రాయము	137
పొందెను	153,159	పొలయలుక	159	ప్రాయేఱు	126
పొక్కిలి	144	పొలుపు	164	**ప్రె.**	
పొగడ	178	పొల్లు	172	ప్రెగడ, ప్రెగ్గడ	140
పొగడె	163	పొవడ	178	**ప్రొ.**	
పొగరుమార్చెను	158	**పో.**		ప్రొద్దు	118,130
పొట్టి	145	పోగు	185, 202	ప్రొద్దుకూన	121
పొట్టె	135	పోటరి	157	ప్రొద్దుజంట	119
పొట్టెలు, పొట్టేలు	191	పోట్లాట	157	**ప్రో.**	
పొడకోడి	199	పోతు...రాతు	121	ప్రోగు	185
పొడమెకము	192	పోయెను	156,161	ప్రోచె	158
పొడల...డాల్పు	111	పోరు	157	ప్రోడ	135, 142
పొడవు, పొడుగు	182	పోలఁడు	197	ప్రోయాలు	148
పొడుపుఁదిప్ప	176	పోలిక	183	ప్రోలు	177
		పోలిగాఁడు	197		
		పోనీకయుంకచేసెను	154		

పదము.	పుట.
ప్రోవు	185
ప్రోవె	158
ప్లవము	199
బ.	
బంగరు, బంగారము, బంగారు	185
బంగి	159
బంటు	157
బండ, బంతి	207
బందు	168
బంధుగులు	139
బకదారులు	195
బచ్చు	132
బటుది	152
బటువుకైజోడు	112
బటువుగువ్వ	195
బటువుమల	176
బటువువాలు	123
బట్ట	146
బట్టలు, బట్లు	135
బట్టుకాఁడు	194
బడలిక	172
బడుగు	204
బత్తలిక	182
బద్దు	172
బమివు	195
బమ్మ	113
బమ్మతండ్రి	112
బమ్హచారి	126,136
బయకాఁడు	137
బయలు	129,130
బయిరవాసము	160
బయిరి	196
బరణి	183
బట్టె	190
బలు	172
బల్లలమొకము	189
బల్ల	174,202
బల్లి	192
బల్లెము	167
బవరము	157
బవిరి	161
బసవఁడు	190
బా.	
బాఁపలు	132
బాగాలు	163
బాగు	159
బాజారు	168
బాతు	150
బాద	159,169
బానలు	184
బాబా	188
బార	146,156,205
బారచేతులుగలాఁడు	115
బార ... వేల్పు	118
బారు	162
బాలమూషికము	193
బావులు	184
బాస	206
బాసట	157
బాళి	159
బాళితాఁకక	166
బి.	
బికారి	138
బిగువు	160
బిడ (డ్డ)	134
బిడారు	177
బిత్తరి	148
బిద్దెను	161
బిలువము	177
బిల్లవాలు	123
బీ.	
బీతు	167
బీద	136
బీదల ... బాద	122
బు.	
బుజము	146
బుడుకఁడు, బుడుత	134
బుడ్డి (డ్డు)	184

పదము.	పుట.
బుద్ధిమెకము	191
బుమిపుర్వు	195
బుయ్యి	147
బురద	182
బుల్ల	147
బువి	181
బువ్వ	150
బుసపుర్వు	196
బూ.	
బూచి	129
బూరఁగొమ్ము	123
బూరుగ	204
బె.	
బెగ్గురము	197
బెడఁద	161
బెత్త	146
బెదరు	167
బెరసె	153
బెల్లము	147, 170
బెస్తలు	135
బే.	
బేరజము	138
బేరులు	132
బేల	134
బేసికస్వామి	111
బేసికం...మామ	176
బై.	
బైరవాసము	160
బైరి	196
బొ.	
బొంకు	172
బొందళము	166
బొంద	182
బొంది	143
బొక్క	182
బొచ్చుమెకము	189
బొజుంగు	137
బొజ్జ	145
బొడ్డు	144
బొబ్బమెకము	188
బొమ, బొజ్జి	145
బొజ్జెయ, బొత్రి	182
బొల్లికోడి	199
బొల్లిమోరపులుంగు	124
బొసుకు	150
బో.	
బోగపుఁజేడియ	142
బోజనప్రియములు	174
బోటి	148
బోనపుటిల్లు	186
బోనము	150
బోనముకత్తె	141
బోయ	126, 136
బోయీలు	135
బోసేసెను	150
బ్రదికించె	153
బ్రుంగెను	161
మ.	
మంచము	183
మంచి	159
మంచిది	167
మంచు	129
మంచుగ్రోలు పులుఁగు	195
మంచుటిలదాల్పు	175
మంచుమలల్లుఁడు	111
మంచె	159
మంటిండి	199
మంతనము	155
మంతిరి	140
మంద	190
మందరి	169
మందలించె	151
మందసము	182
మగఁటిమి, మగతనము	160
మగని...మగువ	114
మగత్రాలు	181
మగిడించెను	156

పదము.	పుట.
మగుడన్	162
మగువ	148
మచ్చరి	141
మచ్చులు	182
మచ్చెములు	185
మజ్జిగ	170
మట్టుకారులు	174
మట్టుమీఱెను	172
మడి	155
మడియించెను, మడిపెను	158
మడిసెను	161
మడుఁగు	155
మడువు	182, 106
మబ్బు	130, 159
మబ్బు...పిట్ట	198
మబ్బు...దాయు	122
మబ్బు...వెల్లి	123
మది	159
మది...పులుఁగు	194
మద్దత్తు, మనసరి	175
మనసు	159
మనికి	177
మనికిఱేఁడు	126, 136
మనిచె, మనిపె	158
మనుబోతు	192
మనుపు	209
మన్నిగొనిరొన్	158
మన్నీఁడు	140
మమత	159
మమ్మొన్న.. మేటి	111
మన్నె	181
మయిల	155
మరలన్	162
మరల్చెను	156
మరితూద	149
మరుఁడు	116
మరుగొఁంగ	111
మరుతల్లి	114
మరుతేరు	122
మరునయ్య	112
మరునల్లె	195
మరునిల్లు	147
మరుమామ	119
మరులు	159
మఱువు	181
మఱి	162
మఱుఁగు, మఱుపు	181
మల	175
మలిపె	158
మల్లియ, మల్లె	178
మస్తు	159
మహాలు	186
మా.	
మాటలజన... మగఁడు	113
మాటలల్లువాఁడు	135
మాడుగులు, మాడువులు	182
మాదిరి, మాద్రి	183
మానికము	181
మానికములు	174
మాను	204
మాపు	155
మామమామ	126
మామిడి	178
మాయదారి	141
మారేడు	177
మార్తురు	138
మాలిమి, మాల్మి	135
మావి	178, 204
మావి ..పులుఁగు	194
మావు	188
మాసకమ్మ	160
మి.	
మించు	180, 205
మించులు	130
మించెను	172
మింటిచెట్టులు	129

పదము.	పుట.
మింటిత్రోవరులు	128
మింటిప్రోల్స్వామి	120
మింటిలా...గాఁడు	127
మిండకోరి	142
మిండఁడు	137
మిక్కిలి, మిగులన్	164
మిటారి	148
మిడిమాసి	157
మిడుత	197
మిత్తి	121
మిత్తిమిత్తి	111
మిద్దెలు	182
మిను	180
మినుజుట్టుదేవర	111
మినుకులు, మిన్కులు	132, 180
మినుమానికము	118
మిన్ను	129
మీ.	
మీఁజెయ్యి	145
మీనవల్లిక, మీనవల్లంకి	197
మీను	185
మీను...వేటి	117
మీనులు	185
మీలగొంగ	197
మీలవేఁటరి	126, 136
మీలు, మీల్	185
మీసములు	145
మీసరము	171
ము.	
ముంగల	166
ముంగి, ముంగిస	193
ముంగురులు	143
ముంత	174
ముందట, ముందర, ముందు	165, 166
ముకు	145
ముకుసము	174
ముక్కంటి	111
ముక్కంటితోలిపట్టి	109
ముక్కంటిపం... దేవర	160
ముక్కంటిమావు	190
ముక్కంటియమ్ముల పొది	127
ముక్కంటిసంగాతి	113
ముక్కు	145
ముగిత...దువ	136
ముగియించె	158
ముగిసెను	161
ముగుద	143, 148
ముట్టగ...యుఁడు	121
ముట్టయెత్త...	155
ముట్టెమెకము	192
ముడిఁగెను	172
ముడికాఁడు	138
ముడ్డి	146
ముత్తెము, ముత్తియము	180
ముత్తెపుసరులు	174
ముత్తెరువులాఁడి	125
ముత్తైదువ	134
ముత్యము	180
ముదము	151
ముదిత	148
ముదివివాఁడు, ముదిసినవాఁడు, ముదుకఁడు, ముదుసలి	134
ముగ్దరాలు	134
ముద్దియ	134, 148
ముద్దుగుమ్మ	148
ముద్దు...పురుఁగు	195
మునిఁగె	155
మునికోల	165
మునిముచ్చు	169
మును, మునుపు	141

పదము.	పుట.
మున్నీటిపట్టి	119
మున్నీరు	126
మున్ను	165
ముమ్మొన్నర... మేటి	111
మురుగు / మురువు	164, 204
ములికి	168
ములుకోల	169
ములుపుర్వు	199
ముల్లియవిప్పు	141
ముల్లుకోల	169
మువ్వన్నెమెకము	188
ముసలి	134, 142
ముసుకు	160
ముసురు	185
ముస్తెలమేఁపరి	192

మూ.

పదము.	పుట.
మూ	155
మూఁకుడు / మూఁకుళ్లు	184
మూఁగ / మూఁగి	137
మూఁపు	146
మూఁపు... ల్పు	190
మూఁడవ... తఁడు	1 2
మూఁడి	146
మూఁడు	155
మూఁతి	144
మూర	146
మూల	144, 208
మూలతాలు	181
మూలతేఁడు	121
మూన	137

మె.

పదము.	పుట.
మెక... దొర	188
మెక్కెను	150
మెటిక / మెట్టిక / మెట్టు	197
మెట్లు	168
మెడ	146
మెడా	174
మెతుకు / మెత్త	150
మెయి	143
మెఱుఁగు / మెఱుపు	130, 180
మెలఁకువర్యో	151
మెసవె	150

మే.

పదము.	పుట.
మే	143
మేటి	157
మేడ	186
మేఁడి	178
మేను	143
మేను... మేటి	122
మేయి	143
మేర	149
మేరదప్పెను	172
మేలిచ్చుపులుఁగు	124
మేలిమి	163, 185, 204
మేలిముబో... దారి	113
మేలు	151, 159, 106
మేలుకట్టు / మేలుతెరము	147
మేలుపులకండము	171
మేల్కొనె	151
మేల్దాపరి	142
మేల్బంతి	171

మై.

పదము.	పుట.
మై	143
మైమఱచెను	166
మైమఱుఁగు / మైమర్వు / మైమఱుపు	168
మైమ్రోఁజుపర్వె	152
మైల	155

మొ.

పదము.	పుట.
మొండికట్టె	138
మొండెము	138
మొకమా / మొగము	164

పదము.	పుట.
మొక్క, మొగడ	179
మొగటిపురువు	199
మొగుపు	152
మొగులు తెన్ను	129
మొగ్గ, మొటిక, మొట్టిక	179
మొట్టికాయమెప్పు	109
మొత్తము	162
మొత్తెను	165
మొదటికొండ	176
మొదటిజాతికొర	113
మొదటిది...దారి	120
మొదటివాఁడు	133
మొదటివేలుపు	110
మొదవు	190
మొదటిహత్తి	127
మొద్దు	182
మొన	168
మొనకాఁడు	157
మొయిలు	130
మొయిలు...సామి	120
మొయిలుతేఁడు	122
మొరడు	182
మొరలిడె	153
మొలుగుండు	193
మొలక	179

పదము.	పుట
మొసలి...రౌతు	122
మొసలివాయయంట్ల తాల్పు	112

మో.

పదము.	పుట
మోఁకాళ్లు	145
మోక	179
మోచె	154
మోటమొకము	192
మోటిక	179
మోటు	138, 182
మోడి	150, 205
మోడు	182
మోడుపు, మోడ్పరి	152
మోఁదెను	165
మోపరులు	135
మోము, మోర	144
మోవి	145, 204
మోసపుచ్చెను	166
మోసరి	114
మోసు	179

మ్ర

పదము.	పుట
మ్రగ్గెను	172
మ్రాఁకు	178
మ్రానిదో...పిట్ట	197
మ్రానిసోటువు	197

పదము.	పుట.
మ్రాను	178
మ్రొక్కు	152
మ్రొక్కుల...సామి	118
మ్రోడు	182
మ్రోల	166

ర.

పదము.	పుట.
రంగు	180
రక్కసి	121
రక్కసులు	129
రక్కసులగొంగ	112
రజము	186
రతనము	181
రతనాలపంట	126
రవ	186
రవనడలు	189
రవపలుకు	160
రవళి, రవాళి	153
రవాలు	188

రా.

పదము.	పుట.
రా	140
రాగి	177, 184
రాచిలుకనెక్కు రౌతు	117
రాచవారు	132
రాజనములు	174
రాణి	133
రాతిరి	130

పదము.	పుట.
రాయఁడు, రాయలు	140
రారాజు	123
రాళ్లరాసిగాడు	193
రావి	177
రి	
రిక్కరక్కసుమిత్తి	115
రిక్కలు	130
రూ.	
రూక	171
రూపు	137
రూపుమాపెను	158
రె.	
రెంట్రతాగుడు	189
రెండవ...వులు	132
రెండు, రెండొకటి, రెట్టి	155
రే.	
రే	130
రేఁగు	177
రేజోతి	119
రేద్రిమ్మరీఁడు	141
రేను	177
రేయి	130
రేయింతిమామ	126
రేయిద్రిమ్మరులు	129
రేఱేఁడు	119
రేవుజక్కి	193
రేవెల్గు	119
రొ.	
రొక్కము	171
రొక్కముల ఱేఁడు	123
రొద	153
రొప్ప	154
రో.	
రో	160
రోఁకలితాల్పు	124
రోచెల్వ	142
రోబంటరి,	192
రోస	163
రౌ	
రౌతు.	135
ఱ.	
ఱంకులాడి	143
ఱంతు	153
ఱట్టు	173
ఱా.	
ఱా	177
ఱాఁగ	135
ఱాయి	177
ఱెక్కలు	193
ఱెల్లుకానుపు	115
ఱెల్లుకాన్పు...తల్లి	126
ఱేడు	140
ఱేఁడులు, ఱేలు	132
ఱొంపి	182
ఱొమ్ముపురుగు	199
ఱొమ్ము	145
ల.	
లంజె	142
లంజెకాఁడు	137
లండి	138
లకుముకి	197
లక్కోరి	168
లక్కోరీ	168, 195
లగుడు	196
లచ్చి	114
లచ్చికోడలు	115
లచ్చితండ్రి	127
లచ్చిమగఁడు	112
లచ్చియన్న	119
లజ్జ	150
లతకూన	148
లా.	
లాఁతివారు	139
లాయము	190
లాలి	183
లావు	168
లావులు	193
లాహిరి	159

పదము.	పుట.
లిబ్బిసెలఁతుక	114
లుచ్ఛ	138
లూటి	167
లెస్స	159
లే.	
లేఁగ	190
లేఁగాను	144
లే, లేఁత	172
లేఁచె	151
లేఁటి, లేడి	191
లేపు	150, 205
లేమ	148
లేమి, లేమిడి	161
లేవఁజాలనివాఁడు	140
లేవడి	161
లొ	
లొచ్చు	164
లొటిపిట, లొటిపిట్ట, లొట్టిపిట, లొట్టిపిట, లొట్టియ, లొట్టె, లొట్టెనుఁగు	191
లో.	
లోఁబడెను	153
లోచెయ్యి	145
లోనయ్యెను	153
లోనన్, లోన్	130
లోను	164
లోపలన్	130
లోయ	182
లోవాఁడికాఁడు	141
వ.	
వంక	167, 184
వంకర	167
వంగసము, వంగకము	150, 162
వంటకము	150
వంటయిల్లు	186
వంత	159
వక్కాకు	163
వగపు	159
వగకాఁడు	137
వగలాఁడి	148
వచించె	151
వచ్చెను	160
వజీరుఁడు, వజ్రీఁడు	140
వ్రటువాలు	123
వడ	172
వడఁకుగుబ్బలి	175
వడగండ్లు	185
వడచక్కియెకిమీఁడు	123
వడముడి	125
వడసెందెర	166
వడి	149, 204
వడికాఁడు	141, 157
వడుగు	126, 136
వదలె	164
వద్ద	164
వనట	159
వన్నెకాఁడు	137
వన్నెపూలు	174
వయసు	137
వయసుచెల్లినది	142
వరవుడు	141
వఱలు	164
వలంతి	135
వలపు	159
వలమురి	123
వలఱేఁడు	136, 116, 126
వలి	122, 129, 203
వలిపెము	172
వలిమల	176
వలువ	146
వల్లె	167
వల్లెత్రా . వాఁడు	122

పదము.	పుట.
వా.	
వా	144
వాఁక }	184
వాఁగు }	
వాఁడిగలవాఁడు	157
వాఁకిలి	155
వాక్రుచ్చెను	151
వాచఱచె	153
వాడ	203
వాడుక	173
వాతెఱ	145
వాతెఱగెంపు	173
వాన	185
వానకోయిల	178
వానఱాయి	185
వానీఁడు	123
వాపోయె	153
వామి	185
వాయి	144
వారణము	196
వారుణము	188
వార్పు	155
వార్యము	188
వాలాయము	162
వాలు	167
వాలుమెకము	192
వాల్గంటి	138
వావురము	188

పదము.	పుట.
వి.	
వింజామరము }	171
వింజామరలు }	
వింత	149
వింతవారు }	139
విందులు }	
విచ్చేసెను	160
విడవలి	181
విడియము	163
వినని వాఁడు	139
వినియె	151
విను	129
వినుమిటారులు	128
వినువాఁక మోఁపరి	111
వినువాఁక ...వులు	133
వినె	151
విన్నవించె	151
విన్నాణము	164
విన్ను	129
వినోప్రిలు	128
విప్పు	181
విప్పుఱెప్పలఱేఁడు	120
విరాళి	159
విరితేనెత్రావుడు	195
విరివి	184
విరులు	178
విఱివి	181

పదము.	పుట.
విల్	168
విలు	168
విలువ	160
విలువరమున్నడు	141
విల్లు	168
విసనకఱ్ఱ	186
విసపుమేఁతరి	111
విసపుమే... టెంకి	176
విసముదాల్పు	196
వీ.	
వీఁపు	145
వీడు	177, 207
వీడె	154, 164
వీడెము }	163
వీడ్యము }	
వీడ్వడెను	165
వీణియ }	198
వీణె }	
వీణెకాఁడు	139
వీరిచ్చె	151
వీనులు	144
వీఱేఁడి	139
వీవన	186
వె.	
వెంగలి	139
వెంట్రువ	193
వెండికొండ	176
వెండికొండదునీఁడు	111

పదము.	పుట.
వెండియర్క్	162
వెండ్రుకలు	143
వెంపరలాడెను.	158
వెంబరవిత్తు } వెకలి	139
వెక్కసమయ్యెను	172
వెక్కిరింత	191
వెచ్చకాఁడు	137
వెచ్చని	131
వెజ్జు	169
వెడంగు	139
వెడఁద	181
వెడఁద...మెకము	188
వెడమూతి	159
వెడలించె	154
వెడలుపు	181
వెడలె	162
వెడవిల్తుఁడు	117
వెణుతురు	181
వెత	159
వెత[ద]కెను	163
వెనకయ్య	110
వెనకయ్యతల్లి	114
వెనకయ్య వెనుకయ్య	115
వెనుక	164
వెనుకచెయ్యి } వెనుకమేను	145
వెను...మెకము	189

పదము	పుట.
వెన్క	164
వెన్నాస	157
వెన్న	145
వెన్నగంటు	143
వెన్నఁడు	112
వెన్ననంట	125
వెన్నిటెంకి	126
వెన్నియనుగు	129
వెన్నిపలకన్న	117
వెన్నిపల...వారు	122
వెన్నెడమకన్న	119
వెన్నపడగ	124
వెన్నమ...నీఁడు	125
వెన్నపాన్పు	196
వెన్నెల	152,203
వెన్నెలపులుఁగు	195
వెన్నెలరాయఁడు,	119
వెరపరి	135, 140
వెఱ	167
వెఱఁగు	149
వెఱపు	167
వెఱ్ఱి	139
వెల	160
వెలఁగ	178
వెలఁది } వెలఁదుక	148
వెలంగ	178
వెలయాలు	142
వెలలఁబన్నె	154

పదము.	పుట.
వెలతె	162
వెలసెన్	173
వెలి	130, 180, 207
వెలిగ్రుక్క	160
వెలిచాఁరవరి	143
వెలి...మెకము	183
వెలుఁగు } వెలుగు	204
వెలుపల	130
వెలుపడె	162
వెల్ల	180
వెల్లగారు...టీఁడు	120
వెల్లయేనుఁగు	127
వెల్లాటకత్తె	142
వెసల్లు	184
వెళ్లఁగొట్టె	154
ళ్లెను	156, 162

వే.

పదము.	పుట.
వేంచేసెను	160
వేండ్రము	130
వేఁట	207
వేఁటకాఁడు	126, 136
వేఁడి	201
వేఁదుఱు	139
వేఁపి	193
వేఁపులమిత్తి	132
వేగ	149
వేగరులు	135

పదము.	పుట.
వేగిరము	149
వేగులు	132
వేగువారు	135
వేగంటికచ్చేరి	127
వేగంటికొమరుఁడు	125
వేగంటిగొంగలు	128
వేకంటిసైదోడు	111
వేడు	200
వేడుక	100
వేడుకచెలి	141
వేడ్క	151
వేడ్కకాఁడు	137
వేడెము	161
వేడెమొనరించెను	149
వేవలి	144
వేయిచేతులదిట్ట	118
వేరము	157
వేరు } వేలు }	203
వేలుపడ	154
వేలు	145
వేలుపుటెంకి	127
వేలుపుటేఱు...కొడుకు	116
వేలుపుపెద్ద	113
వేలుపుల...జోడు	124
వేలుపులబువ్వ	119
వేల్పులు	128
వేల్పుగారు	127

పదము.	పుట.
వేల్పుటేరు	126
వేల్పుటెంకి } వేల్పుచెలులు }	128
వేల్పుదణి . .తఁడు	111
వేల్పులదళవాయి	115
వేల్పుదాయలు } వేల్పుదెరువు }	129
వేల్పుల...బట్టు	176
వేల్పుసు...ది	126
వేవెల్గు	118
వేసడము	196
ప్రేలె	164
ప్రేసెను	165
ప్రేలు	145
స.	
సంకు	123
సంకుదారి	112
సంగడికాఁడు } సంగడీఁడు } సంగాతి }	135
సంజ	130
సంతరించె	158
సంతసము } సంతోసము }	151
సందె	130
సంపంగియ } సంపంగె } సంపెంగ }	177

పదము.	పుట.
సంబావులు	174
సకి	148
సకినాంపిట్ట	198
సకియ	135, 148
సగము	165
సగ్గెను	172
సజ్జ	186
సడలె	164
సడి	173
సతి	156
సతి...నీఁడు	121
సతిపేరు...ప్రోడ	117
సత్తి...వలంతి	115
సత్తువ	165
సదమద మొనరించెను	158
సదా	162
సద్దు	153
సన్నపిల్లి	193
సన్నము	171
సన్న్యాసి	136
సమసెను	164
సరగు } సరదు }	149
సరము	168, 169
సరస	164
సరి	169, 205
సలాము	152
సవతు	183

పదము. — పుట.

సవరపుమెకము 192
ససి 183

సా.

సాఁకుడు 141
సాఁకుడుపులుఁగు 194
సాఁకు 158
సాఁబాలు 165
సాకు 150
సాటి 183, 202
సాదము 150
సాని 135
సాపడియెను 150
సామి 140
సాము 165
సారాయి 170
సారె 162
సాలీఁడు 193
సావాసము 157
సాహిణి 135
సాహేబు 140
సాళువము, సాళ్వము 196

సి.

సింగంపు...చాన 114
సింగంపు...గొంగ 191
సింగము 188
సింగాణి 168
సింగారపుఁదోఁట 186
సింగారి 148
సింగాణి, సింగిణి 168
సిక, సిగ 143
సిగ్గు 150
సిడము 181
సిబ్బితి 150
సిబ్బెము 170
సిబ్బె...మెకము 189
సిరము 160
సిరి 114, 159
సిసుపు 134
సీతాబోగములు 174

సు.

సుకురుసిసులు 129
సుడిగొట్టు 122
సుడివాలు 123
సుపాణి, సుప్పాణి 180
సురటివివులపుట్టు 122
సురటీలు 195
సువారపుటిల్లు 186

సూ.

సూడు 157
సూడిదె 169
సూరెలు 166

సె.

సెజ్జ 151
సెలకట్టియ, సెలకట్టె 196
సెలగ 174

సే.

సేద 172

సై.

సైకము 171
సైరణ 172

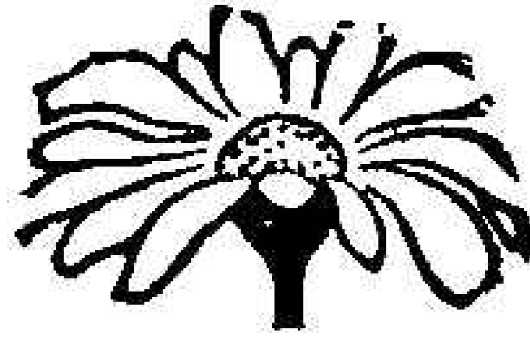
సొ.

సొంపు 151
సొగసైనవాఁడు 137
సొట్ట 167
సొబగు 137
సొమ్మసిలెఁ 166
సొమ్ములు 171

సో.

సోఁకు, సోఁకుడు 129
సోకుబూఁచి 122
సోకుమా...దణి 121
సోగ 181
సోజె 170
సోమా...జాణ 120
సోయగము 137

పదము.	పుట.	పదము.	పుట.	పదము.	పుట.
సోగణగండ్లు	182	హత్తి	189	హూ.	
సోల	174	హత్తె	153	హూన్ను	185
సౌ.		హరివాణము	51	హూమ్ము	172
సౌరు	164	హా.		హూయలుబండి	169
స్రుక్కిను	172	హాయి	172	హూ.	
హ.		హె.			
హజ్జ	146	హెచ్చు	164	హూనుతోంట	118

Printed at the Ananda Press, MADRAS. 1921.

దివ్యదేశమార్గదర్శని.

(ప్యాకట్ బుక్కుసైజులో 264 పుటలు గలది.)

ఆసేతు శీతాచలమువఱకును గల భరతఖండమున మూఁడుపర్యాయములు యాత్రచేసియున్న శ్రీమాన్ - విద్యారణ్యపంచానన, క. వి. రామచంద్రాచార్యుల వారిచే వ్రాయించి, ఆనందముద్రాశాలాధికారులగు మ-రా-రా-శ్రీ, వేమూరురంగనాథం శ్రేష్ఠిగారిచేఁ దీర్థయాత్రాపరుల యుపయోగమునకై ముద్రింపించి ప్రకటింపఁబడినది.

ఈపుస్తకము తీర్థయాత్రలకు బయలుదేఱువారికిఁ జాలనుపకరించును. ఇందు దక్షిణదేశమునందలి క్షేత్రములకును, ఉత్తరదేశమునందలి క్షేత్రములకును సంబంధించిన రైలుస్టేషనుల దూరము, జిల్లా, తాలూకా, పోస్టాఫీసు మొదలగునవి విశదముగాఁ దెలియునట్లు వ్రాయఁబడియున్నవి. మఱియు, ఆయాదేవాలయమును గుఱించిన శాస్త్రీయ విషయములు, అనఁగా, ఆగమము, ఉత్సవము, మఱియు ముఖ్యమైన సంగతులు, భగవంతుని నామము ధ్యానశ్లోకము, వారిప్రశంస నొనర్చిన పెద్దల నామము, ఆయాగ్రంథముల పేళ్లు, మొదలగు యావద్విషయములును స్పష్టముగఁ దెలియును.

హరిద్వారమునుండి బదరికాశ్రమమునకు యాత్రపోవువారికి మజలీలు, బసచేయుట కుపయోగపడు స్థలములు మున్నగు యావద్విషయము వివరింపఁబడియున్నది. వేయేల? ఈపుస్తక మొక్కటి దగ్గఱనుండినచో సర్వయాత్రలు పలుమాఱు చేసినవాఁడు తమతోఁగూడ నున్నట్లుండును.

యాత్రకుఁబోకున్నను, ఈపుస్తక మొక్కసారి శ్రద్ధగాఁ జదివిన మాత్రమునఁ బలుసారులు యాత్రచేసినవారికిసయితము తెలియరాని సంగతులెన్నో తెలియఁగలవు.

ఆయాస్థలములయందలి వారు తెలిపెడు సంగతులు శాస్త్రముల నుండి గ్రహించి యెల్లరకుఁదెల్లమగునట్లు వ్రాయఁబడియున్నవి.

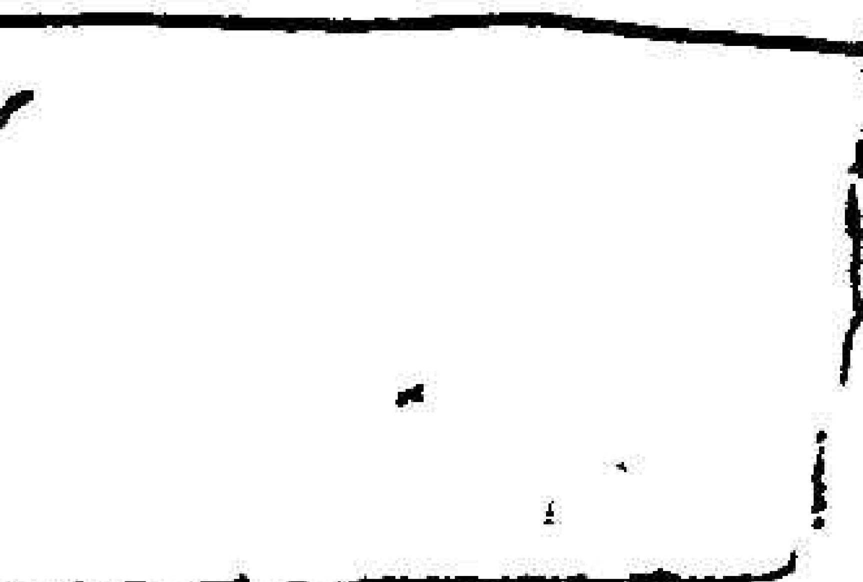
మఱియు నీగ్రంథమున ఆళ్వారాచార్యుల వైభవము, వారురచించిన గ్రంథములు, విశేషములుకూడ నిందు వ్రాయఁబడియున్నవి. శ్రీరామకృష్ణాద్యవతార విశేషములను తెలుపు స్తుతులునుగలవు.

కావున-ఆయాక్షేత్రముల మాహాత్మ్యమును, అందలి విశేష విషయములను దెలియఁగోరిన యావదాస్తిక మహాశయులును ఒక్కసారి యీ పుస్తకము నామూలాగ్రముగఁ జదువుదురుగాక.

Bci

BC

	మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPWA102B198
పుస్తకం పేరు	[illegible]
తారీఖు	26-10-24
ముందు అట్ట	Yes
వెనుక అట్ట	Yes
మొత్తం పేజీలు	287
పెద్ద సైజు పేజీలు	No
ఖాళీ పేజీలు	ci, BCi
లేని పేజీలు	155,156,167,168,185,186,191,192
తయారు చేసినది	Triveni
పేజీలు విడదీసినది	Triveni
స్కాన్ చేసినది	K.Naveen
పరీక్ష చేసినది	lakshmi
పేజీలు సరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చెయ్యనివి	
తప్పులు	No
పరిస్థితి	good